

319.531

1991

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK
TÁJÉKOZTATÓJA

/1991/

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1992

**A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK
TÁJÉKOZTATÓJA**

/1991/

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1992

Főszerkesztő:

KOVÁCS FERENC
egyetemi tanár,
az MTA rendes tagja, osztályelnök-helyettes

Szerkesztő:

ZSARNÓCZAI SÁNDOR
egyetemi tanár,
a közgazdaságtudomány kandidátusa

A TÁJÉKOZTATÓ összeállításában való részvételért a szerkesztők köszönetet mondanak:

Bócsa Iván, az MTA levelező tagja, egyetemi tanár, Dimény Imre, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár, Király Zoltán, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár szerkesztő bizottsági tagoknak; Klement Zoltán, az MTA levelező tagja, egyetemi tanár, az MTA Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság tagjának; az akadémiai székfoglalójuk összegzését közlésre átadó akadémikusoknak; a tudományos bizottságok elnökeinek és titkárainak; az agrártudományokat művelő akadémiai intézetek igazgatóinak és valamennyi közreműködő technikai munkatársnak.

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat igazgatója

Felelős vezető: Zöld Ferenc

Szerkesztő: Zsarnóczai Sándor

Műszaki szerkesztő: Szakács Sándorné

A kézirat szedését az MTA Állatorvostudományi Kutatóintézete végezte

A nyomás és a kötés az AKAPRINT Nyomdaipari Kft-ben készült. Budapest. 9220407

Felelős vezető: Dr. Héczey Lászlóné

Terjedelem: 23,69 (A/5) ív

HU ISSN 1216-1179

TARTALOMJEGYZÉK

1. ELŐSZÓ (Stefanovits Pál) 7
2. BEVEZETŐ (Kovács Ferenc - Zsarnóczai Sándor) 9
3. AZ OSZTÁLY MUNKÁJA A REFORM SZELLEMÉBEN
(Kovács Ferenc) 13
 - 3.1 A megújuló testületi munka 14
 - 3.2 Az Akadémia és az egyetemek kapcsolata 15
 - 3.3 Az akadémiai kutatóintézetek 15
 - 3.4 A testületi munka és a szakigazgatás
kapcsolata 16
4. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
AGRÁRTUDOMÁNYOK
OSZTÁLYÁNAK ÜGYRENDJE 17
5. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK
ÉS TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGAINAK ÖSSZETÉTELE 27
 - 5.1 Agrártudományok Osztálya 29
 - 5.1.1 Az osztály tagjai 30
 - 5.1.2 Az osztály tanácskozási jogú tagjai és
állandó meghívottjai 31
 - 5.1.3 Az osztályhoz tartozó külső tag 32
 - 5.1.4 Az osztályhoz tartozó tiszteleti tagok 32
 - 5.1.5 Az osztály meghívott külföldi vendégei
(1991, 1992) 33
 - 5.1.6 Az osztály delegáltjai és résztvevői
különböző akadémiai testületekben 34
 - 5.2 Az osztály tudományos bizottságai 37
 - 5.2.1 Agrárközgazdasági Bizottság 38
 - 5.2.2 Agrár- Műszaki Bizottság 40
 - 5.2.3 Állatorvostudományi Bizottság 42
 - 5.2.4 Állattenyésztési és Takarmányozási Bizottság 43
 - 5.2.5 Erdészeti Bizottság 45
 - 5.2.6 Kertészeti Bizottság 47
 - 5.2.7 Növénynemesítési Bizottság 48
 - 5.2.8 Növénytermesztési Bizottság 50
 - 5.2.9 Növényvédelmi Bizottság 52
 - 5.2.10 Talajtani, Agrokémiai és Üzemi
Vízgazdálkodási Bizottság 54

5.3 Az osztály által irányított osztályközi
tudományos bizottságok 57

5.3.1 Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottság 58

5.3.2 Biometriai és Biomatematikai Bizottság 60

5.3.3 Marketing Bizottság 61

5.3.4 Mezőgazdasági Biotechnológiai Bizottság 63

6. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK ÉS BIZOTTSÁGAINAK HATÁROZATAI ÉS ÁLLÁSFOGLALÁSAI A TUDOMÁNYTERÜLETET ÉRINTŐ KÉRDÉSEKBEN 65

6.1 Az MTA Agrártudományok Osztályának
határozatai és állásfoglalásai a
tudományterületet érintő
kérdésekben 67

6.1.1 Az MTA Agrártudományok Osztálya
és a Tudományos Minősítő Bizottság
(TMB) kapcsolata 68

6.1.2 Az MTA Agrártudományok Osztálya
és az Országos Tudományos Kutatási
Alap (OTKA) kapcsolata 69

6.1.3 Előterjesztés az MTA Elnöksége részére
az agrárkutató intézetek (mezőgazdasági,
élelmiszeripari, erdészeti) helyzetének
értékeléséről 71

6.1.4 Az agrárkutató intézetek (mezőgazdasági,
élelmiszeripari, erdészeti) helyzetének
értékelése, valamint a hazai műszaki és
ipartörténeti múzeumok gyűjteményeinek
fenntartása 73

6.1.5 Összefoglaló jelentés a Magyar Tudományos
Akadémia agrárkutató intézeteiben
1986-1990 között végzett kutatómunka
eredményeiről 74

6.1.6 Összefoglaló értékelés a Magyar Tudományos
Akadémia agrárkutató intézeteinek az
1991-1995. évekre szóló kutatási
konceptióiról 86

6.1.7 Vélemény a "Konceptió a felsőoktatás
törvényi szabályozásához (tervezet)" c.
anyagának a felsőoktatás irányításával
foglalkozó részéhez 89

6.2 Az osztály tudományos bizottságainak
munkája, határozatai és állásfoglalásai 91

6.2.1 Agrárközgazdasági Bizottság 92

6.2.2 Agrár- Műszaki Bizottság 99

- 6.2.3 Állatorvostudományi Bizottság 105
- 6.2.4 Állattenyésztési és Takarmányozási Bizottság 116
- 6.2.5 Erdészeti Bizottság 119
- 6.2.6 Kertészeti Bizottság 121
- 6.2.7 Növénynevelési Bizottság 122
- 6.2.8 Növénytermesztési Bizottság 123
- 6.2.9 Növényvédelmi Bizottság 124
- 6.2.10 Talajtani, Agrokémiai és Üzemi
Vízgazdálkodási Bizottság 126

6.3 Az osztály által irányított osztályközi
tudományos bizottságok munkája, határozatai
és állásfoglalásai 131

- 6.3.1 Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottság 132
- 6.3.2 Biometriai és Biomatematikai Bizottság 141
- 6.3.3 Marketing Bizottság 142
- 6.3.4 Mezőgazdasági Biotechnológiai Bizottság 147

7. ÖSSZEFOGLALÓ AZ AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA 1990-ben MEGVÁLASZTOTT RENDES ÉS LEVELEZŐ TAGJAINAK SZÉKFOGLALÓIBÓL 149

- 7.1 Balázs Sándor, az MTA rendes tagja 150
- 7.2 Dimény Imre, az MTA rendes tagja 153
- 7.3 Rajki Sándor, az MTA rendes tagja 158
- 7.4 Bócsa Iván, az MTA levelező tagja 162
- 7.5 Dudits Dénes, az MTA levelező tagja 164
- 7.6 Sáringer Gyula, az MTA levelező tagja 167
- 7.7 Tomcsányi Pál, az MTA levelező tagja 170

8. A KÖNYVKIADÁS HELYZETE 175

- 8.1 A könyvkiadás új rendje Klement Zoltán 176
- 8.2 Az osztály keretében megjelent könyvek
(1987-1991) 176

9. EGYÜTTMŰKÖDÉSI MEGÁLLAPODÁSOK 181

- 9.1 Az MTA és a Földművelésügyi Minisztérium
közötti tudományos együttműködési megállapodás 182
- 9.2 Az MTA és az Össz-szövetségi Mezőgazdasági
Tudományos Akadémia (VASZHNIL) közötti
együttműködési megállapodás 183

1. ELŐSZÓ

Az Akadémia és ezen belül az Ártudományok Országos Bizottsága a tudományok fejlődésének előmozdítására és a tudományos életben való részvételre törekedik. A tudományok fejlődésének előmozdítására és a tudományos életben való részvételre törekedik. A tudományok fejlődésének előmozdítására és a tudományos életben való részvételre törekedik.

Az Akadémia és ezen belül az Ártudományok Országos Bizottsága a tudományok fejlődésének előmozdítására és a tudományos életben való részvételre törekedik. A tudományok fejlődésének előmozdítására és a tudományos életben való részvételre törekedik. A tudományok fejlődésének előmozdítására és a tudományos életben való részvételre törekedik.

Az Akadémia és ezen belül az Ártudományok Országos Bizottsága a tudományok fejlődésének előmozdítására és a tudományos életben való részvételre törekedik. A tudományok fejlődésének előmozdítására és a tudományos életben való részvételre törekedik. A tudományok fejlődésének előmozdítására és a tudományos életben való részvételre törekedik.

Célunk az, hogy a tudományok fejlődésének előmozdítására és a tudományos életben való részvételre törekedjünk. A tudományok fejlődésének előmozdítására és a tudományos életben való részvételre törekedjünk. A tudományok fejlődésének előmozdítására és a tudományos életben való részvételre törekedjünk.

Stefanovits Pál
az MTA rendes tagja, osztályelnök

A Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztályának határozata értelmében útjára indul a Tájékoztató első száma. E lépés indokát keresve egyrészt a körülményeket kell elemeznünk, amelyek között a mezőgazdasági tudományokat művelők ma dolgoznak, másrészt azt kell vizsgálnunk, hogy a tudományos tevékenység és az irányítás között milyen szoros az együttműködés, milyen mértékű a kölcsönös tájékoztatás.

A mezőgazdasági tudományos műhelyek helyzete különösen az utóbbi néhány évben jelentősen rosszabbodott. Érvényes ez a megállapítás nemcsak a kutatóintézetekre, hanem az egyetemekre is. Azt is szomorúan tapasztaljuk, hogy a mezőgazdasági kutatómunkát még a többi ágazat kutatói szférájához viszonyítva is hátrányosabb helyzetben találjuk. Az általában beszűkülő gazdálkodáson belül a tárca kutatásra fordítható anyagi lehetőségei is romlottak, de még inkább csökkent a bizonytalanságban hagyott mezőgazdasági termelő üzemek részéről az érdeklődés az új tudományos eredmények iránt, és ennek megfelelően csökkent a megbízásos munkák száma is. Azt, hogy hazánkban az agrárrolló igen szélesre nyílt, már szinte megszoktuk. Ennek tudatában és ennek ellenére a mezőgazdasági szakemberek szellemi tőkéjének mozgósításával a mezőgazdasági termelés olyan kiváló eredményeket ért el az utóbbi két évtizedben, amelyet a világ őszinte csodálattal szemlélt. Ezeket az eredményeket csak a tudományos megalapozottságuk tette elérhetővé, amit a közvélemény, de sajnos sok esetben a szakirányítás sem vesz tudomásul. Ha elfogadjuk, hogy az eredményeket a tudományos megalapozottság nélkül nem érhetjük volna el, akkor ebből következik, hogy a továbblépés sem képzelhető el nélkül. Mivel pedig a mezőgazdasági termelés új feltételek között, új feladatoknak kell hogy eleget tegyen, a tudományos megalapozottság még inkább szükségessé válik napjainkban.

Az Akadémia és ezen belül az Agrártudományok Osztálya is feladatának tartja az új tudományos eredmények elérése mellett a külföldi eredmények megismerését és átültetését hazai viszonyaink közé. Az ismeretek bővítését és a termelés fejlesztését szolgáló eredmények gyors és megfelelő kritikával továbbított tényei csak megfelelő feltételek között juthatnak el azokhoz, akik ezeket hasznosítani tudják. Az volt a tapasztalatunk, hogy az osztály ez irányú tevékenysége több esetben hiányosan vagy elferdítve jutott tovább a szélesebb szakmai körökbe. Ennek a kedvezőtlen helyzetnek a megszüntetésére hoztuk létre a Tájékoztatót.

Célunk az, hogy a tudományos munka irányításáról, belső életéről alkotott vélemények és határozatok minél előbb ismertté váljanak. Az érdekeltek kapjanak tájékoztatást az őket közvetlenül érintő döntésekről. A szakemberek ismerjék meg azokat a lehetőségeket, amelyek keretében maguk is bekapcsolódhatnak a tudomány művelésébe. Tudjuk, hogy nem könnyű feladatra vállalkozunk, mert mindenki igényének nem tehetünk eleget és a megadott keretek között nem jut minden tény közlésére lehetőség. Mégis, a "bis dat qui cito dat" elvét követve reméljük, hogy a szakemberek köre szívesen fogadja kiadványunkat és ezzel hozzájárulunk ahhoz, hogy az Akadémia mind szélesebb szakmai körökben váljon ismertté tevékenysége által, amelynek célja a tudományos megismerés és a gazdasági előrelépés segítése.

Stefanovits Pál
az MTA rendes tagja, osztályelnök

A Tájékoztató kiadásáról az MTA Agrártudományok Osztálya az 1991. évi márciusi ülésén határozott. Az osztály, a tudományos bizottságok és nem utolsósorban a szerkesztők tudatában voltak annak, hogy kezdeményezésükkel nehéz feladatra vállalkoznak. Azért is, mert az ilyen jellegű kiadványnak nincs előzménye, tehát nincsenek tapasztalatok. Azért is, mert az osztályhoz tartozó tudományos bizottságok - mint kizárólagosan akadémiai testületek - a tárgyévben kezdték meg munkájukat, meglehetősen differenciáltan. Végül és nem utolsósorban azért is, mert még nem jelent meg a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló új törvény, amely megbízható "kapaszzkodót" adhatna többek között az ilyen jellegű kiadványokhoz is. Mindezek ellenére a Tájékoztató kiadásának gondolatát minden testületi fórumon üdvözlötték, és mint információs anyagot hiánypótlónak tartották.

A Tájékoztatónak az a célja, hogy az MTA Agrártudományok Osztályának és tudományos bizottságainak munkájáról minél teljesebb információt szerezhessenek az osztály hatáskörébe tartozó tudományos minősítéssel rendelkezők, valamint az osztály és tudományos bizottságai által művelt tudományok eredményeinek gyakorlati alkalmazásában érdekelt állami és társadalmi intézmények.

A szerkesztőknek két kérdésre kellett a választ keresniük. Az első a fontosabb, mert tartalmi kérdés. Nevezetesen az: miről adjon hírt a Tájékoztató. Azaz, mi legyen a tartalom, mit közöljön. Az osztálytagok egyetértésével született az a döntés, miszerint a Tájékoztató első száma tartalmazzon olyan információkat is, amelyek egy-egy akadémiai ciklusban (jelenleg három év) csak egyszer jelennek meg (pl. az osztály ügyrendje, a testületek felsorolása, az osztály és bizottságainak személyi összetétele stb.). A jövőben az évente kétszeri kiadásra tervezett számok az Agrártudományok Osztályának és bizottságainak a tudományterületet érintő kérdésekkel összefüggő önálló kezdeményezéseit, állásfoglalásait és határozatait fogják tartalmazni. Szeretnénk, ha az információs fórum minél több - a testületi munka demokratizmusát szolgáló - közérdekű kezdeményezéssel ismertetné meg olvasóit.

A szerkesztők által megválaszolandó második, formai kérdés úgy fogalmazható meg: a Tájékoztató hogyan, milyen formában adja közlése az Agrártudományok Osztályának, illetve tudományos bizottságainak állásfoglalásait, határozatait, vagy más, közlésre szánt írásokat. E kérdésben a vezérlő elv volt, hogy a szerkesztők a leadott kéziratokon tartalmilag ne változtassanak. Még akkor sem, ha ebből az egyes közölt anyagok között lényeges tartalmi eltérések is adódnak. Így állt elő az a helyzet, hogy a tudományos bizottságok közzétett állásfoglalásai és határozatai jellegükben alapvetően eltérnek egymástól. Egyes bizottságok csak a vitaülések anyagát szánták közlésre, míg mások minden ülésükről, rendezvényükről beszámoltak.

A szerkesztők az akadémiai székfoglalók összefoglalóin sem változtattak. Nemcsak tartalmi, de formai vonatkozásban sem. Még akkor sem, ha egyes akadémikusok életrajzi vonatkozásokat, míg mások kutatási eredményeket hangsúlyoztak székfoglalójukban, avagy egyesek irodalomjegyzék közléshez is ragaszkodtak.

A tudományos bizottsági névsoroknál - a bizottságok által beadott adatok alapján - a szerkesztés csak abban tudott egységet teremteni, hogy az azonos jogú tagoknál nem a tudományos fokozat, hanem betűrend alapján alakított ki sorrendet, illetve az Akadémián kialakult gyakorlat szerint igyekezett azonosságot teremteni a közölt adatokban.

Az egyes tudományos bizottságok állásfoglalásait, döntéseit sem fontossági, hanem kronológiai sorrendbe rendezte. A szerkesztés a Tájékoztató egészében szerkezeti és tipográfiai azonosságra törekedett.

A Tájékoztató céljához vezető út akkor járható a leggyorsabban, ha a kiadvány olvasói észrevételeikkel, javaslataikkal megtisztelik a szerkesztőket. Ezt remélve köszönti az Olvasót

Kovács Ferenc
főszerkesztő

Zsarnóczai Sándor
szerkesztő

A Magyar Tudományos Akadémia történetében az 1990. évi, 150. rendes Közgyűlés egy korszak lezárását, a megváltozott társadalmi folyamatok bázisán pedig az Akadémiának egy új fejlődési pályára való állítását hozta magával. Az új pályán való haladás kulcsszavaiként a folyamatosság, a megújulás, az értékmegőrzés és az új értékek kibontakoztatása emelhető ki.

A reformlépések közül az Akadémia köztestületté való fejlesztése, a továbbképzés területén az egyetemekkel való együttműködés megteremtése, az Akadémia intézeti hálózatának korszerűsítése, valamint a tudományt szolgáló hivatali (titkársági) szervezet kialakítása különös figyelmet érdemel. A reform lépései az új akadémiai törvényben öltönek majd testet, amelyet a Kormány elfogadott és amely - reméljük, nem hosszú idő múlva - a Parlament elé kerül.

E helyütt elsősorban azokat a reformlépéseket említjük meg - a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló új törvényt előkészítő forrásmunkák alapján -, amelyeket az Akadémia saját hatáskörében tett meg, és amelyek szellemében az Agrártudományok Osztálya is végezte munkáját a tárgyidőszakban.

3.1 A megújuló testületi munka

Az Akadémia a jövőben nem a tagjainak zártkörű testületeként, hanem az ország kutatóira, a tudományos minősítettek széles körére, a demokratikusan választott testületekre támaszkodva végzi munkáját.

A várható törvény értelmében az Akadémia többek között feladatának tekinti, hogy a kutatók legszélesebb körére bízva a kutatás ügyét, hogy a kutatók munkáját, szakmai tájékoztatását, a szakmai közéletben való szereplését, valamint - megfelelő szinten - a véleményalkotáson túl a döntésekben való részvételt minél szélesebb körben segítse elő. A felsoroltak érdekében saját hatáskörben eddig több mint 120 olyan tudományos bizottságot - szakmák szerint ennél is több albizottságot - hozott létre, amelyekben több ezer, többségükben nem akadémikus és nem az akadémiai intézményekben alkalmazott, hanem zömmel az egyetemeken és más intézményekben dolgozó kutató vállalt munkát.

Az osztály munkájában az MTA rendes és levelező tagjain kívül tanácskozási joggal az egyetemek és a kutatóintézetek képviselői is részt vesznek, akiket titkos szavazással választottak meg.

A bizottságok nem akadémikus tagjait, egy-egy tudományterülethez tartozó minősített kutatók titkosan választották meg. Azt, hogy a minősítettek közül ki melyik bizottságban kíván dolgozni, egy erre a célra szerkesztett kérdőívre adott válaszával mindenki maga dönthette el. A bizottságok elnökét és titkárát a bizottságok tagjai ugyancsak titkosan választották meg. Az osztály és a hozzá tartozó bizottságok munkájukat az elfogadott ügyrend szellemében végzik. Az osztály ügyrendje az MTA Alapszabálya és az Elnökség által elfogadott Ideiglenes Testületi Ügyrend szellemében készült. Az ügyrend az osztály és bizottságai számára szakmai kérdésekben nagyfokú önállóságot biztosít. Ez többek között pl. azt jelenti, hogy az egyes tudományos bizottságok gondozására bízott tudományterületeken túl nem terjedő, más egyenrangú érdekléssel egyeztetésre nem szoruló állásfoglalásait, döntéseit az osztály köteles tiszteletben tartani. Ugyanez érvényesül az osztály és az MTA Elnöksége kapcsolatában is.

A testületi munka tehát az agrártudományokat képviselő kutatók szellemi bázisára és a demokratikusan megválasztott testületek önállóságára épül.

3.2 Az Akadémia és az egyetemek kapcsolata

A tudományos kutatás és a modern szakemberképzés egységes, elválaszthatatlan. Ez volt és lehet a jövőben is az alapja a nemzetközileg is ismert tudományos műhelyek (iskolák) kialakulásának. Az Akadémia a reform részeként folyamatosan kezdeményezi az intézetek és az egyetemek még szorosabb, még szervezettebb együttműködését, áthidalva ezzel a korábban létrejött ellentéteket. Az Akadémia felajánlotta, hogy kutatóintézeteinek szellemi erejével, technikai felszerelésével, közösen az egyetemekkel, olyan korszerű tudományos továbbképzési rendszert hoznak létre, amely a nemzetközi igényeknek is megfelel, mindezt természetesen az egyetemi autonómia messzemenő tiszteletben tartásával. Ezen túlmenően az Akadémia a jövőben is - erejéhez mérten - támogatni kívánja az egyetemi kutatásokat és az egyetemeken dolgozó kutatócsoportokat.

Az oktatásban és a kutatásban való együttműködés a szerveződő, de számos helyen máris működő "Athenaeum Társulás"-ban ölthet testet, amelynek irányítását az Országos Athenaeum Bizottság látja el. A bizottság társelnökei és tagjai egyrészt az Akadémiát, másrészt a Rektori Konferenciát és az egyetemeket képviselik.

A fentiek szellemében az Agrártudományok Osztályához tartozó kutatóintézetek és az agrártudományi egyetemek között máris a konkrét megállapodások - és a közös programok - keretében igen eredményes munka folyik. Az intézetekben dolgozó kutatók közül számosan kaptak egyetemi tanári vagy éppen egyetemi docensi kinevezést a különböző egyetemekre, ahol egyes diszciplínák vezetőiként vagy rendszeres előadóiként dolgoznak. Ugyanakkor az intézetek mind gyakrabban gazdáivá válnak a gyakorlati oktatásnak, a tudományos diákköri avagy a tudományos fokozat megszerzését szolgáló munkának.

3.3 Az akadémiai kutatóintézetek

Az Akadémia azon fáradozik és az akadémiai törvényben is azt képviseli, hogy a legnagyobb részt alapkutatást végző intézetei - a társadalomtudományi intézetek is - az Akadémia égisze alatt működjenek tovább.

A reform szellemében az intézetek nagyfokú önállóságot kaptak, a szakmai kutatási program, belső szervezetük, külső kapcsolatuk és a vezetők megválasztása terén, továbbá - meghatározott kereteken belül - a gazdálkodásban is. A kutatási eredmények értékelését az illetékes tudományos bizottságok, vagy az erre külön kijelölt testületek készítik el, amelyet azután az osztályok véleményeznek. A kutatóintézeti hálózat közös problémáinak elemzésével, javaslatok kidolgozásával az Akadémiai Kutatóhelyek Bizottsága (AKB) foglalkozik. Vezetőségét és tagjait a Közgyűlés választja. A bizottságba - mint érdekképviseleti szervbe - az Akadémiai Kutatóintézetek Tanácsa, valamint a támogatott kutatóhelyek (egyetemi tanszékek, közgyűjtemények) is delegálhatnak megbízottakat. A bizottság tehát nemcsak ellenőrzi a döntéseket, hanem azoknak részese is.

Az Agrártudományok Osztályához tartozó kutatóintézetek 1986-1990 között végzett munkáját szakértők, opponensek bevonásával a tudományos bizottságok véleményezték. A bizottságok véleményét az osztályülés vitatta meg. A vita alapján alakította ki végleges álláspontját, hozta meg határozatát és küldte meg azt az Akadémia főtítkáranak. Hasonló lépéseket követett az osztály akkor is, amikor a kutatóintézetek következő évekre szóló kutatási koncepcióját véleményezte.

3.4 A testületi munka és a szakigazgatás kapcsolata

A reform szelleme abban mutatkozik meg a legfrappánsabban, hogy megszűnt az Akadémia felülről, utasításos módszerekkel való irányítása. A Központi Hivatal helyett olyan Titkárság jött létre, amelynek egyes részei a főbb testületi funkciókat ellátó bizottságok infrastruktúráiként működnek, kiszolgálják a testületeket és a kutatóintézeteket. Az Agrártudományok Osztálya valamennyi döntéselőkészítő és -hozó bizottságban képviselteti magát. Ezt az átszervezést az Akadémia a kutatómunka és a kutatásszervezés fennakadása nélkül, az értékek megőrzésével hajtotta végre.

Kovács Ferenc
az MTA rendes tagja, osztályelnök-helyettes

4. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK ÜGYRENDJE

Az Agrártudományok Osztályának feladata, hogy a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) által meghatározott feladatokat a mezőgazdasági tudományok területén végezze. Az Osztály a mezőgazdasági tudományok területén a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki, és a tudományos életben a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki.

(1) Az Osztály feladata, hogy a mezőgazdasági tudományok területén a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki, és a tudományos életben a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki.

(2) Az Osztály feladata, hogy a mezőgazdasági tudományok területén a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki, és a tudományos életben a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki.

(3) Az Osztály feladata, hogy a mezőgazdasági tudományok területén a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki, és a tudományos életben a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki.

(4) Az Osztály feladata, hogy a mezőgazdasági tudományok területén a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki, és a tudományos életben a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki.

(5) Az Osztály feladata, hogy a mezőgazdasági tudományok területén a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki, és a tudományos életben a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki.

(6) Az Osztály feladata, hogy a mezőgazdasági tudományok területén a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki, és a tudományos életben a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki.

(7) Az Osztály feladata, hogy a mezőgazdasági tudományok területén a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki, és a tudományos életben a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki.

(8) Az Osztály feladata, hogy a mezőgazdasági tudományok területén a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki, és a tudományos életben a legmagasabb szintű tudományos munkát végzők számára szolgálja ki.

I. fejezet
Bevezető
1.§

Az Agrártudományok Osztálya (a továbbiakban: Osztály) a Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban: MTA) 1990.február 27-én elfogadott és a Minisztertanács 1044/1990.(III.21.) sz. határozatával jóváhagyott Alapszabálya (a továbbiakban: Asz) és az MTA Elnöksége által elfogadott Ideiglenes Testületi Ügyrend alapján az Osztály és tudományos bizottságainak működésére vonatkozó ügyrendjét - melyet az Alapszabályokkal és a testületi ügyrenddel együtt kell értelmezni - az alábbiak szerint állapítja meg.

II. fejezet
Az Agrártudományok Osztályának felépítése, működése
Az Osztály tudományterületi illetékessége
2.§

(1) Az Osztály a következő tudományterületek (tudományszakok, tudományágak, ágazatok) gondozását látja el (Asz.33.§/2/bek.):

- agrárgazdaságtan, mezőgazdasági üzemtan
- agrármarketing
- agrárműszak, műszaki fejlesztés
- agrártörténet, faluszociológia
- agrobotanika
- agrokémia és talajtan
- agrometeorológia
- állatorvostudomány
- állattenyésztés, takarmányozás
- erdészet
- élelmiszertermelés, -feldolgozás
- földműveléstan
- kertészet
- mezőgazdasági biotechnológia
- mezőgazdasági informatika
- mezőgazdasági környezetgazdálkodás
- mezőgazdasági vízgazdálkodás
- növénynevelés
- növénytermesztés
- növényvédelem

(2) A tudományszakok területi határait (alágazatait) az illetékes tudományos bizottság (bizottságok) javaslata figyelembevételével az Osztály határozza meg.

(3) Amennyiben a tudományterületi illetékesség kérdésében más osztállyal vita támadna, úgy az Osztály az Elnökség állásfoglalását kezdeményezi.

III. fejezet

Az Osztály feladata, hatásköre

3.§

(1) Az Osztály a gondozására bízott tudományterületen - tagjai és bizottságai közreműködésével - műveli a tudományt, tudománypolitikai és kutatásszervezési intézkedéseket kezdeményez, tudományos üléseket szervez.

(2) Figyelemmel kíséri a tudományterület nemzetközi helyzetét és törekszik a nemzetközi integrációra. Jogköre szerint végzi a tudományos minősítéssel kapcsolatos feladatokat.

(3) Figyelmet fordít az egyetemekkel való együttműködésre, szorgalmazza az MTA-hoz, a különböző minisztériumokhoz, vállalatokhoz tartozó kutatóintézetek és az egyetemek szervezettebb együttműködését. Kezdeményezi a közös kutatásokat és keresi azt a formát, amelynek keretében a hazai és nemzetközi szellemi potenciát a graduális és posztgraduális képzésben minél jobban ki lehet használni.

(4) Az Osztály állást foglal, véleményt nyilvánít, javaslatot tesz illetve dönt a 2.§ (1) bekezdésében felsorolt tudományterületekkel érintő minden tudományos, tudománypolitikai, kutatásszervezési, személyi és a kutatási feltételekkel kapcsolatos anyagi, pénzügyi kérdésben, érvényesíti a közgyűlés és az elnökség határozatait.

(5) Kizárólagosan az Osztály hatáskörébe tartozik:

- elnökének, elnökhelyettesének megválasztása, felmentése;
- levelező, rendes, külső és tiszteleti tagságra való jelölés, javaslattevés e címek visszavonására;
- tanácskozási jogú tagok jelölése és megválasztása;
- véleménynyilvánítás tudományos fokozat odaítélésében, valamint az ezeket odaítélő bizottságok kinevezésében, felsőoktatást érintő személyi kérdésekben, a főtitkár részére kutatóintézeti vezetők megbízása esetén;
- az Osztály bizottsági rendszerének kialakítása, módosítása, a tudományos bizottságok elnevezésének, tudományterületi illetékességének meghatározása;
- az Osztály és a tudományos bizottságok munkájáról szóló beszámoló, jelentések értékelése, jóváhagyása;
- az Osztály könyv- és folyóiratkiadási keretének a lehető leghatékonyabb felhasználása, új információs lehetőségek, kiadványok jóváhagyása;
- az osztályügyrend elfogadása, indokolt esetben annak módosítása.

Az Osztály tagjai

4.§

(1) Az MTA rendes és levelező tagjai, akik közül szavazati joggal azok rendelkeznek, akiket az Osztály jelölt a tagságra, vagy akiket az Elnökség az Osztályhoz sorolt (teljes jogú tagok).

(2) Az MTA tiszteleti és külső tagjai közül azok, akiket az Osztály jelölt e tisztségre. Ők azonban szavazati joggal nem rendelkeznek.

(3) Tanácskozási jogú tagok - szavazati jog gyakorlása nélkül - azok, akiket az Osztály rendes és levelező tagjai tanácskozási jogú tagokká választanak meg.

Az Osztály a tudomány művelői közül bárkit tanácskozási jogú taggá választhat, törekszik azonban arra, hogy azok lehetőleg a tudományos bizottságok nem akadémikus elnökei, a tudományterületi illetékességbe tartozó akadémiai vagy egyéb kutatóintézet (egyetem, főiskola) vezetői, a tudomány kiemelkedő képviselői,

az Osztály által javasolt, de levelező taggá nem választott személyek, a kutatás és az oktatás irányításában résztvevő, valamint az illetékességi területen működő tudományos társaság(ok), egyesület(ek) stb. választott vezetői közül kerüljenek ki.

A tanácskozási jogú tagok megválasztása mindig személyre és az adott ciklusra vonatkozik. A tanácskozási jogú tagok száma nem haladhatja meg a teljes jogú tagok számának felét.

Az Osztály a kieső vagy tartósan akadályozott tanácskozási jogú tag helyére a ciklus hátralévő időtartamára új tagot választhat.

A tanácskozási jogú tagság a ciklus lejárta előtti megszüntetésére az Asz. 13.§-ában és a Testületi Ügyrend 12.pontjában foglaltakat kell alkalmazni.

Az Osztály összejöveteleire állandó vagy eseti jelleggel meghívhat résztvevőket, akiket azonban szavazati jog nem illet meg.

Az Osztály elnöke és elnökhelyettese

5.§.

(1) Az Osztály a rendes vagy levelező tagok sorából minden akadémiai ciklus kezdetén megválasztja elnökét (osztályelnök) és annak helyettesét (osztályelnök-helyettes). A ciklus közben megüresedett osztályelnöki vagy osztályelnök-helyettesi tisztséget választással mihamarabb be kell tölteni. Az elnököt és helyettesét az Osztály mentheti fel.

(2) Az osztályelnök képviseli az Osztályt, irányítja, szervezi annak munkáját, összehangolja a tudományos bizottságok tevékenységét. Munkájáról beszámol az Osztálynak.

(3) Akadályoztatás, felmentés vagy egyéb indokok esetén az osztályelnök tisztségét az osztályelnök-helyettes veszi át. Az Osztály feladatának ellátásával járó munkamegosztás tekintetében az elnök és helyettese önállóan járnak el.

Osztályülések

6.§.

(1) Az Osztály általában havonta, de legalább kéthavonta tart ülést (rendes osztályülés), amelynek időpontját, főbb témáit és az eseti meghívottakat az előző osztályülésen határozzák meg. Az osztályülést az osztályelnök vagy az osztályelnök-helyettes kezdeményezésére is össze lehet hívni.

(2) Rendes osztályülésen kell dönteni minden olyan kérdésben, amely az Osztály gondozásába tartozó tudományterületek helyzetének megítélése, fejlődésének meghatározása szempontjából fontos. Az osztályülések között előforduló sürgős ügyekben az osztályelnök a helyettesének vagy az illetékes bizottság elnökének meghallgatása után belátása szerint dönt.

(3) Az ülés időpontjáról és napirendjéről tájékoztatni kell az Osztály külső tagjai közül azokat, akik az ország területén tartózkodnak, hogy részt vehessenek az Osztály munkájában.

(4) Zárt ülést tart az Osztály a tagok jelölése, választása, osztályelnök és osztályelnök-helyettes, tanácskozási jogú tagok választása és egyéb, az Osztály által fontosnak tartott személyi kérdések esetén. A rendkívüli osztályülést a tagok is kezdeményezhetik; amennyiben ezt az Osztály elfogadja, úgy azon csak a szavazati joggal rendelkező tagok vesznek részt.

(5) Az Osztály szükség szerint kibővített ülést tart. Kibővített (nyilvános) osztályülésre általában a közgyűléshez, akadémiai székfoglalóhoz, közérdeklődésre számot tartó tudományos vitához, tudománypolitikai, kutatásszervezési feladatokhoz

stb. kapcsolódóan kerül sor. Célja, hogy az adott kérdésben széles körben felszínre kerüljön a tudomány művelőinek véleménye és javaslata.

(6) Az osztályülés határozatait az Asz. 54.§-a alkalmazásával hozza meg, amelynek végrehajtásáról az osztályelnök és helyettese gondoskodik.

(7) Az osztályülésről tömör összefoglalót, emlékeztetőt kell készíteni, amelyben rögzíteni kell a hozott határozatokat, szavazás esetén annak számszerű eredményét.

IV. fejezet

Az Osztály tudományos bizottságai

7.§

(1) A testületi munka fejlesztése és a szakmai követelmények érvényesítése céljából az Osztály az alábbi tudományos bizottságokat működteti:

- Agrárközgazdasági Bizottság
- Agrár-Műszaki Bizottság
- Állatorvostudományi Bizottság
- Állattenyésztési és Takarmányozási Bizottság
- Erdészeti Bizottság
- Kertészeti Bizottság
- Növénynevelési Bizottság
- Növénytermesztési Bizottság
- Növényvédelmi Bizottság
- Talajtani, Agrokémiai és Üzemi Vízgazdálkodási Bizottság

(2) Az Osztály osztályközi bizottságok működését is szervezi, illetve részt vesz ezek munkájában.

Az Osztály által irányított osztályközi bizottságok:

- Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottság
(a IV., II. és IX. Osztály közös bizottsága)
- Biometriai és Biomatematikai Bizottság
(a IV., III., V. és VIII. Osztály közös bizottsága)
- Marketing Bizottság
(a IV., VI. és IX. Osztály közös bizottsága)
- Mezőgazdasági Biotechnológiai Bizottság
(a IV. és VIII. Osztály közös bizottsága)

Az Osztály részvételével működő osztályközi bizottságok:

- Általános Mikrobiológiai Bizottság
(a VIII., IV. és V. Osztály közös bizottsága)
- Élelmiszertudományi Komplex Bizottság
(a VII. és IV. Osztály közös bizottsága)
- Környezet és Egészségügyi Bizottság
(a V., IV. és VIII. Osztály közös bizottsága)
- Úr kutatási Komplex Bizottság
(a III., IV., V., VI., VII., VIII. és X. Osztály közös bizottsága).

A tudományos bizottságok feladata

8.§

(1) A tudományos bizottság tagjai az Osztály területileg illetékes akadémikusai, továbbá azok a doktorok és kandidátusok, valamint a szakterület egyéb kiváló művelői, akiket a tudományterülethez tartozó minősítettek titkos szavazással a bizottság tagjaivá választanak. A választott tagok létszáma nem haladhatja meg a 20 főt.

(2) A tudományterületileg illetékes doktorok és kandidátusok körét az Osztály a területéhez tartozó minősítettek nyilatkozata alapján állapítja meg.

(3) A tudományos bizottságok a gondozásukra bízott tudományterületen részt vesznek az Osztály határozatainak előkészítésében és döntenek az Osztály által rájuk bízott kérdésekben.

(4) A bizottságok figyelemmel kísérik az általuk gondozott tudományterület hazai és nemzetközi helyzetét, a kutatóhelyeken folyó munkát, kezdeményezik az elemzésre érett kérdések vizsgálatát és megvitatását; állásfoglalásaikat, javaslataikat az Osztály elé terjesztik. Országos Főhatóságok felé kezdeményezést az Osztályon keresztül tesznek.

(5) A bizottságok figyelemmel kísérik területükön a tudomány művelőinek fejlődését, közreműködnek a tudományos minősítésben, gondoskodnak a szakterületükön dolgozó kutatókkal való kapcsolat kiépítéséről, segítik a szakmai közösségek létrejöttét és működését.

(6) A bizottságok véleményezik a különböző támogatások elnyerésére irányuló pályázatokat, kinevezésre, díjak odaítélésére vonatkozó javaslatokat. Ilyen jellegű megbízásokat kaphatnak az Osztálytól vagy máshonnan közvetlenül is.

(7) A tudományos bizottság illetékességi területén - az Osztály határozatainak figyelembevételével - önállóan jár el, hozza meg döntéseit. A tudományos bizottságnak a gondozására bízott tudományterületen túl nem terjedő, más egyenrangú érdekekkel egyeztetésre nem szoruló állásfoglalásait, döntéseit az Osztály köteles tiszteletben tartani.

(8) A bizottságok gondoskodnak a közgyűlés és az Osztály határozatainak tudományterületükön történő végrehajtásáról, irányelveinek érvényesítéséről.

(9) A bizottságok önállóan szerveznek tudományos előadó és vitaüléseket. Saját hatáskörükben albizottságot, munkabizottságot stb. hozhatnak létre.

(10) A bizottságok határozataikat folyamatosan megküldik az Osztálynak, munkájukról az Osztály részére éves beszámolót, ciklus zárásakor pedig összefoglaló beszámolót készítenek.

A tudományos bizottságok működése

9.§

(1) A tudományos bizottságok munkáját elnök irányítja, akit a bizottság tagjai választanak meg a tudományterületileg illetékes akadémikusok és tudományok doktorai közül.

(2) A bizottság elnöki tisztét betegség vagy egyéb akadályoztatás esetén elnökhelyettes veszi át. Az elnökhelyettest a bizottság tagjai választják meg.

(3) A bizottság munkáját a titkár segíti, akit a bizottság választ meg a tagok sorából, az elnök előterjesztése alapján.

(4) Az Osztály valamely tagját - érdemei elismerése alapján - a tudományos bizottság tiszteletbeli elnökévé választhatja. A tiszteletbeli elnöki cím a ciklusoktól független.

(5) A tudományos bizottságok szavazati joggal nem rendelkező meghívottakat is bekapcsolhatnak munkájukba, akiknek létszáma nem haladhatja meg a tíz főt.

(6) A bizottság választását az Osztály szervezi meg, és a választó ülés elnökét az osztályelnök jelöli ki az Osztály akadémikusai közül.

(7) A tudományos bizottságot választó ülés akkor határozatképes, ha a megjelent doktorok és kandidátusok száma eléri a tudományterületileg ide sorolható doktorok és kandidátusok egybefoglalt számának felét.

Amennyiben a résztvevők száma ennél kevesebb, új ülést kell összehívni, amely a megjelentek számától függetlenül határozatképes.

(8) A választandó tagok személyére az ülés elnöke terjeszt elő javaslatot, amelyet a választásra jogosultak előzetes megkérdezése alapján alakít ki. A javaslatban szereplők a jelenlévők többségének egyetértése esetén válnak jelöltté.

(9) A tagválasztó ülésen tagjelölésre a jelenlévők közül bárki tehet javaslatot, ennek elfogadásához azonban a jelenlévő szavazásra jogosultak többségi szavazata szükséges.

(10) Megválasztott bizottsági tagnak az tekinthető, aki az érvényes leadott szavazatok felénél több igen szavazatot kapott. Csak az a szavazat tekinthető érvényesnek, amelyen a megválaszthatóknál nem több pozitív javaslat van.

(11) Amennyiben az első szavazásnál nem alakul ki a bizottság létszáma, a legtöbb szavazatot kapott jelöltekre újabb titkos szavazást kell elrendelni, amely többször is megismételhető.

(12) A bizottsági tagság megszűnésének feltételei megegyeznek az Osztály tanácskozási jogú tagságának megszüntetésével.

(13) Ismételten ki nem mentett távolmaradás esetén a bizottság javaslata alapján az érintett bizottsági tag tagsága az osztályülés döntésével megszüntethető.

(14) A tudományos bizottságok rendszeresen kéthavonta, de évente legalább négy alkalommal kell hogy ülést tartsanak.

(15) A tudományos bizottságok működésének anyagi és adminisztratív feltételeiről az Osztály gondoskodik.

V. fejezet

A határozathozatal elvei

10.§

(1) A rendes osztályülés és a tudományos bizottságok ülései akkor határozatképesek, ha az ülésen a szavazati joggal rendelkező tagoknak több mint a fele jelen van.

(2) Amennyiben az Osztály ügyrendjének elfogadásáról vagy az ügyrend módosításáról dönt, az ülés akkor határozatképes, ha azon a szavazásra jogosultak kétharmada jelen van.

(3) A határozatképesség megállapításakor a betegség miatt vagy hivatalosan távollevő illetve egyéb okok miatt akadályozott tagok számát figyelmen kívül kell hagyni.

(4) Határozatképesség hiánya esetén az ülést 15 napon belül ismét össze kell hívni, amely már tekintet nélkül a megjelentek számára határozatképes.

Határozathozatal

11.§

(1) A testületi szervek általában határozattal döntenek az általuk tárgyalt kérdésekben a különböző indítványokról és javaslatokról.

A fontos elvi ügyekben döntő határozatokat írásba kell foglalni.

(2) A határozatokat a többségi elv érvényesítésével lehet meghozni. Csak az az állásfoglalás, indítvány, javaslat tekinthető elfogadottnak, amelyet a jelenlévő szavazásra jogosultaknak több mint a fele megszavazott.

(3) A döntés meghozatalában nem vehet részt az, akitől az adott ügyben elfogulatlan állásfoglalás nem várható (összeférhetetlenség).

A szavazás alapelvei

12.§

(1) A határozathozatalt szavazás előzi meg, kivéve, ha a jelenlévő szavazásra jogosultak állásfoglalása szavazás nélkül is egyértelműen megállapítható.

(2) A szavazást az ülés elnöke rendeli el.

(3) A szavazás nyílt vagy titkos.

(4) Személyi ügyekben általában titkosan kell szavazni.

(5) A testületi szerv a többség véleménye alapján bármely kérdésben elrendelhet titkos szavazást.

A választás alapelvei

13.§

(1) A tudományos bizottságok elnöke, elnökhelyettese, titkára és tagjai ismételten újraválaszthatók.

VI. fejezet

Az Osztály egyéb bizottságai

14.§

(1) Az Osztály közös bizottságokat működtethet az illetékes minisztériumokkal, egyéb főhatóságokkal és tudományos szervezetekkel. Az Osztály működtethet folyóirat- és kiadványszerkesztő bizottságokat.

(2) Az Osztály működtetheti nem kormányközi nemzetközi tudományos szervezetek magyar nemzeti bizottságait.

(3) Az Osztály létesíthet és működtethet nemzetközi állandó vegyesbizottságokat, illetve ezek magyar tagozatait.

(4) Az Osztály egyes kérdések megvizsgálására, helyzetelemzések készítésére vagy elkészült anyagok véleményezésére alkalmi bizottságot hozhat létre.

(5) Az Osztályügyrend 14.§ (1)-(4) bekezdésébe tartozó bizottságok működését az Osztály egyedileg határozza meg.

VII. fejezet

Könyv- és folyóiratkiadás

15.§

(1) Az Osztály kiadványfelelőst választ az egyes ciklusokra. A kiadványfelelős akadémikus személyére az osztályelnök tesz javaslatot és az Osztály szavazással dönt.

(2) A kiadványfelelős előkészíti a könyv- és folyóiratkiadással kapcsolatos osztálydöntéseket, összehangolja a tudományos bizottságok könyv- (folyóirat-) kiadási javaslatait, terveit, képviseli az Osztályt a Kiadói Tanácsban, figyelemmel kíséri az éves tervekbe felvett művek kiadásának állását, egyezteti a művek kiadását a kiadóval.

(3) Az Osztály dönt az éves kiadási tervről, illetve az Osztály keretében kiadandó valamennyi műről. Külön szerkesztő bizottság működtetése esetén az Osztály (pl.sorozatok) csak terjedelmi kérdésben dönt.

(4) A kiadványfelelős szükség szerint, de legalább évi két alkalommal tájékoztatja az Osztályt a könyv- és folyóiratkiadás helyzetéről.

(5) Az Osztály saját és bizottságai azon tudományos állásfoglalásairól, amelyeket közérdekűnek minősít, külön kiadványban ad tájékoztatást a könyvkiadási keret terhére.

A tájékoztatás kiterjed a minősítettekre, a tudományterület kutatási és felsőoktatási intézményeire, továbbá azokra, akiket az Osztály esetileg még indokoltnak tart.

VIII. fejezet

Tudományos társaságok, egyesületek

16.§

(1) Az Osztály a tudományos társaságokkal, egyesületekkel történő együttműködését - azok törvényben biztosított önállóságát tiszteletben tartva - közös tárgyalásokon tisztázza, egyezteti és megállapodásba (szerződésbe) foglalja.

A szerződéseket (megállapodásokat) az osztályelnök köti, azután, hogy az Osztály azokat tartalmukban elfogadta.

IX. fejezet

Nemzetközi kapcsolatok

17.§

(1) Az Osztály illetékességi körében jó kapcsolattartásra törekszik külföldi akadémiai partner szervezeti egységeivel, nemzetközi szervezetekkel, külföldi tudományos intézményekkel.

(2) Az Osztály évi kiutazási, fogadási és hazai nemzetközi rendezvénytervet készít és hagy jóvá, dönt a rendelkezésére bocsátott pénzügyi alapok odaítéléséről.

(3) Az Osztály az illetékességi körébe tartozó területeken támogatja a magyar kutatók bekapcsolódását a nemzetközi tudományos közéletbe.

(4) Az Osztály támogatja a külföldi, elsősorban magukat magyarnak valló, valamint nemzetközi tekintélyű kutatók, oktatók magyarországi szakmai kapcsolatteremtési és kapcsolattartási törekvéseit. Ezt szolgáló tudományos összejöveteleket, tudományos kutatási programokat stb. szervez.

X. fejezet

Egyéb rendelkezések

18.§

(1) Az Osztályügyrendet az Alapszabály vagy a Testületi Ügyrend változásakor át kell tekinteni és azt értelemszerűen módosítani.

(2) Az Osztályügyrend módosítását az Osztály tagjai (szavazati és tanácskozási jogú), valamint a tudományos bizottságok elnökei kezdeményezhetik. A változtatáshoz az osztály szavazati jogú tagjainak többségi szavazata szükséges.

**5. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA AGRÁRTUDOMÁNYOK
OSZTÁLYÁNAK ÉS TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGAINAK ÖSSZETÉTELE**
(Az 1991-es évközi állapot)

5.1. Agrártudományok Osztálya

- Kisvári Zoltán
 MTA Növényvédelmi Kutatóintézet
 (m) 1525 Budapest, Pázmány Péter sétány 102/A
- Körösi Pál, az MTA rendes tagja
 (i) 1118 Budapest, Soroksári út 102/A
- Kurucz Ernő, az MTA rendes tagja
 (i) 7625 Pécs, Miklós utca 10/A
- Láng István, az MTA rendes tagja
 Magyar Tudományos Akadémia
 (m) 1051 Budapest, R. utca 13/A
- Magyar János, az MTA rendes tagja
 Pannon Agrártudományi Egyetem
 (i) 1025 Budapest, Csopaki út 102/A
- Máté Imre, az MTA rendes tagja
 MTA Okológiai Kutatóközpont
 (i) 1132 Budapest, Fehérvári út 102/A
- Balogh Sándor, az MTA rendes tagja
 Kertészeti és Élénkítő-Értékesítő Intézet
 (m) 1118 Budapest, Mátyás utca 102/A
- Balogh Zoltán, az MTA rendes tagja
 Gabonatermesztési Kutatóintézet
 (i) 6701 Szeged, Dózsa György út 102/A
- Béres János, az MTA rendes tagja
 GATE Komposzt Kutatóintézet
 (m) 3556 Kaposvár, Főutca 102/A
- Csikóczy Zoltán, az MTA rendes tagja
 The World Bank
 (m) 1818 Hűvösvölgy, W. utca 102/A
- Csilléry László, az MTA rendes tagja
 Ocológiai Agrártudományi Kutatóintézet
 (i) 1114 Budapest, Károlyi utca 102/A
- Dinnyés Imre, az MTA rendes tagja
 Kertészeti és Élénkítő-Értékesítő Intézet
 (i) 1025 Budapest, Szilágyi Erzsébet tér 79
- Judics László, az MTA rendes tagja
 MTA SZBK Növénytermelési Intézet
 (m) 7030 Szeged, Tömcsényi út 62
- Györfi Béla, az MTA rendes tagja
 MTA Mezőgazdasági Kutatóintézet
 (m) 2002 Mátészalka, Mátyás utca 102/A
- Horn Árpád, az MTA rendes tagja
 (i) 1118 Budapest, Ökonómiai Intézet
 (i) 1025 Budapest, Csopaki út 102/A
- Horn Péter, az MTA rendes tagja
 (m) 7401 Kaposvár, Főutca 102/A
- Károlyi Béla, az MTA rendes tagja
 (i) 1025 Budapest, Csopaki út 102/A
- Károlyi Zoltán, az MTA rendes tagja
 MTA Növényvédelmi Kutatóintézet
 (m) 1525 Budapest, Pázmány Péter sétány 102/A

Talok :

5.1.1 Az osztály tagjai

Osztályelnök:

Stefanovits Pál, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem
(l) 1027 Budapest, Frankel Leó u. 9.

Osztályelnök-helyettes:

Kovács Ferenc, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
Pannon Agrártudományi Egyetem
(l) 1025 Budapest, Cseppkő u. 31.

Tagok :

Balázs Sándor, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
(m) 1118 Budapest, Ménesi út 44.

Barabás Zoltán, az MTA levelező tagja, c. egyetemi tanár
Gabonatermesztési Kutatóintézet
(m) 6701 Szeged, pf.391.

Bócsa Iván, az MTA levelező tagja, c. egyetemi tanár
GATE Kompolti Kutatóintézete
(m) 3556 Kompolt, Fleischman u. 2.

Csáki Csaba, az MTA levelező tagja, egyetemi tanár
The World Bank, AGRAP N803X
(m) 1818 H.Street, N.W. Washington, D.C. 20433 USA

Cselőtei László, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem
(l) 1114 Budapest, Fadrusz u. 12.

Dimény Imre, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
(l) 1026 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 79.

Dudits Dénes, az MTA levelező tagja, c. egyetemi tanár
MTA SZBK Növényélettani Intézete
(m) 7626 Szeged, Temesvári krt. 62.

Gyórfy Béla, az MTA levelező tagja, c. egyetemi tanár
MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete
(m) 2462 Martonvásár, Marx tér 1.

Horn Artúr, az MTA rendes tagja, ny. egyetemi tanár
(l) 1118 Budapest, Otthon u. 25.

Horn Péter, az MTA levelező tagja, egyetemi tanár
Pannon Agrártudományi Egyetem
(m) 7401 Kaposvár, pf.16.

Keresztesi Béla, az MTA rendes tagja, kutatóprofesszor
Erdészeti Tudományos Intézet
(m) 1023 Budapest, Frankel Leó u. 44.

Király Zoltán, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
MTA Növényvédelmi Kutatóintézete
(m) 1525 Budapest, pf.102.

- Klement Zoltán, az MTA levelező tagja, egyetemi tanár
MTA Növényvédelmi Kutatóintézete
(m) 1525 Budapest, pf. 102.
- Kozma Pál, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
(l) 1118 Budapest, Somlói út 20/B
- Kurnik Ernő, az MTA rendes tagja, c. egyetemi tanár
(l) 7625 Pécs, Mikszáth Kálmán u. 4.
- Láng István, az MTA rendes tagja, c. egyetemi tanár
Magyar Tudományos Akadémia
(m) 1051 Budapest, Roosevelttér 9.
- Magyar János, az MTA rendes tagja, ny. egyetemi tanár
(l) 9400 Sopron, Zsilip u. 17.
- Máthé Imre, az MTA rendes tagja, ny. egyetemi tanár
MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
(l) 1132 Budapest, Kádár u. 5.
- Mészáros János, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
MTA Állatorvostudományi Kutatóintézete
(m) 1581 Budapest, pf. 18.
- Rajki Sándor, az MTA rendes tagja, ny. intézetigazgató
(l) 2100 Gödöllő, Ady Endre sétány 18.
- Sáringer Gyula, az MTA levelező tagja, c. egyetemi tanár
Pannon Agrártudományi Egyetem
(m) 8360 Keszthely, Deák Ferenc u. 16.
- Somos András, az MTA rendes tagja, ny. egyetemi tanár
(l) 1118 Budapest, Győrök u. 20.
- Tamássy István, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
(l) 1027 Budapest, Ganz u. 15.
- Tomcsányi Pál, az MTA levelező tagja, kutatóprofesszor
Mezőgazdasági Minősítő Intézet
(l) 1025 Budapest, Berkenye u. 16.

5.1.2 Az osztály tanácskozási jogú tagjai és állandó meghívottjai

- Andorka Rudolf, az MTA levelező tagja, egyetemi tanár
Közgazdaságtudományi Egyetem
(m) 1093 Budapest, Fővám tér 8.
- Balázs Ervin, a biológiai tudomány doktora
Gödöllői Mezőgazdasági Biotechnológiai Központ
(m) 2101 Gödöllő, pf. 170.
- Balla László, a mezőgazdasági tudomány doktora, c. egyetemi tanár
MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete
(m) 2462 Martonvásár, Marx tér 1.
- Bartha Adorján, az állatorvostudomány doktora, c. egyetemi tanár
MTA Állatorvostudományi Kutatóintézete
(m) 1581 Budapest, pf. 18.

- Bokori József, az állatorvostudomány doktora, egyetemi tanár
 Allatorvostudományi Egyetem
 (m) 1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.
- Borsos János, a mezőgazdasági tudomány doktora,
 c. egyetemi tanár
 Dohányipari Kutatóintézet
 (m) 4002 Debrecen, pf. 66.
- Dohy János, a mezőgazdasági tudomány doktora,
 egyetemi tanár
 Gödöllői Agrártudományi Egyetem
 (m) 2103 Gödöllő, Nyisztor tér 1.
- Harnos Zsolt, a mezőgazdasági (alkalmazott matematika)
 tudomány doktora, egyetemi tanár
 Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
 (m) 1118 Budapest, Villányi út 35-43.
- Holló János, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
 MTA Központi Kémiai Kutatóintézete
 (m) 1525 Budapest, pf. 17.
- Kocsis Károly, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
 Gödöllői Agrártudományi Egyetem
 (m) 2103 Gödöllő, Nyisztor tér 1.
- Mátyás Csaba, a mezőgazdasági tudomány doktora
 Erdészeti és Faipari Egyetem
 (m) 9400 Sopron, Bajcsy Zsilinszky út 4.
- Sipos Aladár, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
 MTA Közgazdaságtudományi Intézete
 (m) 1112 Budapest, Budaörsi út 43-45.
- Szász Gábor, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
 Debreceni Agrártudományi Egyetem
 (m) 4032 Debrecen, Böszörményi út 138.
- Teplán István, az MTA levelező tagja, c. egyetemi tanár
 Magyar Tudományos Akadémia
 (m) 1051 Budapest, Nádor u.7.
- Várallyay György, a mezőgazdasági tudomány doktora, c. egyetemi tanár
 MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézete
 (m) 1022 Budapest, Herman Ottó út 15.

5.1.3 Az osztályhoz tartozó külső tag:

Rédei György: klasszikus és molekuláris növénygenetika
 University of Missouri, Department of Agronomy 205
 Curtis Hall, Columbia, Missouri 65211, USA

5.1.4 Az osztályhoz tartozó tiszteleti tagok:

Borlaug, Norman E.: mezőgazdaság, kukorica- és búzanemesítés
 Centro Internacional de Mejoramiento de Maiz y
 Trigo A.C. Londres 40, Apdo, Postal 6-641 C.P.
 06600, Mexico 6. D.F., Mexikó

- Dakov, Mako: erdészet, erdőművelés
Bulgarian Academy of Sciences
1., 7 Novembri Street, Sofia, Bulgária
- Goodman, Robert N. növénykórtan
University of Missouri, Department of Plant Pathology
108 Waters Hall, Columbia, Mo.65211, USA
- Kudrna, Karel: mezőgazdasági gépészet
Cseh- és Szlovák Köztársaság Komicka 937 16500
Praha -6 Suhdol
- Mac Key, James: agrártudomány, genetika, búzaszármaszás-kutatás
Swedish University of Agricultural Sciences,
Department of Plant Breeding
P.O.Box 7003, S-750 of Uppsala, Svédország
- Melehov, Ivan Sztjepanovics: erdőművelés, erdőtopológia
Kafedra Leszovosztva Moszkovszkovo
Leszotechnicseszko Insztituta;
141001 Mütiscsi 1, Moszkva, Oroszország
- Müller, Georg: talajtan, talajbiológia
7027 Leipzig, Kommandant-Prendel-Allee 113., Németország
- Nikonov, Alekszandr Alekszandrovics: agrárgazdaságtan
Rossziszskaja Akademia Szelszkohozjajsztvennih Nauk
107814 Moszkva, Bolsoj Haritonorszkij Pereulok 21.,
Oroszország
- Rott, Rudolf: virológia
Institut für Virologie Justus Liebig Universitat
D 6300 Giessen, Frankfurter Strasse 107.,
Németország
- Rübensam, Eric: földművelés, legelőgazdálkodás, talajerő kutatás
1086 Berlin, Krausenstrasse 38-39., Németország
- Schönmuth, Georg: állattenyésztési genetika
Humboldt Universitat zu Berlin
Wissenschaftsbereich Tierzüchtung und
Haustiergenetik
1040 Berlin, Invalidensstrasse 42., Németország
- Vrtiak, Otto Jaroslav: állatorvosi járványtan,
mikrobiológia, immunológia
Vysoka Skola Veterinárska
Kosice 04181 Komenského 73., Cseh- és Szlovák
Köztársaság

5.1.5 Az osztály meghívott külföldi vendégei
1991:

- Malik, Fredmund:management, marketing
Manegement Zentrum St.Gallen Svájc
- Goodman, Robert N.: az MTA tiszteleti tagja, növénykórtan
University of Missouri Department of
Plant Pathology Columbia, Mo, 65211 USA

Kimbel, Gordon: genetika, növénynevelés
University of Missouri Department of Agronomy
Columbia, Mo, 65211, USA

1992:

Dobos, Péter: vírusok genetikai szerkezete
University of Guelph Department of Microbiology
Ontario, Canada N1G2W1

Malik, Fredmund: management, marketing
Management Zentrum St. Gallen, Svájc

Roth, Laszló: élettan, biokémia, gyógyszerészet
Département Anatomie et De Physiologie Animales
Faculté de Médecine Vétérinaire Université
Montreal, CP.5000 St.-HYACINTHE, QE.Canada, J2S7C6

Rudolph, Klaus: növénykórtan, fitobakteriológia
Georg-August-Universität, Institut für
Phytopathologie Göttingen, Németország

Schell, Jozef: biotechnológia, molekuláris genetika,
növénynevelés
Max Planck-Institut für Züchtungsforschung Köln
Németország

5.1.6. Az osztály delegáltjai és résztvevői a különböző akadémiai testületekben

Balázs Sándor, az MTA rendes tagja,
a Szegedi Akadémiai Bizottság alelnöke,

Barabás Zoltán, az MTA levelező tagja,
a Szegedi Akadémiai Bizottság alelnöke,

Bócsa Iván, az MTA levelező tagja,
a Miskolci Akadémiai Bizottság alelnöke,

Dudits Dénes, az MTA levelező tagja,
az Athenaeum Bizottság tagja,
a Szegedi Akadémiai Bizottság tagja,

Gyórfy Béla, az MTA levelező tagja,
az MTA Felügyelő Bizottságának elnöke,
a Veszprémi Akadémiai Bizottság tagja,

Horn Péter, az MTA levelező tagja,
a Pécsi Akadémiai Bizottság tagja

Király Zoltán, az MTA rendes tagja,
az MTA Élettudományi Alelnöki Bizottság tagja,
a Környezetgazdálkodási Elnöki Bizottság tagja,
az MTA Tudományetikai Bizottság tagja,

Klement Zoltán, az MTA levelező tagja,
az Akadémiai Kutatóhelyek Bizottságának tagja,
az MTA Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottságának tagja

Kovács Ferenc, az MTA rendes tagja,
osztályelnök-helyettes,
a Nemzetközi Kapcsolatok Bizottságának tagja,
az MTA Élettudományi Alelnöki Bizottság tagja,
Kurnik Ernő, az MTA rendes tagja,
a Pécsi Akadémiai Bizottság tagja,
Láng István, az MTA rendes tagja,
az MTA elnökségének tagja,
az Akadémiai Kutatóhelyek Bizottságának elnöke,
a Nemzetközi Kapcsolatok Bizottságának elnöke,
Magyar János, az MTA rendes tagja,
a Veszprémi Akadémiai Bizottság tagja
Sáringer Gyula, az MTA levelező tagja,
a Veszprémi Akadémiai Bizottság alelnöke,
Stefanovits Pál, az MTA rendes tagja,
osztályelnök,
az MTA Elnökségének tagja,
az MTA Élettudományi Alelnöki Bizottság tagja,
Tamássy István, az MTA rendes tagja,
az MTA Szociális Bizottságának tagja

5.2.1 Agrárközgazdasági Bizottság

Elnök:

Sipos Aladár, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
MTA Közgazdaságtudományi Intézete
1112 Budapest, Budaörsi út 43.

Titkár:

Bethlendi László, a közgazdaságtudomány kandidátusa
Allatorvostudományi Egyetem
1078 Budapest, Landler Jenő u.2.

Tagok:

Búzás Gyula, a közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Pannon Agrártudományi Egyetem
8360 Keszthely, Deák Ferenc u. 16.

Csáki Csaba, az MTA levelező tagja, egyetemi tanár
The World Bank, AGRAP N803X
1818 H. Street, N.W. Washington, D.C. 20433, USA

Csendes Béla, a közgazdaságtudomány kandidátusa
Agrárgazdasági Kutatóintézet
1093 Budapest, Zsil u. 5.

Csete László, a közgazdaságtudomány kandidátusa
Agrárgazdasági Kutatóintézet
1093 Budapest, Zsil u. 5.

Dimény Imre, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1026 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 79.

Dobos Károly, a közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem
2103 Gödöllő, Nyisztor tér 1.

Enese László, a közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Pannon Agrártudományi Egyetem
9200 Mosonmagyaróvár, Vár u. 2.

Fekete Ferenc, a közgazdaságtudomány doktora, egyetemi tanár
Közgazdaságtudományi Egyetem
1093 Budapest, Fővám tér 8.

Forgács Csaba, a közgazdaságtudomány kandidátusa
Közgazdaságtudományi Egyetem
1093 Budapest, Fővám tér 8.

Lakatos Dénes, a közgazdaságtudomány kandidátusa
Debreceni Agrártudományi Egyetem
4032 Debrecen, Böszörményi út 202.

Márton János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
1124 Budapest, Kiss János altábornagy u. 59.

Nemessályi Zsolt, a közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Debreceni Agrártudományi Egyetem
4032 Debrecen, Böszörményi út 202.

- Pfau Ernő, a közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi tanár
 Debreceni Agrártudományi Egyetem
 4032 Debrecen, Böszörményi út 202.
- Szabó Gábor, a közgazdaságtudomány doktora, egyetemi tanár
 Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
 1118 Budapest, Ménesi út 44.
- Székely Csaba, a közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi tanár
 Gödöllői Agrártudományi Egyetem
 2103 Gödöllő, Nyisztor tér 1.
- Széles Gyula, a közgazdaságtudomány doktora, egyetemi tanár
 Pannon Agrártudományi Egyetem
 7401 Kaposvár, Dénesmajor
- Szénay László, a közgazdaságtudomány doktora, ny.egyetemi tanár
 1165 Budapest, Károly u.10.
- Szűcs István, a közgazdaságtudomány doktora
 Földművelésügyi Minisztérium
 1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 11.
- Tóth Tibor, a közgazdaságtudomány kandidátusa
 MÜSZI Rt.
 1026 Budapest, Érmelléki út 13.
- Varga Gyula, a közgazdaságtudomány doktora, c. egyetemi tanár
 Agrárgazdasági Kutatóintézet
 1093 Budapest, Zsil u. 5.
- Vági Ferenc, a közgazdaságtudomány doktora, egyetemi tanár
 1092 Budapest, Ferenc krt. 34.

Tanácskozási jogú tagok:

- Balogh Sándor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
 Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Szegedi Főiskolai Kara
 6700 Szeged, Marx tér 4.
- Fehér Alajos, a közgazdaságtudomány kandidátusa,
 Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Kutatóintézete
 3356 Kompolt, Fleischmann u. 4.
- Halmaj Péter, a közgazdaságtudomány kandidátusa
 Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mérnök- és Vezetőképző Intézete
 1143 Budapest, Ida u. 2.
- Juhász János, a közgazdaságtudomány kandidátusa
 Szövetkezeti Kutatóintézet
 1054 Budapest, Alkotmány u. 25.
- Kanizsay Péter, a közgazdaságtudomány kandidátusa
 Pannon Agrártudományi Egyetem
 8361 Keszthely, Deák Ferenc u. 57.
- Kostyál Rezső, a közgazdaságtudomány kandidátusa
 Quantum Bank Rt.
 1117 Budapest, Budafoki út 79.
- Magda Sándor, a közgazdaságtudomány kandidátusa
 Gödöllői Agrártudományi Egyetem Vállalatgazdálkodási
 Üzemmérnöki Intézete
 3200 Gyöngyös, Mátrai út 36.

Markovszky György

Csopak Tája Mezőgazdasági Termelőszövetkezet
8248 Nemesvámos

Sántha Attila, a közgazdaságtudomány kandidátusa

7632 Pécs, Fazekas Mihály u. 10.

Udovecz Gábor, a közgazdaságtudomány kandidátusa

1125 Budapest, Óra u. 1/A

5.2.2 Agrár- Műszaki Bizottság

Elnök:

Dimény Imre, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár

Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem

1026 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 79.

Elnökhelyettes:

Tóth László, a mezőgazdasági tudomány doktora

Földművelésügyi Minisztérium Műszaki Intézete

2101 Gödöllő, Tessedik Sámuel u. 4.

Titkár:

Szüle Zsolt, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár

Agrártudományi Egyetem

2103 Gödöllő, pf. 303.

Tagok:

Antos Gábor

IKR

2943 Bábolna

Balogh Csaba

KITE

4181 Nádudvar, Bem József u. 1.

Bölöni István, a műszaki tudomány doktora

Földművelésügyi Minisztérium Műszaki Intézete

2101 Gödöllő, Tessedik Sámuel u. 4..

Csermely Jenő, a mezőgazdasági tudomány doktora

Földművelésügyi Minisztérium Műszaki Intézete

2101 Gödöllő, Tessedik Sámuel u. 4.

Csizmadia Zoltán, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár

Debreceni Agrártudományi Egyetem

4001 Debrecen, Böszörményi út 202.

Fekete András, a mezőgazdasági tudomány doktora

Földművelésügyi Minisztérium Műszaki Intézete

2101 Gödöllő, Tessedik Sámuel u. 4.

Gyürk István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár

Földművelésügyi Minisztérium

1055 Budapest, Kossuth L. tér 11.

Karai János, a műszaki tudomány doktora,

Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem

1118 Budapest, Villányi út 29.

Kocsis Károly, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár

Agrártudományi Egyetem

2103 Gödöllő, pf. 303.

Kománcsi György, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Agrártudományi Egyetem
2103 Gödöllő, pf. 303.

Mészáros István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Budapesti Műszaki Egyetem
1111 Budapest, Bertalan Lajos u. 1.

Neményi Miklós, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Pannon Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Kar
9201 Mosonmagyaróvár, Vár u. 2.

Patkós István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem
Mezőgazdasági Gépészüzemlérnöki Főiskolai Kar
5401 Mezőtúr, Petőfi tér 1.

Sembery Péter, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Agrártudományi Egyetem
2103 Gödöllő, pf. 303.

Sitkei György, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Erdészeti és Faipari Egyetem
9401 Sopron, Bajcsy Zsilinszky út 4.

Soós Pál, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Agrártudományi Egyetem
2103 Gödöllő, pf. 303.

Szendrő Péter, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa,
Agrártudományi Egyetem
2103 Gödöllő, pf. 303.

Vas Attila, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Agrártudományi Egyetem
2103 Gödöllő, pf. 303.

Állandó meghívottak:

Boltizár Pál, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa,
BIO-INNOKOORD
2040 Budaörs, Komáromi u.22.

Fülöpp Géza
OMFB
1052 Budapest, Martinelli tér 8.

Hajdu József
FM Műszaki Intézet
2101 Gödöllő, Tessedik S.u.4.

Husti István a mezőgazdasági tudomány kandidátusa,
Agrártudományi Egyetem
2103 Gödöllő, Pf. 303.

Jeszenszky Zoltán, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Agrártudományi Egyetem
2103 Gödöllő, Pf. 303.

Jóri J. István, a műszaki tudomány kandidátusa
FM Műszaki Intézet
2101 Gödöllő, Tessedik S.u.4.

László Alfréd, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Pannon Agrártudományi Egyetem
8361 Keszthely, Deák F. u.16.

Mester László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

KEKI

1022 Budapest, Herman Ottó u. 15.

Sziráki András

MEZŐGÉP Vállalat

5001 Szolnok, Vörös Hadsereg u. 63.

Tibold Vilmos, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár

Agrártudományi Egyetem

2103 Gödöllő, Pf. 303.

5.2.3 Állatorvostudományi Bizottság

Elnök:

Mészáros János, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár

MTA Állatorvostudományi Kutatóintézete

1581 Budapest, Pf. 18

Alelnök:

Bokori József, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár

Allatorvostudományi Egyetem

1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.

Titkár:

Zöldág László, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár

Allatorvostudományi Egyetem

1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.

Tagok:

Bíró Géza, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár

Allatorvostudományi Egyetem

1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.

Fekete Sándor, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár

Allatorvostudományi Egyetem

1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.

Frenyó László, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár

Allatorvostudományi Egyetem

1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.

Kassai Tibor, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár

Allatorvostudományi Egyetem

1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.

Kardeván Andor, az állatorvostudomány kandidátusa, ny. egyetemi tanár

1121 Budapest, Zugligeti út 102.

Kovács Ferenc, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár

1025 Budapest, Cseppkő u. 31.

Kutas Ferenc, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár

Allatorvostudományi Egyetem

1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.

Lami Gyula, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár

Allatorvostudományi Egyetem

1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.

Lomniczi Béla, az állatorvostudomány doktora,

MTA Allatorvostudományi Kutatóintézete

1143 Budapest, Hungária krt. 21.

- Molnár Kálmán, az állatorvostudomány doktora,
MTA Állatorvostudományi Kutatóintézete
1143 Budapest, Hungária krt.21.
- Rafai Pál, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Állatorvostudományi Egyetem
1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.
- Rudas Péter, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Állatorvostudományi Egyetem
1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.
- Simon Ferenc, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Állatorvostudományi Egyetem
1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.
- Solti László, az állatorvostudomány kandidátusa
Agrártudományi Egyetem Biológiai Kutatóközpont
2101 Gödöllő, pf.170.
- Stipkovits László, az állatorvostudomány doktora, c. egyetemi tanár,
MTA Állatorvostudományi Kutatóintézete
1143 Budapest, Hungária krt. 21.
- Tanyi János, az állatorvostudomány kandidátusa,
Állategészségügyi Intézet
4031 Debrecen, Széchenyi u. 94.
- Tuboly Sándor, az állatorvostudomány doktora, egyetemi tanár
Állatorvostudományi Egyetem Járványtani Tanszék
1143 Budapest, Hungária krt.23.
- Tóth József, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Állatorvostudományi Egyetem
1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.
- Varga János, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Állatorvostudományi Egyetem Járványtani Tanszék
1143 Budapest, Hungária krt.23.
- Vetési Ferenc, az állatorvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Állatorvostudományi Egyetem
1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.

5.2.4 Állattenyésztési és Takarmányozási Bizottság

Elnök:

Horn Péter, az MTA levelező tagja, egyetemi tanár
Pannon Agrártudományi Egyetem
7401 Kaposvár, Pf. 16.

Tiszteletbeli elnök:

Horn Artúr, az MTA rendes tagja, ny. egyetemi tanár
1118 Budapest, Otthon u. 25.

Alelnök:

Dohy János, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kar
Állattenyésztési Tanszék
2103 Gödöllő

Titkár:

Bodó Imre, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Allatorvostudományi Egyetem Állattenyésztési
Tanszék
1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.

Tagok :

Bedő Sándor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa,
Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kar
Állattenyésztési Tanszék
2103 Gödöllő

Fekete Lajos, a mezőgazdasági tudomány doktora
1165 Budapest, Benő u. 9.

Fésűs László, az állatorvostudomány doktora
Allattenyésztési és Takarmányozási Kutatóközpont
2053 Herceghalom

Gippert Tibor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Allattenyésztési és Takarmányozási Kutatóközpont
2100 Gödöllő

Holdas Sándor, a mezőgazdasági tudomány doktora
2100 Gödöllő
Bacsó Béla u. 15.

Iváncsics János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Agrártudományi Egyetem
9200 Mosonmagyaróvár

Kállay Béla, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa,
Baromfitermelők Egyesülése
1051 Budapest, Akadémia u. 1-3.

Kovács Gábor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Debreceni Agrártudományi Egyetem Főiskolai Kar
6800 Hódmezővásárhely

Kovács József, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Agrártudományi Egyetem
8360 Keszthely

Müller Ferenc, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Halgazdasági Kutatóintézet
5540 Szarvas

Ócsag Imre, a mezőgazdasági tudomány doktora
1014 Budapest, Uri u. 68.

Perényi Miklós, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Pannon Agrártudományi Egyetem
7400 Kaposvár

Schmidt János, a mezőgazdasági tudomány doktora
Agrártudományi Egyetem
9200 Mosonmagyaróvár

Stefler József, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Pannon Agrártudományi Egyetem
7400 Kaposvár

Szendrő Zsolt, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Pannon Agrártudományi Egyetem
7400 Kaposvár

Veres László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Agrártudományi Egyetem
4001 Debrecen

Vincze László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Agrártudományi Egyetem Takarmányozástani Tanszék
8360 Keszthely

Vinczeffy Imre, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Agrártudományi Egyetem
4001 Debrecen

Wittmann Mihály, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Allattenyésztési és Takarmányozási Kutatóközpont
2103 Gödöllő

Tanácskozási jogú tagok

Bozó Sándor
Allattenyésztési Kutatóintézet
2100 Gödöllő, Ganz u. 1.

Bögre János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem
2100 Gödöllő

Deák Ferenc
Pannon Agrártudományi Egyetem
7400 Kaposvár

Fekete Sándor, az állatorvostudomány kandidátusa,
Állatorvostudományi Egyetem
1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.

Gundel János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa,
Allattenyésztési Kutatóintézet
2053 Herceghalom

Kakukk Tibor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Pannon Agrártudományi Egyetem
7400 Kaposvár

Öcsödi Gyula
Földművelésügyi Minisztérium, Mezőgazdasági Főosztály
1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 11.

Papócsi László, az állatorvostudományok kandidátusa
Mezőgazdasági Kombinát
2943 Bábolna

Szajkó László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Pannon Agrártudományi Egyetem
7400 Kaposvár

Szakály Sándor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Tejgazdasági Kutatóintézet
9200 Mosonmagyaróvár

5.2.5 Erdészeti Bizottság

Elnök:

Mátyás Csaba, a mezőgazdasági (erdészeti) tudomány doktora, egyetemi tanár
Erdészeti és Faipari Egyetem
9401 Sopron, pf.132.

Titkár:

Führer Ernő

Erdészeti és Faipari Egyetem
9400 Sopron, Paprét 17.

Tagok:

Bondor Antal, a mezőgazdasági (erdészet) tudomány kandidátusa
Erdészeti Tudományos Intézet
1277 Budapest, 23. Pf. 17.

Danszky István, a mezőgazdasági (erdészet) tudomány kandidátusa
1027 Budapest, Jurányi u. 4.

Herpay Imre, a mezőgazdasági (erdészet) tudomány kandidátusa
9400 Sopron, Tulipán köz 6.

Járó Zoltán, a mezőgazdasági (erdészet) tudomány doktora
Erdészeti Tudományos Intézet
1277 Budapest 23. Pf.17.

Keresztesi Béla, az MTA rendes tagja, kutatóprofesszor
Erdészeti Tudományos Intézet
1277 Budapest 23. Pf.17.

Király László a mezőgazdasági (erdészet) tudomány kandidátusa
Erdészeti és Faipari Egyetem
9401 Sopron, Pf.132.

Kovács Jenő, a mezőgazdasági (erdészet) tudomány kandidátusa
Erdészeti és Faipari Egyetem
9401 Sopron, Pf. 132.

Magyar János, az MTA rendes tagja, ny. egyetemi tanár
9400 Sopron, Zsilip u. 17.

Majer Antal, a mezőgazdasági (erdészet) tudomány doktora
9700 Szombathely, Bejczy u. 1-3.

Márkus László, a mezőgazdasági (erdészet) tudomány kandidátusa
9400 Sopron, Tulipán köz 12.

Pagony Hubert, a biológiai tudomány doktora
Erdészeti Tudományos Intézet
1277 Budapest 23. Pf. 17.

Rhédei Károly, a mezőgazdasági (erdészet) tudomány kandidátusa
Erdészeti Tudományos Intézet
6000 Kecskemét, József Attila u. 4.

Solymos Rezső, a mezőgazdasági (erdészet) tudomány doktora
2000 Szentendre, Római sánc u. 17.

Szodfridt István, a mezőgazdasági (erdészet) tudomány kandidátusa
Erdészeti és Faipari Egyetem
9401 Sopron, Pf. 132.

Szontagh Pál, a biológiai tudomány doktora
3300 Eger, Szovjet hadsereg u. 8.

Tóth Béla, a mezőgazdasági (erdészet) tudomány kandidátusa
4032 Debrecen, Poroszlai u. 81.

Újváriné Jármay Éva, a mezőgazdasági (erdészet) tudomány kandidátusa
Erdészeti Tudományos Intézet
3232 Mátrafüred, Hegyalja u. 6.

Winkler András, a műszaki tudomány doktora
Erdészeti és Faipari Egyetem
9401 Sopron, Pf. 132.

5.2.6 Kertészeti Bizottság

Elnök:

Cselőtei László, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem
1114 Budapest, Fadrusz u 12.

Tiszteletbeli elnök:

Somos András, az MTA rendes tagja, ny. egyetemi tanár
1118 Budapest, Győrök u.20.

Titkár:

Eperjesi Imre, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 35.

Tagok:

Csepregi Pál, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 35.

Diófási Lajos, a mezőgazdasági tudomány doktora
KEE Dél-Dunántúli Szőlészeti és Borászati
Kutatóintézete
7634 Pécs, Úttörő u. 4.

Filiusz István, a mezőgazdasági tudomány doktora ny. egyetemi tanár
1157 Budapest, Hevesi Gyula u. 63.

Gyúró Ferenc, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 35.

Hornok László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 35.

Hrotkó Károly, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 35.

Jámbor Imre, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 35.

Máthé Ákos, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 35.

Mozsár Kálmán, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 35.

Mőcsényi Mihály, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 35.

Nagy Béla, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 35.

Nagy György, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Pannon Agrártudományi Egyetem
9200 Mosonmagyaróvár

- Nagy József, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 35.
- Papp János, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 35.
- Pető Ferenc, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Debreceni Agrártudományi Egyetem
4001 Debrecen, Böszörményi út 142.
- Porpáczy Aladár, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Gyümölcs- és Dísznövényfejlesztő Vállalat
1223 Budapest, Park u. 2.
- Schmidt Gábor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 35.
- Tóth Sándor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Földművelésügyi Minisztérium
1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 11.
- Urbán András, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
Szőlészeti és Borászati Kutatóintézete
6001 Kecskemét, Pf.25.

5.2.7 Növénynemesítési Bizottság

Elnök:

Bócsa Iván, az MTA levelező tagja, c. egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem Kompolti
Kutatóintézete
3556 Kompolt, Fleischman u.2.

Tiszteletbeli elnök

Kurnik Ernő, az MTA rendes tagja, c. egyetemi tanár
7625 Pécs, Mikszáth Kálmán u. 4.

Titkár:

Heszky László, a biológiai tudomány doktora, egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem
Genetika és Növénynemesítési Tanszék
2103 Gödöllő

Tagok:

Balla László, a mezőgazdasági tudomány doktora
MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete
2462 Martonvásár

Bálint Andor, a biológiai tudomány doktora, ny.egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem
Genetika és Növénynemesítési Tanszék
2103 Gödöllő

Barabás Zoltán, az MTA levelező tagja
Gabonatermesztési Kutatóintézet
6701 Szeged, Pf.391.

Bedő Zoltán, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete
2462 Martonvásár

- Dudits Dénes, az MTA levelező tagja, c. egyetemi tanár
MTA Szegedi Biológiai Központ, Növényélettani
Intézete
7626 Szeged, Temesvári krt. 62.
- Farkas József, a biológiai tudomány kandidátusa
Zöldségtermesztési Kutatóintézet
6001 Kecskemét, Pf. 116.
- Frank József, a mezőgazdasági tudomány doktora
Gabonatermesztési Kutatóintézet
6701 Szeged, Pf. 391.
- Kapeller Károly, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Zöldségtermesztési Kutatóintézet
6300 Kalocsa
- Kiss Árpád, a biológiai tudomány doktora
Zöldségtermesztési Kutatóintézet
6001 Kecskemét, Pf. 116.
- Kovács Zoltán, a mezőgazdasági tudomány doktora
Gyümölcs- és Disznóvénnykutató Intézet
1223 Budapest, Park u. 2.
- Kozma Pál, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
1118 Budapest, Somlói út 20/B.
- Magassy Lajos, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Cukortermelési Kutatóintézet Répatermesztési
Kutató Allomása
9463 Sopronhorpács
- Matuz János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Gabonatermesztési Kutatóintézet
6701 Szeged, Pf. 391.
- Németh Gizella, a biológiai tudomány kandidátusa,
Gabonatermesztési Kutatóintézet
6701 Szeged, Pf. 391.
- Németh János, a mezőgazdasági tudomány doktora
Gabonatermesztési Kutatóintézet
6701 Szeged, Pf. 391.
- Rajki Sándor, az MTA rendes tagja, ny. intézetigazgató
2100 Gödöllő, Ady Endre sétány 18.
- Simoné Kiss Ibolya, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Öntözési Kutatóintézet
5541 Szarvas, Pf. 5.
- Sutka József, a mezőgazdasági tudomány doktora
MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete
2462 Martonvásár
- Szalay Dezső, a biológiai tudomány kandidátusa
MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete
2462 Martonvásár
- Szundy Tamás, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete
2462 Martonvásár
- Szunics László, a mezőgazdasági tudomány doktora
MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete
2462 Martonvásár

Tamássy István, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1502 Budapest, Pf.53.

Velich Iván, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Zöldségtermesztési Kutatóintézet Budatétényi
Osztálya
1775 Budapest, Pf.95.

Tanácskozási jogú tagok:

Balla István

Földművelésügyi Minisztérium, Mezőgazdasági
Főosztály
1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 11

Barnabás Beáta, a biológiai tudomány doktora
MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete
2462 Martonvásár

Bódis László

Mezőgazdasági Minősítő Intézet
1024 Budapest, Kiszókus u. 15/A

Holly László

Mezőgazdasági Minősítő Intézet Agrobotanikai
Központja
2766 Tápiószéle

Janovszky János, a biológiai tudomány kandidátusa
Öntözési Kutatóintézet
5540 Szarvas, Szabadság u. 2.

Kiss József, a biológiai tudomány kandidátusa
Pannon Agrártudományi Egyetem
9200 Mosonmagyaróvár

Lelley János, a mezőgazdasági tudomány doktora
6721 Szeged, Vidra u.1.

Pásztor Károly, a biológiai tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Agrártudományi Egyetem
4001 Debrecen, Pf. 58.

Porpáczy Aladár, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Gyümölcs- és Dísznövénykutató Intézet
1223 Budapest, Park u. 2.

Somssich István

Vetőmag Vállalat
1077 Budapest, Rottenbiller u. 33.

5.2.8 Növénytermesztési Bizottság

Elnök:

Györfly Béla, az MTA levelező tagja, c. egyetemi tanár
MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete
2462 Martonvásár, Marx tér 1.

Titkár:

Berzsenyi Zoltán, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete
2462 Martonvásár, Marx tér 1.

Tagok:

- Antal József, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kar
2103 Gödöllő
- Bajai Ernő, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
1093 Budapest, Vámház krt. 7.
- Bánszky Tamás, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
4032 Debrecen, Böszörményi út 138.
- Barcsák Zoltán, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem Növénytermesztési
Intézete
2103. Gödöllő
- Bocz Ernő a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Debreceni Agrártudományi Egyetem Növénytermesztési
Intézete
4032 Debrecen, Böszörményi út 138.
- Erdei Péter, a mezőgazdasági tudomány doktora
Gabonatermesztési Kutatóintézet
6701 Szeged, Pf.391.
- Jolánkai Márton, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete
2462 Martonvásár, Marx tér 1.
- Késmárki István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Pannon Agrártudományi Egyetem
Mosonmagyaróvári Mezőgazdaságtudományi Kar
9200 Mosonmagyaróvár, Vár u. 2.
- Kismányoki Tamás, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Pannon Agrártudományi Egyetem Növénytermesztési
Intézete
8360 Keszthely, Festetich u. 5.
- Kovács Gábor, a mezőgazdasági tudomány doktora
Vetőmagtermeltető Vállalat Kutatóállomása
6600 Szentés
- Máté András, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Agrártudományi Egyetem
2103 Gödöllő
- Menyhért Zoltán, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Agrártudományi Egyetem
2103 Gödöllő
- Nyíri László, a mezőgazdasági tudomány doktora
Debreceni Agrártudományi Egyetem Kutatóintézete
5300 Karcag
- Ragasits István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Pannon Agrártudományi Egyetem Növénytermesztési
Intézet
8360 Keszthely, Festetich u. 5.
- Ruzsányi László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
4032 Debrecen, Böszörményi út 138.
- Sipos Gábor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, ny. egyetemi tanár
1061 Budapest, Alkotmány u. 47.

Szabó Lajos, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Gödöllői Agrártudományi Egyetem Melegégővi
Tanszéke
2103 Gödöllő

Szabó Miklós, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem Növénytermesztési
Intézete
2103 Gödöllő

Vajdai Imre, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem
2103 Gödöllő

Varga János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Pannon Agrártudományi Egyetem
Mosonmagyaróvári Mezőgazdaságtudományi Kar
9200 Mosonmagyaróvár, Vár u. 2.

5.2.9 Növényvédelmi Bizottság

Elnök:

Sáringer Gyula, az MTA levelező tagja, c. egyetemi tanár
Pannon Agrártudományi Egyetem
8360 Keszthely, Deák Ferenc u.16.

Alelnök:

Horváth József, a mezőgazdasági tudomány doktora
Pannon Agrártudományi Egyetem Georgikon
Mezőgazdaságtudományi Kar
Növényvédelmi Intézet
8361 Keszthely, Pf.71.

Titkár:

Gáborjányi Richárd, a biológiai tudomány kandidátusa
MTA Növényvédelmi Kutatóintézete
1525 Budapest, Pf.102.

Tagok:

Balázs Ervin, a biológiai tudomány doktora
Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont
2101 Gödöllő, Pf. 170.

Békési Pál, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
1025 Budapest, Pusztaszeri út 52/B

Bognár Sándor, a mezőgazdasági tudomány doktora
1078 Budapest, Cserhát u. 16-18, II.em.36.

Érsek Tibor, a biológiai tudomány kandidátusa
MTA Növényvédelmi Kutatóintézete
1525 Budapest, Pf. 102.

Gimesi Antal, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
MTA Növényvédelmi Kutatóintézete
1525 Budapest, Pf.102.

Glits Márton, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
Növényvédelmi Intézete
1502 Budapest, Pf. 53.

- Hornok László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Mezőgazdasági Technológiai Kutatóközpont
2101 Gödöllő, Pf. 170. (Szent-Györgyi Albert u. 4.)
- Hunyadi Károly, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Pannon Agrártudományi Egyetem
8361 Keszthely, Pf. 71.
- Jenser Gábor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
MTA Növényvédelmi Kutatóintézete
1525 Budapest, Pf. 102.
- Király Zoltán, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
MTA Növényvédelmi Kutatóintézete
1525 Budapest, Pf. 102.
- Klement Zoltán, az MTA levelező tagja, egyetemi tanár
MTA Növényvédelmi Kutatóintézete
1525 Budapest, Pf. 102.
- Kömives Tamás, a kémiai tudomány kandidátusa
MTA Növényvédelmi Kutatóintézete
1525 Budapest, Pf. 102.
- Kuroli Géza, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Pannon Agrártudományi Egyetem
Mezőgazdaságtudományi Kar
9200 Mosonmagyaróvár
- Matolcsy György, a kémiai tudomány doktora
MTA Növényvédelmi Kutatóintézete
1525 Budapest, Pf. 102.
- Mesterházi Akos, a mezőgazdasági tudomány doktora
Gabonatermesztési Kutatóintézet
6701 Szeged, Pf. 391 (Alsókikötő sor 9.)
- Mészáros Zoltán, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
Növényvédelmi Intézete
Rovartani Tanszék
1502 Budapest, Pf. 53.
- Mikulás József, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
Szőlészeti és Borászati Kutatóintézete
6000 Kecskemét
- Reisinger Péter, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Földművelésügyi Minisztérium Növényvédelmi
Főosztály
1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 11.
- Szalay-Marzsó László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Gödöllői Agrártudományi Egyetem Növényvédelmi
Tanszék
2103 Gödöllő, Péter Károly u. 1.
- Szentesi Árpád, a biológiai tudomány kandidátusa
MTA Növényvédelmi Kutatóintézete
1525 Budapest, Pf. 102.
- Vajna László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
MTA Növényvédelmi Kutatóintézete
1525 Budapest, Pf. 102.

5.2.10 Talajtani, Agrokémiai és Üzemi Vízgazdálkodási Bizottság

Elnök:

Stefanovits Pál, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem
1027 Budapest, Frankel Leó u.9.

Titkár:

Várallyai György, a mezőgazdasági tudomány doktora
MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézete
1022 Budapest, Herman Ottó út 15.

Tagok:

Búzás István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézete
1022 Budapest, Herman Ottó út 15.

Debreczeni Béla, a mezőgazdasági tudomány doktora
Pannon Agrártudományi Egyetem
Talajtani és Agrokémiai Intézete
8361 Keszthely, Deák Ferenc u. 16.

Filep György, a mezőgazdasági tudomány doktora
Agrártudományi Egyetem Kémiai Tanszék
4001 Debrecen, Böszörményi út 138.

Füleky György, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Agrártudományi Egyetem Talajtani és Agrokémiai
Tanszéke
2103 Gödöllő

Györy Dániel, a mezőgazdasági tudomány doktora
Agrártudományi Egyetem
8361 Keszthely, Deák Ferenc u. 16.

Hargitai László, a mezőgazdasági tudomány doktora
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Talajtani
Tanszék
1118 Budapest, Ménesi út 44.

Kádár Imre, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézete
1022 Budapest, Herman Ottó út 15.

Kecskés Mihály, a mezőgazdasági tudomány doktora
Agrártudományi Egyetem Mikrobiológiai Tanszék
2103 Gödöllő

Ligetvári Ferenc, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Pannon Agrártudományi Egyetem Georgikon Kar
Vízgazdálkodási Tanszék
8361 Keszthely, Deák Ferenc u. 16.

Loch Jakab, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Agrártudományi Egyetem
4001 Debrecen, Böszörményi út 138.

Máté Ferenc, a mezőgazdasági tudomány doktora
Pannon Agrártudományi Egyetem
8361 Keszthely, Deák Ferenc u. 16.

Nyiri László, a mezőgazdasági tudomány doktora
Debreceni Agrártudományi Egyetem Kutatóintézete
5300 Karcag

- Petrasovits Imre, a mezőgazdasági tudomány doktora
Agrártudományi Egyetem Vízgazdálkodási Tanszék
2103 Gödöllő
- Sarkadi János, a mezőgazdasági tudomány doktora
MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézete
1022 Budapest, Herman Ottó út 15.
- Szabó Lajos, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
2103 Gödöllő, Stromfeld Aurél u. 7., VI.2.
- Szabolcs István, a mezőgazdasági tudomány doktora
MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézete
1022 Budapest, Herman Ottó út 15.
- Szalay György, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Agrártudományi Egyetem, Vízgazdálkodási Tanszék
2103 Gödöllő
- Szegi József, a mezőgazdasági tudomány doktora
MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézete
1022 Budapest, Herman Ottó út 15.
- Vermes László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Agrártudományi Egyetem Vízgazdálkodási Tanszék
2103 Gödöllő

5.3.1 Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottság
(a IV., II. és IX. osztály közös tudományos bizottsága)

Elnök:

Andorka Rudolf, az MTA levelező tagja, egyetemi tanár
Közgazdaságtudományi Egyetem
1093 Budapest, Fővám tér 8.

Elnökhelyettes:

Szakács Sándor, a történelemtudomány doktora, egyetemi tanár
Magyar Mezőgazdasági Múzeum
1367 Budapest, Széchenyi-sziget, Vajdahunyadvár

Titkár:

Zsarnóczai Sándor, a közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi tanár
1021 Budapest, Kuruclesi út 22.

Tagok:

Enyedi György, az MTA rendes tagja
MTA Regionális Kutatások Központja, Dunántúli
Tudományos Intézet
7601 Pécs, Kulich Gyula u. 22.

Gunst Péter, a történelemtudomány doktora, egyetemi tanár
Kossuth Lajos Tudományegyetem Történeti Intézet
4010 Debrecen, Egyetem tér 1.

Gimesi Sándor, a történelemtudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Közgazdaságtudományi Egyetem Gazdaságtörténeti
Tanszék
1093 Budapest, Fővám tér 8.

Fekete György, a közgazdaságtudomány doktora, egyetemi tanár
GATE Vezető- és Továbbképző Intézet
1143 Budapest, Ida u. 2.

Hoffmann Tamás, a történelemtudomány doktora, egyetemi tanár
Magyar Néprajzi Múzeum
1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 12.

Karasszon Dénes, az állatorvostudomány doktora
1093 Budapest, Lónyay u. 37/c

Kulcsár László, a szociológiai tudomány kandidátusa
Gödöllői Agrártudományi Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Agrárszociológiai Tanszék
2103 Gödöllő, Páter Károly u.1.

Lőkös László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem Gazdaságtudományi
Intézet
2103 Gödöllő, Páter Károly u. 1.

Mendele Ferenc, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Országos Műemléki Felügyelőség
1014 Budapest, Táncsics Mihály u.1.

Orbán Sándor, a történelemtudomány doktora
1016 Budapest, Galeotti u. 12.

- Orosz István, a történelemtudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Kossuth Lajos Tudományegyetem
4010 Debrecen, Egyetem tér 1.
- Romány Pál, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
1112 Budapest, Sasadi u 115.
- Sárkány Pál, a mezőgazdasági tudomány doktora
1022 Budapest, Bogár u. 24/B
- Szabó Lóránd
1027 Budapest, Bem József u. 18.
- Szuhay Miklós, a történelemtudomány kandidátusa, ny. egyetemi tanár
Közgazdaságtudományi Egyetem Gazdaságtörténeti
Tanszéke
1093 Budapest, Fővám tér 8.
- Varga János, az MTA levelező tagja, egyetemi tanár
Magyar Országos Levéltár
1014 Budapest, Bécsikapu tér 4.
- Vágvölgyi András, a szociológiai tudomány kandidátusa
1088 Budapest, Krúdy u.15.
- Wellmann Imre, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
MTA Történettudományi Intézet
1014 Budapest, Uri u. 51-53.

Állandó meghívottak:

- Béres Csaba a szociológiai tudomány kandidátusa,
Kossuth Lajos Tudományegyetem
4010 Debrecen
- Elek Sándor
Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológiai Tanszék
1093 Budapest, Fővám tér 8.
- Harcza István
1024 Budapest, Keleti Károly u. 5-7.
- Juhász János, a közgazdaságtudomány kandidátusa, c. egyetemi tanár
1054 Budapest, Alkotmány u. 25.
- Kovács János
MTA Agrártudományok Osztálya
1051 Budapest, Nádor u. 7.
- Szabó László a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Damjanich János Múzeum
5000 Szolnok
- Vastaghné Melegh Csilla, a szociológiai tudomány kandidátusa
Janus Pannonius Tudományegyetem Szociológiai
Tanszék
7622 Pécs, 48-as tér 1.

5.3.2 Biometriai és Biomatematikai Bizottság
(a IV., III., V. és VIII. osztály közös tudományos bizottsága)

Elnök:

Harnos Zsolt, a mezőgazdasági (alkalmazott matematikai)
tudomány doktora, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
Matematikai és Számítástechnikai Tanszék
1118 Budapest, Villányi út 31.

Alelnök:

Petrányi Gyula, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár
SOTE II.sz. Belklinika
1086 Budapest, Szentkirályi u. 46.

Titkár:

Baráth Csabáné, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Gödöllői Agrártudományi Egyetem Statisztikai
Tanszék
2103 Gödöllő, Páter Károly u. 1.

Tagok:

Balas Éltés András

Egészségügyi Informatikai és Számítástechnikai
Intézet
1051 Budapest, Arany János u. 6-8.

Belágyi József, a biológiai tudomány doktora

Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Laboratórium
7633 Pécs, Szigeti út 12.

Farkas Miklós, a matematikai tudomány doktora

BME Gépészmérnöki Kar Matematika Tanszék
1111 Budapest, Műegyetem rkp.3.

Fischer János, a biológiai tudomány kandidátusa

ECOFARM
1137 Budapest, Pozsonyi út 41.

Győrffy Béla, az MTA levelező tagja, c. egyetemi tanár

MTA Mezőgazdasági Kutatóintézet
2462 Martonvásár, Marx tér 1.

Hajtman Béla, a pszichológiai tudomány kandidátusa

Semmelweis Orvostudományi Egyetem
1114 Budapest, Szabolcska Mihály u.9.

Győri István, a matematikai tudomány kandidátusa

József Attila Tudományegyetem Bolyai Matematikai
Intézet
6720 Szeged, Rerrich Béla tér 1.

Herényi Levente

Semmelweis Orvostudományi Egyetem Biofizikai
Intézet
1088 Budapest, Puskin u. 9.

Izsák János, a biológiai tudomány kandidátusa

Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola
9701 Szombathely, Károlyi Gáspár tér 4.

Juhász Nagy Pál, az MTA levelező tagja

1122 Budapest, Maros u. 21.

Lábos Elemér, a biológiai tudomány kandidátusa
Semmelweis Orvostudományi Egyetem I.sz. Anatómiai
Intézet
1094 Budapest, Tűzoltó u. 58.

Nosek János
MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Magyar Dunakutató Állomás
2131 Göd, Jávorka Sándor u. 14.

Paksi András
Orvostovábbképző Intézet
1135 Budapest, Szabolcs u. 33-35.

Racsó Péter, a matematikai tudomány kandidátusa
Eötvös Loránd Tudományegyetem Számítástechnikai
Központ
1111 Budapest, Bogdánffy u. 10/B.

Rudas Péter, az állatorvostudomány kandidátusa
Állatorvostudományi Egyetem Élettani Tanszék
1078 Budapest, Landler Jenő u. 2.

Szűcs Endre, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Gödöllői Agrártudományi Egyetem Állattenyésztési
Tanszék
2100 Gödöllő, Nyisztor tér 1.

Tóthmerész Béla, a biológiai tudomány kandidátusa
Kossuth Lajos Tudományegyetem Ökológiai Tanszék
4016 Debrecen, Pf.14.

Tusnádi Gábor, a matematikai tudomány kandidátusa
MTA Matematikai Kutatóintézete
1053 Budapest, Reáltanoda u. 13-15.

Varga Zoltán, a matematikai tudomány kandidátusa
Gödöllői Agrártudományi Egyetem Matematikai
Intézete
2103 Gödöllő, Páter Károly u.1.

5.3.3 Marketing Bizottság

(a IV., VI és IX. osztály közös tudományos bizottsága)

Elnök:

Tomcsányi Pál, az MTA levelező tagja, kutatóprofesszor
Mezőgazdasági Minősítő Intézet
1025 Budapest, Berkenye u. 16.

Alelnökök:

Hoffmann Istvánné, a közgazdaságtudomány doktora, egyetemi tanár
Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem
1093 Budapest, Fővám tér 8.

Sass Pál, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
Főiskolai Kara
6000 Kecskemét, Erdei Ferenc tér 1-3.

Zeller Gyula, a közgazdaságtudomány doktora, egyetemi tanár
Janus Pannonius Tudományegyetem
7601 Pécs, Rákóczi út 80.

Titkár:

Sándorné Szennyessy Judit, a közgazdaságtudomány kandidátusa
Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola
1054 Budapest, Alkotmány u. 9-11.

Tagok:

Balogh Sándor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
Főiskolai Kara
6701 Szeged, Marx tér 7.

Biacs Péter, a kémiai tudomány doktora, egyetemi tanár
Központi Élelmiszeripari Kutatóintézet
1022 Budapest, Herman Ottó út 15.

Csullag József, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Pannon Agrártudományi Egyetem
7400 Kaposvár, Dénesmajor 2.

Gaál Béla, c. egyetemi tanár
Földművelésügyi Minisztérium Kereskedelmi
Főosztály
1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 11.

Ginsztler János, a műszaki tudomány doktora, egyetemi tanár
Budapesti Műszaki Egyetem
1111 Budapest, Műegyetem rkp. 3.

Halmi Péter, a közgazdaságtudomány kandidátusa
Gödöllői Agrártudományi Egyetem, Vezetőtovábbképző
Intézet
1043 Budapest, Ida u. 2.

Hegedűs József, a műszaki tudomány kandidátusa
az OMFB Ipari Formatervezési és Ergonómiai Tanácsa
1051 Budapest, Martinelli tér 8.

Herpay Balázné, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa,
AGROINFORM
1125 Budapest, Galántai u. 18.

Kandikó József, a közgazdaságtudomány kandidátusa
Ipari Reklám és Propaganda Vállalat
1081 Budapest, Rákóczi út 57.

Kartali János
Agrárgazdasági Kutatóintézet Marketing Osztály
1093 Budapest, Zsil u. 3-5.

Kürthy Pál ny. egyetemi tanár
Gépipari Tudományos Egyesület Marketing
Szakosztálya
1112 Budapest, Kérő u. 2.

Molnár László, a közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi tanár
Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem
1093 Budapest, Fővám tér 8.

Proszka János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Gabonatermesztési Kutatóintézet
6726 Szeged, Alsókikötő sor 9.

Reketye Gábor, a közgazdasági tudomány kandidátusa
Janus Pannonius Tudományegyetem
7601 Pécs, Rákóczi út 80.

Szabó Gábor Csaba, a közgazdaságtudomány kandidátusa
Budapesti Műszaki Egyetem
1111 Budapest, Műegyetem rkp. 3.

Szabó László, a közgazdaságtudomány kandidátusa
MARKETING
1051 Budapest, Szende Pál u. 3.

Törzsök Éva, a közgazdaságtudomány kandidátusa
Külkereskedelmi Főiskola
1102 Budapest, Liget u. 22.

Z.Kiss László, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Villányi út 29-31.

5.3.4 Mezőgazdasági Biotechnológiai Bizottság (a IV. és a VIII. osztály közös tudományos bizottsága)

Elnök:

Dudits Dénes, az MTA levelező tagja, c. egyetemi tanár
MTA Szegedi Biológiai Központ Növényélettani
Intézete
7626 Szeged, Temesvári krt. 62.

Titkár:

Solti László, az állatorvostudomány kandidátusa
Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont
Állatbiotechnológiai Intézete
2101 Gödöllő, Pf. 170.

Tagok:

Asbóth Bence, a kémiai tudomány kandidátusa
Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont
Biokémiai és Fehérjetechnológiai Intézete
2101 Gödöllő, Pf. 170.

Balázs Ervin, a biológiai tudomány doktora
Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont
2101 Gödöllő, Pf. 170.

Barabás Beáta, a mezőgazdasági tudomány doktora
MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete
2462 Martonvásár, Marx tér 1.

Barabás Zoltán, az MTA levelező tagja, c. egyetemi tanár
Gabonatermesztési Kutatóintézet
6701 Szeged, Pf.391.

Biacs Péter, a kémiai tudomány doktora, egyetemi tanár
Központi Élelmiszeripari Kutatóintézet
1022 Budapest, Herman Ottó ú 15.

Deák Tibor, a kémiai tudomány doktora, egyetemi tanár
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem
1118 Budapest, Somlói út 14-16.

Dohy János, a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár
Gödöllői Agrártudományi Egyetem Állattenyésztési
Tanszék
2103 Gödöllő, Pf. 303.

Gergátz Elemér

Földművelésügyi Minisztérium
1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 11.

Heszky László, a biológiai tudomány doktora

Gödöllői Agrártudományi Egyetem
Genetika és Növénynevelési Tanszék
2103 Gödöllő, Pf. 303.

Holló János, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár

MTA Központi Kémiai Kutatóintézet
1525 Budapest, Pf.17. Pusztaszeri út 59-67.

Hornok László, a biológiai tudomány kandidátusa,

Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont
Növénybiológiai Intézet
2101 Gödöllő, Pf 170.

Hoschke Ágoston, a kémiai tudomány kandidátusa

Központi Élelmiszeripari Kutatóintézet
1022 Budapest, Herman Ottó út 15.

Lomniczi Béla, az állatorvostudomány doktora

MTA Állatorvostudományi Kutatóintézet
1581 Budapest, Pf.18. Hungária krt. 21.

Nyeste László, a kémiai tudomány doktora, egyetemi tanár

Budapesti Műszaki Egyetem, Vegyészmérnöki Kar,
Mezőgazdasági Kémiai Technológiai Tanszék
1521 Budapest, Gellért tér 4.

Orosz László, a biológiai tudomány doktora,

Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont
Molekuláris Genetikai Intézete
2101 Gödöllő, Pf.170.

Pongor Sándor, a kémiai tudomány doktora

Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont
Fehérjetechnológiai Intézet
2101 Gödöllő, Pf.170.

Sági Ferenc, a biológiai tudomány kandidátusa

Gabonatermesztési Kutatóintézet
6701 Szeged, pf.391. Alsókikötő sor 5.

Sajgó Mihály, a biológiai tudomány doktora, egyetemi tanár

Gödöllői Agrártudományi Egyetem Biokémiai Tanszék
2103 Gödöllő, Pf.303.

Seregi János, az állatorvostudomány kandidátusa

Állatorvostudományi Egyetem Kísérleti Intézet
2225 Üllő, Dóra major

Sík Tibor, a biológiai tudomány doktora

Gödöllői Agrártudományi Egyetem Biotechnológiai Tanszék
2103 Gödöllő, Pf.303.

Szabó István Mihály, az MTA levelező tagja, egyetemi tanár

Eötvös Loránd Tudományegyetem Mikrobiológia Tanszék
1088 Budapest, Múzeum krt.4/A.

Szentirmai Attila, a biológiai tudomány doktora, egyetemi tanár

Kossuth Lajos Tudományegyetem Mikrobiológiai és Biotechnológia
Tanszék
4010 Debrecen, Pf. 63.

**6. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK ÉS BIZOTTSÁGAINAK
HATÁROZATAI ÉS ÁLLASFOGLALASAI
A TUDOMÁNYTERÜLETET ÉRINTŐ KERDESEKBEN**

6.1.1 Az MTA Agrártudományok Osztálya és a Tudományos Minősítő Bizottság (TMB) kapcsolata

A TMB és az Agrártudományok Osztálya között hagyományosan jó a munkakapcsolat. A TMB Plénuma agrártudományokkal foglalkozó tagjaira osztályunk tesz javaslatot, amit eddig messzemenően figyelembe vettek. A TMB az agrártudományi terület szakbizottságait az osztály javaslata alapján alakította ki, és az esetleges személyi változások mindig véleményünk ismeretében, azt figyelembe véve történnek.

Az osztály nem folyik bele a tudomány kandidátusa fokozat és a tudományos ösztöndíjak odaítélésének folyamatába.

Az osztály véleményt nyilvánít valamennyi szakterületi illetékességébe tartozó doktori pályázatról. Azt vizsgálva, hogy a pályázó milyen mértékben felel meg (habitus-vizsgálat) az 1983.évi 24. sz. törvény 6.§-a 2/b), c), továbbá a 3/1984.TMB.sz.szabályzat 57. pontjában foglalt követelményeknek. Az osztály összegző véleményt ad arra vonatkozóan, hogy eddigi munkássága alapján a pályázót doktori fokozat megszerzésére alkalmasnak tartja-e. A vélemény kialakításához adatlap kitöltésének kérésével magát a pályázót is megkérjük publikációs tevékenysége összefoglalására és bizonyos önértékelés elvégzésére.

Elég gyakran előfordul, hogy az osztály a tudományos bizottság véleményét is kikéri.

Bevezettük azt a gyakorlatot, hogy a tudományos bizottságok áttekinthetik szakterületük kandidátusainak körét, abból a szempontból, hogy a kandidátusi fokozat megszerzése óta elért eredményei alapján kit tartanak alkalmasnak a doktori fokozat megszerzésére. A bizottságok előterjesztését az osztály megvitatja és támogató döntés esetén erről értesítést küld a TMB-nek, és természetesen később már nem tér vissza az adott kutató habitus- vizsgálatára. A tudományos bizottságok javaslattételének sem idő-, sem létszámkorlátot nem állított az osztály.

A tudományos minősítési rendszert, mint ismeretes, ideiglenesnek kell tekinteni, miután készülöben van a minősítésről szóló új, korszerű jogszabály. A tapasztalat azt mutatja, hogy a TMB és az osztály kapcsolata megfelelő, és ebben az átmeneti időszakban megnyugtató a tudományos teljesítmények értékmérő megítélése, valamint a tudományos fokozatok eléréséhez a színvonal megőrzése.

6.1.2 Az MTA Agrártudományok Osztálya és az Országos Tudományos Kutatási Alap (OTKA) kapcsolata

Az ország kutatói közösségei megismerhették az OTKA rendszerét, de az utóbbi időkben végrehajtott szervezeti, működési változások - tapasztalatunk szerint - nem kellően ismertek a kutatók előtt. Ezért tömören összefoglaljuk a jelenlegi helyzetet, utalva pár szóval az előzményekre is.

A tudományos kutatás, elsősorban az alapkutatás igényeinek központosított és lényegében egycsatornás költségvetési finanszírozási gyakorlata egyre kevésbé felelt meg. A problémát felismerve az Akadémia a nemzetközi gyakorlat alapos tanulmányozása után megpróbálta megújítani a kutatásra fordítható pénzeszközök elosztásának addigi módszerét, és Láng István, az MTA főtájtára kezdeményezésére és vezetésével kidolgozta a pályázati rendszert.

Az első lépéseket az Akadémia a saját lehetőségeire alapozva 1984-ben tette meg, amikor az MTA kutatóintézeteinek befizetéséből 100 millió forintos Akadémiai Kutatási Alapot hozott létre (AKA), amelyből pályázat útján nyerhettek kutatásukhoz támogatást az egyes kutatók vagy kutatói kollektívák.

A következő évben a Minisztertanács 200 millió forintos alapot biztosított a következő tematikus pályázat meghirdetéséhez (ATA).

Az első tapasztalatok igen kedvezőek voltak, sikerült megtalálni a megfelelő lebonyolítási rendszert is, és a kormányzat elfogadta az MTA kezdeményezését, és a Tudománypolitikai Bizottság a 30.020/1985. számú határozatával 1986. január 1-i hatállyal létrehozta az Országos Tudományos Kutatási Alapot (OTKA).

Az OTKA felhasználásának célja az eredeti, időszerű és nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő színvonalú tudományos kutatások feltételeinek megteremtése, illetve javításaként fogalmazódott meg a határozatban.

Az OTKA a VII. ötéves terv (1986-1990) időszakára 3,8-4,0 milliárd forintos alapot kapott, amelyből az 1986-1988-as évekre 2 milliárd forint erejéig engedélyezte a kötelezettség vállalását.

Ugyancsak az alapító határozat rendelkezett úgy, hogy az OTKA felelőse a Magyar Tudományos Akadémia főtájtára, aki egyben az OTKA Bizottság elnöke is.

Az Akadémia keretei között működő OTKA három tematikus, egy műszerközpont-fejlesztési és egy infrastruktúra-fejlesztési pályázatot hirdetett meg és bonyolított le, beleértve az 1/3-as témapályázatot is, amelyet már az elbírálási szakaszban elsősorban az új rendszerű OTKA Bizottság kezelt.

Az OTKA az MTA keretében 1986-1990 között öt évig működött és kereken 4 milliárd forintot használt fel. Ebből az összegből 2,3 milliárd forint jutott egyéni pályázatokra, 0,8 milliárd forint műszerközpontok megalapozására és 0,9 milliárd forint a kutatási infrastruktúra fejlesztésére. A 2,3 milliárd forintból 250 millió forint, azaz a teljes összegnek több mint 11 %-a jutott közvetlenül az agrárkutatói területre. A beérkezett 3000 egyéni pályázat közül 1200-at fogadtak el, amelyből közel 150 az agrártudományok területéhez tartozott.

Értékelésként a Science c. amerikai folyóirat 1987. május 15-iki számában az OTKA-ról megjelent cikkéből idézünk (vol.236, p.770.): "Hungary has become the first Eastern European nation to introduce a program for awarding fundamental research grants on the basis of open competition among research groups. In doing so, it has diverged significantly from the pattern adapted from the Soviet Union in the late 1945, under which funds for fundamental research have been awarded to institutions primarily according to centrally determined priorities".

A Kormány a 99/1990.(XII.3.) sz. rendeletével az Országos Tudományos Kutatási Alapot - eredményes működését elismerve - továbbfejlesztette. Az OTKA 1991.január 1-től önálló jogi személy, amelynek vezető testülete az OTKA Bizottság, amely elnökből és 9 tagból áll. Az elnököt a Tudománypolitikai Bizottság (TPB) javaslata alapján az illetékes tárcanélküli miniszter nevezi ki, meghatározott időtartammal. Ennek megfelelően Mádl Ferenc tárcanélküli miniszter 1991. január 1-ével Andorka Rudolfot, az MTA levelező tagját nevezte ki az OTKA Bizottság elnökévé. A bizottságba egy-egy tagot delegál a művelődésügyi és közoktatási miniszter, a népjóléti miniszter, a földművelésügyi miniszter, az OMF elnöke; az OTKA Bizottság tagja továbbá a Rektori Konferencia, valamint a közgyűjtemények igazgatóinak egy-egy, továbbá az MTA Elnökségének három képviselője. Ennek megfelelően az Akadémia részéről a bizottság tagjai: Láng István, aki egyben az OTKA alelnöke, továbbá Császár Ákos és Pataki Ferenc az MTA rendes tagjai.

Az OTKA tevékenységét három szakkollégium működtetésére alapozza (Élő Természettudományi Szakkollégium, Élettelen Természettudományi Szakkollégium és Társadalomtudományi Szakkollégium). Az Élő Természettudományi Szakkollégium tagjait az OTKA Bizottság elnöke nevezte ki, a kiválasztásban támaszkodott a kutatók által kitöltött és visszaküldött kérdőívek összesítési adataira, a kutatói kollektívák, továbbá elismert tudósok egyéni véleményére. A kollégium elnöke Juhász Nagy Sándor, az MTA levelező tagja, tagjai pedig az osztály részéről Stefanovits Pál, az MTA rendes tagja, Balázs Sándor, az MTA rendes tagja, Barnabás Beáta, a biológiai tudomány doktora, Csapody István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, Lomniczi Béla, az állatorvostudomány doktora, Schmidt János, a mezőgazdasági tudomány doktora, Szabó Gábor, a közgazdaságtudomány doktora és Ruzsányi László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa.

Az Élő Természettudományi Szakkollégium az agrártudományok, a biológiai tudományok és az orvosi tudományok területét fogja össze, és munkáját szakzsűrik segítik.

Területünkön négy szakzsűri alakult:

Agrár-1. (kertészet, növénynevelés, mezőgazdasági biotechnológia, növénytermesztés).

Elnöke: Barabás Zoltán, az MTA levelező tagja

Agrár-2. (állattenyésztés, állatorvostudomány)

Elnöke: Dohy János, a mezőgazdasági tudomány doktora

Agrár-3. (talajtan, agrokémia, mezőgazdasági vízgazdálkodás, növényvédelem)

Elnöke: Klement Zoltán, az MTA levelező tagja

Agrár-4. (agrárgazdaság, agrármarketing, agrárműszak, erdészet)

Elnöke: Tomcsányi Pál, az MTA levelező tagja

A szakzsűriket két éves időszakra az Élő Természettudományi Szakkollégium hozta létre, azzal, hogy összetételét két év múlva a tagok legalább egyharmadának rotálásával újítja meg. A szakkollégium az MTA Agrártudományok Osztályától, a Földművelésügyi Minisztériumtól és több kutatói közösségtől kért és kapott javaslatokat. Az osztály a javaslatát a szakterületileg illetékes bizottságok megkérdezésével alakította ki. Véleményét jelentős mértékben vették figyelembe, minthogy a kinevezett bizottsági tagok közel háromnegyede szerepelt e javaslatban.

Az OTKA-I/3-as témapályázatok elbírálása ténylegesen már az új OTKA-rendszerben történt. Az osztály területéről 464 pályázatot nyújtottak be (az összesnek 14,2 %-a), amelyek közül 215 elfogadást nyert (557,1 millió forint támogatással).

Az új OTKA-rendszerben az Agrártudományok Osztálya közvetlenül már nem vesz részt a pályázatok elbírálási és az OTKA által finanszírozott kutatások ellenőrzési munkáiban. Kialakultak az ezeket végző grémiumok, szakértői névsorok.

Az OTKA továbbra is megmaradt a tudományos kutatást végzők saját fórumának. A közreműködésre felkértek nagy többsége minősített, jelentős részük tagja az osztály valamelyik tudományos bizottságának, vagy éppen akadémiai kutatóintézetben dolgozik. Természetes, hogy az MTA Agrártudományok Osztálya felkérésre a továbbiakban is segíti az OTKA munkáját.

6.1.3 Előterjesztés *

az MTA Elnöksége részére, az agrárkutató intézetek /mezőgazdasági, élelmiszeripari és erdészeti/ helyzetének értékeléséről

Magyarországon a stabil élelmiszertermelés alapjait, az egész agrártermelés technológiai hátterét a kutatások, a műszaki fejlesztés /K+F/, a nemzetközi eredmények adaptálása és az oktatás teremtették meg.

Magyarországon az elmúlt évtizedekben jelentős agrárkutatási kapacitás jött létre, mely állandóan fejlődött, növekedett a fokozattal rendelkezők és a nyelvismerettel bírók arányában. Az így kialakult kutatói gárda tudományosan megalapozott és a gyakorlatban eredményesen alkalmazható választ tudott adni, vagy ajánlani a kihívásokra, az agrárfejlődés felvetődő problémáira. Az 5-7 éve egyre erősödő gazdasági válság hátrányosan érintette az agrárkutató intézeteket is.

A költségvetésben jelentkező fokozódó nehézségek miatt a kutatóintézetek kiadásainak egyre nagyobb hányadát kellett saját forrásból biztosítani, így növekedett a termelésből, szolgáltatásból és vállalati megrendelésekből származó részarány. Különösen káros volt ez az agrárkutatásokra, miután az agrártermelés sajátossága a termelési ciklusok lassúsága /1-100 év/. Ezért a kutatásokat 8-10 éves előtekintéssel kell elkezdni.

A fejlett országok tapasztalata alapján a mezőgazdaságot, a termőföld hasznosítását, újabban az élő környezettel való gazdálkodást össz-nemzeti érdekből kiinduló stratégiai kérdésnek kell tekinteni, amely speciális szabályozórendszert, illetőleg védelmi mechanizmusokat igényel. Így az agrárkutatások (elsősorban alap és alapozó kutatások) állami feladatként jelennek meg a költségvetési gondoskodással, különböző odaítélési rendszerekkel. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy az elmúlt időszakban több, hozzánk hasonló országban felmerült, hogy gyakorlat-orientáltabbak lennének a kutatóintézetek, ha a költségvetésből történő ellátásukat csökkentik, és a termelés által megrendelt és finanszírozott kutatások arányát növelik. Már igen rövid távon beigazolódott, hogy rohamosan csökkent a kutatások színvonala, értékesebb kutatóikat elvesztették, perspektívtalanná váltak az intézetek.

* Az előterjesztést az osztály 1991. március 14-én az MTA elnökének megküldte.

A rendszerváltás az élelmiszergazdaság esetében jelentős átalakulásokkal jár /tulajdonviszony, struktúra, vertikális integráció, piaci viszonyok, stb./ melyeknek ma még csak a kezdeténél tartunk. Természeteszerű lenne a következtetés, hogy a sikeres fejlődést a tudományos kutatással és a fejlesztéssel lehet elérni, ami a kutatói kapacitások jobb, eredményesebb kihasználását jelentené. Ezzel szemben az 1990. évi CIV-es törvény, amely az agrárkutató intézetek támogatását az előirányzott 616,6 millió forint helyett 316,8 millióban hagyta jóvá és ezen túlmenően 100 millió forinttal csökkentette az agrártárca felújítási, kiadási támogatását is, ami minden eddiginél drasztikusabb megszorítást jelent az agrárkutatásokban. A helyzet nagyfokú bizonytalanságot /létbizonytalanságot/ eredményezett a kutatók körében azért is, mert a költségvetésben biztosított pénzeszközök még a bérhányadot sem fedezik. Felgyorsult a közép és középfiatal korosztály legtehetségesebb kutatóinak külföldre áramlása, valamint a fiatal korosztály pályaelhagyása.

Fokozza a problémát, hogy az agrárágazat termelésének alacsony jövedelmezősége, a tágra nyílt agráröllő következtében a termelőüzemek /vállalkozók/ nem tudnak olyan volumenű kutatásokat megrendelni, amely értéke pótolhatná a költségvetési hiányt, biztosíthatná az intézeti fennmaradást. Az agrárkutató intézetek egy része már a második negyedévben fizetéképtelenné válik. A forráselvonás lehetetlenné teszi a Világbanki Fejlesztési Program keretében megvalósult K+F beruházások működtetését, pedig ezekhez kormányzati szintű garanciák, kötelezettség- vállalások is kötődnek. Fennáll annak a veszélye, hogy a jelenleg jól működő kutatási-felsőoktatási intézményhálózati rendszer szétesik, értékes részei, kutatói közösségei felszámolódnak, aminek az a hátránya is megvan, hogy a későbbi helyrehozatal sokkal több pénzbe kerül. Természetesen a kutatóintézeti hálózat fenntartása nem jelenti annak változatlanul maradását. Szükség van a kutatás műszaki fejlesztés szabályozó- és érdekeltségi rendszerének, továbbá az intézeti hálózatnak a korszerűsítésére. A szükséges teendőket rövid és hosszú távú feladatokként kell meghatározni. A most megvalósítandó intézkedések az ellehetetlenülés elkerülését kell, hogy szolgálják. A hosszú távú intézkedések a nemzeti kutatási prioritásokon alapulhatnak.

Az előterjesztés fő célja annak bemutatása, hogy a kutatóintézetek működéképtelensége immáron nem elvi lehetőség, hanem az 1990. évi CIV-es törvényben biztosított támogatás változatlanul hagyása esetén, májustól ténykérdés lesz.

Határozat az agrárkutató intézetek /mezőgazdasági, élelmiszeripari és erdészeti/ helyzetének értékeléséről

1. Magyarország agrártermelésében a tudományos kutatásnak, a műszaki fejlesztésnek és az agrároktatásnak tradicionálisan nagy szerepe volt. A termelő alapok megteremtésében és fejlesztésében, a technológiai kutatásban, valamint a gyártásfejlesztésben meghatározó a kutatási intézmények tudományos kutató-fejlesztő munkája, amire a jövőben különösen szükség lesz.

2. A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége felelősséget érez a hazai agrártudományok állapotáért és aggódik az agrárkutató intézetek területén kialakult válságos helyzet miatt, amit elsősorban a több mint 300 millió forintos forráselvonás idézett elő. Ezért kéri a Magyar Köztársaság Országgyűlését és a Kormányt, tegye meg a szükséges intézkedéseket az agrárkutató intézetek működésének biztosításához.

3. A Magyar Tudományos Akadémia szükségesnek tartja az agrárkutató intézeti rendszer korszerűsítését. Ennek megvalósítása érdekében az Elnökség kéréssel fordul a földművelésügyi miniszterhez, hogy a tárca vezetése dolgozza ki továbbfejlesztési elképzeléseit. Az Elnökség felajánlja e munkában Akadémiánk közreműködését, és felkéri az Agrártudományok Osztályát, hogy a Földművelésügyi Minisztérium igénye alapján vegyen részt ebben a munkában.

Budapest, 1991. március

1. sz. melléklet

Állami kutatási feladatokat főhivatásszerűen végző kutatóintézetek

- Agrárgazdasági Kutatóintézet /AKI/
- Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóközpont /ÁTK/
- Erdészeti Tudományos Intézet /ERTI/
- Gabonatermesztési Kutatóintézet /GKI/
- Haltenyésztési Kutatóintézet /HAKI/
- Öntözési Kutatóintézet /ÖKI/
- Központi Élelmiszeripari Kutatóintézet /KÉKI/
- Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont /MBK/
- Zöldségtermesztési Kutatóintézet /ZKI/
- Gyümölcs- és Disznóvényszeremesztési Kutató Fejlesztő Vállalat /GYDFV/
- Földmérési és Távérzékelési Intézet /FTI/
- FM Műszaki Intézet /FM MI/

6.1.4 Az agrárkutató intézetek (mezőgazdasági, élelmiszeripari, erdészeti) helyzetének értékelése, valamint a hazai műszaki és ipartörténeti múzeumok gyűjteményeinek fenntartása

Az Elnökség összevontan tárgyalta az agrárkutató intézetek helyzetének értékeléséről szóló jelentést - melyet az Agrártudományok Osztálya készített - valamint a hazai műszaki és ipartörténeti múzeumok gyűjteményeinek fenntartására vonatkozó javaslatokat, melyet a Filozófiai és Történettudományok Osztálya a Tudomány- és Tehnikatörténeti Komplex Bizottsága kezdeményezésével egyetértve terjesztett elő.

Az agrárkutató intézetek helyzetéről szóló előterjesztés javasolta, hogy az Elnökség határozatában rögzítse a következőket:

- Magyarország agrártermelésében a tudományos kutatásnak, a műszaki fejlesztésnek és az agrárkutatásnak tradicionálisan nagy szerepe volt. A termelő alapok megteremtésében és fejlesztésében, a technológiai kutatásban, valamint a gyártásfejlesztésben meghatározó a kutatási intézmények tudományos kutató-fejlesztő munkája, amire a jövőben különösen szükség lesz.

- A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége felelősséget érez a hazai agrártudományok állapotáért és aggódik az agrárkutató intézetek területén kialakult válságos helyzet miatt, amit elsősorban a több mint 300 millió forintos forráselvonás idézett elő. Ezért kéri a Magyar Köztársaság Országgyűlését és a Kormányt, tegye meg a szükséges intézkedéseket az agrárkutató intézetek működésének biztosításához.

- A Magyar Tudományos Akadémia szükségesnek tartja az agrárkutató intézeti rendszer korszerűsítését. Ennek megvalósítása érdekében az Elnökség kéréssel fordul a földművelésügyi miniszterhez, hogy a tárca vezetése dolgozza ki továbbfejlesztési elképzeléseit. Az Elnökség felajánlja e munkában Akadémiánk közreműködését, és felkéri az Agrártudományok Osztályát, hogy a Földművelésügyi Minisztérium igénye alapján vegyen részt ebben a munkában.

A hazai műszaki és ipartörténeti múzeumok gyűjteményeinek fenntartásáról szóló előterjesztés javasolta, hogy az Elnökség határozatban rögzítse a következő javaslatokat:

- Deklarálja a kormányzat, hogy állami feladat a technikai múltunk emlékeiről is múzeumi szinten gondoskodni. Ennek érdekében az Ipari- és Kereskedelmi Minisztérium vizsgálja felül a 112/1982 sz. miniszteri rendelet hatályon kívül helyezését, amelyben kötelezettséget vállalt a szakmúzeumok működési feltételeinek biztosítására.

- A műszaki múzeumok is részesüljenek központi ellátmányban, legalább alapvető működési költségeik biztosítására. Ez a szakértői felmérések szerint évi 50 millió Ft nagyságrendű.

- Azonnali intézkedés szükséges, hogy a privatizálandó vagy megszűnő vállalatokban is megőriztessenek a műszaki múltunk emlékei.

- Az OMFB tegye lehetővé, hogy a műszaki fejlesztéseket megalapozó technikatörténeti kutatásokra - forrásfeltárások, gyűjteményi feldolgozások, stb. - pályázni lehessen.

A vita során - a támogató felszólalások mellett - elhangzott olyan javaslat, hogy az agrárkutató intézetekhez hasonló helyzetben lévő ipari kutatóintézetek helyzetét is fel kellene mérni.

Az Elnökség 24/1991 számú határozata

Az Elnökség felkéri a Tudománypolitikai Bizottságot, hogy összevontan vitassa meg az agrár-, és az ipari kutatóintézetek, illetve a múzeumok kutatásainak működési feltételeit. Ehhez rendelkezésre bocsátja az Elnökséghez benyújtott és az agrárkutató intézetek helyzetének értékeléséről, valamint a műszaki és ipartörténeti múzeumok gyűjteményeinek fenntartásáról szóló előterjesztést, illetve javaslatokat.

6.1.5 Összefoglaló jelentés

a Magyar Tudományos Akadémia agrárkutató intézeteiben 1986-1990 között végzett kutatómunka eredményéről

A Magyar Tudományos Akadémia főtítkára felkérésére osztályunk a szakterületileg illetékes tudományos bizottságok bevonásával elvégezte

- az MTA Állatorvostudományi Kutatóintézete,

- az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete,

- az MTA Növényvédelmi Kutatóintézete,

- az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézete

1986-90 között végzett kutatómunkájának értékelését.

Az osztály objektív véleményének kialakítását nagymértékben segítette rendszeres kapcsolata a kutatóintézetekkel, a beszámolási időszakban kiküldött ad hoc bizottságok útján is tájékozódott valamennyi jelentősebb téma kutatásáról, továbbá az intézetekben tartott akadémiai osztályüléseink alkalmával közelebbről is megismerkedhetett a kutatói kollektívákkal. Folyamatosságról van szó abban az

értelemben is, hogy az 1981-1985 között az intézetekben végzett kutató munkát osztályunk 1986-ban ugyancsak áttekintette.

A rendelkezésre bocsátott intézeti jelentések szerint a szakterületileg illetékes tudományos bizottságok az intézetekben dolgozó kutatók jelenlétében értékelték az egyes témacsoportokban végzett munkát. A téma jellegéhez legközelebb álló szakértő, vagy a bizottság egy szűkebb csoportja az ülés előtt részletesen tanulmányozta az egyes témákat, így tájékozódásukon alapuló előterjesztésükkel indult meg a vita. A bizottsági vélemények az összefoglaló értékelés mellékleteként, annak részét képezik.

A hazai tudományterületek történeti fejlődése során a nemzetközileg is kiemelkedő tudósok körül kialakult tudományos iskolák és a magas szintű alap kutatások folyamatossága eredményeként az agrártudományokon belül 4 tudományág területén alakultak ki akadémiai intézetek. Az elmúlt évtizedekben ezekben az alap kutatások domináló szerepe megmaradt. Az elért eredmények nemcsak nemzetközi elismerést váltottak ki, hanem tartósan alapját képezték e területek alkalmazott és fejlesztési kutatásainak, a saját és a határterületek hazai és nemzetközi tudományos együttműködésének is.

A nagy szellemi hagyományok, a témaválasztások szabadsága és a külföldi kapcsolatok tudatos fejlesztése ezekben az intézetekben nemzetközileg is elismert személyiségek egész sorát alakította ki, akiknek munkássága biztosíték az alap kutatások jövőbeni kedvező alakulásának és egyre inkább az oktatás magas színvonalának is.

A Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézeti kapacitása az agrárkutatások csak egy részét tudja felvállalni a jelenlegi szervezeti keretek között. Így nem tud foglalkozni pl. az állattenyésztés és az erdőszet kutatásaival. Ezért is fontos az együttműködés a Földművelésügyi Minisztérium agrárkutató intézeteivel.

Az intézetek arra törekedtek, hogy témaválasztásaikkal és kutatásaikkal minél inkább a hazai és a nemzetközi kutatói kollektívák részévé váljanak. Ez a szándék és annak sikeres megvalósítása valamennyi intézetre jellemző. Az OTKA pályázati rendszer lényegesen hozzájárult a hazai együttműködések fejlődéséhez. A témapályázatok többségében az akadémiai kutatókollektívák együtt dolgoznak az egyetemekkel és a tárcához tartozó intézetekkel. Sikeres az intézetek OMFB által koordinált kutatásokban való részvétele is.

A nemzetközi kutatási együttműködési törekvésekre a gazdasági kényszer stimuláló hatással van, miután egész sor olyan, elsősorban nagyműszert, vagy a legfejlettebb technikát, költséges kutatási háttérrel igénylő vizsgálatra nyílik ezáltal mód, amire egyébként gondolni sem lehetne. Ezzel együtt azonban mi is tudunk olyan kutatási területet biztosítani, ami által a partneri viszony fenntartható.

Az intézetek nemzetközi kapcsolatai példásak, eredményeiket az adott témakörökben leginkább elismert külföldi intézetekkel együttműködve érték el.

Az államközi és bilaterális kapcsolatok mellett a személyi kapcsolatok vannak túlsúlyban. Ez a kapcsolati forma a leggyümölcsözőbb és egyúttal a leggazdaságosabb. Ennek is köszönhető, hogy a kutatók közül számosan, témakörükben nemzetközileg is megbecsült egyéniséggé válhattak.

Valamennyi kutatóintézetről elmondható, hogy szakterülete legjelentősebb hazai alap kutatási műhelye, tudományterületének szellemi központja. Az intézetek kiforrott kutatói közösségekkel rendelkeznek, ahol a nemzetközi hírű és szintű kutatók mellett a fiatal generáció tagjai is ott vannak. Ezt bizonyítja, hogy a négy agrárkutató intézetben 26% a segédmunkatársak és a gyakornokok aránya Természettudományi Főosztály-i átlagos 18 %-kal szemben. Az alap kutatási témák általában további fejlesztési kutatásokhoz kapcsolódnak, amelyeket vagy közvetlenül az intézetben, vagy máshol művelnek.

Mind a négy intézetre érvényesen megállapítható, hogy jól választották meg a kutatandó tématerületeket és jól alakították ki az egyes témacsoportokban végzett munkák arányát, időben felismerték a változtatás szükségességét. A bizottságokkal egybehangzóan az osztály határozott állásfoglalása, hogy a jövőben is kizárólag a kutatóintézeti önállóság alapkérdéseként kell kezelni, hogy mit kutat, hogyan alakítja ki témacsoportjait, hogyan szerzi be kiegészítő forrásait és hogyan használja fel a rendelkezésére álló anyagi eszközöket. A gazdasági lehetőségek beszűkülése esetén meghozandó intézkedéseket az intézetek vezetőire, kutatóira kell bízni. A tudományos bizottságok ebből is kiindulva nem hasonlították össze az egyes intézeti témákat és nem állapítottak meg rangsort az egyes témák között, amit az osztály helyesnek tart. Egy-egy ilyen lista ugyanis nagyon csábítóan hat a leegyszerűsített és nagy valószínűséggel nem kellően megalapozott döntésekre a támogatási pénzforrások beszűkülése esetén.

A tartalmilag gazdag és magas színvonalú kutatásokat, illetve azok eredményeit jól reprezentálják a megjelent tudományos közlemények. Valamennyi intézet szakterülete legjelentősebb nemzetközi tudományos lapjaiban publikál. Az intézetek vezetősége különös gondot fordít a nemzetközi szintű publikációk elvárásaira, hiszen ez a kutatói kollektívák értékrendjének is egyik legfőbb eleme. Az öt év folyamán a négy intézet kutatói által publikált cikkek száma meghaladja az ezret (1120). Meg kell azonban jegyezni, hogy nagy különbségek vannak az egyes tudományterületek publikációs lehetőségei között. A kifejezetten hungaricumnak számító kutatások eredményei iránt nem várható jelentős nemzetközi érdeklődés. Szakterületenként változik az elérhető impakt faktor is.

Jelentős a kutatók részvétele az egyetemi oktatásban is. Ennek különböző formája és szintje alakult ki, az intézet által működtetett tanszéktől az egyes előadás tartására való felkérésig. Az akadémiai agrárkutató intézetek úttörő szerepet játszottak az egyetemekkel való együttműködésben a kutatás, a graduális és posztgraduális képzés területén. Az intézetek vezető kutatói közül 4 fő egyetemi tanár, 14 fő címzetes egyetemi tanár, 13 fő pedig címzetes egyetemi docens. A kutatóintézetek jól hasznosították a rendelkezésükre bocsátott pénzüsségeket. Az intézetek lehetőségeik szerint fejlesztették műszerparkjukat, infrastruktúrájukat, javult felszereltségi állapotuk, azonban magas a műszerek és berendezések elavultsági foka.

Az intézetek bíznak a tervezett fejlesztések megvalósításában. Miután a kutatási folyamat és ezzel együtt a kutatóintézeti struktúra örökké befejezetlen mű, így nem mondható el a jelenlegi állapotról sem, hogy végleges szerkezeti forma. Csupán annyi állapítható meg, hogy a mostani körülményekhez jól alkalmazkodó, a kutatás végzését lehetővé tevő, a kutatói szabadságot érvényesíteni hagyó akadémiai intézeti rendszer van a birtokunkban, amelyet képesnek tartunk az önigazgatásra, a belső változtatások megtételére.

Az eddigi eredmények és a nemzetközi szinten dolgozó kutatói kollektívák azt bizonyítják, hogy az akadémiai struktúra választ tudott adni a kihívásra, bizonyította életképességét és méltóságát a további bizalomra.

Az osztály az egyes intézetekben folyó kutatómunkáról az alábbi véleményt alakította ki:

1. MTA Állatorvostudományi Kutatóintézete

Az intézet a művelt témák területén a nemzetközi élmezőnyben van. Ezt az 5 év alatt kapott 1143 hivatkozás, 115 külföldi előadás és az átlagosan 26 kutatóval (s

abból átlag 10 fiatal volt!) dolgozó intézetből 5 év alatt megjelent 178 dolgozat is jelzi. Ebből 125 impakt faktorral rendelkező lapban jelent meg 82,55 total impakt faktorral. Az egy kutatóra eső impakt faktor 3,06. A kutatások legfontosabb eredményei az alábbiak.

Bakteriológiai kutatások

A mycoplasmák kutatásában iskolát alakítottak ki, amelynek eredményeit nemcsak a hazai és külföldi állatorvosok, hanem a humán orvosok is hasznosítják. Az állatállományok Mycoplasma fertőzöttségének kimutatására és a terjedés módjának felderítésére a legkorszerűbb módszereket dolgozták ki, különös figyelemmel a Mycoplasma izolátumok azonosítására és az állatokban keletkező specifikus ellenanyagok kimutatására. A Mycoplasma kutatások legfontosabb, nemzetközileg is értékes, prioritást élvező eredményei:

Új Mycoplasma fajok leírása.

A mycoplasmák DNS-ének jellemzése, ezzel heterogenitásuk igazolása.

A virulens *M. gallisepticum*ra jellemző membránfehérjék izolálása.

A ludak phallusgyulladás kóroktanának tisztázása.

A *M. gallisepticum* tiamulin-rezisztenciája és a virulenciacsökkenés közötti kapcsolat feltárása.

Specifikus DNS próba kidolgozása a *M. gallisepticum* fertőzöttség kimutatására.

Módszer kidolgozása a mycoplasmák intracelluláris zsírsav összetételének meghatározására.

Jelentős eredményeket értek el a bordetellák és a pasteurellák tulajdonságainak a vizsgálata során is. E fajok virulencia faktorait korszerű in vitro eljárásokkal, továbbá in vivo kolonizációs módszerekkel és toxin-hatásvizsgálatokkal jellemezték. Nemzetközileg is jelentős eredmények:

A *B. bronchiseptica* citotoxinjának a torzító orrgyulladásban játszott szerepének igazolása.

Szopósegér modell kidolgozása a torzító orrgyulladás kórfejlődésének, az egyes törzsek virulencia tényezőinek és az immunitási viszonyok tanulmányozására.

A colony blot assay kidolgozása a *P. multocida* toxintermelése detektálására.

Viroológiai kutatások

A jól tervezett kutatásokat a legmodernebb géntechnológiai módszerekkel végezték. Nemzetközi mértékkel mérve a legjelentősebb és elfogadott eredmények:

A bovin adenovírusok genomját RE analízissel vizsgálva elsőként határozták meg az összes típus restrikciós térképét, amely lehetővé tette a szerológiai vizsgálatok nélküli típus meghatározást is.

Leírták a bovin adenovírusok új, 10-es szerotípusát.

DNS-hibridizációs módszerrel megállapították a humán, a bovin és a porcín adenovírusok rokonsági fokát, és ennek alapján az Adenoviridae víruscsaládban a Mastadenovirus és az Aviadenovirus genusok mellett a harmadik Boviadenovirus genus kreálását javasolták az ICTV-nek, amit az provizorikusan elfogadott.

A bovin herpesvírusok azonosítására DNS hibridizációs módszert dolgoztak ki. A DNS RE analízisével, valamint monoklonális ellenanyagokkal elkülönítették az IBR vírus légzőszervi, ivarszervi és encephalitiszes változatait. A "Movár" típusú bovin herpesvírusok bizonytalan rendszertani besorolásának kiküszöbölésére javasolták a "BHV-4" rendszertani jelölést. A kórokozó képességgel nem rendelkező BHV-4 a

lymphoid szövetekben perzisztál, és immunszuppressziót okozva más mikroorganizmusokat aktívál.

Az Aujeszky-vírussal kapcsolatos kutatások világelsőséget is jelentő kutatási eredményei az alábbiakban foglalható össze: Az Ay vírus genomjának RE vizsgálatával megállapították, hogy a felismert 10 DNS szerkezeti csoport azonosítása járványi nyomozást tesz lehetővé.

Feltárták, hogy az Ay vírus genomján több virulencia lokusz van, amelyek önmagukban vagy kombinációban meghatározzák az adott vírustörzs virulenciáját. Tisztázták e szakaszok helyét, valamint a patogenitásban és az immunitás alakításában játszott szerepét a Bartha- a BUK és a Tatarov vakcinatörzsekben. Ennek elméleti jelentőségén kívül gyakorlati hatása is van, az eltérő delécióval rendelkező törzsek rekombinálódhatnak és virulens törzsekké alakulhatnak. Megállapították, hogy az Ay vírus gI jelű glycoproteinjének jelenléte zavarja a vírus replikációját a madársejtekben, és ezért alakulnak ki ilyen sejtenyészetekben deléciós mutánsok. Ezzel magyarázható a hagyományos Ay-vakcinák zömének deléciója, valamint invertált genomjának kialakulása. Előkészítették a fertőzött sertésállományoknak az Ay betegségtől való mentesítését a gI deléciós Bartha-féle vakcina felhasználásával.

A baromfipestis hagyományos módszerekkel egységesnek talált törzsei között 70 különböző specificitású monoklonális ellenanyaggal az egyes izolátumokra, vagy izolátum csoportra jellemző epitópokat ismertek fel. Ezzel megteremtődött a lehetősége a molekuláris biológiai alapon nyugvó járványügyi nyomozásnak. Fontos felismerés, hogy az adott földrajzi területen, vagy egyes állatfajokból izolált törzseken a területre, vagy a fajra jellegzetes epitópok lehetnek. Az intézeti törzsek közül kiválasztott NDV-6 jelű törzs kiváló tulajdonságait igazolták és abból VITAPEST néven forgalomba került vakcina lett. Hazai és európai szabadalma iránt megfelelő érdeklődés mutatkozik.

Nemzetközileg is új eredmény a reticuloendotheliosis első leírása pulykában, továbbá a fertőzés terjedési módjának és a betegség járványtanának virológiai-szerológiai módszerekkel végzett tisztázása. Igazolták, hogy a REV- fertőzöttség csökkenti az immunreakció-képességet. Ugyancsak elsőként írták le a REV által okozott daganatos betegséget házilúdakban.

Módszert dolgoztak ki a szarvasmarhaleucosis mentesség meggyorsítására kötetlen tartású telepeken.

Halkórtani kutatások

Megállapították, hogy az úszóhólyag-gyulladás kóroktanában szerepet játszó, eddig különállónak tartott protozoonok a sphaerosporák egymást követő fejlődési stádiumai. Felismerték, hogy a hazai Fumagillinnel megelőzhető a ponty úszóhólyag-gyulladása és az angolna ivadékok mixidiozisa. Jelentős alapkutatói eredmény a nyálkaspórások négy típusú fejlődési módjának elkülönítése. A dunai, a tiszai és részben a balatoni halakban élősködő protozoonokról alapvető faunisztikai munkát végeztek.

Összegezve megállapítható, hogy az eredmények alapkutatói jellege vitathatatlan. Ugyanakkor az alapkutatói eredményére épülő alkalmazott-fejlesztési kutatások gazdasági haszna is egyértelmű. Ez egyes kórformák felismerésében, a diagnosztikai intézetek munkájának támogatásában jelölhető meg. A nemzetközi elismertség jele az is, hogy az intézet közös kutatásokon nyugvó együttműködést szakterülete legnívósabb külföldi intézeteivel tart fenn. Az utóbbinak igen nagy szerepe volt abban, hogy az ismert nagyon szerény ráfordítás ellenében sikerült jelentős eredményeket elérni.

Magyarországon az állatok fertőző betegségeivel foglalkozó szakemberek szellemi központja az intézet. Nagy szolgálatot tesz a legmodernebb kutatási módszerek meghonosításában, elterjesztésében és szakterületén a hazai szemlélet formálásában. Az alap kutatások elméleti eredményeit maga az intézet hasznosította a gyakorlatban, az öt év alatt 4 szabadalmukból és 1 know-how-jukból 3,1 millió Ft bevételre tettek szert.

Az intézet nemzetközi kapcsolatai példásak, eredményeiket a témakörökben leginkább elismert külföldi intézetekkel együttműködve érték el. Az államközi és bilaterális kapcsolatok mellett a személyi kapcsolatok dominálnak, ez a leggyümölcsözőbb és a leggazdaságosabb. Ennek is köszönhető, hogy a kutatók közül számosan, témakörükben nemzetközi tekintéllyé válhattak.

Bár jelentős az intézet szerepe az egyetemi oktatásban, a graduális és posztgraduális képzésben, e munkában még sok tartalékkal rendelkeznek. Ennek kihasználása érdekében is indokolt a még szervezettebb és még tartalmasabb együttműködés az Állatorvostudományi Egyetemmel és egyéb rokon intézményekkel.

A ráfordítások nemcsak arányban álltak az intézet eredményeivel, hanem jóval szerényebbek annál, ami rendkívül takarékos felhasználásra, minden erőforrás egyeztetett, optimális kihasználására utal. Ezt érzékelteti, hogy az intézet 1 kutatójára eső összes költség 5 év alatt a 6408 eFt-os osztály átlaggal szemben 4487 eFt volt.

Mindezek alapján megállapítható, hogy az intézet a nemzetközi megítélésben országunk nagyságát és főként anyagi lehetőségeit jóval meghaladó elismertséget szerzett. Szakember gárdájuk felkészültségéről csak az elismerés hangján lehet szólni. Ezt a lendületes munkát, korszerűséget és gyors előrehaladást átgondolatlan anyagi restriktciók nem törhetik meg, vagy nem lassíthatják le. Az intézet további támogatása tehát feltétlenül indokolt.

2. MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete

Az intézet 9 témacsoportban folyó kutatómunka eredményeiről számolt be, mely kutatások 3 kutatási főosztály keretében folynak. Az elmúlt 5 év eredményeit 206 közleményben adták közre. Ezek közül 87 lektorált dolgozatokat is közlő hazai és külföldi szaklapokban jelent meg. Nemzetközi mércével mérve is dicsérendő az alap- és alkalmazott kutatások egymásra épülése. Erre figyeltek fel külföldön, és ebben van az intézet tradicionálisan tartós tekintélye. A tudományos közleményeken kívül 8 szabadalom és 27 minősített fajta fémjelzi az intézet munkáját.

Biológiai Főosztály

A biológiai alap kutatás keretében kiemelt téma volt a környezeti stresszfaktorok hatásának komplex vizsgálata, amely növény-, kallusz-, sejt-, kromoszóma-, fehérje-, és RNS szintre egyaránt kiterjedt. A klasszikus genetikai és fiziológiai módszereket eredményesen kombinálták a korszerű biotechnológiai eljárásokkal.

Sikeresen adaptálták és továbbfejlesztették a Kínából származó búza portoktenyésztés módszerét, amellyel a búzanemesítők a fajtaelőállítás idejét csökkentették. A korábbinál hatékonyabb, egyszerűbb és olcsóbb kromoszóma reduplikációs módszert dolgoztak ki. Megállapították, hogy a haploidindukciós és a növényregenerációs folyamat különböző genetikai szabályozás alatt áll. Nemzetközileg is elismert eredményeket értek el a búza fiatal zigotikus embrióinak és az antérakultúrában fejlődő pollenembrióknak mélyhűtéses génbanki tárolásában. Pollenszelekcióval a kiindulási anyagnál hidegtűrőbb kukorica genotípusokat

állítottak elő. Módszert dolgoztak ki az életképes hímivarsejtek izolálására a búza pollenből. Megteremtették a növényi in vitro fertilizáció feltételeit.

Részletesen elemezték a búza fagyállóságának öröklődését. Mállapították, hogy a fagyállóságért felelős, legerősebb hatású géneket az 5A és az 5D kromoszóma hordozza. Az 5A kromoszóma hosszú karján, a világon elsőként, sikerült meghatározniuk az Frl (Frost) génlokusz pontos helyét. Az Frl génről megállapították, hogy dominanciájának iránya a fagyasztási hőmérséklettől függően megfordulhat. Bizonyították, hogy a fagyállóságért felelős gének többsége sejt- és szövettényezetekben is megnyilvánul, amely az in vitro szelekció lehetőségére utal. Kromoszóma manipulációval fagyálló búzafajtákból és a búzával rokon vadfajokból fagyállóságot ellenőrző kromoszómákat, kromoszóma szegmentumokat vittek át a kevésbé fagyálló búzafajtákba. A karcagi törpe mutáns 5A kromoszómáján törpeséget meghatározó domináns gént (Rht12) azonosítottak, amelynek átvittele néhány perspektivikus búzafajtába kromoszóma behelyettesítéssel folyamatban van. Chinese Spring búzafajtából keresztezhető géneket (kr1, kr2) építettek be a martonvásári búzafajtákba, amelyek eredményesebbé teszik a fajdegen génátvitelt, és így a génállomány bővítését. Bizonyították, hogy a többszöri in vitro szaporítás során az árpa x búza hibridekben a nőfertilitás lényegesen növekszik.

Nemzetközileg is elsőként foglalkoztak a búza riboszomális RNS-ek érési folyamataival és a tRN5 izoakceptorainak az alacsony hőmérséklet hatására bekövetkező váltoásaival. A kukorica vonalak hidegtűrését fluoreszcencia paraméterekkel jellemezték, amelyek bizonyítják a pigment összetétel változását, az elektronáramlás gátlását, a fotoszintetikus kvantumhozam csökkenését. Kidolgozták a klórszulfuron rezisztenciáért felelős ALS-enzim, valamint gátlását bizonyító aminosavak szabad mennyiségének mérését.

Búzakutatói Főosztály

Az intézet hazánk búzakutatásának egyik legjelentősebb bázisa. Az 1986-1990-es évek eredményes nemesítési tevékenységét jelzi, hogy hat új őszi búzafajta került minősítésre (Martonvásári 16, Martonvásári 17, Martonvásári 18, Martonvásári 19, Martonvásári 20, Martonvásári 21). Jelenleg a korábban nemesített fajtákkal együtt tíz martonvásári nemesítésű búzafajta van köztermesztésben. Az 1990. évi vetőmagforgalomban a Mv búzák részaránya 42,6% volt. Három fajta és két termesztési eljárás részesült szabadalmi oltalomban. A Bánkúti 1201-es óta elsőként állítottak elő külföldön is értékesíthető búzafajtákat. Az elmúlt öt évben megkezdődött az Mv búzafajták külföldi elterjedése. Így Törökországban 4, Jugoszláviában 2 Mv búzafajtát vezettek be. Több Mv búzafajta minősítés előtt áll Ukrajnában, Olaszországban és Jugoszláviában.

Az új fajták és fajtajelöltek lényeges előrehaladást jelentettek az első- és második generációs fajtákhoz képest. Ezek a fajták már egyesítik magukban a kiváló agronómiai tulajdonságok nagyobb részét.

Az intézet továbbfejlesztette a fajtafenntartó nemesítés módszerét és elérte, hogy fajtái kiegyenlítetttsége megfelel az UPOV előírásainak. A faj- és fajtafenntartó nemesítés módszerének fejlesztése mellett, nagy jelentőségű eredmény, hogy többek között megoldották a genetikailag markírozott, sok fehérjét tartalmazó genotípusok előállítását; antéra kultúrával vizsgálták a pollen embriogenezis gyakoriság növelésének lehetőségét; megkezdték a koraiság öröklődésének tanulmányozását.

A búzarezisztencia nemesítés jelentősen hozzájárult az előállított fajták rezisztencia szintjének kifejlesztéséhez. A lisztharmat kutatások terén 1140 tiszta kultúrában 50 fiziológiai rasszt identifikáltak, és ezek közül a 90-est az intézetben írták le. Évenként meghatározták a domináns lisztharmat rasszokat és változásuk

dinamikáját, valamint a kórokozóval szemben a hatásos rezisztencia forrásokat. Meghatározták a fajták lisztharmat-, levél- és szárrozsda-, gabonavírus-, valamint kőüszög-ellenállóságát, és a legelterjedtebb Fuzárium fajokat.

A búza agrotechnikai kutatások az intézetben nagy jelentőségű eredményeket hoztak a fajtaspecifikus eljárások kifejlesztésében, a hagyományos technológiai tényezők hatékonyságának fokozásában, valamint új megoldások kidolgozásában. Ennek során öntözési és műtrágyázási tartamkísérletekben meghatározták 10 minősített fajta és számos fajtajelölt víz- és tápanyagreakcióját. Szabadföldi kísérletekben megállapították a Puccinia graminis terméscsökkentő hatásának mértékét, valamint a védekezés hatásos módját a flutriafol és a triadimform hatóanyagú szerekkel profilaktikus és kuratív módon.

Kukoricakutatási Főosztály

A kukoricanevelési osztály kutatói az elmúlt években megalapozták a genetikai haladás növelését a martonvásári kukoricanevelésben.

Az Európából, Észak- és Dél-Amerikából begyűjtött, genetikailag divergens nevelési alapanyagokat több rekurrens szelekciós ciklus után alkalmassá tették új kukorica beltenyészett törzsek előállítására.

Stressztolerancia kutatásaikban az elismert martonvásári hidegtűrési kutatási eredmények mellett, jelentős sikereket értek el a kukorica szárazságtűrésének javításában is. Az elméleti, módszertani kérdések tisztázása után, olyan kukorica hibridet állítottak elő, amely rendkívül száraz körülmények között, provokációs kísérletekben is teljes hím- és nőivarzasi szinkront mutatott.

A fitotronban kidolgozták a kukorica téli nemzedék eredményes felnevelésének mesterséges, klimatikus feltételeit. A fitotroni téli és a tenyészkeri tavaszi nemzedékre kidolgozott kombinált szelekciós módszerrel lehetővé válik az új beltenyészett törzsek előállításának meggyorsítása és ezáltal a nevelési eredményeinek javítása.

Az elméleti és módszertani kutatások eredményeire alapozva, a kukorica kutatási eredmények nyomán növekedett a martonvásári nevelésű és honosítású hibridek részaránya a hazai vetésterületeken, és 1990-ben már megközelítette a negyedmillió hektárt (20%). A szemes- és silókukorica nevelési programban az elmúlt 5 évben nyolc saját nevelésű és négy honosított hibridkukorica kapott állami minősítést. Az ipari és humán hasznosítású, magas amilopektin tartalmú, valamint a magas grízkihozatalú kukorica termesztési eljárás szabadalmi oltalmat kapott. Négy új kukoricahibridük és 11 kukorica beltenyészett törzsük szabadalmaztatása folyamatban van.

Saját kukoricanevelési programjukat széleskörű nemzetközi kooperációval igyekeztek még hatékonyabbá tenni. Jelenleg tíz keleti és hat nyugati nevelő céggel, illetve intézettel állnak szerződéses kapcsolatban. A többoldalú együttműködés eredményeként kilenc kooperációs hibrid részesült állami minősítésben a korábbi NDK-ban, Szovjetunióban, Csehszlovákiában, Jugoszláviában. Négy beltenyészett kukorica törzsük fajtaoltalmat kapott Franciaországban.

A gyakorlati életben is adaptálható eredményeket kaptak a 25-30 évvel ezelőtt beállított kukorica tartamkísérletekben a vetésforgó vs. monokultúra összefüggéseire, a különböző szerves- és műtrágyázási rendszerek hatására.

Elemezték a különböző növénytermesztési tényezők independens és interaktív hatásait.

Agrotechnikai Osztály

Kukorica agrotechnikai kísérleteikben kidolgozták a kukoricahibridek specifikus agrotechnikáját, a kísérleti kezelések hatását a kultúrnövényre és a közvetlen környezetre. A kísérleti kezeléseknak a hatását a kukoricánövényre nemcsak a végső produktummal mérik, hanem a növekedésanalízis módszerével vizsgálják a fotoszintetikus produkció dinamikájában bekövetkezett változásokat a kukoricánövény növekedésének teljes időszakában.

Az intézet vezető kutatói aktívan működtek közre az agrár-, illetve a tudományegyetemeken folyó magyar és idegen nyelvű graduális és posztgraduális képzésben, különösen a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen és a Pannon Agrártudományi Egyetem Georgikon Növénytermesztési Karával szoros az együttműködés (rendszeres előadás-tartás, diplomamunkák-, TDK dolgozatok konzulensi feladat ellátása). Az intézet munkatársai közül 3 fő címzetes egyetemi tanár, 4 fő címzetes docens, 1 fő címzetes adjunktus.

Összefoglalva megállapítható, hogy az intézet továbbra is vezető szerepet játszott a hazai búza és kukorica termelés fejlesztésében. Az intézet kutatási tevékenységében meghatározó volt az alapkutatási jellegű tevékenység (biológiai-, növénytermelési alapkutatás, nemesítési alap- és módszertani kutatások). Így az elmúlt öt évben igen jelentős eredményeket értek el a kutatott diszciplínákban. Az intézet tudományos produktuma jelentős mértékben növekedett, nemzetközivé vált. Nemzetközi kapcsolataik különböző országos szintű szerződésekre, kormányközi és kétoldalú együttműködési megállapodásokra alapozódtak. Csakis olyan együttműködésekre építettek, amelyek eredményesek voltak az intézet feladatainak megoldása szempontjából. Nemzetközi kapcsolataik az elmúlt években erősödtek, az intézet elismertsége a nemzetközi tudományos életben tovább növekedett. Az intézet gazdálkodására a racionalitás volt jellemző. Az összes forrásból egy kutatóra 5 év alatt 7864 eFt esett. Az intézet további támogatása feltétlenül indokolt.

3. MTA Növényvédelmi Kutatóintézet

Az intézet a művelt témák területén nemzetközi összehasonlításban is elismert eredményeket ért el. A három témacsoportba tartozó témák bemutatásából egyértelműen kitűnik azok alapkutatás jellege. Ezt erősítik a nagyszámú megjelent publikációk is. A kutatók által végzett eredményeket az elmúlt 5 év során 336 tudományos közleményben adták közre. Ebből a jegyzett és viszonylag nagy impakt faktorral rendelkező folyóiratokban 122 közlemény jelent meg. A hivatkozások száma 1520. Az intézeti közlémények totál impakt faktora 96,86, az egy kutatóra eső impakt faktor 1,90 volt. A magyar nyelvű könyvek és könyvrészletek száma 33, az idegen nyelvűeké pedig 34 volt. Az Acta Phytopathologica et Entomologica Hungarica az intézet szerkesztésében készül 26 éve. Az elmúlt 5 év alatt 5 nemzetközi jellegű konferenciát ill. szimpóziumot rendeztek.

Új növénykórokozókat, kórokozó rasszokat határoztak meg és írtak le. Rendszeresen felmérték az egyes gabonarozsda-rasszok elterjedtségét hazánkban, közvetlen gyakorlati útmutatást adva a növénynemesítőknek. Taxonómiai vizsgálatokat folytattak a Fusarium-fajok körében, megállapították az új rasszok kialakulásának biokémiai mechanizmusát. Olyan talajlakó Trichoderma fajokat szelektáltak, amelyekkel eredményesen lehet védekezni növénykórokozó gombák fertőzése ellen.

A kórélettani kutatások során bizonyították a különböző gazda-parazita kapcsolatok biokémiai mechanizmusát mind a biotróf-, mind a nekrotróf kórokozók által okozott betegségek esetében. Egészséges és beteg növények anyagcsere útjainak vizsgálata során kimutatták a növények védekezési reakciójában kulcsfontosságú formaldehid-ciklus jelenlétét, a metilezett vegyületek szerepét több biotikus (fertőzések) és abiotikus stressz (hősokk, gyomirtószer, stb.) kialakulásában.

Az intézetben kezdődtek azok a munkák, amelyek a burgonya Y vírus köpenyfehérje gén jellemzésével vírusellenálló, transzgenikus növények előállítását eredményezték. Protoplaszt-fúziós kísérletekkel a burgonya levélsodródás vírusnak ellenálló interspecifikus hibrideket állítottak elő.

Az állattan területén végzett kutatások elsősorban a környezetkímélő növényvédelmi eljárások ökológiai alapjainak feltárására irányultak. Ennek keretén belül összefüggést állapítottak meg a tápanyag-utánpótlás és egyes ízeltlábú fajok populációdinamikája között. Az agrobiotópok és a környező, kevésbé bolygatott területek ízeltlábú populációi egymásra hatásának újabb vonatkozásait tárták föl. Új szexferomonokat szintetizáltak. Szexferomonok geográfiai eltéréseit illetve hasonlóságait állapították meg több Lepidoptera fajnál. Európai és amerikai burgonyabogár törzsek táplálék preferenciáját állapították meg. Magyarországon megjelent új kártevőket identifikáltak. Védési hormon képződését gátló anyagokkal széles körű vizsgálatokat folytattak. Új típusú juvenoidokat állítottak elő és szabadalmaztattak.

A kémiai kutatások keretében új típusú, szelektív fungicid hatóanyag-csoportot fejlesztettek ki. Ártalmas melléktermékektől mentes olyan fungicidet is előállítottak, amelynek lebomlási termékei - az eddig használt rokon vegyületektől eltérően - nem toxikusak. Szelektív rovarellenes szerek kidolgozásával olyan rendkívül aktív juvenil hormon-analóg vegyületcsoportot állítottak elő, amelyek hatásosabbak az eddig használt fenoxycarboknál.

Mikrodózisban használt új típusú herbicidjeik felhasználásával az alkalmazott szermennyiség jelentős mértékben csökkenthető. Megállapították, hogy a gyomirtószeres haszonnövényekre gyakorolt fitotoxicitása, új hazai antidótumok alkalmazásával jelentősen csökkenthető bizonyos szántóföldi növénykultúrákban. Több olyan növényfajt mutattak ki, amelyek halmozott gyomirtószer-ellenállósággal rendelkeznek.

Az intézet nemzetközi kapcsolataira jellemző, hogy az elmúlt esztendőben 344 tudományos célú külföldi utazást valósítottak meg, ebből az utak fele a volt szocialista országokba, a másik fele nyugati országokba irányult. Az utóbbi években a külföldön munkát vállaló kutatók száma jelentősen emelkedett (kb. 25%-ot tesz ki jelenleg). Az intézet munkatársai a legkiválóbb külföldi intézményekben dolgozó kutatókkal együttműködve érték el eredményeiket. A kiutazások legnagyobb részét az egyéni, személyi kapcsolatokon alapuló meghívásos utak képezték.

Az intézet úttörő szerepet töltött be az egyetemek és kutatóintézetek közötti együttműködésben. Aktív szerepet vállaltak az egyetemek oktatómunkájában, doktoranduszok és aspiránsok képzésében, diplomamunkások vezetésében. Hat kutató címzetes ill. rendes egyetemi tanár, hét kutató címzetes egyetemi docens. Egyetemi tanszékekkel több közös kutatási program valósult meg.

A kutatásra fordított összegek arányban állnak az intézet eredményeivel. A rendelkezésre álló erőforrások optimális kihasználására törekedtek.

Az elmúlt 5 évben az alapkutatást szolgáló munka mintegy 75%-os volt, amelyet kiegészített kb 25% külső megbízás. Várhatóan ez az arány a jövőben az alapkutatás javára tolódik el, megközelítve a 100%-ot.

A karkedvezményes, kényszerű nyugdíjazások, illetve a természetes kiöregedés következtében az intézet kutató-állománya a jövőben kiegészítésre és egyben további fiatalításra szorul.

Összefoglalva megállapítható, hogy az intézet alapkutatási eredményei mind a hazai, mind nemzetközi relációban elismerést érdemelnek. Eredményeik alapul szolgálnak az alkalmazott-fejlesztő kutatásoknak, amelyekkel a hazai és nemzetközi gyakorlati növényvédelem fejlesztését szolgálják. Ezek a megállapítások különösen az új, környezetkímélő, biológiai és integrált növényvédelmi eljárásokra vonatkoznak. Az elért eredmények arányban vannak, sőt föléemelkednek a ráfordítási költségeknek. Következésképpen az intézet további támogatása feltétlenül indokolt.

4. MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézete

Az intézet a kutatásokról 5 témacsoportban számolt be. A kutatások eredményei azt mutatták, hogy tudományterületén nemzetközileg elismert munkát végzett és a nemzetközi élmezőnyhöz tartozik.

A beszámolási időszak eredményeit 400 közleményben adta közre, melyek közül a magyar és az idegen nyelvű könyveken, könyvrészleteken és disszertációkon túl 111 lektorált közlemény magyar nyelven, idegen nyelvű összefoglalóval, nívós hazai szaklapokban (Agrokémia és Talajtan, Növénytermelés), 62 lektorált közlemény idegen nyelven, külföldi szaklapokban jelent meg. Az elmúlt 5 évben nemzetközi konferenciákon elhangzott 123 előadás anyaga nyomtatásban is megjelent.

Mind a talajtan, mind az agrokémia területén a természettudományi publikációk idézettségét bemutató feldolgozás hátrányos képet fest, mert a figyelésbe vont lapok között e szakterületek hazai és nemzetközi rangos folyóiratai hiányoznak. Ezért - a hasonló helyzetben lévő tudományterületekkel összefogva - összeállították azoknak a publikációs forrásoknak listáját, amelyeket javasolnak a figyelésbe és a feldolgozásba bevonni.

A tudományos közleményeken túl az alapkutatási eredmények egy része olyan talajtérképekben jelentkezett, melyek méltán vívtak ki hazai és nemzetközi elismerést. (A beszámolási időszakra esett a "Magyarország Nemzeti Atlaszának" elkészülte is, az ebben szereplő talajtérképek sorozata e munkák hazai és nemzetközi ismertségét jelentősen növelte).

A kutatások legfontosabb eredményei az alábbiakban foglalhatók össze:

Talajtani kutatások (3 témacsoport)

A TIR (Talajtani Információs Rendszer) elméleti alapjainak kidolgozása, az adatok összegyűjtése és rögzítése biztosítja, hogy az ország bármely területéről rövid idő alatt olyan területi részletességű információ legyen lehívható az alapvető talajparaméterekre vonatkozóan, mely mezőgazdasági, környezetgazdálkodási, és más ágazatokban történő tervezéshez segítséget nyújt. A számítógépes adatkezelés lehetőséget biztosít egyes paraméterek térképeinek, illetve kartogramjainak kirajzolására, a paraméterek közötti összefüggések területi bemutatására.

A távérzékelési kutatásokban - nemzetközi együttműködés keretében - kidolgozták a távérzékelési adatok interpretációs lehetőségeit, elsősorban a szikes területek értékelésére.

Jelentős mértékben továbbfejlesztették a talajtulajdonság térbeli változatlanságának hazai vizsgálati és értelmezési módszertanát.

A talaj nedvességforgalmával és a vízmozgást befolyásoló tényezőkkel kapcsolatos kutatások során módszert dolgoztak ki a pF görbék, valamint a talajok kapilláris vízvezetőképességének számítására. Megállapították a talajnedvesség

szabályozásának hatását a talaj víz- és sóforgalmára, így korszerű alapot adtak az öntözés és a drénezés tervezési paramétereinek pontosításához, a pararaméterek körének bővítéséhez.

Feltárták a környezet fokozódó savasodásával kapcsolatos talajsavanyodás okait, leírták a talajsavanyodásra ható tényezőket. A magyarországi talajokat savanyodási hajlam szerint besorolták.

Módszert dolgoztak ki a természetes nedvességállapotú talajból a növény számára hasznosítható nedvességtartalomnál kisebb erőkkel kötött oldatfrakció kinyerésére.

Agrokémiai kutatások (2 témacsoport)

Az országos tápelemmérlegek készítésének módszertanát továbbfejlesztve elsőként mutattak rá, hogy Magyarországon a 80-as években is a talajgazdagító trágyázási gyakorlat uralkodott. Kutatásaikkal a helyenkénti természsökkenésen, illetve minőségromláson túl a túltrágyázás környezetre gyakorolt káros hatását is bizonyították.

Összefüggéseket állapítottak meg - szabadföldi műtrágyázási tartamkísérletekben - a növények tápláltsági állapota és a betegség ellenállóság, a rovarkártevők fellépése és a gyomosodás mértéke között.

Újabb adatokat szolgáltatottak a növényanalízis módszerének diagnosztikai célú alkalmazásához; szabadföldi kísérletekben meghatározták a kukorica és a kalászosok optimális tápelemtartalmát a fejlődés kritikus szakaszaiban.

Foszfor izotópos vizsgálatokkal kimutatták, hogy a talajok foszformegkötését néhány kinetikailag elsőrendű reakció összegeként lehet leírni.

A talajok nitrogénforgalmának jellemzésével kialakították egy környezetkímélő nitrogéntrágyázási rendszer alapjait. Számítógépes modellt fejlesztettek ki a talaj víz- és nitrogénforgalmának, a növényi nitrogénfelvételnek leírására, a különböző stressz helyzeteket is figyelembe véve.

Módszert dolgoztak ki nagyméretű, bolygatatlan szerkezetű talajoszlopok készítésére, melyek alkalmasak laboratóriumi műszeres vizsgálatok elvégzésére, és liziméteres kísérletek végrehajtására.

A szennyvizek és szennyvíziszapok ártalomellenes elhelyezésére kidolgoztak egy olyan differenciált nehézfém határérték táblázatot, amelyet már az új műszaki irányelvekbe is beépítettek a felhasználók.

Talajbiológiai kutatások (1 témacsoport)

Respirációs dinamikai modellt dolgoztak ki, amellyel prognosztizálható a talajba kerülő növényi anyag lebomlásának gyorsasága, valamint a talajba vitt ásványi tápanyagok immobilizációs vesztesége. A biotikus és abiotikus (akkumulált) talajenzimeknek a talajok anyagforgalmi dinamikájában betöltött szerepéről megállapították, hogy a szacharáz-, amiláz-, és celluláz aktivitásának dinamikáját adott inkubációs periódus folyamán egy stabilizáló konstans értékre való beállítás jellemzi. Az eltérő talajok mobilizálható C és N készlete alakulását az akkumulált szacharáz aktivitás érzékenyebben jelzi, mint az amiláz- és celluláz aktivitása. Az enzimaktivitási kutatások eredményeit a biomassza hasznosítás és a rekultivációs gyakorlati fejlesztési vizsgálatokban is alkalmazták.

Tisztázták a rekultivációban döntő szerepet játszó *Streptomyces* fajok és *Endomykorrhiza* gombák tevékenységét.

A Rhizóbium törzsekkel folytatott alapkutatások eredményeként oltóanyagot dolgoztak ki. A nagy effektivitású, virulens rhizóbium törzsekkel készített oltóanyagok

a pillangós gazdanövények teljes N-szükségletét képesek biztosítani szimbiotikus N₂-fixáció révén.

Összegezve megállapítható, hogy az egyes témacsoportokban végzett munka arányait az intézet jól alakította ki, hazai és nemzetközileg is elismert alapkutatói tevékenységet fejtett ki. Kiemelésre méltó, hogy az alapkutatói eredményeket összefoglaltan (számítási módszerek, szaktanácsadások, modellfejlesztés) adták át az alkalmazóknak, valamint publikálták.

Az intézet egyetemi kapcsolataira jellemző volt, hogy szoros oktatási-kutatói együttműködés alakult ki a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Talajtani és Agrokémiai Tanszékével - az együttműködés az MTA és az egyetemek közötti kapcsolatok kiépítése közül is az egyik első és példaértékű volt -, a Pannon Agrártudományi Egyetemen, a Debreceni Agrártudományi Egyetemen és az Eötvös Loránd Tudományegyetemen is. Az intézet kutatói közül 1 fő egyetemi tanár tagja az egyetem Tudományos Tanácsának és Professzori Kollégiumának /GATE/, 2 fő címzetes egyetemi tanár Keszthelyen (PATE), 1 fő címzetes egyetemi tanár a DATE Szarvasi Környezetgazdálkodási Karán és 2 fő címzetes egyetemi tanár az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. A címzetes egyetemi tanárokon túl az intézet kutatói is részt vesznek az alap- és a posztgraduális oktatásban és képzésben, a különböző egyetemeken.

Az intézet munkatársai a hazai és a nemzetközi rendezvényeken történt előadások tartásán túlmenően hazai és nemzetközi konferenciák szervezésében és lebonyolításában is részt vettek. Külföldi egyetemeken oktattak, nemzetközi szakmai szervezeteknek választott tisztségviselői, vezetői voltak és jelenleg is azok. A kiterjedt nemzetközi kapcsolatok is hozzájárultak ahhoz, hogy az intézet a szakterület nemzetközileg ismert és elismert tudományos központjává vált. (Ezt az is alátámasztja, hogy 1 US-Hungarian Joint Found és 2 AID-PSTC pályázatot nyertek. Az utóbbiakat nemzetközi versenyben. 176 indulóból az 5 sikeres pályázat közül 2 az intézet által benyújtott volt.)

A pénzügyi ráfordítások arányban állnak az intézet eredményeivel, sőt nemzetközi összehasonlításban szerénynek is mondhatók. Az intézet rendelkezik a kutatáshoz szükséges műszerparkkal, amelynek fejlesztése a beszámolási időszakban megfelelő volt.

A fentiek úgy értékelhetők, hogy az intézet működése eredményes és hatékony volt, tevékenységével jól szolgálta a magyar tudomány hazai és nemzetközi elismerését. Az intézet a hazai talajtani kutatások legjelentősebb műhelye, tudományterületének szellemi központjává vált, és állásfoglalásaival megalapozta a mezőgazdasági és a környezetvédelmi döntéseket. Kialakult szakembergárdája a legnagyobb biztosíték a további kutatások eredményességére. Az intézet további támogatása feltétlenül indokolt.

Budapest, 1991.július 8.

6.1.6 Összefoglaló értékelés a Magyar Tudományos Akadémia agrárkutató intézeteinek az 1991-1995 évekre szóló kutatási koncepcióiról

A Magyar Tudományos Akadémia főtítkára felkérésére osztályunk a szakterületileg illetékes tudományos bizottságok bevonásával elvégezte

- az MTA Állatorvostudományi Kutatóintézete,
- az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete,
- az MTA Növényvédelmi Kutatóintézete,
- az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézete 1991-1995 évekre szóló kutatási koncepcióinak értékelését.

Az osztály véleményének kialakítását felkért opponensek, a szakterületileg illetékes tudományos bizottságok és az osztály által kiküldött ad hoc bizottság segítette. Ezt megelőzően a tudományos bizottságok értékelték az intézetek 1986-1990 évekre szóló munkáját is, így állásfoglalásukban kitérhetek az összefüggésekre, a különbségekre és a folyamatosságra is. A kutatóhálózat egyre nehezedő körülmények között igen nagy erőfeszítéseket tesz a nemzetközi tudományos élettel való lépéstartás érdekében, de gondját fokozza, hogy még mindig nem sikerült megfelelő mértékben megvalósítani a kutatásfejlesztési és gazdaságfejlesztési folyamatok egymást ösztönző kapcsolatát. A kutatóintézetek koncepciójuk kialakításakor csak olyan mértékig tudtak tervezni, amire még elképzelhetőnek tartották a biztosítható anyagi erőforrásokat. Ebből fakadóan a koncepciók "élőek", és módosulnak a konkrét lehetőségek, valamint a megszerzett ismeretanyag hatása alapján. Az ötéves intézeti kutatási tervek koncepciók ezen változóságuk, valamint terjedelmük miatt nem szerepelnek az összeállításban, azonban az MTA Agrártudományok Osztálya, illetőleg az érintett kutatóintézet, érdeklődésre szívesen rendelkezésre bocsájta, megjelölve az időközbeni változásokat is.

A kutatási koncepciók szoros összhangban vannak az elmúlt évek munkájával. Ez azért is helyes, mert a korábbi kutatások eredményesek voltak, de azért is, mert az intézetek reálisan alapoztak a tervezett időszak személyi és tárgyi feltételeire. Ezt a stratégiát a korábbi kutatások talaján kifejlődött hazai és külföldi együttműködések, a szellemi hagyományok, a témaválasztások szabadsága, a nemzetközileg is elismert személyiségek tudományos iskolateremtő sorának kialakulása és az intézetek tradíciója is indokolják.

Az intézetekben tervezett kutatások döntő hányada alapkutatás. A célul tűzött irányok az eddigi kutatások jelentős elmélyítését célozzák növekvő igényességgel párosulva, ami a magyar tudományos eredmények jövőbeni nemzetközi megítélése szempontjából létkérdés.

Csak elmélyült alapkutatás teheti lehetővé az eredményes nemzetközi együttműködést, egyes tudományterületeken a külföldön elért eredmények megértését és azok esetleges adaptálását. Ez az út vezethet a tudományos iskolák kialakításához és azok nemzetközi elismertetéséhez.

Az intézetek kutatási koncepciója megfelel szakterületük nemzetközi színvonalának, az Állatorvostudományi és a Növényvédelmi Kutatóintézet tervezete pedig a nemzetközi élmezőnyben való tartós megkapaszkodást szolgálja. A fentiekre utal az idegen nyelvű közlemények évről-évre való dominálóbba válása, az idegen nyelvű folyóirataink impakt-faktora, a total impakt-faktor, és a közleményekre való igen nagy számú külföldi hivatkozás.

Az alapkutatások eredményeire épülnek a fejlesztési kutatások, melyekből az intézetek csak annyit terveztek, amennyi az alapkutatásban szerzett ismeretanyagok gyakorlati hasznosításához szükséges, és amennyire a működésükhöz nélkülözhetetlen anyagiak megteremtése miatt kényszerülnek. Az OTKA-pályázatok - melyek elnyerésében az intézetek jeleskedtek - teszik lehetővé az alapkutatások preferálását és segítik az intézetek felzárkózását a nemzetközi színvonalhoz.

Az alapkutatások prioritása ellenére is az intézetek fennmaradásának alapvető feltétele az OMFB, illetőleg az egyes minisztériumok által koordinált kutatási programokban való részvétel. Bizonytalanságot okoz az, hogy a beadott pályázatokat késve bírálják el, az pedig külön sérelmes, hogy a Földművelésügyi Minisztérium K+F programja nem számol az MTA agrárkutató intézeteivel. A minisztérium, de főként a magyar mezőgazdaság nem nélkülözheti azoknak az MTA intézeteknek a munkáját, melyek egy-egy tudományterületen belül az alapkutatás műhelyei és szellemi központjai.

Az intézetek kutatási koncepciója különös súlyt helyez az egyetemekkel való még szorosabb és szervezettebb együttműködésre, a graduális és a posztgraduális képzésben egyaránt. Konkrét programot vázolnak fel az Athenaeum Bizottság keretében tervezett közös munkára. A kutatások interdiszciplináris jellege, az egyetemi hallgatóság gondolkodásának, szintetizáló-képességének kifejlesztése, a tehetséges fiatalok felszínrehozása és megtartása teszi egyértelművé az intézeteknek az oktatásban való szerepét, az eddigieknél is hatékonyabb formák keretében.

Mind a négy intézet koncepciójából kitűnik, hogy a jövőben még nagyobb mértékben, még szervezettebben és még konkrétan kívánnak együttműködni a külföldi partner-intézményekkel és a tudományterület kiemelkedő személyiségeivel. Az intézetek a közös kutatások /projektek/ számának növelésével és a témakörökben leginkább ismert külföldi szakemberekkel való együttműködéssel kísérik meg átvészelni a jelenlegi nehéz gazdasági helyzetet.

Az intézetek eddig is részt vállaltak nemzetközi szakmai szervezetek munkájában, nemzetközi konferenciákat, szimpóziumokat rendeztek, amelyek segítségével lehetővé vált a hazai tudományos eredmények megmértetése, a külföldi új tudományos eredmények közvetlen, gyors megismerése. Ezt az irányt az intézetek a jövőben is követni kívánják.

Az intézeti koncepciókban felszínre hozott személyi és tárgyi feltételek meglehetősen differenciáltak, abban azonban közösek, hogy ezek csak rövid távra adottak. Közös gond az intézetekben, hogy a kutatógárda erősen középkorú, illetve meglehetősen idős. Több tehetséges fiatalot kellene, főként az OTKA pályázat keretében munkába állítani. Sok tehetséges kutató dolgozik külföldön, részben olyan kutatásokban, melyek itthon is folynak, de olyanokban is, melyeket itthon nem művelnek. Sürgető feladat megteremteni a feltételeit ezen tehetséges kutatók hazai fogadásának, mert ennek hiányában, a kilátástalanságot látva, külföldön maradnak.

Az osztály az intézetek kutatási koncepcióinak megvalósulását alapnak tartja az ágazat előtt álló feladatok megoldásához. A kormányzat feladata a megvalósítás feltételeinek a megteremtése.

Az intézetek költségvetésének csökkentése, az alap kutatás megtorpanásához, az alapellátás veszélyeztetéséhez és egyes intézetek összeomlásához vezethet. Az újraépítés költségei tetemesen meghaladják a fenntartáshoz szükséges támogatást, a lemaradás kára pedig beláthatatlan. Az alapellátás növekedése tehát elengedhetetlenül szükséges. Mindegyik intézetben - bár differenciáltan - gondot okoz a műszerek átlagos elavultsága, amely egyes helyeken az 50 %-ot is meghaladja.

Az osztály fontosnak tartja kiemelni, hogy az MTA kutatóintézeteiben a követelményrendszer folyamatos emelésével szelektálódott, szakmájukat szerető, áldozatot vállaló, igen jól képzett főhivatású kutatók dolgoznak. Az egyes intézetek szelleme, légköre, a legrangosabb külföldi intézetekkel és iskolateremtő személyiségekkel való kapcsolata, mindezek folyamatossága, hosszú idő után, generációkon keresztül alakult ki.

Aligha véletlen, hogy az MTA elnöksége az elmúlt években, évtizedekben több alkalommal fejezte ki elismerését az intézetekben folyó munkáért és hozott határozatokat a fejlesztésekre. Az eredmények és az ezek elérését szolgáló akadémiai irányítás, tradicionálisan összeforrt és egységet alkotva, bizonyíthatóan nagy megbecsülést szerzett a magyar agrártudománynak.

Az agrárkutató intézeteknek az Akadémia keretében való működése eddig is számos előnnyel járt. Ezek közül kiemelendőnek tartjuk az interdiszciplináris kapcsolatokat, ami lehetővé tette, hogy az akadémiai kutatóhálózat keretében - beleértve az akadémiai kutatóintézeteket és a támogatott kutatóhelyeket egyaránt - a kutatási témák megoldásában együttműködhetnek a biológiai, a kémiai, az

ökonómiai, stb. intézetekkel. Ez az együttműködés a múltban is megtermékenyítőleg hatott és a kutatási munka magasabb színvonalát eredményezte.

Az agrárkutatások jelentősége a mai gazdaságilag átmeneti korszakban különösen fontos, hiszen a kutatóknak a gyakorlat előtt kell járniuk, új eredményekkel kell segíteni az új struktúra kialakulását és helyesen kell megválogatni a külföldről átültetendő eredményeket. Az elmúlt évtized mezőgazdaságának fellendülését mind növénytermesztés, mind állattenyésztés vonalán a mezőgazdasági kutatóintézetek előkészítő munkája alapozta meg. Ezzel sikerült a múltban kivívni a magyar mezőgazdaság nemzetközi elismerését. Ennek a rangnak a megtartására az agrárkutatás ma is kész mindent megtenni, amennyiben ehhez a szükséges feltételek biztosítottak.

Minden szervezeti változás, mely ezen értékeket nem veszi figyelembe és mindenáron új szervezeti és/vagy szerkezeti változtatást erőltet, óriási kockázattal jár és előre nem becsülhető kárt okoz az egyetemes- és az agrártudománynak, de nem utolsó sorban az országnak is.

Budapest, 1991. szeptember 30.

6.1.7 Vélemény* a "Koncepció a felsőoktatás törvényi szabályozásához /tervezet/" c anyagnak a felsőoktatás irányításával foglalkozó részéhez

E kérdéssel az MTA Agrártudományok Osztálya 1991. október 29-én megtartott osztályülése keretében foglalkozott, egyhangú állásfoglalását az alábbiakban lehet összegezni:

Az agrárfelsőoktatást megalakulása óta a szakminisztérium irányította, ennek szükségessége az oktatás sajátosságából adódik. E sajátossághoz tartozik többek között a gyakorlati oktatáshoz nélkülözhetetlen, és különböző tulajdonban lévő objektumok szükségessége. Ilyenek az agrárszakoktatási intézmények kezelésében lévő tanüzemek, mintafarmok, kísérleti üzemek, melyek felett a kezelői, illetve használati jogot az intézmények gyakorolják, a tangazdaságok általános állami gazdasági feladatokat látnak el, de egyben szolgálják az oktatást is. Ezzel szolgálnak alapul az agrárfelsőoktatás lényegében töretlen fejlődéséhez.

A szakminisztérium - ha szükség volt rá - költségvetésének átcsoportosításával is támogatta a felsőoktatást és ezzel együtt az egyetemes tudományt, a hazai agrártermelés fejlődését szolgáló alap, alkalmazott és fejlesztő kutatást, segítette a nemzetközileg is elismert tudományos iskolák, műhelyek kialakulását, melyek eredményei ma is hatnak. A szakminisztérium összehangoltan, a gyorsan változó igényekhez alkalmazkodva, kapcsolta össze a posztgraduális képzést a fejlesztő és megrendeléses kutatást, a szaktanácsadást a mezőgazdaság műszaki fejlesztésével, lerövidítve ezzel a tudományos eredmények gyakorlati bevezetésének útját, érdekeltté téve ebben a termelő, feldolgozó üzemeket és az intézményeket. Az erőforrások így a legrövidebb úton és leghatékonyabban szolgálhatták a bővített újratermelést, melyre a mai körülmények között még inkább szükség van.

A szakminisztériumi irányítás megszüntetésével az agrárfelsőoktatási intézmények, a kutatóintézetek, az agrárszakemberek és a termelők egyaránt hátrányos helyzetbe kerülnének, a képzés feltételrendszerét tekintve sokat veszítenének, ugyanakkor az ország az irányítás tervezett változtatásával semmiféle előnyhöz nem jutna.

* Megküldve az MTA elnökének és a földművelésügyi miniszternek.

Fentiek alapján az MTA Agrártudományok Osztálya nem ért egyet azzal, hogy az agrárfelsőoktatás irányítását a Művelődésügyi és Közoktatási Minisztérium vegye át, minthogy ez a képzés és a kutatás feltételrendszerének előnytelen változásához és a színvonal csökkenéséhez vezetne, akadályozná az orientált szaktanácsadási rendszer kialakulását, a felsőoktatás, a kutatás és a gyakorlat jó kapcsolatának megbontását eredményezné. Ez ugyanis nem egyszerűen irányítási, hanem a munka tartalmát figyelembe véve, olyan változás lenne, amely nem szolgálná a közügyet.

Budapest, 1991. október 30.

6.2.1 Agrárközgazdasági Bizottság

Vitaülés az agrárstruktúráról

Az MTA Agrártudományok Osztálya Agrárközgazdasági Bizottsága 1991.március 27-én az MTA székházának felolvasó termében vitaülést tartott.

Vitavezető: Sipos Aladár akadémikus

Előadó: Varga Gyula, a közgazdaságtudomány doktora

1. Bevezető gondolatok

A reális célkitűzésekkel operáló struktúrapolitika az agrárpolitika célrendszeréből vezethető le. Az agrárpolitika viszont csak akkor lehet sikeres és konzisztens rendszerű, ha az általános gazdaságpolitikai prioritásokat tartja szem előtt. Ma sokan úgy vélik, hogy a piacgazdaság az állam tevőleges szerepétől való visszavonulását jelenti. Látni kell azonban, hogy a jól működő piacgazdaságok nem nélkülözhetik a nagyfokú tudatosságot, a piaci rendszabályok kormányzati meghatározottságát, magyarul a piac szabadsága nem egyenlő a szabályozatlansággal. Különösen fontos a piaci kondíciók meghatározása során azon alapvető világtendenciák figyelembevétele, amelyek az ország nemzetközi munkamegosztásba való bekapcsolódásának követelményrendszeréből fakadnak. A struktúrapolitika ma sok szempontból új helyzetben van, ebben legalább annyi a külső új elem, mint a belső, azaz az ország gazdasági rendszerváltásából fakadó.

Az előadó hangsúlyozza, hogy a témát szándékosan csak a termelési, illetve termékstruktúra elemzésére, annak áttekintésére korlátozza. Nem szól tehát a tulajdoni és az üzemi szerkezet változásáról, nem beszél a mezőgazdasági vállalatok mezőgazdasági és nem mezőgazdasági tevékenységi szerkezetének kérdéseiről, és csak érintőlegesen említi meg az agrárszektornak a népgazdaság egészébe való illeszkedésének kérdését. Mindezt azzal a megfontolással, hogy ezekről egy újabb vitaülés kerül majd rendezésre.

2. Milyen célokat kell szolgálnia a struktúrapolitikának?

Talán triviális, de mégis le kell szögeznünk, hogy a kívánatos termelési, illetve termékszerkezet számos "magasabbrendű", azaz általánosabb célból vezethető csak le, s nem valamely belső, immanens követelményből származik. Legalábbis az árutermelő, s nem autark típusú gazdaság körülményei között ez a célszerű és a követendő felfogás. Ebből pedig az következik, hogy mennél inkább elfogadjuk a piacorientációt, annál kisebb a létjogosultsága a tradicionális önellátó, "természetesnek" tartott ágazati arányokra építő termelésnek.

A magyar gazdasági fejlődés sajátosságai mellett a világ élelmiszergazdaságát jellemző fő vonásokat is érdemes mérlegelni, hiszen ezek hasznos tanulsággal és sokféle követendő példázattal is szolgálhatnak. Közülük a legfontosabbaknak az alábbiakat ítélem:

- A termelés növelése helyett mindenütt a minőség javítása került az első helyre, s a költségek csökkentése az agrárpolitika szerves része.
- A mezőgazdasági és az élelmiszeripari technológiák alakításában a legfontosabb kritériummá a természeti és az emberi környezet védelme válik.

- A mezőgazdasági termelés üzemi koncentrációja és szakosodása mindenütt utat tör magának; még ott is, ahol a kormányok adminisztratív eszközökkel lassítják e folyamatot.

- Az agrárnépesség aránya töretlenül tovább csökken.

- Az élelmiszeripar és az élelmiszerkereskedelem nemzetek feletti cégekbe tömörül, az agrárpiac nemzetközivé válik.

- A fejlett gazdaságú országok mezőgazdaságát az északi féltekén nagyarányú támogatások segítik, sőt részben ezek tartják életben. E támogatások ellen viszont mind élesebb támadások indultak, s a realisabb alapú világkereskedelem számára reménykeltő változások várhatók.

Feltételezve, hogy az említettek a mai irányzatok legfontosabbjait tartalmazzák, a magunk számára is megfogalmazhatunk belőle néhány tanulságot. Ezek tükrében nézzük kiinduló helyzetünket, s jövő teendőinket.

Az elmúlt évtizedek fő törekvése, az élelmiszertermelés nagyarányú növelése szinte maradéktalanul teljesült. Nagyobb volt a növekedési ütem, mint a világátlag, nagyobb mint Európában, s nagyobb, mint azt - emlékezetem szerint - az 1960-as évek elején hinni mertük volna. Az egykori szocialista országok közül szinte csak Magyarországon volt megoldott az élelmiszerellátás helyzete, bár ma ezt mintha feledné a szakmai és a politikai közvélemény.

Ha körülnézünk a példaként számbajöhető világban, akkor egy céljaiban elég élesen különböző alternatíva között kell választanunk. El kell döntenünk, hogy merre felé haladjunk s milyen mezőgazdaság és élelmiszertermelés megteremtése felé fordítsuk, s fordíthatjuk szekerünk rúdját:

- Versenyképes és hatékony, a nemzetközi mérce alapján is gazdaságosnak bizonyuló, a világpiaci versenyben való részvételre teljes mértékben elszánt, a külpiaci igényekhez rendre igazodó, a hazai élelmiszerkeresletet nagyrészt itthoni termelésből kielégítő, a piachoz való igazodásának megfelelően folyamatosan változó termelési struktúrájú, a termelés vállalati rendszerében a nagy- és a kisüzemek munkamegosztására építő, a költségvetéshez való viszonyában pedig nem eltartott, azaz lényegében önfenntartó mezőgazdaságot?

- Avagy pedig elsősorban a hazai szükségletek lehető legteljesebb kielégítésére törekvő, autark típusú, elsődlegesen a paraszti hagyományokat őrző, termelési szerkezetét tekintve az állandóságra törekvő, népességfoglalkoztató, tradicionális mezőgazdaságot, amely igényt tart a költségvetés támogatására, s szociális céljait elébe helyezi a gazdaságossági követelményeknek?

Remélem, kérdésfeltevéséből is kiderül, hogy ez a választás valóságos értékek és célok közötti választást jelent, de azt szeretném félreérthetlenné tenni, hogy tényleges esélyt csak az első variánsnak adok. Indokaim a következők:

1) Ma az ország gazdasági helyzete olyan rossz, hogy célunk csak az agrárpotenciál mind nagyobb mértékű kihasználása lehet, amit csak a nemzetközi gazdaságossági mérce és a természeti környezet parancsoló védelme korlátozhat.

2) Csak a nemzetközi versenynek is kitett, s mindenkor az olcsóságra is törekvő élelmiszertermeléstől várható a megfelelő színvonalú belső ellátás.

3) Az exportra is termelő élelmiszergazdaság tartós exportszubszidiókra, eltartott helyzetre reálisan nem számíthat. Ezért célunk a nemzetközi agrárkereskedelem liberalizálása, a korlátok leépítése, a mind tisztább versenyhelyzet elérése.

4) A paraszti népesség jövedelemparitása, egyenlőségen nyugvó társadalmi és szociális helyzete, "polgárrá válása" csak gazdaságilag egyenrangú és nem eltartott mezőgazdaságtól várható.

Hogy ezek a célok nehezen elérhetőek? Vitathatatlan. De mindent összevetve egy versenyző típusú és csak szolidan támogatott agrárgazdaság megteremtésének

mégis reálisabbak az esélyei, mint egy eltartott, s inkább szociális funkciók ellátására mintsem nyereségre töre mezőgazdaságénak. Dánia és Hollandia agrárfelfogása mégis közelebb van és lehet a miénkhez, mint az, amit a szomszédos Ausztria, vagy Bajorország megteremthet, megengedhet magának!

3. Milyen struktúrát alakítsunk ki és hogyan?

A válaszhoz elsőként azt kell tisztázni, hogy mekkora tudatosságot, egyszerűbben szólva mekkora kormányzati beavatkozást tartunk ajánlatosnak és szükségesnek a jövőre nézve. A teljes piaci szabadság kora sajnos már régen lejárt, míg a beavatkozások korából éppen most vagyunk kilábalóban. Ez utóbbi tény miatt is óvakodnak sokan azt kimondani, hogy a struktúraalakítás sarkköveinek kijelölését nem kerülhetjük meg, hogy bizonyos preferenciákra és diszpreferenciákra a jövőben is szükség lesz. Magát az irányítást sem bízhatjuk teljesen a piaci erőkre, s a kormánynak sem csak egyszeri "játékszabály-kialakító" munkát kell elvégeznie.

Nagy kérdése a jövőnek az a meglehetősen konkrétan fölmerülő esély, hogy előbb társult, majd rendes tagja legyünk a Közös Piacnak. Nyilvánvaló, hogy ha a mai kondíciók közé kerülhetnénk be, akkor ez - néhány ágazat kivételével - nagy előnyökkel járna a magyar agrártermelés számára. Világos azonban, hogy ez így nem érdeke a Közös Piacnak, s ha már a tagok körét bővíti (hiszen legalább 3-4 más ország is hasonló, vagy jobb eséllyel pályázik a felvételre), akkor a mezőgazdaságnak nyújtott kedvezményeket is kénytelen lesz megkurtítani. Erre a nemzetközi nyomás is kényszerít, tehát azzal kell kalkulálnunk, hogy a mai előnyök leépülőben vannak, a szigorodás mértéke növekvő. Ha azonban komolyan vesszük és tartani is tudjuk a hatékonysági követelményeket, akkor előnyös pozícióból indulhatunk egy, a Közös Piacon belüli versenyben. Erre komparatív előnyeink közül elsősorban a természeti adottságok, másrészt egyes üzemi struktúránk és a hazai bérszínvonal nyújt lehetőséget. Vannak persze nem lebecsülendő, de korrigálható hátrányaink is, mint a technikai lemaradottság, a szakképzettségbeli hiányosságok stb.

Legalább ekkorák a kérdőjelek korábbi legnagyobb piacunkat, Kelet-Európát és ezen belül a Szovjetuniót, annak agrárkeresletét illetően. Nagy a valószínűsége, hogy az északi országokkal (Csehország és Lengyelország) az európai közösséghez való kapcsolódásunkkal együtt alakul majd a kapcsolatunk, a szovjet piac viszont mindenképpen külön kezelést kíván. Ennek - elvileg - szinte korlátlan felvevőképessége, az eddig kialakult kapcsolatok hasznosítható tapasztalatai, valamint az igazi előnyöket kínáló földrajzi közelségünk alapján mindent meg kell tehát tennünk, hogy ezt a piacot megőrizzük, sőt esetleg bővítsük is.

Végül marad a harmadik, a legnagyobb, és a kielégítés sorrendjében első helyen álló belpiac, amely az előbbieknél ugyancsak nem könnyebb kérdések elé állítja a jövőt kutató agrárközgazdákat. Felvevőképessége napjainkra látványosan lecsökkent, a kereslet még ennél is nagyobb arányban, s mind végtetesebben differenciálódik az egyre több igénytelen és az igényes - de szerény számú vásárló között.

Akár akarjuk tehát, akár nem, két lehetséges piaci igény párhuzamosan jelenik meg egymás mellett: az igényes, kiváló minőségű, attraktívan csomagolt, a legkényesebb higiéniai és környezetvédelmi előírásoknak is megfelelő termékek kereslete a "nyugati" piacokon és részben itthon, valamint az olcsóbb tömegárukat vásárolni akaró, de minőségi igényeit azért nem a legalacsonyabb szintre tevő hazai és kelet-európai vevő. Közöttük csak egy közös nevezőt jelentő pont van: mindkét körben perdöntő a termelés hatékonysága, az adott minőség melletti legalacsonyabb ár, mivel minden eddiginél kiélezettebb versenyre kell fölkészülnünk. És ebből a szempontból szinte teljesen közömbös, hogy a "nyugati" vevő nem hajlandó, vagy a

hazai és a "keleti" egész egyszerűen csak nem tud többet fizetni. A jövőben az agrárpiaci verseny fontos új elemmel, az importversennyel fog kibővülni, így a magyar belpiac formailag is hasonlatosabbá válik a világpiachoz.

A konkrét termékstruktúrát illetően bizonyosan kulcsszerepe lesz a szántóföldet mintegy 70 %-ban hasznosító gabona és növényolajtermelésnek, lévén e termékkör bizonyítottan versenyképes, amely képes a komparatív előnyöket ténylegesen is realizálni. Fontos azonban, hogy itt is megszabaduljunk a tömegáru-előállítás gyakorlatától. Nem a gabonatermelés maga az, amitől meg kell válnunk, hanem attól kell megszabadulnunk, hogy ez tucatminőséget, adott esetben takarmánybázist jelentsen a javító minőségű, vagy a magas sikértartalmú durumbúza helyett. Reális piaci értékítéletek mellett az is várható, hogy a tényleges igényekhez igazodik az árpa és a kukoricatermelés, függetlenül az 1990 végén kialakult rendkívüli helyzettől. Nem vitás, hogy ebben a körben jó esélyeink vannak a vetőmagtermelés fokozására is, ahelyett, hogy mint napjainkban, romlana a korábban elért jó exportpozíciónk. Hozzá tartozik a témakörhöz az is, hogy malomiparunk és növényolajiparunk kulcsszerepet játszhat a tömegtermeléstől való megszabadulás folyamatában.

A szántóföld további legnagyobb hányadát lekötő tömegtakarmánytermelés a fogyasztó állatállományhoz kötődik. Ennek megfelelően itt igen szoros a szimbiózis. Változás ott és abban várható, hogy az abrakfélék árának mesterséges alulértékeltségét megszüntetve, reálisabbak lesznek a területhasznosítási döntések. De csak azt követően, ha rendeződik a marha- és birkatartás mai válsága. Mert ez a válság mély és igen súlyos. A tej esetében a belpiac gyors beszűkülése, a hústermelésnél pedig a korábbi - gyakran minden realitást nélkülözően magasra emelt - támogatások leépülése okozza a krízist. Úgy vélem, a tejtermelésnek van stratégiai fontossága, s több olyan tanulsága is, ami kissé részletesebb okfejtést igényel. A mai, mintegy 20-25 %-os túltermelés ellenére sem mondható, hogy fölösleges vagy éppen hibás volt a korábbi termelésnövelési akció. A fogyasztási szint ugyanis elfogadhatatlanul alacsony volt, s mára ismételtelen az lett. A gond egyik forrása, hogy a termelésbővülésnek drága, s most méginkább megdráguló útját választottuk azzal, hogy az abrak lett a meghatározó takarmány. Ugyanakkor az is igaz, hogy a természeti adottságok nem igen kedveznek a más típusú - tömegtakarmányokra, gyepre alapozott - állattartásnak. Ezért a jövő erőteljesebb nemzetközi munkamegosztásának egyik lehetséges területe a tejtermelés, ahol a majd fellendülő fogyasztáshoz a feldolgozott termékek tartós importjára lehet és érdemes berendezkednünk, s a hazai ellátásban a folyadéktej és a többi friss termék termelésére szorítkoznunk. Egy ilyen munkamegosztás azonban csak akkor lehet igazán sikeres, ha olyan nemzetközi szerződésen vagy megállapodáson nyugodnánk, amelynek másik oldalán a magyar agrárexport növelése, pl. az abrakalapú hústermelés kivitele állna. A mai válságot pedig olyan, nem tisztán piaci eszközökkel kell levezetni, mint a termelés csökkentés, az árfagyasztás, a szociális célokkal összekapcsolt fogyasztásösztönző támogatás, valamint keresése minden költségkímélő megoldásnak. Nyilvánvaló, hogy csak a válság mélyülését idézi elő a túltermelés idején végrehajtott áremelés (termelői és fogyasztói egyaránt), ugyanakkor megnő annak a veszélye is, hogy nem a legdrágábban termelők kényszerülnek az állománycsökkentésre. Ez azzal a következménnyel járhat, hogy romlik az igen értékes tenyészállomány genetikai potenciálja. Ezt őrizni pedig azért fontos feladatunk, mert érdemes lenne az eddigi vágóállatexport helyett a kivitelben a középpontba állítani a tenyészállatok eladását.

Ugyancsak kritikus helyzetű a magyar sertés és a baromfiexport is, miután az évtizedek óta bűnösen halogatott hatékonyságjavítás - az import korlátozásával is tetézett torz abrakpiaci viszonyok hirtelen megszűnte - most egyszerre jelentkezik sürgős feladatként és lehetőségként egyaránt. A minőségi követelmények leszállítása

vagy teljes hiánya miatt (pl. a kistermelők árujának objektív minősítését - félve a termelők reagálásától - a kormány nem merte bevezetni) ma a húsipar egyre romló alapanyagból dolgozik, a baromfitenyésztésben a biológiai alapok roppantak össze stb. Pedig ha van reális exportesélye a magyar állattartásnak, akkor a gerincet e két ágazat adhatja, kiegészülve a vágómarha, a juhhús és a nyúlhústermelés egyenként szerényebb összegű exportjával. Ez utóbbiak megfelelő hazai fogyasztási bázis híján azonban mindig is export érzékenyebb termékek maradnak. Végül arra kell utalni, hogy hús exportunk egyre kevésbé maradhat az élőállatok, vagy a hasított felek kivitele. A húsiparnak lépést kell tartania a világgal!

Különleges a helyzete a harmadik főágazatnak, a kertészetnek. Itt az alapanyagtermelés és a feldolgozás egyaránt igen differenciált minőséget produkál, s talán itt a legerőteljesebb az elkülönülés az igényes piacra és a tömegtermékeket felvevő piacra való termelés között. Ugyanakkor a keleti export ellehetetlenülése ezt az ágazatot érinti a legsúlyosabban, a kivitel fönntartásának az esélyei itt a legrosszabbak, legalábbis rövid távon. A különlegesen jó minőségű termékeknek biztos a piaci pozíciója, bár nem mindig az elvárt árakon. A tömeg vagy tucatáru sorsa viszont bizonytalan. Az biztos, hogy a legtöbb és legsürgetőbb tennivalók a minőségi és az ökológiai követelmények terén vannak, mivel a termelés - főként a magánszektorban - teljességgel ellenőrizetlen, sőt anarchikus (pl. a vegyszerhasználatban).

A hatékony agrárstruktúra kialakításában egyre inkább az élelmiszeripar jut kulcsszerephez. Amennyire igaz az, hogy az alapanyagtermelést tekintve aligha lehet és kell gyökeres és permanens szerkezetváltozást végrehajtani, olyannyira igaz az a tétel, hogy az élelmiszeriparnak viszont napról-napra meg kell újulnia, folyamatosan igazodnia, alkalmazkodnia a piachoz.

A magyar élelmiszeripar igen differenciált, s ez egyaránt igaz a technikai szintre, a termelés méretére, s tényleges, illetve elérhető vevőkörére is. Az mindenképpen biztató, hogy van egy olyan vállalati kör, amely az igényes nyugati piaci követelményeknek is képes megfelelni. Nehéz jövő és teljesen bizonytalan jelen a sorsa azonban annak a feldolgozóiparnak, amely eddig a tömegigények kielégítését volt hivatva ellátni, részben idehaza, részben a keleti piacokon. Az egész magyar élelmiszeripar számára fontos, hogy tőkéhez jusson korszerű technológia formájában, s ehhez megfelelő piaci lehetőségek is társuljanak. Az ilyen változások csak a működő tőke bejöveteletől várhatók, hiszen egyetlen iparágnak sincs mobilizálható erőforrása és olyan korszerű marketingpolitikája, amely képes lenne maga garantálni a helytállást az egyre erősödő versenyben.

Végül még az un. kis cikkekről, a sajátos magyar exportcikkek, az un. "hungaricumok" jövőjéről kell szólni. Ezek számára a legjobbak az exportesélyek, de ezek azok a termékek, amelyek nem kívánnak, de nem is túrnek központi beavatkozást. Egyenlő elbírálás mellett - különadók és hátrányos megkülönböztetések nélkül - jövőjük biztos és sikeres lehet.

Mindezek alapján a szabályozást illetően azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a legfőbb követelmény az egyenlő elbírálás, a normatívitás megteremtése. Az, hogy ne fordulhasson elő újra, csak az eleve reménytelenül versenyképtelen termék kap jelentős támogatást, s minden előnytől megfosztják az úgymond saját lábán is megállni képes, valójában gazdaságosan termelt cikkeket. Az elmúlt év ilyen irányú egységesítő lépéseit csak üdvözölni lehetne, ha ezek egy több évre meghirdetett politika lassan, de következetesen megvalósított lépései lennének, s nem a rögtönzött döntések látszatát keltenék, melyek ráadásul nem orientálni, hanem csak sarcolni akarják a termelőket. Nehéz ugyanis komolyan venni, hogy valamely termék exporttámogatási kulcsának 30-35 %-kal való csökkentésére néhány hónapon belül

képes értelmes gazdasági alkalmazkodással reagálni a termelő szektor. Ez és az ilyen lépések csak zűrzavarhoz, teljes orientációhiányhoz vezetnek.

Ugyancsak pozitív törekvésnek minősül az agrárpiaci rendtartás megteremtésének igénye, az intervenciók alap létrehozásának szándéka, az exportpályázat terjedése stb. Sokat von le azonban mindezek pozitívumából az input árak változatlan ellenőrizhetetlensége, a termelői érdekképviseletekkel való közös megoldáskeresés szinte teljes hiánya, s természetesen az a tény, hogy nincs még csak körvonalazott formában sem olyan, egy általános gazdasági stratégiából eredeztetett kormányzati elképzelés, amely egy tudományosan is megalapozott agrárkoncepcióhoz szolgálhatna támpontul. Enélkül pedig struktúrapolitikát sem lehet csinálni.

A fejezetcímre röviden mégis válaszolhatunk: olyan struktúrát teremtsünk, amely főként a gazdaságos termelés követelményének felel meg, s ezt a piaci verseny mind szélesebb körre való kiterjesztésével érhetjük el. Olyan ütemben és mértékben, amit a belső föltételek és a külső követelmények legkevesebb sérelemmel járó összehangolása megenged, illetve megkíván.

4. Célok és realitások

A kívánatos és a tényleges struktúrapolitikát illetően egy dolgot mindenképpen le kell szögezünk. Azt, hogy az ország igen beszűkült cselekvési körben van, s ez különösen fontossá teszi a stratégiai és a taktikai lépések világos és egyértelmű megjelölését, valamint azon kérdéskörök kijelölését is, amelyekre ma - különféle okokból - de nem tudunk megfelelő választ adni, noha az égetően szükséges lenne.

Vannak teendők, amiket biztosan kijelölhetünk, s rövid és hosszú távra egyaránt érvényesek ezek. Ide tartozik a gabona- és a növényolajvertikum prioritásának megőrzése, mégpedig a minőség- és a hatékonyságjavítás útján, a mennyiségi növekedés helyett az értéktermelés bővítésével. Hasonló helyzetű még több, az előbbiekhöz képest kisebb jelentőségű vertikum, illetve termékcsoport, a sajátos magyar minőséget jelentő kertészeti termékektől kezdve az állattartás, illetve a húsipar némely termékéig. Itt a kritérium a tényleges versenyképesség, s nem pedig valamely beígért hozadék.

Vannak területek, amelyeknek folytatását abba kell hagynunk. Világos, hogy pl. nincs jövője az exportorientációjú tejipari fejlesztésnek, a tömegbor, vagy tömegkonzerv-termelés növelésének. Ez - mondhatni - tilos fejlesztéspolitikai koncepció, aminek meggátlását könnyíti az a körülmény, hogy az ilyen termékek exportja vitathatatlanul gazdaságtalan, versenyképtelen.

Vannak területek - az előbbi alváltozataként - amelyek rövid távú továbbvitele természetes és elkerülhetetlen, de perspektívájuk nincs. Ide tartoznak azok az élelmiszeripari ágazatok, amelyeknek technológiáját már meghaladta az idő, de vevőköriük átmenetileg még megvan.

Vannak végül területek, ahol majd később kell, vagy lehet a fejlesztésre sort keríteni. Akkor, amikor megteremtődnek a versenyképes termelés és a biztos piaci elhelyezés feltételei. Ezek legfontosabbika a technikai megújulás, aminek nyomán korszerű, a megnövekedett igényeknek is megfelelő termékeket kínálhatunk.

Ebben a körben nem annyira a tudatos előrelátás vagy központi elhatározás, hanem inkább a közvetlen piaci impulzusok lesznek a meghatározóak.

Mindezekhez a legfontosabb feltétel az, hogy rendelkezék az ország olyan agrárpolitikai koncepcióval, amely keretül szolgál a lehetséges cselekvésnek.

5. Összefoglaló a vitán elhangzott legfontosabb kérdésekről

Németi László hozzászólásában azt hangsúlyozta, hogy az előttünk álló feladatok zöme az élelmiszeriparban és a külkereskedelemben merül fel. Ennek további kutatása, az új lehetőségek feltárása kulcskérdése piaci részvételünk fenntartása és kívánatos bővítése szempontjából.

Mészáros Sándor azt hangsúlyozta, hogy az alapanyag termelésben is szükség van lényeges szerkezetváltozásra, mégpedig elsősorban abban a legalább 1/3 részben, amely kifejezetten az exportcélú termelést szolgálja. Fontosnak tartja, hogy ezt a keresleti oldalról közelítsük, hogy ne csak a szűkebb értelemben vett gazdaságosság legyen a meghatározó. Számolnunk kell mindenképpen azzal, hogy komparatív előnyeink hosszabb távon is megmaradó legfontosabb két tényezője az olcsó és bővében lévő föld, valamint a munkaerő. Rámutatott, hogy a tudatos struktúrapolitika nem nélkülözheti az ésszerű kormányzati támogatást és szervező munkát.

Tomcsányi Pál bírálta azt a felfogást - egyetértve az előadóval - amely szerint, ha nem sikerült a tervgazdaság, akkor nincs is szükség központi beavatkozásra, hogy akkor "bátran dobjuk a gyeplőt a lovak közé". Fontosnak tartja az alulról építkező, de a kormányzat által is támogatott termék tanácsok, érdekvédelmi szervezetek létrejöttét, és rámutatott a piackutatás, a marketing munka alapvető fontosságára.

Mentényi Miklós hasznosnak tartja a mai nagyfokú bizonytalansággal szemben föllépő és a kiúttalanság érzetét visszaszorítani szándékozó szerzői kísérletet. Fontosnak tartja a nemzetközi gazdaságossági mérlegeléseket, a világpiaci nyitást, megállapítva, hogy illúzió lenne azt hinni, hogy létezhet teljesen támogatás-mentes export. Külön is hangsúlyozza az EK tárgyalások sorsdöntő jelentőségét és annak fontosságát, hogy tárgyalásainknak már a kezdeti szakaszában is érvényesítsük stratégiai érdekeinket.

Széles Gyula természeti adottságainknak egy sajátos részével, a gyengébb termőképességű és gyepel hasznosítható termelési kapacitásainkkal foglalkozott. Olyan új termékek (vadhús, vágóló stb.) kínálatának fokozását ajánlja, amelyek iránt szomorított a nemzetközi kereslet és amelyekkel szemben kevésbé érvényesülnek a protekcionista intézkedések.

Kassay László arra hívta fel a figyelmet, hogy a hosszú távú struktúrapolitikai megfontolások nem nélkülözhetik a genetikai és a műszaki elvek mérlegelését.

Kovács Ferenc arról szólt, hogy az élelmiszer vertikum tele van kihasználatlan lehetőségekkel, hogy a vertikum szinte minden szakasza sínyli az előző lépcsőfok anyag munkáját. Az agrárstruktúra-politika nem feledkezhet meg a táplálkozási és a környezetvédelmi intézkedésekről.

Szücs István az EK piaci követelmény rendszereiből levezetve a magyar specifikumok előtérbe helyezését, a tudatos alkalmazkodás szükségességét hangsúlyozta. Ebben kulcsszerep jut a műszaki fejlesztésnek, amit ma sajnos rendkívüli módon elhanyagolunk.

Erney György elsősorban az élelmiszeripar súlyos helyzetére hívta fel a figyelmet és arra a következtetésre jutott, hogy csak megfelelő előkészítettség után liberalizálhatjuk piacainkat a külföldi konkurencia előtt. A piacnyitást ma spontán folyamatok jellemzik és ez veszélyes tendenciákat válthat ki.

Szlameniczky István arra utalt, hogy a jövő piaca a vevők piaca lesz, rajta kegyetlen verseny és a megoldások során nem várhatunk felső utasításra. A jobb minőségé és az olcsóságé a jövő. A legkritikusabb terület az állattenyésztés és ezzel többet kellene törődni.

Forgács Csaba az exporttámogatási rendszernek ideiglenességét, átmenetiségét tartja szükségesnek hangsúlyozni. Csak azt szabad és kell átmenetileg

támogatni, aminek stratégiai szerepe van a szerkezetváltásban. Külön is fölívta a figyelmet a minőség, ezzel kapcsolatban a biotermelés jelentőségére és a környezetrombolás minden eszközzel való meggátlására.

Horváth Gábor egyetértve az előadó főbb ajánlásaival, aggodalmát fejezte ki a támogatások gyors és súlyos konzekvenciájú leépülése, az orientációs válság kiszélesedése, a minőség gyakran csak szavakban megnyilvánuló fokozott követelményei kapcsán. Úgy ítéli, hogy a termelők eddig is, és erejük szerint ezután is képesek és készek alkalmazkodni, ha ezt megfelelő kormányzati politika is elősegíti.

Halmai Péter struktúrapolitikánk hiányosságaira hívta fel a figyelmet, arra, hogy eszközrendszerünk meglehetősen labilis és gyakran nem is elég hatékony. Rámutatott a jelszavakban megbúvó leegyszerűsítésekre és példával alátámasztva fejtette ki, hogy néha egy-egy támogatás olcsóbb lehet minden más megoldásnál.

Szénay László egyetértett a szerzőnek azzal az állásfoglalásával, hogy nem a nagy tömegben előállított termék termelésének visszaszorítása, hanem e termékeknek a tucatáru jelzőjétől való megszabadítása a feladat. Nem az a cél elsősorban, hogy valaminek a termelését csökkentsük, hanem fordítva: mások kínálatát kell a piac igényeihez igazítani.

A szerző, megköszönve az ajánlásokat és kiegészítéseket, reagált a fölvetett kérdésekre és bíráló megjegyzésekre. Az elnöklő Sipos Aladár hasznosnak és igen tanulságosnak, folytatandónak ítélte a vitát és megköszönte valamennyi résztvevőnek az aktív közreműködést.

6.2.2 Agrár- Műszaki Bizottság

A magyar mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártás helyzete. Ajánlások

Az MTA Agrár-Műszaki Bizottsága az 1991. május 29-i ülésén megvitatta a magyar mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártás helyzetét. A széles körű vita eredménye alapján a bizottság ajánlások kidolgozását határozta el, melyeket az október 10-i ülésén hagyott jóvá.

1. A magyar gazdaság átalakítása /szerkezetváltás, méret- és tulajdoni struktúrák átrendeződése, a piacváltás stb./ nehéz helyzetbe hozta a korábbi években figyelemre méltó teljesítményekre képes hazai mezőgazdasági- és élelmiszeripari gépgyártást is. A két gépipari alágazat egyre növekvő gondjait legfőképpen a hazai és a nemzetközi piacok beszűkülése jelenti. Az elmúlt években a termelés egyharmadát felvevő és egyben jövedelmező kelet-európai piac gyakorlatilag összeomlott, a magyar mezőgazdaság vásárlásai jelentősen csökkentek, ugyanakkor Nyugat-Európában tartós piaci recesszió tapasztalható.

2. A kialakult válságjelenségek ráirányították a figyelmet arra hogy a korábban kiépült gyártókapacitásokat a piac jelenleg ilyen mértékben nem igényli. A régi termelési struktúrát egy rugalmasabb és egyben hatékonyabb struktúrával szükséges felváltani. Új, fizetőképes piacok irányába kell orientálódni, ugyanakkor elkerülhetetlen a gyártmány és a gyártástechnológiai fejlesztések felgyorsítása, a piaci munka korszerűsítése. Mindezeket felismerve a vállalatok jelentős része lépett is. Sok helyen lebontották a régi struktúrát, és új profilokra tértek át. Az elmúlt évben már - a recesszió ellenére - jelentősen növekedett a nyugati országokba irányuló export, azonban ez csak kisebb részét volt képes pótolni a kiesett kelet-európai szállításoknak. A mező- és élelmiszergépgyártó vállalatok zöme jelenleg is nehéz helyzetben van. Kapacitásait csak részben tudja működtetni, kénytelen a dolgozóinak létszámát tovább csökkenteni. Kevés kivételtől eltekintve várhatóan jelentős veszteséggel zárják az idei évet is. A gyártmányszerkezetben megjelentek az átalakuló

mezőgazdaság igényeire szabott farmgépek. Megfigyelhető ugyanakkor az is, hogy a mezőgazdasági és élelmiszergépgyártó vállalatok egy jelentős része folyamatosan távolodik az élelmiszergazdaságtól. Nehezíti a helyzetüket, hogy nincs a kormányzatnak jól megfogalmazott iparpolitikája, amely segíthetné az eligazodást. Ezért - kérdésként megmarad-, hogy milyen méretben, profilban és struktúrában működjön a jövőben a magyar élelmiszergazdaságot kiszolgáló és a nemzetközi piacokon is akcióképes mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártás.

3. A gépipar e két fontos alágazatának sorsa szorosan összefügg az élelmiszergazdaság helyzetével. A kölcsönhatás rendkívül erős. Ugyanis a világon egyetlen piacgazdaságban nincs fejlett mezőgépipar, fejlett mezőgazdaság nélkül, és mindez fordítva is igaz. Hazánk kedvező adottságokkal rendelkezik a mezőgazdasági termeléshez, számos komparatív előnye van más országokhoz képest. Az élelmiszergazdaság jelenleg szinte egyedüli, nemzetközileg is versenyképes ágazata a nemzetgazdaságnak. Az élelmiszer- export bevételei fontos egyensúlyt javító tényezők, míg a belgazdaságban az ágazat számottevő stabilizáló és teherviselő szerepet játszik. Legnagyobb szerepe lehet az ágazatnak az ökológiai potenciál megőrzésében, a természeti környezetünk aktív védelmében. Mindezekkel számol a kormány agrárprogramja is, és az ágazat minőségi fejlesztését, versenyképességének javítását a privatizációval, piacorientált termeléssel, valamint a termelés hatékonyságának növelésével kívánja elősegíteni. Ez együtt jár a tulajdon- és a birtokstruktúra, a termelési szerkezet átrendeződésével, a termelés és az értékesítési feltételek korszerűsítésével. A birtokstruktúra átalakulása (főleg a magán-, szövetkezeti- és társasági tulajdonú) gazdálkodó egységek számának jelentős növekedését eredményezheti, amely a technikai eszközrendszer bővítését teszi szükségessé. A versenyképesség javítása, a termelés és az értékesítés modernizálása sem képzelhető el a műszaki háttér korszerűsítése nélkül. Mindezekből az következik, hogy az élelmiszergazdaságban lezajló változások hosszabb távon szükségképpen a mezőgazdasági- és élelmiszeripari gépek iránti kereslet, valamint a minőségi követelmények növekedését eredményezik. Ahhoz hogy a termelőeszközök piacán élénkülés következzen be, a mezőgazdaságon belüli átalakulási folyamatoknak kell felgyorsulniuk, a mezőgazdasági termékek piacának kell stabilizálódni. Ez adhatna valós lendületet a hazai mezőgazdasági- és élelmiszeripari gépgyártásnak is.

4. A piacgazdaság kiteljesedésével tovább erősödik kapcsolatunk a nemzetközi piacokkal. Az egyre nyitottabbá váló gazdaságunkban komoly külföldi konkurenciával számolhat a hazai mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártás is. A hazai piacokért folyó küzdelemben a két ipari alágazatnak számba kell venni a pozícióit erősítő tényezőket. Ezek között mindenképpen a legfontosabbak a versenyképes ár, a minőség és a jobb színvonalú szolgáltatások. A nem csekély kihívásnak megfelelően a hazai ipar akár növelheti is részesedését a hazai piacon.

A nemzetközi piacokon való sikeres szereplésnek is az ár,- a minőség,- és a szolgáltatások versenyképességének a javítása a legfontosabb követelménye. Ezeket túl a nemzetközi kooperációk és az értékesítési formák bővítése növelheti az exportot elsősorban az európai piacokon. Rendkívül fontos, hogy a mezőgazdasági- és élelmiszeripari gépgyártás területén mihamarabb bevezetésre kerüljenek az európai normáknak megfelelő termékminőség biztosítási és tanúsítási rendszerek. Ehhez a gyártók és minősítők szorosabb összefogására lenne szükség, amely lehetővé tenné a hazai minőségtanúsítással ellátott termékek európai piacokra kerülését. Az új piacok megszervezéséhez szükségszerű az utóbbi igénybevétele, a jelenleginél intenzívebb kereskedelmi és vevőszolgálati munkával együtt. A gyorsabb felzárkózáshoz hozzájárulhat a nemzetközi kutatási és fejlesztési programokban való részvétel is (Euréka).

Az iparági kutatás-fejlesztés, a marketing és a nemzetközi szakmai kapcsolatok, információ áramlás szempontjából jelentős eredménynek ítélnél a vállalatok szövetségbe tömörülése (MEGOSZ) és a nemzetközi kapcsolatok szélesítése.

Nagymértékben segítheti a szövetség a vállalatok termelési és termék színvonalának növelését, a gyárak és az egész ipari alágazat nemzetközi megismertetését és elismertetését, de a piaci bevezetését is.

5. A termelés minőségi javítása szükségessé teszi a termelés műszaki alapjainak, az emberi tényezőknek és a termelés szervezés korszerűsítésének, azaz a műszaki fejlesztésnek a gyorsítását! Az innováció haladja meg a követő fejlesztéseket kapjon önálló karaktert a hazai mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártás.

Feltétel, hogy a gyártástechnológiák színvonala a nemzetközi követelményeknek megfelelő szintre emelkedjen. A szakemberutánpótlásnál az új követelményeket, a korszerű technikákat alkalmazni tudó konstruktőrök, technológusok mellett a menedzserek és az üzletemberek képzésére célszerű helyezni. A termelésben jelentős hatékonyság javulást szükséges elérni az egy főre eső termelés jelentős növelésével. A műszaki fejlesztésben a licencek és know-how vásárlása mellett a saját fejlesztések preferálása célszerű. Ehhez feltétlen erősíteni kell a vállalati fejlesztő részlegeket, és növelni a fejlesztési ráfordításokat. A pénzügyi és adópolitikával is összhangban kellene a sajátérvő műszaki fejlesztéseket és nagyobb prioritást lenne szükséges biztosítani az agrár-műszaki fejlesztésnek az OMFB MÚFA pályázatokon. Nem szerencsés fejlesztésigényes időszakban befagyasztani a központi fejlesztési forrásokat, lassítani az innovációt. Nagyobb kockázatot kellene vállalnia a központi MÚFA-nak is a jövőt megalapozó hosszabb távra szóló fejlesztéseknél. A termelés korszerűsítését külföldi és a banktőke bevonásával, önprivatizációval valamint a privatizációs bevételek visszaforgatásával is célszerű elősegíteni.

A termelés racionalizálását további decentralizációkkal, profilbővítéssel alternatív termékek gyártásával, saját háttérpári infrastruktúra és nemzetközileg is versenyképes nívós gépépítő-elem gyártó háttér kiépítésével szükséges javítani. Erre alkalmasak lehetnek a decentralizáció során leváló kisebb termelő egységek.

6. Javaslatok

- A jövőben az élelmiszergazdaság és annak háttérpári ágazatai szorosabb kölcsönhatásban fejlődhetnek csak mint az elmúlt időszakban. Ehhez a két ágazatnak jobban össze kell hangolnia tevékenységét, alkalmazkodva a piacgazdaság szabta feltételekhez.
- Elsősorban az export lehetőségek törvényszerű csökkenése miatt egy kisebb kapacitású, de korszerűbben és hatékonyabban termelő, decentralizáltabb, egyben rugalmasabb mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártás lehet csak versenyképes a piacon. Azok számíthatnak stabilabb piaci pozíciókra, akik export minőséget állítanak elő és exportálni is képesek lesznek.
- Az átalakuló ipari alágazatok gyártmányszerkezete főleg a hagyományos és ahhoz közel álló profilokra épülhet, de javasoljuk, hogy a recessziós időszakok áthidalására mindenképpen rendelkezzenek alternatív gyártmányokkal is, kihasználva a többlábon állás előnyeiket.
- Megfelelő hazai és nemzetközi kooperációs háttér és alapos piaci előkészítés esetén a gyártmányszerkezet vezérgépekkel (traktor, betakarítógép) is bővíthető. Ehhez azonban feltétlen erősíteni szükséges a gyártás kultúráját és bővíteni a háttérpári kapcsolatokat.
- A mindenkori piaci igényeknek csak akkor tud maradéktalanul megfelelni a hazai mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártás, ha korszerűsíti gyártástechnológiáját,

bővíti szellemi erőforrásait, javítja piaci munkáját, növeli és gyorsítja az innovációt. Mindezekhez szükséges a sajtóterős és központi fejlesztési ráfordítások növelése, a nemzetközi fejlesztési együttműködések bővítése.

- Az exportjának növeléséhez feltétlen erősíteni kell hazai pozitív referenciáit, meg kell felelnie az európai színvonalú minőségellenőrzési és minőségtanúsítási normatíváknak, bővíteni kell a szakmai és gazdasági diplomáciáját mind a fejlett, mind a fejlődő országok irányában.

Gödöllő, 1991. október 10.

A mezőgazdaság strukturális átalakulásának műszaki feltételei (Összegező megállapítások, javaslatok)

Az MTA Agrár-Műszaki Bizottsága 1991. november 21-i ülésén foglalkozott a mezőgazdaság strukturális átalakulásának folyamatával, különösen annak műszaki aspektusát elemezte. A témakörben készült tanulmány és a szakmai vita legfontosabb megállapításai, javaslatai az alábbiakban összegezhetők:

1. A mezőgazdaságban megkezdődött szerkezeti változásoknak egyetlen célt kell követniük: mégpedig egy hatékonyabb, versenyképesebb, az adottságaihoz jobban igazodó környezetbarát termelést folytató mezőgazdasági termelési struktúra kialakítását. A folyamatot vezérlő és befolyásoló számtalan tényező között feltétlen számolni kell a műszaki feltételekkel is.

2. A mezőgazdaságban zajló - és a termelés anyagi-műszaki feltételei szempontjából fontos - strukturális változások a következők:

- A tulajdonosi szerkezet változása. A tulajdon rendezése során alapvető változások várhatók. Bővül a magántulajdonon szerveződő családi kisüzemek és vállalkozások száma, valamint az átalakuló nagyüzemekben is meghatározó lesz a magántulajdon és a tulajdonosi részesedés aránya. Tőkés befektetők, tőketulajdonosok megjelenése várható. A növekvő tulajdonosi érdekeltség a termelésben felhasznált műszaki eszközrendszer takarékosabb használatára, nagyobb mértékű megóvására és a jövedelmezőség javítására ösztönöz.

- Megváltozik a jelenlegi, főleg nagyüzemekre és háztáji gazdaságokra épülő kétpólusú birtokstruktúra. Fokozatosan egy sokszínű, kis-, közép- és nagyüzemből álló birtokszerkezet alakul ki, amelyek között megtalálhatók lesznek a kiskertek, a kiegészítő gazdaságok (háztáji, kisegítő, részmunkaidős), a kisüzemek valamint az átalakuló és méreteiben feltétlen csökkenő nagyüzemek egyaránt. A kívánatos az lenne, hogy az eltérő méretű gazdaságok a sajátos előnyeiket megtartva vagy újból megszerezve épüljenek be az új struktúrába. Az új birtokszerkezet új termelési és integrációs kapcsolatokat, szolgáltatási infrastruktúrákat hozhat létre a kiegészítő gazdaságok, kisüzemek és a nagyüzemek között.

- A termelési szerkezetben is változások várhatók. A természeti-földrajzi adottságaink nagymértékben determinálják az évszázadok alatt kialakult szerkezetet, amelyben továbbra is prioritása lesz a gabona-hús termelésnek. A táplálkozási szokások változása, a természetes élelmiszerek előtérbe kerülése, az alternatív és energianövények jelentőségének fokozódása kisebb mértékben átalakítja a jelenlegi termelési szerkezetet és a hosszú évtizedek óta stabil művelési ágakat. A termelési szerkezetben mindenütt felértékelődnek a minőségi követelmények. Nagyobb jelentőséget kap a tájjellegű, a helyi adottságokat jobban kihasználni képes termelés.

Minden bizonnyal eltérően alakul a kis és nagyüzemek termelési szerkezete. A nagyüzemek komparatív előnyeiket (nagyátlák, nagyteljesítményű, korszerű géprendszerek stb.) az u.n. földigényes kultúrák termelésénél (gabona és ipari növények) használhatják ki és lehetnek versenyképesek. A kisgazdaságok a kézimunka intenzívebb, nagyobb odafigyelést és törődést igénylő kultúrák

termelésénél élveznek előnyöket (zöldség-, gyümölcsstermelés, állattartás stb.). Itt a gazdamentális feltétlen minőségjavító, hatékonyságnövelő tényező lehet. A specializálódás és a szakosodás inkább a nagyüzemekre lesz a jellemző a kisgazdaságoknál a "többlábon- állás" az árbevétel eloszlása és a munkaidőalap kihasználása szempontjából nagyobb jelentőséggel bír.

3. A birtokstruktúra és termelési szerkezet megváltozása a termelést kiszolgáló technikai eszközrendszerben is változásokat követel. A szerkezetében sokszínűvé váló termelés a mainál sokkal választékosabb, a kisgazdaságok egyedi sajátosságaihoz, a változatos termelési feltételekhez igazodó, a tájjellegű termelés követelményeit is figyelembe vevő géprendszereket igényel. Ugyanakkor meg kell felelni a gépeknek az újszerű üzemeltetési követelményeknek valamint az egyre szigorodó környezetvédelmi előírásoknak és az energiatakarékossági normáknak is. A nagyüzemi technikánál felértékelődnek a korszerűségi, a hatékonysági (élőmunka és költség) üzembiztonsági és élettartam követelmények.

A kisüzemek gépesítésében is szigorú racionalitásnak kell érvényesülnie. Az új szektor gépesítése nem vezethet az erőforrások túlzott pazarlásához (nem termelő, vagy alacsony hatékonyságú beruházáshoz), amely elviselhetetlen terheket ró a termelésre. Éppen ezért a saját gépberuházások mellett egyre nagyobb jelentőséget kell, hogy kapjon a közös géphasználat (gépkörök, gépszövetkezetek) valamint a gépi munka szolgáltatás is.

A gépi munka szolgáltatásra alakulhatnak magánvállalkozások (bérvállalkozók) és a nagyüzemek műszaki ágazatai is felvállalhatják ezt a tevékenységet. A kis- és nagyüzem közötti kapcsolat egyik jellemző formája lesz minden valószínűség szerint a műszaki szolgáltatás, amely kiterjedhet bérmunkára, szerviz és javítási szolgáltatásokra, gépalkatrészek valamint különböző anyagok értékesítésére is.

4. Az átalakuló mezőgazdaság gépigényének kielégítésében jelentős feladat hárul a hazai gépgyártókra és gépfejlesztőkre. Az új gépfejlesztési igények az alábbi területen jelentkeznek elsősorban:

- a szántóföldi kultúrák kisüzemi vető- és betakarítógépei;
- a zöldség, szőlő és gyümölcsstermelés teljes vertikumának kisüzemi gépei, gépsorai;
- valamint a kisüzemi állattartáshoz kapcsolódó szérű gépesítésben (takarmányelőkészítők, keverők, feldolgozók, tárolók). Ezeknek a fejlesztéseknek megfelelő prioritást szükséges biztosítani a kutatási és fejlesztési támogatások elosztásánál is.

5. A műszaki infrastruktúra megteremtése mellett ki kell alakítani a kisgazdaságok állami szaktanácsadási hálózatát és arra épülő információs rendszert is. Ennek szerves része kell hogy legyen a műszaki szaktanácsadás és információ szolgáltatás. Párhuzamosan a gépgyártóknak és a forgalmazóknak is meg kell szervezniük az európai normáknak megfelelő kereskedelmi jellegű szolgáltatásaikat.

A pénzügyi infrastruktúrának (és pénzügyi politikának) is alkalmazkodnia kell az átalakuló mezőgazdaság igényeihez, és termelési sajátosságaihoz. E nélkül nagyobb aktivitás a termelésben nem várható. Kapjon megfelelő figyelmet és szakmai támogatást az átalakuló vidék és faluközösségek infrastrukturális fejlesztése. A megváltozó mezőgazdasági termelési szerkezethez igazodóan szükséges kiépíteni a műszaki, kereskedelmi, szociális szolgáltatásokat. Ebben szerepet kell vállalniuk a település nagyüzemeinek is.

6. Az emberi erőforrások fejlesztésénél is kapjon megfelelő figyelmet az átalakuló mezőgazdaság szakmai igénye és sajátossága. Az agrároktatás minden szintjén épüljön be a management, az üzleti és pénzügyi ismeretek oktatása, erősödjön a képzés gyakorlati jellege.

Gödöllő, 1991. november 28.

Tájékoztató
az Agrár- Műszaki Bizottság tevékenységéről

1./ Nemzetközi rendezvények

1.1 Agrár- Műszaki Bizottság K+F tanácskozás: január 15-16. Gödöllő

1.2. Mezőgazdasági gépek helyzetmeghatározása: június 4. Gödöllő

1.3. ISTVS Terep-Jármű Rendszerek Nemzetközi Társaságának

Konferenciája: szeptember 4-6., Budapest

2./ Bizottsági ülések

2.1. Helyszín: FM Műszaki Intézet, Gödöllő

Időpont: 1991. 02. 14.

Napirendi pontok:

- Tájékoztató a műszaki fejlesztés pályázati rendszeréről (Dr. Veres

Gábor OMFB elnökhelyettes)

Határozati javaslat:

Törekedni kell az OMFB és az MTA-AMB közötti szorosabb együttműködésre.

2.2. Helyszín: Budapesti Műszaki Egyetem, Budapest

Időpont: 1991. 03. 28.

Napirendi pontok:

- Tájékoztató a K+F kutatások helyzetéről (Dr. Gyürk István, FM)

- Az agrár- műszaki szaksajtó áttekintése, helyzete, lehetőségei (Dr.

Bölöni István, FMMI)

Határozati javaslat:

A szaksajtóra vonatkozó javaslatok (mecenatúra, kutatási program támogatás, átszervezés, karcsúsítás, nemzetközi együttműködés, stb.) feldolgozása és az új kiadási koncepciók kidolgozására szakértői bizottságot kell felkérni (Bölöni I.-Szepesi L.-Balogh Cs.-Antos G.)

2.3. Helyszín: Szolnoki Mezőgép Vállalat, Szolnok

Időpont: 1991. 05. 29.

Napirendi pontok:

- A mezőgazdasági gépgyártás helyzete és lehetőségei (Dr. Sziráki András, Mezőgép, Szolnok)

- Tájékoztató az 1991. 09. 04-06-án rendezendő ISTVS Nemzetközi Konferencia előkészítéséről (Dr. Laib Lajos, a szervező bizottság titkára)

Határozati javaslatok:

- A mezőgépipar helyzetéről beszámoló anyag összeállítása céljából ad.hoc. bizottságot kell alakítani. (Tóth L.-Sziráki A.-Boltizár P.-Fülöpp G.-Tibold V.-Bölöni I.-Szüle Zs.)

-A társbizottságokkal szervezendő közös programok munkatervének összeállítására ad.hoc. bizottságot kell alakítani. (Tóth L.-Tibold V.-Szüle Zs.-Bölöni I.-Patkós I.)

- A citátumok számára alkalmas hazai és nemzetközi tudományos folyóiratok listájának összeállítása céljából munkabizottságot kell létrehozni (Karai J.-Sitkei Gy.-Szendrő P.-Fekete A.-Mészáros I.Jóri J. I.)

2.4. Helyszín: IKR RT. Bábolna

Időpontja: 1991. 10.10.

Napirendi pontok:

-a mezőgépgyártás helyzetének értékelése (Dr. Tóth László, FM-MI)

- Tájékoztató az agrár-műszaki szakterület hazai és nemzetközi publikációs lehetőségeiről (Dr. Karai János, KÉE.)

- Javaslat az OTKA témák tájékoztatási rendszeréről (Dr. Tóth L.)

Határozati javaslatok:

- Ajánlásokat kell készíteni a mezőgépipar helyzetének értékeléséről, amely az MTA Agrártudományi Osztályán keresztül megküldésre kerül László Jenő államtitkár (IKM) és Tóth Tibor államtitkár (FM) részére, ill. az osztályelnök döntése alapján megjelenik az osztály közleményben

- A külföldi agrár-műszaki folyóiratok listáját meg kell küldeni az MTA Agrártudományi Osztály számára.

2.5. Helyszín: FM Műszaki Intézet, Gödöllő

Időpont: 1991. 11. 21.

Napirendi pontok:

- A mezőgazdaság strukturális átalakulásának anyagi-műszaki feltétele (Dr. Hajdú József, FM-MI - Dr. Husti István, GATE)

- Határozati javaslatok:

- A vita tapasztalatainak felhasználásával a beterjesztett anyag összefoglalóját át kell dolgozni és le kell adni az MTA Agrártudományi Osztályának (Dimény I.-Tóth L.-Husti I.-Hajdú J. Jóri J. I.)

- A jövő évi munkatervre vonatkozó javaslatokat (témák, helyszínek) Dr. Dimény Imre számára kell megküldeni.

6.2.3 Állatorvostudományi Bizottság

A szarvasmarha fertőző rhinotracheitisétől való mentesség elérésének lehetőségei, javaslatok a mentesítés irányelveire

A szarvasmarha fertőző rhinotracheitise (IBR) világszerte széles körben előfordul. Ugyanez a helyzet az Európai Közösség országaiban és hazánkban is.

Az IBR-től való mentesség elérését a betegség okozta veszteségek és a tenyészállat export érdekei indokolják. Nemzetközi kereskedelmi forgalomba csak IBR-től mentes tenyészállatok, illetve ilyenektől származó sperma vagy, embrió kerülhet. Az európai országok többsége élő szarvasmarha importja során IBR mentességet ír elő.

A nemzetközi és az eddigi hazai tapasztalatok alapján (a részleteket l. Magy. Áo. Lapja 46, 339. 1991.) az IBR mentesség elérésére, annak megőrzésére és ellenőrzésére a bizottság az alábbiakat javasolja.

Az IBR-től való mentesség elérhető a fertőzött (szeropozitív) állatok szelekciójával, a borjúállomány elkülönített felnevelésével (generációváltással), valamint a fertőzött állomány eltávolításával és új, fertőzéstől mentes állomány beszerzésével (állománycserével).

A. A mentesség elérésének módjai

I. Szelekció

A fertőzött állományokban valamennyi fél éves és ennél idősebb állat egyszeri szerológiai vizsgálata ELISA technikával. A vizsgálatokhoz nemcsak vérsavó, hanem tej is felhasználható. A szeropozitív egyedek elkülönítése a szeronegativáktól, s ez utóbbiak izolált tartása külön telepen, istállóban, vagy kivételes esetben egy istálon belül.

-A szeronegatív csoport egyedeinek 3 havonként ismételt szerológiai vizsgálata és a pozitívok eltávolítása mindaddig amíg a 2 - 3 havonként ismételt vizsgálatban az állomány valamennyi egyede szeronegatív nem lesz.

- A szeropozitív csoport tagjait inaktivált vakcinával 3-4 hetes időközzel kétszer, majd ezt követően 4-6 hónaponként ismételten vakcinázni kell a vírusürítés lehetőség szerinti csökkentése érdekében. A szeronegatív csoportban vakcinát használni nem szabad.

- Deléciós mutánst (vagy egyéb markerű) törzset tartalmazó IBR vakcinával a mentesítendő állomány valamennyi egyede rendszeresen vakcinázható a mentesség eléréséig, az utcai vírussal fertőzött egyedek kiválogatása (megfelelő ELISA-val) és eltávolítása ugyanúgy történik mint fent.

- A fenti eljárás alkalmas a tenyészbikák IBR mentesítésére mesterséges termékenyítő állomásokon és egyebütt is. Ha a szeropozitív bikák száma az állomáson alacsony, célszerű azokat elkülönített tartásuk mellett is előbb-utóbb selejtezni, vagy csak fertőzött bikákat tartó telepekre összevonni. Ezáltal a termékenyítő állomások mentesítése meggyorsítható. A szeropozitív bikákat ugyanúgy vakcinázni célszerű, mint a szeropozitív teheneket.

- Mentés állományok, vagy mentesítés alá vont állományok szeronegatív tehenei csak fertőzéstől mentes bikákkal termékenyíthetők, akár mesterséges termékenyítésről, akár természetes fedezettetésről van szó.

2. Generációváltásos mentesítés

- A szeropozitív (fertőzött) állományok valamennyi egyedét 3-4 hetes időközzel kétszer, majd ezt követően 4-6 hónaponként ismételten vakcinázni kell inaktivált vakcinával a klinikai tünetek elkerülése, a gazdasági veszteségek és a vírusürítés csökkentése érdekében.

- A borjakat választásuk után elkülönített telepen, izoláltan kell felnevelni és 6 hónapos koruktól 3-6 havonként ELISA-val ismételten vizsgálni, mindaddig, amíg két egymást követő vizsgálat valamennyi állatra nézve negatív eredményt nem ad. A szeropozitív növendékeket célszerű meghízlatni és vágóállatként értékesíteni.

- A mentes viszonyok között nevelt növendékűző állományt egy csoportban célszerű továbbtartani, vemhesíteni és leelletni. A mentesen nevelt növendékűzők csak mentes, vagy legalább szeronegatív tehénállományokba állíthatók be.

- Mentés növendékállományok kialakítására szeropozitív és szeronegatív tehenek borjai egyaránt figyelembe vehetők.

3. Állománycserével történő mentesítés

Valamennyi állat telepről való eltávolítása, a telep alapos kitakarítása, ismételt rágcslóirtás, majd IBR-től mentes állománnyal való betelepítése.

B. A mentesség, annak megőrzése és ellenőrzése

Fertőzéstől mentesnek tekinthető az állomány, ha valamennyi állat két egymás utáni, 3 havonként ismételt ELISA módszerrel végzett szerológiai (vérsavó vagy tej) vizsgálata negatív eredményre vezetett. Szeropozitív tehenektől származó borjakat legkorábban 3-6 hónapos kortól érdemes vizsgálni. Fiatalabb korban ugyanis a maternális ellenanyagokat kapott borjak is szeropozitívak, de a maternális eredetű titerek fokozatosan csökkennek és féléves korra gyakorlatilag eltűnnek, míg a féléves

kor előtt bekövetkezett fertőzés esetén a titerek emelkednek és az állat tartósan szeropozitív marad.

A mentesség megőrzése érdekében fontos az állomány lehetőség szerinti zárt tartása, más állományokkal vagy egyedekkel való érintkezés, és az állományok keverésének az elkerülése, mesterséges termékenyítés alkalmazása, fertőzéstől mentes bikák, illetve ilyenektől származó ondó használata. Lényeges, hogy a mesterséges termékenyítő állomásokra csak fertőzéstől mentes bikákat állítsanak be, s ahogy a mentesítés halad, először csak a mentes területeken, majd a teljes belső tenyészállat-forgalomban is csak mentes állatok vehessenek részt. A mentes állományokba csak mentes állományokból származó olyan állatok hozhatók be, amelyek a vásárláskor, majd az egy hónapi elkülönített tartás végén ismét elvégzett szerológiai próbában (vérsavó vagy tej) negatív eredményt adtak.

A mentesség ellenőrzése érdekében valamennyi tenyész bikát, valamint állományonként a tehenek legalább 10%-át félévenként egyszer ELISA-módszerrel IBR-re meg kell vizsgálni. A vizsgálatokhoz tej is felhasználható. Ha az állományban szeropozitív állatot vagy állatokat találtak, valamennyi egyedét szerológiai vizsgálatnak kell alávetni. Ha a fertőzöttség mértéke 1% vagy az alatt marad, a szeropozitívok eltávolítása után az állomány mentessége fenntartható. Ha a szeropozitívok száma ennél magasabb, a szelekciós mentesítésnél leírtak szerint kell eljárni.

Az IBR mentes állományoknak egyúttal mentesnek kell lennie gümőkórtól, brucellosistól és leucosistól is. Célszerű a mentesítés során a paratuberculosisra és a bovin virusdiarrhoera (BVD-re) is figyelemmel lenni.

Az anyagot az alábbi összetételű ad hoc bizottság állította össze: Bartha Adorján dr., Bálint Tibor dr., Mocsári Endre dr., Tanyi János dr., Tekes Lajos dr. és Varga János dr. (elnök).

Budapest, 1991. május 23.

Állásfoglalás a hazai állategészségügyi intézetek jövőjéről

(A bizottság a véleményét Gergátz Elemér főlművelésügyi miniszter úrnak küldte meg.)

Bizottságunk minden tagja és ismereteink szerint az oktatók, a kutatók, valamint a gyakorló állatorvos kollégák széles köre is mély aggodalommal látja az állategészségügyi intézetek néhány éve kezdődött súlyos degradációját. Egyre jobban érezhető ennek országos, sőt nemzetközi kihatása is. A jövő szempontjából különösen aggályosnak tartjuk az intézeti szakemberek tömeges elvándorlását, a diagnosztikai módszerek fejlesztésének egyre szűkülő lehetőségeit, az egyetemi oktatásban vállalt korábbi szerep csökkenését, a kutatási együttműködések szinte teljes elapadását. Ön állatorvosként és miniszterként mindezt bizonyára ismeri, ezért a szomorú tények felsorolását nem folytatjuk. Véleményünk egyértelműen az, hogy az "Állásfoglalás"-ban leírtak reálisak, s nagyon sürgős cselekvést igényelnek.

Az 1987-88-ban végrehajtott és minden szakmai alapot nélkülöző átszervezés - az ÁÉSZ létrehozása, a szakmailag és hatáskörileg nem kapcsolódó intézetek értelmetlen összevonása - az állategészségügyi intézetekben megsokszorozta a gazdasági nehézségek minden intézményt sújtó hatását. Indokoltnak tartjuk a több évtizeden át eredményesen működő intézetek önállóságának visszaállítását. Bízunk abban, hogy e kérésünkkel nyitott kapukat döngetünk, mert a helyzet tarthatatlansága egyértelművé vált.

Az intézetek önállóságának visszaállítása lehetővé tenné a központi irányítás és a gazdasági centralizáció tetemes költségeinek más célokra történő felhasználását, továbbá elsőrendű érdeké válna az ésszerű gazdálkodás is.

Az intézeti szakemberek bevonásával sürgősen célszerű felülvizsgálni az állami feladatok és a szolgáltató tevékenységek körét. Az állami feladatok közé kell tartoznia a különösen veszélyes betegségek gyors diagnosztizálását bármikor lehetővé tevő laboratóriumok szintentartásának, a diagnosztikai módszerek fejlesztését szolgáló kutatási költségeknek, s az "Állásfoglalás"-ban indokoltan szereplő néhány további tevékenységnek. Itt az állami támogatás nélkülözhetetlen, s a feladatokat - véleményünk szerint - maradványérdekeltségi rendszerbe kellene sorolni. Az eredményérdekeltségi rendszer csak egyes szolgáltatások körében lehet indokolt.

Az önállóvá váló intézetek szakmai kollektívája bizonyára megtalálja a módját annak, hogy az állami támogatások 1990. évi szintentartásából és a szolgáltatásaik ellenértékéből befolyt összegekkel európai szinten működhessenek. A minél nagyobb autonómia és a belső demokrácia ennek közismerten előfeltétele.

Végül a bizottság megerősíti az intézeti kollégák álláspontját a jelenlegi intézeti rendszer fenntartásában és nélkülözhetetlenségében. Az itt folyó munkák jelentős része olyan, hogy kellő színvonalon és megbízhatóan az nem végezhető az intézetekben lévőknel kisebb egységekben, s így a privatizációnak az állam szempontjából különösebb szerepe ugyanúgy nem lehet, mint a világ fejlett országaiban.

Budapest, 1991. június 13.

Az állásfoglalásra a miniszter úr 1991. július 8-án támogatóan válaszolt.

Állásfoglalás az MTA Állatorvostudományi Kutatóintézetének 1991-1995 évekre szóló kutatási konceptiójáról

Az intézet kutatási koncepcióját és a vélemény alkotásánál figyelembe veendő kérdéseket tartalmazó osztályelnöki levelet minden bizottsági tag megkapta. Az intézet 1986-1990 közötti kutatásait is véleményező négy opponens (Földes István, Lányi Béla, Szokolczai József és Tanyi János) írásban fejtette ki véleményét a kutatási koncepcióról. Ezeket csatoljuk.

Mindezek alapján az MTA Állatorvostudományi Bizottsága 1991. szeptember 9-én tartott plenáris ülésén vitatta meg az intézet 1991-1995 közötti kutatási koncepcióját. Arról az osztályelnöki kérdések sorrendjében, az alábbi állásfoglalást alkította ki.

1. A kutatási koncepció szoros összhangban van az elmúlt évek kutatásaival mert azok eredményesek voltak és e kutatások végzésének megvannak a személyi feltételei. E stratégiát indokolják a korábbi kutatások talaján kifejlődött hazai és külföldi együttműködések is. Ezekre annál inkább támaszkodni kell, mert az intézet aggasztó anyagi ellátása csak az együttműködésekben rejlő lehetőségek kihasználásával teszi lehetővé a tervezett kutatások elvégzését.

A korábbi kutatási irányok folytatása azonban előrehaladást jelent, mert a koncepcióból kitűnően a célul tűzött irányok az eddigi kutatások jelentős elmélyítését célozzák. A korábbi években végzett kutatások ugyanis lehetővé tették azoknak a molekuláris genetikai és immunológiai kutatási módszereknek az elsajátítását, amelyek az alap kutatások új területeinek műveléséhez szükségesek. Így vált lehetővé,

hogy az alapkutatások zömét a kórokozók genetikai anyagának és egyéb építő anyagainak (fehérjéinek, glükoproteidjeinek stb) tanulmányozása képezi. A nukleinsav amplifikáló (PCR) és hibridizációs próbák, a monoklonális ellenanyagok lehetővé teszik a kórokozók antigénszerkezetét, bizonyos korpuszkuláris anyagai, valamint a virulencia vagy az immunizálóképesség közötti, eddig nem ismert összefüggések feltárását. Ez elméleti szempontból alapvető fontosságú és remélhetőleg alapot teremt minőségileg új vakcinák, diagnosztikumok majdani kidolgozásához.

A halparazitológiai kutatásokban az immunológiai és virológiai módszerek tervezett igénybevétele a kórtani viszonyok jobb megismerését ígéri.

A fentiek érzékeltetik, hogy a korábbi kutatások folytatása az igényesség emelésével párosul.

2. A kutatások döntő része egyértelműen alapkutatás. Ezt bizonyítja az is, hogy a 10 felvázolt kutatási irányból 8-at érvényes OTKA támogatásból végezhetnek. Az alapkutatások eredményeire, módszereire épülő fejlesztési kutatásokat az intézet csak olyan mértékben tervez, ami a gyakorlati célra is alkalmas modern vakcinák, érzékeny diagnosztikai módszerek kidolgozásához szükséges. Ez alól a Salmonella mentesítéssel foglalkozó egyik (3 évre tervezett) téma annyiban képez kivételt, hogy abban alapkutatások a korábbi években folytak.

3. Valamennyi kutatási irányt együttműködésben tervezik kutatni. A hazai intézmények (és néhány külföldi cég) főleg a kutatások fejlesztési részében vesznek majd részt, míg az alapkutatási szintű együttműködés zöme neves külföldi intézetekhez kapcsolódik. Az Állatorvostudományi Egyetemen az alapkutatásokban való együttműködés (természetesen) csak az intézetben művelt diszciplínákban testesül meg, ezért néhány tanszékre korlátozódik. A kutatási együttműködésekön kívül az intézet azonban szervesen együtt kíván működni az Állatorvostudományi Egyetemen a diákköri- és a diplomamunkák kidolgozásában, a mindkét fokú képzésben, továbbá a tudományos minősítésben, a közös elhatározással létrehozni kívánt Athenaeum Bizottság irányításával. Célszerűnek látszik fokozni az együttműködést a biológiai és orvosi alapkutatást végző intézményekkel.

4. Az intézet eddigi alapkutatási eredményeivel a nemzetközi élmezőnyben van, egyes herpes-, adeno- és paramyxovírusok, a baromfi daganatos betegségeit okozó (egyres) vírusok, a mycoplasmák, továbbá a halparazitológia kutatása terén. A kutatási koncepció, helyesen, e témákra koncentrálni, hiszen valamennyi e téren folyó kutatást érvényes OTKA támogatás és magas szintű nemzetközi együttműködés támaszt alá. Ezeknek az alapkutatásoknak az elmélyítése azért is fontos, mert az ezekre épülő fejlesztési kutatások a hazánkban is nagyon fontos betegségek elleni védekezés hatékonyságát, sőt a mentesítés szakmai alapjainak megteremtését jelenthetik. Erre az intézet eddig is számos példát szolgáltatott. A gyakorlat igénye ugyan szélesebb körű, mint az intézetben művelt kutatási irányok skálája, de az intézet jelenlegi szellemi és anyagi bázisán (felelősen) nem tervezhető az alapkutatások új területekre való bővítése. A nem alapkutatásokon nyugvó fejlesztési "kutatásoktól" viszont átütő eredmény aligha remélhető.

5. Az intézet szellemi és anyagi kapacitására és az eddigi kutatások eredményeire támaszkodó kutatási koncepció korrekt. Nyugtalanító azonban, hogy a megjelölt kutatási irányok pénzügyi "alátámasztottsága" 1991 szeptemberében csak hat OTKA témában biztosított több évre, további kettőben az OTKA támogatás 1991-ben lejár. A beadott OMFB pályázatok egy (jóváhagyott) kivételével még elbírálás alatt vannak. Sajnálatosan késik a több, mint egy éve megindított magyar-amerikai közös kutatási projektek jóváhagyása is, és nem lehet tudni, hogy mikor realizálódik a vajúdjó FM K+F program, amellyel a koncepció (nyilván óvatosságból) nem is számol, pedig az nagyban erősítené az Állatorvostudományi Egyetemet és az

intézet kutatási együttműködését. Bár az eddigi kutatási eredmények alapot adnak a beadott pályázatok elnyerésére, de "biztonsági okokból" célszerű lett volna a koncepció "válság változatának" az elkészítése is.

Az intézetből több fiatal van neves külföldi intézetekben tartós tanulmányúton. Ezek közül néhány a hazai intézettel közös kutatásokon dolgozik, de köztük van itthon nem művelt kutatási területen dolgozó is. A koncepció nem tartalmaz utalást arra hogy ezek hazatérésük után mit és miből kutatnak. Talán élni kellene a fiatal kutatók OTKA pályáztatásával, mert siker esetén hazatérési dilemmájuk megoldódna.

6. Az előzőekből kitűnik, hogy a koncepció reális (lásd a következő pontban írottakat is).

7. A koncepció megvalósításának személyi feltételei, az együttműködőkkel is számolva, egyértelműen adottak. Ma talán még az intézeti infrastruktúra is megfelelő, de a rendszeres karbantartásra és felújításokra feltétlenül szükség lesz, mert pl. a műszerek átlagos elavultsága 54%-os.

A bizottság sajnálattal állapította meg, hogy a korábbi OTKA témák többségének műszerigényét nem sikerült kielégíteni, mert a rendelkezésre álló jelentős összegeket a műszerközpontok elszívták. Ezek hatékonyságát annál inkább meg kellene vizsgálni, mert az újabb műszerközpontok létrehozására kiadott irányelvek nem a hazai realitások talaján állnak, s nem teszik lehetővé a kisebb intézetek akár nemzetközi élmezőnybe tartozó alapkutatásai műszerigényének kielégítését. A bizottság egyértelműen támogatja az Állatorvostudományi Kutatóintézet törekvését a műszerezettség fejlesztésére, mert az a többi állatorvosi kutatóhely érdekeit is szolgálja.

A kutatási koncepció sikeres megvalósítása, a műszerezettség fejlesztésén kívül, az anyagi feltételek alakulásától függ. A már elnyert és a siker reményében beadott pályázatok összege aligha teszi lehetővé a 3-5 éves koncepció végrehajtását, mert az így kapott pénz egy részét az intézet a hiányzó rezsiköltségek fedezésére kénytelen fordítani. Ezért az intézetnek minél előbb erőfeszítéseket kell tennie a kutatások további anyagi fedezetének biztosítására. Az igazgató tájékoztatása szerint ugyanis már 1991 első félévében a költségek jelentősen meghaladták a tervezettet, s a több év alatt képzett tartalékhoz kellett nyúlni. A bizottság újból megerősíti, hogy a kutatások anyagi feltételeinek megteremtését nem korlátozhatja az intézeti alap kutatásokra épülő fejlesztési kutatások volumenének csökkentésére irányuló veszélyes tendencia. Az alap és az ahhoz tematikailag is kapcsolódó fejlesztési kutatások eredményességét az állatorvostudományi kutatások (is) sok esetben bizonyították, s így bizottságunk támogatja az intézeti koncepcióban erre nézve kifejtett álláspontot. Annál inkább teheti ezt, mivel az intézet előző 5 évi kutatásainak kiemelkedően magas idézettsége is bizonyítja az alapkutatások egyértelmű prioritását.

Összefoglalva az intézet 1991-1995 közötti kutatási koncepcióját az MTA Állatorvostudományi Bizottsága tematikailag jól megalapozottnak és ígéretesnek tartja. Nagy érdeme, hogy az alapkutatások további elmélyítését célozza. Mint legfontosabb, a személyi feltétel biztosított, de a tervezett kutatások műszeres háttérét és anyagi feltételeit minden lehetséges módon stabilabbá kell tenni. Ehhez nemcsak az intézetnek, hanem az együttműködőknek és országunknak is jelentős érdekei fűződnek.

Budapest, 1991. szeptember 9.

Állásfoglalás
a szarvasmarha leukózis fertőzöttség hazai helyzetéről és a mentesség elérésének
lehetőségeiről

Előzmények

Az Állatorvostudományi Bizottság a szarvasmarha leukózis fertőzöttség magyarországi helyzetének értékelését és a védekezés lehetőségét két alkalommal tűzte napirendre.

1980-ban a bizottság javaslatot tett a nemzetközi viszonylatban elterjedt szerológiai módszer bevezetésére és a hazai, elsősorban importból származó tenyészállományok vizsgálatára. A javaslatot követően a minisztérium biztosította 80000 állat vizsgálatához a Pitman-Moore antigént.

Az agargél-precipitációs próba módosításával mód nyílt arra, hogy 1982-ben a törzstenyészetek valamennyi tenyészállata, majd 1983-ban a többi nagyüzemi szarvasmarha 10%-a is vizsgálatra kerüljön.

Az MTA Állatorvostudományi Kutatóintézete kidolgozta a nemzetközi követelményeknek megfelelő hazai AGP antigént. 1982-ben néhány állományban elkezdődött a mentesítés.

1986-ban áttekintette az addig végzett munkát.

A felmérések eredménye:

	Vizsgált telep	Pozitív telep	%
1982	93	54	58
1983	1307	131	10
összesen	1400	185	

Mentesítés folyt 53 nagyüzemben.

A mentesítés során nyert hazai és a korábbi külföldi tapasztalatok alapján a bizottság javaslatot tett a minisztériumnak a fertőzöttség felszámolásához szükséges szabályozásra. A főosztály körlevélben adott útmutatást a leukózissal kapcsolatos intézkedésekhez.

Az 1982-83-as felmérő vizsgálatok kivételével valamennyi leukózis vizsgálat a fél részére térítésköteles volt. A mentesítések önkéntes alapon történtek.

Jelenlegi nemzetközi helyzet

Az Európai Gazdasági Közösség országainak nagy része jelenleg már mentes a fertőzöttségtől. (Fertőzött állományok találhatóak még Angliában, Franciaországban és Németország keleti felén.)

Az 1990-ben ebben a tárgyban hozott közös piaci döntés alapján 1992 végére valamennyi közös piaci ország mentesíti szarvasmarha állományát.

Az Egyesült Államok és Kanada a tenyészállat előállító állományok mentesítését elkezdte.

A közös piaci országok a területükre történő beszállításkor a tenyészállatok mellett a vágóállatok származási állományáról is államilag szavatolt mentességi igazolást követelnek meg. Az országon való átszállítást is csak mentes állományból, vagy mentes területről származó szarvasmarhák részére engedélyezik.

Jelenlegi hazai helyzet

A magyarországi szarvasmarha állományok nagysága és a felmérő vizsgálatok során talált fertőzöttség mértéke nem tette lehetővé, hogy a mentesítésben a közös piaci országok gyakorlatát folytassuk. (Az állományok rendszeres szerológiai vizsgálata és a pozitívan reagáló állatok azonnali vágóhídon értékesítése.)

Kidolgoztuk és alkalmaztuk a nagyüzemi állományok mentesítési módszerét a több teleppel, az egy teleppel és a csak egy istállóval rendelkező tulajdonosok részére.

Jelentős eredmények születtek a fertőzött állatok utódainak mentes felnevelésében és ezeknek a fertőzött egyedek pótlására, mentesítésre való felhasználásában.

A világon egyedülálló gazdaságos módon történt mentesítések eredményeként az elmúlt időszakban felére csökkent a fertőzött állományok és állatok száma.

A hazai háztáji állományok fertőzöttségének mértékéről vizsgálatok hiányában nem állnak adatok rendelkezésre.

A mentesítés üteme az elmúlt évben lelassult.

A mentes állományok ellenőrzését sok esetben nem végeztetik el.

Az állományok minőségétlensége egyre nagyobb gátat jelent az értékesítésben.

A hiányos igazgatási szabályozás, ill. azok megszegése, nemzetközi szavatossági vitákat idézett elő.

A szavatossági viták eredményeként a Benelux államok leállították a szarvasmarha bevitelt Magyarországról, a hazánkból importált szarvasmarhák között talált leukózis fertőzöttség miatt.

A fentiek alapján az Allatorvostudományi Bizottság az FM Állategészségügyi Főosztályának szakmai állásfoglalásként a következőket javasolja:

1. Az élő szarvasmarha, illetve a szarvasmarhahús exportnak előfeltétele a szarvasmarha állományok leukózis mentessége. Az export zavartalan biztosítása érdekében a Nemzetközi Állategészségügyi Hivatal és a Közös Piac előírásainak megfelelő sürgős intézkedéseket kell tenni.

2. A szarvasmarhák fertőző leukózisát, a külföldi országokhoz hasonlóan fel kell venni a bejelentési kötelezettség alá tartozó betegségek listájára.

3. Jelen körülmények között a legsürgősebb feladat szektortól függetlenül, valamennyi szarvasmarha állomány minél rövidebb időn belüli teljes körű minősítése. (Ennek hiányát már most is kifogásolja a Közös Piac.)

4. A minősített állományok ellenőrzését a Közös Piac előírásainak megfelelően valamennyi tehén évente történő vizsgálatával kell végezni.

5. A vizsgálatok módját az OIE, és a Közös Piac előírásainak megfelelően az Országos Állategészségügyi Intézet (OÁI) határozza meg. A diagnosztikumot az OÁI az összehasonlító vizsgálatok alapján az egész országra egységesen választja meg. A diagnosztikumnak a nemzetközi előírásoknak megfelelő törzskönyvezett készítménynek kell lennie.

6. A vizsgálatok meggyorsítása és a költségek csökkentése érdekében az ellenőrzéshez és minősítéshez megengedett az elegytejminta vizsgálata is.

A tejminták vizsgálatokhoz szükséges antigén beszerzéséhez az FM nyújtson segítséget.

Szükséges a vizsgálatok díjának ésszerű megállapítása.

7. Export szállítás csak államilag elismert mentes állományból engedhető meg.

8. Belföldi tenyészállat-eladás csak államilag elismert mentes állományból történhet.

9. Törzstenyészet csak mentes állomány lehet.

10. Fertőzött állományból embrióátültetésre a szakmai előírásoknak megfelelően kezelt zigota eladható.

11. Széles körű felvilágosítást kell kifejteni a háztáji állományok fertőzött egyedeinek a többi állattól való elkülönítésére (közös legeltetés megtiltása).

Az önkormányzatok segítségét kell kérni a magán állattartókkal kapcsolatos eljárások foganatosítására és az adott terület mielőbbi teljes mentesítésének megvalósítására.

12. A Közös Piachoz való tervezett csatlakozás idejére mentesíteni kell az ország teljes szarvasmarha állományát, amennyiben szarvasmarhát, vagy szarvasmarhahúst akarunk exportálni.

13. Az ország érdeke a mihamarabbi teljes mentesség elérése. Ennek megvalósításában törekedni kell a mentesítésben a tulajdonosokkal közös teherviselésre.

Keresni kell a lehetőséget a vizsgálatokkal kapcsolatos adminisztráció csökkentésére.

14. Javasoljuk, hogy minél hamarabb nagyobb összefüggő területek (megyék vagy annál nagyobbak) mentesítését végezzék el. Ezekre a területekre szelektív támogatást kell nyújtani. Ehhez támpontul szolgálhat a mellékelt térkép. Rendkívül segítené a mentességben való előrehaladást, ha a nagyobb összefüggő területek önkormányzatai és termelői egységei látnák saját előnyeiket a mentesítést követően.

A bizottságot 1991. november 7-én tartott ülésén néhány megbízott megyei szakállatorvossal együtt Tekes Lajos dr. tájékoztatta arról a brüsszeli megbeszélésekről, amelyen Bálint Tibor dr.-ral az EGK országokba történő exportunk feltételeit tárgyalták meg.

Ennek alapján a fenti szakmai álláspont gyakorlati alkalmazásakor figyelembe kell venni, hogy

- az EGK országok ragaszkodnak valamennyi háztáji állomány minősítéséhez;
- szükségesnek tartják valamennyi export állat egyedi vizsgálatát, hús- vagy vágómarha esetében is;
- az EGK által meghatározott exportkövetelmények valamennyi EGK országba történő exportálásakor érvényesek.

Az alapos és konstruktív vitában számos, a fenti szakmai szempontok érvényesítését segítő javaslat hangozott el. Ezek figyelembevételével a bizottság javasolja, hogy az intézeti vizsgálatra beküldött vér-, ill. tejmintákat fertőző rhinotracheitis vírusra és a Br. abortus elleni ellenanyagokra is vizsgálják meg.

A vitaanyagot összeállító ad hoc bizottság: Bálint Tibor dr., Földi József dr., Mészáros János dr., Tekes Lajos dr. (elnök) és Wilde László dr.

Az állatorvostudomány doktorainak és kandidátusainak 1991-ben tartott fórumai

Az MTA Állatorvostudományi Bizottsága 1991-ben kétszer hívta össze a tudományos minősítéssel rendelkező állatorvosokat.

Az első fórum 1991. május 15-én volt.

Napirendje: 1) Az akadémiai testület szerepe, az Akadémia reformja és az akadémiai törvény.

A tájékoztató előadást Kovács Ferenc az MTA rendes tagja, osztályelnök-helyettes tartotta.

Az 1991. évi közgyűlés szellemében ismertetést adott a vitában kialakult elképzelésekről. Kifejtette a testületek megváltozott szerepét, nagy önállóságát, de utalt a megnövekedett felelősségre is. Rámutatott a tudományos minősítéssel rendelkező állatorvos kutatók és oktatók lehetséges szerepére a "Nagy Akadémia" működésének keretében. Bízta a jelenlévőket, hogy rendszeres összejöveteleiken

részben igényeljük az információkat, részben állásfoglalásaikkal segítsék az állatorvostudomány előtt álló feladatok megoldását.

2. Második napirendi pontként Mészáros János az MTA rendes tagja, a bizottság elnöke adott tájékoztatást a legutóbbi OTKA pályázatok véleményezési módjáról. Ismertette, hogy minden pályázatot két opponens bíralt, mégpedig úgy, hogy az azonos szakterületről beérkezett pályázatokat azonos opponensek véleményezték az összehasonlítás érdekében. A bizottság a pályázatokhoz csatolt mellékletek alapján pontrendszer szerint rangsorolta a pályázatokat. A rangsor az opponensi vélemények, a témafelelős eddigi tudományos közleményeinek súlya, azok hazai és nemzetközi visszhangjai alapján alakult ki, s vitathatatlanul objektív volt.

A tájékoztatót követő élénk vitában a bizottság módszerét illetően kifogások nem merültek fel. Elhangzott azonban számos olyan ajánlás, amelyek figyelembe vétele a jövőben hasznos lehet.

A második fórum 1991. november 26-án volt.

Ezen Éliás Béla, az állatorvostudomány kandidátusa 12 táblázat alapján ismertette a hazai állatorvosi szakközlemények számszerű alakulását az utolsó 10 évben. Ezt a nagyon sokatmondó összeállítást az Állatorvostudományi Egyetem Könyvtára készítette. A dokumentumokat a jelenlévők a helyszínen megkapták.

Második napirendi pontként Mészáros János az MTA rendes tagja, az Acta Veterinaria Hungarica főszerkesztője adott dokumentumok alapján tájékoztatást a lap 39 évfolyamáról (1951-1990). Felvázolta, hogy elsősorban a tudományos minősítetteknek kell közlési stratégiájukkal eldönteni, hogy megőrizhető-e a lap színvonala.

A jelenlévők egyértelműen fontosnak tartották a lap eddigi és jövőbeni szerepét. Javasolták, hogy a megbeszélésről az Állatorvostudományi Bizottság levélben tájékoztassa a minősítetteket.

Az MTA Állatorvostudományi Bizottsága 1991. december 10-én tartott ülésén a fórumon elhangzottak alapján egységes állásfoglalás született.

Ezt a bizottság elnöke az alábbi levélben megküldte az állatorvostudomány doktorainak és kandidátusainak.

Az állatorvostudomány doktorai és kandidátusai 1991. november 26-i fórumukon elemezték a Magyar Állatorvosi Bibliográfia 1980-1989 közötti füzeteinek bibliográfiai adatait. Folyóiratok és szakterületek szerint ezeket táblázatok dokumentálták. Az ezekből levont következtetésekről a bizottság célszerűnek tartja tájékoztatni az állatorvostudomány doktorait és kandidátusait, s rajtuk keresztül publikáló kollégáinkat.

Napjainkban s feltehetően a jövőben még inkább egyre fontosabb a kutatás eredményeit tükröző szakközlemények értékelése. Az állások és a különféle kutatási támogatások pályázatait elbírálásakor, az egyes szakterületek, intézmények kutatási eredményeinek időnkénti értékelésekor a szakközlemények egyre nagyobb szerepet játszanak.

I.

A Magyar Állatorvosi Bibliográfia elmúlt 10 évi füzeteiben összesen 6051 bibliográfiai adat van. Ezekből 3655 tekinthető magyar állatorvos által (is) irt folyóiratcikknek (a továbbiakban ez jelenti a 100%-ot). Ebből 71 impakt faktor (a továbbiakban:IF) nélküli magyar lapban 1660 közlemény (45,5%) jelent meg, míg további 1514 cikk (41,5%) IF-fel rendelkező magyar lapban (ide számít az Acta Vet.Hung.is) látott napvilágot. A külföldi lapokban közölt cikkek közül 132 (3,6%) 52 IF nélküli, és 349 szaccikk (9,5%) 117 IF-es külföldi lapban jelent meg.

A fenti adatok szakterületi megoszlásában igen nagyok az eltérések. Ezek megfelelő mérlegelése azonban bizonyára segít az egyes szakterületeken (intézményekben) végzett kutatások értékelésében.

A szakközlemények jelentőségének előtérbe kerülése szükség szerint veti fel a helyes közlési stratégia kialakítását mind a kutatással (is) foglalkozó intézmények, mind az egyes kollégák tekintetében. Szükség szerint merül fel a közleménytípusok lehetőleg azonos megítélése is, hisz azok értékelése, még azonos szakterületen belül is, vagy azok összehasonlítása egyébként lehetetlen. Ezért célszerű egyértelműen meghatározni a tudományos szakközlemény kritériumát is.

Bizottságunk álláspontja, hogy tudományos szakközleménynek a kutatási eredményeket ismertető olyan cikk tekinthető, amely a szaklektorok javaslatára, impakt faktorral rendelkező folyóiratban jelent meg, magyar nyelvű közlemény esetén idegen nyelvű összefoglalóval. Egyébként nívós, de főleg nem régen indult, vagy más folyóirat esetén a fenti kritériumok közül csak az IF hiányozhat. Ebben az esetben a szakterület arra hivatott képviselői döntsék el, hogy az ily folyóiratban megjelent cikk tudományos szakközleménynek tekinthető-e.

Bizottságunk ezért javasolja, hogy teljes bibliográfiai adatok megadásakor az egyes állatorvosi intézmények, és az állatorvos kollégák közleményeiket az alábbiak szerint csoportosítsák:

1. Könyvek (könyvrészletek), értekezések, monográfiák, egyetemi jegyzetek
2. Tudományos szakközlemények
3. Ismeretterjesztő, népszerűsítő folyóiratokban megjelent szakközlemények
4. Kongresszusi kiadványok, összefoglalók
5. Egyéb közlemények, ismertetések (könyvismertetések)

Az MTA Állatorvostudományi Bizottsága kéri az Állatorvostudományi Egyetem rektorát a Magyar Állatorvosi Bibliográfia további megjelentetésére, a szakterületi beosztás felülvizsgálására és a bibliográfiai adatoknak (szakterületekként) a fentiek szerinti csoportosítására. Egyben kéri a hazai állatorvosi intézmények vezetőit, hogy minden év június 30-ig küldjék meg egyetemünk könyvtárának munkatársaik előző évi közleményeinek bibliográfiai adatait (szintén a fenti csoportosításban). Mivel ezt a gyűjteményt a külföldi állatorvosi könyvtárak jelentős része is megkapja, az hasznos szolgálatot tesz a hazai kollégák közleményeinek megismertetésében.

II.

Az Acta Veterinaria Hungarica

A fenti fórum értékelte e folyóirat 39 évi (1951-1990) köteteiben magyar és külföldi szerzőktől évenként megjelent cikkek számát, azok szakterületi megoszlásának 5 évenkénti változását. Tájékozódhatott a szűrőpróba-szerűen kiválasztott (a lapban gyakran publikáló) néhány magyar szerző cikkeire kapott hivatkozások számáról.

Ezekből kitűnt, hogy az utolsó években (magyar állatorvosok más idegen nyelvű szaklapokban megjelent cikkei számának mérsékelt emelkedése mellett) csökkent az egyes kötetekben magyar szerzőktől megjelent cikkek száma. Emiatt a szerkesztőség elfogadta a külföldi közlemények egy részét is. Ezek ugyan csak a 2-2 szaklektor és a szerkesztőbizottság kedvező véleménye alapján jelentek meg, de magyar szerzőktől származó, kellő számú és színvonalú cikk esetén a mérce bizonyára szigorúbb lett volna. A kötetenként csökkenő cikkek száma, a korábbi évek hosszú nyomdai átfutási ideje s bizonyára a cikkek eltérő színvonala is szerepet játszott abban, hogy az Acta Vet. H. (a megjelenés 3. évéig kapott hivatkozásoktól függő) IF-je az utolsó években csökkent.

Ugyanakkor meglepően kedvező, sőt a szűrőpróba-szerűen vizsgált 5 szerző közleményeire kiemelkedően magas volt a hivatkozások száma. Ezek a közlemény megjelenését követő 4-8. évben kulmináltak, de (idősebb szerzők esetén) még több évtized múlva is figyelemre méltók. Ebben bizonyára szerepe van annak, hogy valamennyi referáló lap, a computerizált nagy figyelő centrumok kivétel nélkül "jegyzik" az Acta Vet. H.-t. Örvedetes a lap egyre jobb technikai színvonala s az, hogy a nyomdai átfutási idő jelentősen rövidült. (A november közepén megjelent 1991. évi 39. kötet 3-4. füzetében ez év februárjában beadott közlemények is szerepelnek.) Lényeges az is, hogy az Acta Vet. H. ellenében számos külföldi áll. szaklap és disszertáció érkezik az országba. Kedvező az ingyenesen kapott 100 különlenyomat is.

A fórum résztvevői ezért úgy látták, hogy a magyar állatorvos szerzőknek célszerű az Acta Vet. H.-ban is közölni. Figyelembe kell venni, hogy egyre nő a csak (magas) térítés ellenében közlő külföldi lapok száma, a különlenyomatok nagyon drágák, s újabban egyes lapok lektorálási díjat is kérnek. A lap nívója nem csökkenhet és ez a magyar szerzőkön múlik. A fórum résztvevői ajánlották 2 évenként elemezni, hogy a magyar szerzők további közleményeikkel hozzájárulnak-e a lap nívójának megtartásához, vagy éppen fokozásához. Ezekről az elemzésektől szabad függővé tenni lapunk jövőjét.

6.2.4 Állattenyésztési és Takarmányozási Bizottság

Emlékeztető az MTA Állattenyésztési Bizottságának 1991. november 11-i üléséről

1. A bizottság tárgyalta a tudományos fokozatok odaítéléséhez, a vezetői beosztásokhoz és jelentős kinevezésekhez kapcsolódó, valamint a tudományos pályázatok egységes elbírálását elősegítő szempontokat, illetve azokat a folyóiratokat, amelyeket publikációs helyként figyelembe kell venni a fenti értékelések során.

Általános volt az a vélemény, hogy nem szabad a megítélésben a "formalizmus" hibájába esni. A különböző publikációk rangját ugyan kétségkívül jelzi, hogy milyen folyóiratban jelentek meg, azonban a kevésbé "előkelő" helyen megjelent publikációk is nagy értékűek lehetnek, különösen a fiatal kutatók munkásságának megítélésében. A leghíresebb folyóiratok egyike-másika ugyanis csak bizonyos összeg lefizetése ellenében fogad el cikket. Ezért élénk vita után az a döntés született, hogy minden publikációt figyelembe kell venni az Akadémia által eddig is használt csoportosítás szerint. Tehát

- a/ önálló tudományos könyvek
- b/ tudományos folyóiratok
- c/ tankönyvek, egyetemi jegyzetek,
- d/ népszerűsítő könyvek
- e/ népszerűsítő folyóiratok
- f/ szabadalmak
- g/ intézeti kiadványok, egyetemi évkönyvek
- h/ kongresszusi kiadványok.

A felsoroltak között elsősorban azokat kell figyelembe venni, amelyek a cikkeket lektoráltatják és amelyeket referálnak, (főképpen a CAB referáló folyóirataiban szerepelnek Animal Breeding Abstracts, stb.). Mindamellet a publikációk egyedi megítélése és a pályázó személy pályafutásának, tudásának és egyéb alkotásainak mérlegelése lehet csak a habilitáció alapja. Mellékletként közlünk néhány olyan folyóirat, ill. periodika címet, amit a tudományos folyóirat rovatban szerepeltetni lehet.

2. A bizottság meghallgatta dr. Szabó Lajos országgyűlési képviselő levelét, aki a múltkori ülés memorandumával teljes mértékben egyetértett és annak támogatását ígérte.

3. Dr. Fésűs László előterjesztette Bedő Sándor habilitációs pályázatát, aki akadémiai doktori disszertációt kíván benyújtani. A bizottság a jelölt nyelvtudására vonatkozó rövid vita után 12 igen 5 nem és 1 tartózkodó szavazattal fogadta el az előterjesztést.

4. Az alelnök előterjesztésére a bizottság tanácskozó jogú tagjává kooptálta Bögre János professzort.

5. A bizottság megbízta titkárát, hogy az éves munkáról szóló jelentést küldje el az MTA Agrártudományok Osztálya titkárának.

6. A bizottság tárgyalta az "Állattenyésztés és Takarmányozás" c. szaklap gondját és azzal a javaslattal fordult az Akadémia Agrártudományok Osztályához, hogy nyújtson erkölcsi és szakmai támogatást ennek (és a hasonló tárgyú más) szakmai lapoknak, mert enélkül a szakma tudományos publikálása Magyarországon lehetetlenné válik.

Nem teljes körű a lista azokról a folyóiratokról, amelyeket tudományos folyóiratként fogad el az Állattenyésztési és Takarmányozási Bizottság:

Magyar Állatorvosok lapja

Acta Agronomica

Acta Veterinaria

egyéb Acták

Journal of Animal Science

Journal of Dairy Science

Journal of Veterinary Nutrition

Journal of Rabbit Research

Scientifur

Cuni-Science

Cuniculture

Deutsche Pelztierzüchter

Rivista di Cognicoltura

Animal Production and Health Paper (FAO)

Animal Genetic Resources Information (FAO)

Züchtungskunde

Journal of Heredity

Livestock Production Science

World Review of Animal Science

Wiener Tierärztliche Monatschrift

Annales Genetiques

Arche Nova

Zeitschrift für Tierzucht und Züchtungsbiologie

Az Animal Breeding Abstracts

Dairy Science Abstracts

Nutrition Abstracts-ben referált minden folyóirat.

Bulletion of the University of Agric. Sci. Gödöllő

Georgicon for Agriculture (Keszthely)

Szaktanácsok (Kaposvár)

ÁKI Közleményei

ÁTK Közleményei

Külön feltüntetve: tudományos konferenciák proceedings-ei. Elsősorban az EAAP (Európai Állattenyésztő Szövetség) és a

World Conference on Genetics Applied to Livestock (Állattenyésztők Világszövetsége), EGF (European Grassland Federation), IGC (International Grassland Congress) stb.

Ez csupán néhány kiemelt folyóirat. A minősítéshez az akadémiai osztályozásnak megfelelő csoportosításban minden publikáció mérlegelendő, különös súllyal azok, amelyek valamelyik nemzetközi adatbázisban szerepelnek.

Jelentés az MTA Állattenyésztési és Takarmányozási Tudományos Bizottságának 1991. évi munkájáról

A Bizottság az év folyamán a következő témákkal foglalkozott:

1/ Az állatnemesítés és tenyésztés-szervezés eddigi eredményei veszélyeztetett helyzetben vannak. Ez Európához való felzárkózásunk szempontjából rendkívül káros folyamat.

A pénzügyi alapok hiánya, a minőséget el nem ismerő árrendszer, az előző időszak helytelen intézkedései miatt a helyzet annyira rossz, hogy kellő intézkedés nélkül a piacgazdaságra való áttérés időszaka végzetes lehet a magyar állattenyésztés színvonalára. Értékes törzsállományok szűnnek meg, miközben értéktelen, olcsó apaállatokat használnak egyre nagyobb mértékben.

A még nagyobb károk elkerülése végett a bizottság a következőket tartja elengedhetetlenül fontosnak:

a/ A közhitelű termelésellenőrzés mindenütt állami feladat. A bizottság nagyon helyesnek találja az FM döntését, amely a központi teljesítmény vizsgáló állomások állami kézbe vételét határozta el. Ezt a szervezetet kell kiépíteni és szakszerűen üzemeltetni.

b/ Fontos minél hamarabb elkészíteni és előterjeszteni egy európai színvonalú állattenyésztési és állatvédelmi törvényt, együtt és egyszerre. Ennek megfelelő szankciókat is kell tartalmaznia, hogy a nemzeti értéket jelentő állatállományt ne lehessen rövid távú érdekből károsítani.

c/ Ezzel összhangban védeni kell a hazai tenyésztői munkát, beleértve a nemesítők személyi jogait is, a kötelező tenyésztői fegyelmet be nem tartókkal és a külföldi dömpinggel szemben.

d/ Mindennek pénzügyi alapját az "állattenyésztési alap" megteremtése és mihamarabbi bevezetés alkothatja. Ezt a nemesítő munka eredményét élvező árutermelőknek, feldolgozóknak, értékesítőknek kell befizetniük saját költségeik terhére, nem az állami költségvetést kívánjuk ezzel terhelni. Így fedezni lehet a csak nagyon hosszú távon megtérülő nemesítő munka költségeit és érdekeltté lehet tenni a tenyésztőt a távolabbi jövő számára végzett alkotó, nemesítő munkában is.

Erről MEMORANDUM készült, amelyet a bizottság megküldött több minisztérium illetékesének és néhány politikusnak is.

2./ A bizottság feladata volt az OTKA pályázatok bírálata. Ezt a munkát a témák gondos mérlegelése után úgy végeztük el, hogy 3 csoportot képeztünk a témák fontossága és kidolgozhatósága alapján. A rangsor megállapítása titkos szavazás segítségével történt. Az igényelt pénzügyi kereteket akkor osztottuk szét, amikor a szükséges adatok már rendelkezésünkre álltak. Figyelembe vettük a kötelező megkötöttségeket, ezért egy pályázó csak egy pályázatával kaphatott pénz-támogatást és az összeget is limitáltuk 8000 eFt-ban.

3./ Foglalkozott a bizottság az OMFB pályázatokkal is, mint az alkalmazott kutatás lehetséges anyagi forrásával. Tudomásul kell vennünk, hogy az OMFB intézményeket nem támogat, csak témákat. A támogatott téma pedig nem lehet alapkutatás, hanem a műszaki fejlesztés jellegét kell magán viselnie és a legtöbb esetben üzleti haszonra végződve a vissza nem térítendő támogatás mellett tekintélyes hányadban kell kamatmentes hitelre is számítani. Ez esetenként nem felel meg kellőképpen az egyetemek és kutatóintézetek mai felkészültségének, ezért a társ pályázóval történő pályázat ajánlott.

A bizottság tagjai kaptak egy néhány oldalas ajánlást az OMFB pályázatok legcélszerűbb elkészítésére.

4./ A bizottság az év során tanácskozási jogú tagokat kooptált az állattenyésztés különböző területein dolgozó tekintélyes szakemberek köréből. Ennek célja elsősorban az volt, hogy lehetőleg minden fontos állatfaj tenyésztéséhez értő szakember vegyen részt a bizottság munkájában.

5/ A bizottság foglalkozott még habilitációs kérdésekkel is. Ennek keretében akadémiai doktori disszertáció benyújtása iránti kéréseket bírálta el és Bedó Sándor, Bodó Imre és Csapó János ügyében hallgatta meg az előterjesztéseket. Ezután titkos szavazás következett, amelynek eredményét felterjesztettük az Akadémia Agrártudományok Osztálya felé.

6.2.5 Erdészeti Bizottság

Állásfoglalás amelyet az MTA Agrártudományok Osztálya Erdészeti Bizottsága 1991. március 18-án megtartott ülésén készített és fogadott el az Erdészeti Tudományos Intézet és a hozzá kapcsolódó erdészeti kutatás helyzetének értékelésekor.

Az Erdészeti Tudományos Intézet és a hozzá kapcsolódó erdészeti kutatás 93 éves fennállásának legnehezebb időszakát éli át. Az Országgyűlés a Földművelésügyi Minisztérium igazgatási és kutatóintézetekkel kapcsolatos költségeit 1 milliárd Ft-al, ezen belül nyolc agrárkutató intézet költségeit 300 millió Ft-al csökkentette. Ennek következményeként az Erdészeti Tudományos Intézet 1991. évi költségvetési támogatása az 1990. évi támogatás felére csökkent. Az Erdészeti Tudományos Intézet és így az erdészeti kutatás keresi a válságból a kiutat /létszámát 33 %-al csökkentette, három kísérleti állomása működését szünetelteti, a vállalati megbízások egyidejű drasztikus csökkenése azonban nem teszi lehetővé a költségvetési támogatás kiegyenlítését, és a megmaradt intézeti részek működőképességének fenntartását/.

Az erdő, mint legmagasabbrendű szárazföldi ökoszisztéma, a maga jellegzetes felépítéséből és szerkezetéből, fejlődési struktúrájából adódóan kedvező hatást fejt ki az ember természeti környezetére. Az erdő hármassá, a fatermesztési-, védelmi- és rekreációs funkcióját harmónikusan csak akkor lehet az emberiség számára hasznosítani, ha az erdei ökoszisztémákban uralkodó biológiai törvényszerűségeket mélyreható elemzésekkel erdészeti kutatással feltárjuk. Az országban működő egyetlen erdészeti kutató intézmény az Erdészeti Tudományos Intézet is ezen cél érdekében dolgozott és kíván dolgozni különösen a jövőben, amikor az erdők egészségi állapota ebből adódóan egyes funkcióihoz kapcsolódó teljesítőképessége éppen ez emberi tevékenység kedvezőtlen hatása miatt fokozatosan rosszabbodik, illetve gyengül. Ilyen körülmények mellett az erdészeti kutatás visszaszorítása, netán elsorvasztása társadalmi méretű problémákat hozhat felszínre.

Az erdőgazdálkodás rövid és hosszú távú érdekeket figyelembevevő és azt összhangban tartó speciális adottságai szükségessé teszik az Erdészeti Tudományos Intézet és erdészeti kutatás Földművelésügyi Minisztériumon belüli differenciált támogatását. Az MTA Agrártudományok Osztálya Erdészeti Bizottsága ezért:

- megerősíti, hogy országos szinten a legnagyobb volumenű erdészeti kutatást folytató Erdészeti Tudományos Intézetre a jövőben is szükség van;
 - elfogadja az Erdészeti Tudományos Intézet válságkezelő tevékenységét, amely egy objektív szükséghelyzetből adódott;
 - egyetért, hogy a helyzetre való tekintettel az Erdészeti Tudományos Intézet ez év végéig kidolgoz egy megoldási illetve áthidalási programjavaslatot;
 - támogatja azt a tárca felfogást, amely az Erdészeti Tudományos Intézet számára pótköltségvetési támogatást igyekszik elérni.
- Az MTA Agrártudományok Osztálya Erdészeti Bizottsága kéri a T. Címzettet az Állásfoglalásban leírtak támogatására.

Beszámoló az Erdészeti Bizottság 1991. évi tevékenységéről

Az újjáalakult MTA Agrártudományok Osztályának Erdészeti Bizottsága 1991 évben négyszer ülésezett. Tagjainak létszáma 21 fő. Az üléseken elhangzott és köztes időben végzett tevékenység alapján a bizottság munkája az alábbiakban összegezhető:

1. A bizottság tevékenységi körének meghatározása

Az Erdészeti Bizottság legfontosabb feladata az erdészeti tudományok művelésének és alkalmazásának elősegítése. Ennek értelmében elvégzi a tudományos munka koncepcionális irányítását, munkájával előmozdítja a tudományos tevékenység nemzetközi és hazai versenyképességének helyreállítását. Ehhez elengedhetetlen a kutatásban és oktatásban dolgozók követelményszintjének emelése és bizonyos mértékig a tudományos minősítés felüyelete.

2. Albizottságok

A bizottság két állandó jelleggel működő albizottságot hozott létre. Ezek:

- Erdőgazdálkodási és Vadgazdálkodási Albizottság /Elnöke: Dr. Bondor Antal ERTI főigazgató, tagjainak száma 19 fő/,
- Faipari Albizottság /Elnöke: Dr. Winkler András EFE rektor, tagjainak száma 15 fő/.

Az albizottságokban elsősorban operatív döntések megtárgyalása és javaslattétele történik. Tagjai között nem csak tudományos tevékenységet végzők, hanem gyakorlati szakemberek is helyet foglalnak.

3. A bizottság meghatározta "A magyarországi mezőgazdaság ezredforduló után" című Agro-21 megnevezésű MTA kutatási program erdészeti részére vonatkozó javaslatokat.

Ezek közül a legfontosabbak:

- klímaváltozás érvényesülése és hatása az erdőgazdálkodásra;
- a természetközeli erdőgazdálkodás lehetőségének és rendszerének kidolgozása;
- az erdőtelepítési program feltételrendszerének kialakítása, különös tekintettel a megváltozott környezeti körülmények /klímaváltozás, vízrendezés, légszennyeződés/ érvényesülésére;
- biológiai védekezés kifejlesztése és széleskörű bevezetése az erdőgazdálkodásban;
- erdészeti biomassa hasznosítás, mint környezetkímélő tevékenység;
- az erdők egészségi állapotában bekövetkezett változások okainak kutatása.

4. A bizottság megvitatta az Erdészeti Tudományos Intézet és a hozzá kapcsolódó erdészeti kutatás helyzetét

A bizottság állást foglalt abban, hogy az Erdészeti Tudományos Intézetre és annak kutatási tevékenységére a jövőben is szükség lesz. Az erdőgazdálkodásban érvényesülő rövid és hosszú távú érdekkülönbségek speciális adottságai megkövetelik az erdészeti kutatás differenciált támogatását. Ennek érdekében a bizottság megerősíti az ERTI válságkezelő koncepcióját, mely koncepció megvalósításához az ERTI az év végéig konkrét programot dolgoz ki. A megfogalmazott Állásfoglalást a bizottság eljuttatta az MTA és az FM illetékeseknek.

5. A bizottság megtárgyalta az Erdészeti és Faipari Egyetem Erdőmérnöki és Faiparimérnöki Karának távlati fejlesztési koncepcióját, valamint az Erdészeti Tudományos Intézetben folyó fatermési és nevelési kísérletek helyzetét és távlati fejlesztési lehetőségeit.

6. A bizottság meghatározta 1992. év rendezvényeit, melyeket elsősorban a regionális akadémiai bizottságokkal közösen kíván megszervezni.

7. A bizottság 1991. évi becsült kiadásai /rendezvények, működési költség, utazások, kiküldetések/ megközelítették a 200 000 Ft-ot, mely költségeket a bizottság tagjai, intézményei vállalták át. A 6. pontban megvalósítandó rendezvényekhez és zavartalan működéshez a bizottság 1992-re mintegy 300 000 Ft költségtámogatást kér az MTA Agrártudományok Osztályától.

6.2.6 Kertészeti Bizottság

Az MTA Kertészeti Bizottságának 1991. évi munkája során született állásfoglalásai döntő részben a kertészeti ágazatokban folyó kutatások helyzetének elemzésével kapcsolatosak. Általános megállapítás, hogy a kutatás finansziális feltételi nagymértékben romlanak. Több helyen az összeomlás fenyeget.

Különösen hátrányos helyzetbe kerültek a fás kultúrákat művelő kutatóhelyek, ahol a költségvetési támogatás drasztikus csökkentésével, a jövőt megalapozó tartamvizsgálatok minimumra szorítása, vagy megszüntetése, később alig pótolható értékes növényanyag fölszámolásához is vezet.

Helyzetelemzés és állásfoglalás a leginkább nehéz helyzetbe került ágazati kutatásokra vonatkozóan:

Gyümölcsstermesztés

Az ágazatban folyó kutatásokban kulcsszerepet betöltő Gyümölcs- és Disznógyümölcsstermesztési Kutatóintézet 1982 évben vállalatá történő átszervezése, egy évelős fás kultúrákkal foglalkozó kutatási intézmény szempontjából tragikusnak bizonyult. Csökkent a finanszírozásra rendelkezésre álló fedezet, csökkent a kutatók létszáma, s csökkent mennyiségben és értékben az ágazati kutatás eredménye. Az intézmény eladósodott, ingatlanainak egy része az adósság értékéig jelzálog-joggal terhelt. A kutatói állomány legjobbjai idejüket nem kutatásra, hanem pénzkeresésre kénytelenek fordítani. A befolyt összegek jelentős mértékben nem a kutatás fedezetéül, hanem a kamatterhek kiegyenlítésére kerülnek felhasználásra.

A bizottság úgy foglal állást, hogy javasolja az intézmény

- a/ költségvetésbe történő visszavételét;
- b/ adósság-állományának lehetséges rendezését;
- c/ a kutatáshoz nem feltétlenül szükséges területek és létesítmények, állomásonkénti külön-külön elbírálás alapján történő esetleges - nem feltétlenül szükséges - privatizálását.

A bizottság nem tartja kielégítőnek a Földművelésügyi Minisztérium kutatási koncepciójában megfogalmazott alapítványi megoldást, mivel a hangsúlyozottan minimális összeg nem fogja fedezni a kutatás finanszírozását.

Kéri az Akadémia IV-es osztályát és az Elnökséget, hogy fenti állásfoglalását juttassák el a Földművelésügyi Minisztériumhoz és a Pénzügyminisztériumhoz, illetve a Kormány Tudománypolitikai Bizottságának elnökéhez, Mádl Ferenc államtitkár úrhoz.

Amennyiben a költségvetésbe történő visszavételt elősegítheti a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetemhez való tartozás, úgy az ilyen irányú elképzeléseket is támogatja a bizottság.

Szőlőtermesztés

Az MTA Kertészeti Bizottsága a szőlészeti és borászati kutatóhelyek átszervezésével kapcsolatos tervekről az alábbi állásfoglalást fogadta el:

- Egyetért a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetemhez tartozó három, ma egymástól független kutatóhely Országos Szőlészeti és Borászati Kutató Központtá való szervezésével.

- Javasolja és támogatja, hogy a korábban az Országos Szőlészeti és Borászati Kutatóintézethez tartozó egységek közül a Badacsonyi Telep és a Tardai Telep az egyetem keretén belül, az Országos Szőlészeti és Borászati Kutató Központhoz mielőbb kerüljön vissza.

- Ezekről az intézkedésekről a szőlészeti és borászati kutatások hatékonyságának javítását, a meglévő pénzeszközök hatékonyabb felhasználását, végső fokon a kutatások eredményességét várja. Az egységes szőlészeti és borászati kutatási intézmény egyben az ágazati szaktanácsadás tájban lévő bázisává válik.

Zöldségtermesztés

A bizottság az ágazatban folyó kutatásokat elemezve az alábbiakat állapítja meg:

Az egyetemi tanszéki kutatás jelentős visszaszorítása tapasztalható. A témák csoportosítása világosan mutatja, hogy a zöldségtermesztési kutatások zöme a gyorsan megtérülő nemesítésre összpontosít. Ebből következik, hogy a kutatók a nemesítésen túl jelentős feladatokat vállalnak a vetőmagtermelés, termeltetés szervezésében és irányításában is. Ez az átfedés bizonyos mértékű visszacsatolást jelent a nemesítő számára, ugyanakkor jelentős kapacitás lekötésével is jár.

Az agrotechnikai kutatások szinte megszűntek, mivel lassúbb a megtérülés általuk. Ennek hiányában hátráltatja az új tulajdonviszonyokhoz alkalmazkodó technológiák megalapozását, adaptálását. Az elmúlt években folyamatosan csökkent az ágazat állami támogatása, és ennek arányában a témák száma is. Jelentős létszámleépítés következett be az agrotechnikai, kórtani, növényélettani, ökonómiai kutatásoknál.

A bizottság állásfoglalásának összegezése valamennyi intézeti ágazatban folyó kutatást érintően: a költségvetés nem vonulhat ki a kutatásokból!

6.2.7. Növénynemesítési Bizottság

Beszámoló a Növénynemesítési Bizottság 1991. november hó 28-i üléséről.

Az MTA Agrártudományok Osztálya Növénynemesítési Bizottsága november 28-án egész napos workshop-ot rendezett "A biotechnológiai eredmények alkalmazásának helyzete a magyar növénynemesítésben" címmel. A rendezvényen mintegy 60 személy vett részt.

A rendezvényen elhangzott 20 előadás és azokat követő vita egyértelműen bizonyította, hogy a hazai növényi sejtgenetikai és szövettanyesztési kutatások, valamint azok növénynemesítési alkalmazása nemzetközi viszonylatban is kiemelkedőnek tekinthető.

A növényi szexuális reprodukciót befolyásoló biotechnológiai módszerek közül a dohány és búza DH-fajtajelöltek (doubled haploid) és a gynogenezissel előállított haploid cukorrépa érdemelnek említést.

A növényi aszexuális reprodukció biotechnikáival hazánkban 380 burgonya, 60 csicsóka és 80 batáta fajtát tárolnak in vitro génbankban és sikerrel alkalmazzák a vegetatív mikroszaporítás módszerét a burgonya fajtafenntartásában.

A szomatikus sejtgenetika módszereinek sikeres nemesítési alkalmazását bizonyítja a két rizs pollenhaploid szomaklón fajtajelölt, melyek minősítése már 1992-ben várható, továbbá a hibridizációval átvitt hímsterilitás sikeres felhasználása a dohányhibridek előállításában.

Hosszabb távon biztató eredményekkel kecsegtetnek a protoplaszt fúzió során kapott burgonya szomatikus hibridek, valamint transzformációval előállított burgonya és lucerna transzgenikus növény. Ez utóbbiak minősítéséhez, köztermesztésbe kerüléséhez azonban a megfelelő magyar törvények kidolgozása, elfogadása és hatályba lépése szükséges.

Végül a második napirendi pontként a bizottság megtárgyalta a Magyar Növénynemesítők Egyesületének állásfoglalását a növényfajták privatizációjáról és azzal kapcsolatban egy állásfoglalást alakított ki, amelyet a tagokon kívül megküldünk az összes érdekelt főhatóságoknak és szervezeteknek.

6.2.8. Növénytermesztési Bizottság

1991. évben az MTA Növénytermesztési Bizottsága két ülést tartott valamennyi bizottsági tag és a meghívottak részvételével, továbbá bizonyos kérdéseket szűk körű bizottsági üléseken vitatott meg.

Az első bizottsági ülés időpontja: 1991. február 12.

Napirend:

- 1) Alternatív növénytermesztés
Előadó: dr. Ángyán József GATE
- 2) AGRO-21 kutatási program
- 3) ESA (European Society of Agronomy)
tagsággal kapcsolatos problémák
Előadó: Gyórfy Béla
- 4) Információk

A bizottsági ülésre tekintettel az első napirendi pont szélesebb körű szakmai jelentőségére, az állandó meghívottakon kívül 11 külső szakembert is meghívtunk a témakör kiemelkedő kutatói közül.

A bizottság elhatározta, hogy az alternatív növénytermesztés kiemelkedő hazai jelentősége miatt 1992. évben szakmai konferenciát szervez, valószínűleg a GATE rendezésében.

A Bizottság fontosnak tartja a European Society of Agronomy (ESA) tagságot valamennyi bizottsági tag részére. Ismertettük az ESA szabályzatát és a belépési nyilatkozatot átadtuk a bizottsági tagoknak.

A második bizottsági ülés időpontja 1991. október 28.

Napirend:

- 1) AGRO 21: Javasolt kutatási program az 1991-1994. évekre.

- 2) A bizottság állásfoglalása az alkalmazkodó növénytermesztésről.
- 3) A bizottság részvétele a Magyaróvári Növénytermesztési Kísérleti Állomás megalakulásának 100. évfordulóján.
- 4) ESA (European Society of Agronomy) tagsággal kapcsolatos kérdések.
- 5) Tájékoztatás az OTKA szakkollégiumok zsürijébe javasolt bizottsági tagokról.
- 6) A bizottság által képviselt tudományterületen a hazai és nemzetközi tudományos folyóiratok listájának összeállítása.
- 7) Információk.

Az első napirendi ponthoz kapcsolódóan a bizottsági tagoknak megküldtük az MTA Agrártudományok Osztálya 1991. júniusi anyagát (AGRO'21: "Javaslat a magyarországi mezőgazdaság az ezredforduló után" c. kutatási program szervezésére). Az ülésen dr. Harnos Zsolt egyetemi tanár szóbeli kiegészítést fűzött a vitaanyaghoz. Az ülésre külső szakembereket is meghívtunk az FM-ből, egyetemekről és a termelési rendszerekből. A témakörhöz 12 támogató hozzászólás hangzott el az ökológia és klímaváltás, a jövőprognózis, a tájkörzeti kutatás, az energia takarékos és környezetkímélő növénytermesztési technológiák kimunkálása, az agrároktatás struktúrájának kialakítása, a minőségi termelés, a kutatóintézetekben felhalmozódott kutatási eredmények szintézise, a nemzetközi adatbázisokhoz csatlakozás, a hazai növénytermesztés és az Európai Közös Piac igényének összehangolása, a hungaricum termesztés fontossága, tulajdonviszonyok változása, mezőgazdasági struktúra változás, információs rendszer kialakítása témakörökben.

Az MTA Növénytermesztési Bizottsága az állásfoglalását a Talajtani és Agrokémiai Bizottsággal közösen dolgozza ki.

A negyedik napirendi ponthoz kapcsolódóan az ESA (European Society of Agronomy) tagsági nyilatkozatát 20 bizottsági tag nyújtotta be. A bizottság elnöke, Dr. Gyórfy Béla a belépési nyilatkozatokat olyan javaslattal továbbította az MTA Agrártudományok Osztályához, hogy az MTA vállalja a tagsági díj kifizetését.

A hatodik napirendi ponthoz a bizottság titkára részletes tájékoztatást adott az 1991. szeptember 10-én az MTA Agrártudományok Osztályához tartozó tudományos bizottságok titkárai részére tartott értekezletről és a bizottságra vonatkozó feladatokról. Ezzel összefüggésben a bizottság javaslatot tesz a növénytermesztési szakterület hazai és nemzetközi tudományos folyóiratainak összeállítására.

Az MTA Növénytermesztési Bizottsága közreműködött a Magyaróvári Növénytermelési Kísérleti Állomás létesítésének 100 éves jubileuma alkalmából 1991. december 5-én a Pannon Agrártudományi Egyetem Magyaróvári Mezőgazdaságtudományi Karán megtartott jubileumi emlékülés megrendezésében.

6.2.9 Növényvédelmi Bizottság

Az MTA Növényvédelmi Bizottsága szeptemberi ülését Keszthelyen, a Pannon Agrártudományi Egyetemen (PATE) tartotta. Az ülés házigazdái Dr. Sáringer Gyula, a bizottság elnöke, Dr. Horváth József, a bizottság elnökhelyettese és Dr. Hunyadi Károly, a bizottság tagja voltak.

A kiadott programnak megfelelően Dr. Hunyadi Károly, a PATE Növényvédelmi Intézetének igazgatója mutatta be intézetét. Beszámolt a kutatás és oktatás jelenlegi helyzetéről, a kettős feladatrendszerből adódó személyi és anyagi feltételekről. Tekintettel arra, hogy hasonló gondok nyomasztják a többi növényvédelmi tanszéket is, a bizottság elhatározta, hogy legközelebbi ülését (1991 nov. 20.) az egyetemi oktatás és a kutatás; a szakemberképzés, így a graduális és posztgraduális képzés; az egyetemek és kutatóintézetek kapcsolatának szenteli. A vitaindító előadást és a házigazda szerepét Dr. Glits Márton, a Kertészeti

és Élelmiszeripari Egyetem Növényvédelmi Tanszékének vezetője vállalta. E kérdés megtárgyalása azért is igen időszerű, mert egy korábbi ülésen a bizottság csak a kutatóintézetek helyzetét elemezte, az egyetemek helyzetének vitáját későbbre halasztotta.

A Növényvédelmi Bizottság, Kovács Ferenc akadémikus, az Agrártudományok Osztályának elnökhelyettese felkérésére -élénk vita után - állást foglalt a tudományos teljesítmények mérésére és az idézettség megállapítására alkalmas folyóiratok köréről. A bizottság úgy foglalt állást, hogy minden, a szakmához tartozó, impakt faktossal rendelkező folyóiratban írt cikket elfogad, mind teljesítményként, mind idézettségi alapként.

Publikációs tevékenységként értékeli azokban a lapokban megjelent közleményeket is, amelyek ugyan mérhető impakt faktossal nem rendelkeznek, de állandó szerkesztő bizottságuk van, a dolgozatokat lektorálják, azoknak idegen nyelvű összefoglalója és irodalomjegyzéke van. Ez a helyzet elsősorban a szakma jellegéből adódik. A növényvédelem tudományának hagyományos művelőit gyakran nem egy-két év, de tíz év múlva idézik, a habitus vizsgálat sem terjedhet ki rövid időszakokra. A környező országok növényvédelmi lapjai általában alacsony impakt faktorúak, de hazánkra is alkalmazható eredményeket publikálnak.

Hasonló pozitív vélemény alakult ki az un. hungaricum-okról is, amelyek elsősorban a környező országok kutatóihoz szólnak. A magyar nyelvű szakfolyóiratok közül pl. a Növénytermelés vagy a Növényvédelem szerepe a hazai szakemberek tájékoztatásában, a növényvédelem szakmai szintjének emelésében van, ezért azokat elismeri. "Az a baj, ha ezeket a lapokat lenézzük, és ezekben nem publikálunk". Ezeknek a lapoknak esetleg hazai impakt faktort is lehetne adni, a tudományban elfoglalt súlyuk és hosszú távú (nem két-, de esetleg tízéves) idézettsége szerint. A bizottság véleménye szerint viszont nem tekinthető publikációs tevékenységnek (és idézettségnek) a házi kiadványokban, ismeretterjesztő folyóiratokban, éves- vagy zárójelentésekben megjelent munka, konferencián tartott előadás. A hazai könyvekben megjelent könyvrészletek (és irodalmi idézettség) azonban pozitívan értékelendő, hiszen ezek az új szakember nemzedékek felnevelésében meghatározó jellegűek. A citációs index és impakt faktor mérés is információs értékű, de a csak citációs indexeken és idézettségeken alapuló felmérések, mint ahogy erről már a bizottság korábban is állást foglalt, a tévedések nagy lehetőségét hordozzák magukban. Ellenkező vélemények szerint: eredményeinket a nemzetközi közvéleménnyel csak akkor lehet meg- és elismertetni, ha azok a nemzetközi megmérettetés próbáit is kiállják. Elmaradásunkat csak a jó, impakt faktossal rendelkező folyóiratokban megjelenő dolgozatokkal lehet behozni.

A bizottság felkérésére, - hosszas vita után - állást foglalt Dr. Benedek Pál akadémiai doktori felterjesztésével kapcsolatban. A titkos szavazás eredményeként a bizottság javasolta, hogy önálló disszertáció benyújtásával pályázzon a doktori fokozat elérésére. A bizottság véleménye, hogy a kandidátusi fokozat megkerülésével is lehessen doktori fokozatot szerezni, ezt azonban kiemelkedő munkásság és a tudományos közéletben való aktív részvétel kell, hogy igazolja.

Végezetül Dr. Gáborjányi Richárd, a bizottság titkára beszámolt az MTA Agrártudományok Osztálya bizottsági titkárainak szeptember 10-i üléséről, a bizottságokkal szemben támasztott követelményekről.

6.2.10 Talajtani, Agrokémiai és Üzemi Vízgazdálkodási Bizottság

Az MTA Talajtani, Agrokémiai és Üzemi Vízgazdálkodási Bizottságának tevékenysége 1991-ben

A bizottság az év folyamán négy ülést tartott. Ülésein megvitatta és értékelte az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézetének 1986-1990. évi tevékenységéről szóló beszámolót, valamint az intézet elkövetkezendő évekre kidolgozott kutatási koncepcióját; megvitatta a szakterületre benyújtott OTKA pályázatokat és azokat illetően testületi véleményt alakított ki; áttekintette a publikációs tevékenység és idézettség felmérésének lehetőségeit és problémáit az érintett szakterületen; véleményezett doktori pályázatokat; tájékoztatót nyújtott a szakterület fontosabb hazai és nemzetközi rendezvényeiről; valamint a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Szakkal kapcsolatos tudományterületi feladatokról.

A bizottság 1991. június 5-i ülésén megvitatta az MTA TAKI 1986-1990. évi kutatómunkáját és annak eredményeit. Meghallgatta az öt témacsoport munkájáról szóló beszámolókat, az előre felkért bírálók véleményét, majd a résztvevők kérdéseit és hozzászólásait mérlegelve alakította ki állásfoglalását. A meghívottak köre nem csak a bizottsági tagokból, a témacsoportok referálójából /kutatók/ állt, hanem kiegészült több intézeti kutatóval, hogy a vita minél nyíltabb, szélesebb legyen. Részt vett az ülésen Klement Zoltán akadémikus is, mint az Akadémiai Kutatóhelyek Bizottságának képviselője.

Az öt témacsoport beszámolója az alábbi sorrendben követte egymást:

1. Korszerű talajinformációs rendszer kidolgozása.

Előadó: Kummert Ágnes

Referált: Stefanovits Pál

2. A talaj vízháztartása és anyagforgalma.

Előadó: Várallyay György

Referált: Filep György

3. A racionális növénytaplálás agrokémiai alapjai.

Előadó: Kádár Imre

Referált: Loch Jakab

4. A trágyázás környezet hatásai.

Előadó: Németh Tamás

Referált: Vermes László

5. A talaj szén- és nitrogén-forgalmának biológiai vizsgálata.

Előadó: Szegi József

Referált: Hargitai László

A bizottság kiemelkedőnek tartotta a trágyázás kérdéseiben kifejtett alapvető és új megállapítások széles körben való ismertetésének jelentőségét, ami hozzájárult az egyoldalú, elsősorban mind nagyobb terméseket célzó, nagyadagú műtrágyázás elvének felülvizsgálatához. Ez a 2., 3. és 4. témacsoport beszámolójában egyaránt tükröződött. Kiemelkedőnek tartotta a bizottság a talajban lejátszódó mikrobiológiai folyamatok megismerésének jelentőségét, mint amely követi, sőt megelőzi a nemzetközi kutatási trendeket.

Az intézet egésze kiemelkedő teljesítményt és kezdeményező készséget mutatott az egyetemi oktatásban való részvétel terén, ezzel megalapozva a szakterületen az Athenaeum tevékenységet.

A nemzetközi kapcsolatok terén az intézet példamutató kezdeményezést tanúsított, nemcsak a kutatási együttműködés, a külföldi pályázatok lehetőségeit kihasználva, hanem a tanulmányutak kereteit is kitöltve.

A beszámolási időszak eredményeit az intézet 400 közleményben adta közre, melyek közül a magyar és az idegen nyelvű könyveken, könyvrészleteken és disszertációkon túl 111 lektorált közlemény magyar nyelven, idegen nyelvű összefoglalóval, nívós hazai szaklapokban /Agrokémia és Talajtan, Növénytermelés/, 62 lektorált közlemény idegen nyelven, külföldi szaklapokban jelent meg. Az elmúlt 5 évben 123 db nemzetközi konferenciákon elhangzott előadás anyaga nyomtatásban is megjelent.

Mind a talajtan, mind az agrokémia területén a természettudományi publikációk idézettségét bemutató feldolgozás hátrányos képet fest, mert a figyelésbe vont lapok között e szakterületek hazai és nemzetközi rangos folyóiratai hiányoznak.

/A tudományos eredmények és közlemények speciális és sajátos értékelési rendszerének problémáiról és lehetőségeiről a nemzeti természettudományok területén Várallyay György az 1991. évi Akadémiai Fórum rendezvénysorozaton tartott előadást./

A tudományos közleményeken túl az alapkutatási eredmények egy része olyan talajtérképekben jelentkezett, melyek méltán vívtak ki hazai és nemzetközi elismerést (pl. "Magyarország Nemzeti Atlaszában" szereplő talajtérképek sorzata; stb./.

A gazdasági eszközök és lehetőségek kihasználása terén a bizottság megállapította, hogy az intézet műszerparkja megfelelő fejlődést mutat. A költségvetés által rendelkezésre bocsájtott összeg kereken a felét képezi az összes anyagi lehetőségeknek. Ezt a keretet a kutatás érdekében ésszerűen használják fel, ezért az erre fordított összegek megfelelő hatékonysággal érvényesülnek.

Az intézet kutatógárdája az elmúlt öt éves periódusban jelentősen fiatalodott és mind a tudományos fokozatok, mind a továbbképzés és a nyelvismeretek terén jelentős haladás mutatható ki.

Mindezek alapján az volt megállapítható, hogy az egyes témacsoportokban végzett munka arányait az intézet jól alakította ki. Ezért a gazdasági lehetőségek esetleges beszűkülése miatt szükséges intézkedéseket az intézet vezetésére kell bízni.

A fentieket összefoglalva a bizottság az intézet eddigi működését eredményesnek és hatékornak minősíti, minthogy tevékenységével szolgálta a magyar tudomány hazai és nemzetközi elismerését.

Tudományterületének szellemi központjává lett és állásfoglalásaival megalapozta a mezőgazdasági és környezetvédelmi döntéseket. További támogatását feltétlenül szükségesnek tartja.

A bizottság 1991. szeptember 6-i ülésének egyetlen napirendi pontja az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézete 1991-1993 /1995/ évekre kidolgozott kutatási koncepciójának megvitatása és véleményezése volt.

A koncepció vitája előtt a betervezett írásos anyaghoz Várallyay György, az MTA TAKI igazgatója fűzött szóbeli kiegészítést. Kihangsúlyozta, hogy a koncepció összeállításánál nagy segítséget jelentett, hogy figyelembe tudták venni az intézet 1986-1990. évi tevékenységéről a bizottság fóruma előtt 1991. június 5-én megtartott beszámoló tapasztalatait, az ott elhangzott javaslatokat, ajánlásokat, a kialakított testületi véleményt, sőt az MTA Agrártudományok Osztálya által annak 1991. június 15-i ülésén megfogalmazott értékelést is. A koncepció összeállításánál mindent figyelembe vettek, amit tudtak. Nem ragaszkodtak az intézet tudományos

koncepciójának (a kutatások fő irányainak, súlypontjainak, kiemelt tématerületeinek) megfogalmazásánál a jelenleg ismert anyagi forrásokhoz abból kiindulva, hogy a megfogalmazott elképzelést tekintik tudományos keretprogramjuknak, s e koncepció érvanyagával /is/ harcolnak azért, hogy ebből minél több megvalósításához sikerüljön anyagi háttérrel biztosítani hazai és külföldi forrásokból.

A koncepció tematikai részéhez fűzött igazgatói kiegészítés hangsúlyozta:

/a/ feladataik megfogalmazásánál a talaj valamennyi funkciójára figyelmet fordítanak, azok termelési és környezetvédelmi célok érdekében történő szabályozása céljából;

/b/ kiemelt fontosságot tulajdonítanak a talajtulajdonságok térbeni és időbeni variabilitásának jellemzésére; az "ok-nyomozó" folyamatkutatásoknak, és stressz-elemzéseknek; valamint a talaj "környezeti érzékenysége", illetve környezetre /például a táplálékláncre/ gyakorolt hatása sokoldalú megismerésének;

/c/ alkalmazott kutatásaik közül a három legfontosabb problémakör a talajtulajdonságokban különböző hatásokra bekövetkező változások nyomonkövetését célzó monitoring rendszer, valamint különböző igényeket kielégítő differenciált szaktanácsadási rendszerek kidolgozása; valamint a mezőgazdaság szerkezeti átalakítása következtében várható környezeti-talajtani változások előrejelzése és azok "kezelése";

/d/ kutatómunkájukban egyenrangú szerepet szánunk a klasszikus módszereknek, valamint az új eljárásoknak, továbbá az in situ és in vivo méréseknek, biztosítva azok egymásra épülését és integrált szintézisét.

A vitában résztvevők egyaránt nagy elismeréssel nyilatkoztak a megfogalmazott koncepció igényes és magas tudományos színvonalú összeállításáról, sokoldalúságáról, a témák logikus egymásra épüléséről. Többen kifejezték aggályukat, hogy vajon a "maximalista" koncepció valóra váltásának mi jelen hazai körülményeink között a realitása. A bizottság többsége egyetértett az intézet azon véleményével, hogy egy igényes koncepciót kell megfogalmazni (a pillanatnyi lehetőségektől szinte függetlenül), mert ezzel lehet - érvként - küzdeni annak (illetve minél nagyobb hányadának) megvalósításáért.

A bizottság az írásban beterjesztett dokumentumok, az igazgató szóbeli kiegészítése, valamint a vita alapján egyhangúlag /tartózkodás és ellenszavazat nélkül/ az alábbi határozatot fogadta el:

1. Az MTA TAKI koncepciója teljes összhangban van az intézet által művelt szakterülettel /talajtan, agrokémia, talajbiológia/ szembeni hazai tudományos és gyakorlati szükségletekkel, s azok elvárásait magas színvonalú tudományos igényességgel elégíti ki.

2. Az intézet koncepciója egybevág a szakterület nemzetközi tudományos fejlődésének filozófiai, logikai és tematikai fő irányvonalával, ami lehetővé teszi, hogy a tervezett kutatások a jövőben is eredményesen járuljanak hozzá a szakterület tudományos fejlődéséhez, nemzetközi színvonalú új eredményeihez.

3. A megfogalmazott koncepció igényes, logikai egységet képező és tartalmilag ésszerűen felépített terv, amely konkrét kutatási prioritásokat fogalmaz meg, minden esetben utalva azok tudományos jelentőségére és lehetséges felhasználási területeire. Mint ilyen, megfelelő érvanyagot szolgáltat a koncepció megvalósítását célzó intézeti, akadémiai és szakterületi törekvésekhez.

4. A koncepció jól tükrözi, s mintegy visszaigazolja az intézet 1986-1990. évi tevékenységének területi értékelése során tett összegező megállapítást: "az intézet az általa művelt szakterület magas színvonalú tudományos központja Magyarországon, amelynek eredményes tevékenysége nemzetközileg is széleskörűen ismert és elismert". A TAKI azáltal, hogy a maga szellemi és anyagi kapacitását megőrizni igyekszik, rendkívül nagy szerepet vállal az egész magyar talajtani és agrokémiai kutatás megőrzésében, fejlesztésében is. A koncepcióban erre utalnak az intézet

megfogalmazott sokoldalú hazai kutatási-oktatási kapcsolatai, nemzetközi együttműködései és pályázatai egyaránt. Ezek várható eredményessége sikeresen járulhat hozzá ahhoz, hogy a megfogalmazott célkitűzések minél nagyobb hányadának megvalósítására nyílik majd lehetőség.

5. A bizottság az MTA TAKI 1991-1993 /1995/ évekre kidolgozott koncepcióját elfogadja, s elfogadásra ajánlja azt az MTA Agrártudományok Osztályának is. Egyben javasolja a Magyar Tudományos Akadémia illetékeseinek, hogy ismerjék el az intézet nemzetközi színvonalú tudományos törekvéseit, és adjanak meg minden lehető segítséget az intézetnek ahhoz, hogy a koncepcióban megfogalmazott elképzeléseit minél teljesebb körben valósíthassa meg. Ennek érdekében az intézet is tegyen meg minden tőle telhetőt, és igyekezzen a saját maga által megfogalmazott magas szintű elvárásoknak minél jobban megfelelni, működéséhez a különböző pályázatok kihasználásával megfelelő anyagi forrásokat biztosítani.

6.3.1 Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottság

Az 1991. január 9-i alakuló ülés

1. A bizottság működésével kapcsolatos tennivalók megvitatása.

Andorka Rudolf tájékoztatta a bizottság tagjait, hogy a működés általános feltételeit a résztvevők között kiosztott, MTA Agrártudományok Osztályának ügyrendje tartalmazza, illetve körvonalazza. Javasolta, hogy az Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottság tekintse magát a korábban működő Agrártörténeti és Faluszociológiai Interdiszciplináris Bizottság jogutódjának; minden olyan tevékenység, döntés folytatójának, amely a megváltozott körülmények között is helyesnek bizonyul. Felkérte Szabó Lórándot, a volt Agrártörténeti Bizottság titkárát és Zsarnóczai Sándort, a volt Faluszociológiai Interdiszciplináris Bizottság titkárát, adjanak tájékoztatást a bizottságok munkájáról. A beszámolókat követő vitából kiderült, hogy a bizottság több tagja nem ért egyet az Agrártörténeti Szemle korábban hozott döntésen alapuló megszüntetésével. Mivel a megszüntetésnek anyagi okai voltak, új forrásokat szükséges feltárni, azt is figyelembe véve, hogy az OTKA milyen lehetőségeket teremt. Mélyreható vita után a következő határozat született:

Határozat: A bizottság felkérte Wellmann Imre akademikust, vállalja el az Agrártörténeti Szemle szerkesztő bizottságának elnökségét. Készítsen előterjesztést a bizottság következő ülésére, amely kitér az Agrártörténeti Szemle kiadásának anyagi lehetőségeire, a szerkesztő bizottság összetételére /külön szerkesztő bizottság legyen-e, vagy a bizottság egyben szerkesztő bizottság is legyen/; a periodika címében is tükröződő jellegére /maradjon-e a régi cím, vagy Agrártörténeti és Faluszociológiai Szemle legyen-e/. Wellmann Imre az előkészítő munkába vonja be Gunst Pétert, Orbán Sándort, Szabó Lórándot, illetve a bizottságnak a munkában résztvenni kívánó más tagjait.

2. A bizottság titkárának megválasztása, javaslat a bizottság bővítésére.

a./ Andorka Rudolf akadémikus, elnök javasolta, hogy a bizottság titkára Zsarnóczai Sándor legyen. Megkérdezte, van-e más javaslat. Mivel ilyen nem volt, szavazást javasolt.

Határozat: A bizottság Zsarnóczai Sándort ellenszavazat és tartózkodás nélkül megválasztotta a bizottság titkárának.

b./ Andorka Rudolf akadémikus felhívta a figyelmet arra, hogy az ügyrend 9. paragrafusának 5. pontja alapján a bizottságnak joga van maximum 10 állandó meghívottat bekapcsolni munkájába. Javasolta, hogy legyenek a bizottság állandó meghívottjai: Béres Csaba kandidátus, egyetemi docens a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemről; Elek Sándor kandidátus, egyetemi docens a Közgazdaságtudományi Egyetemről; Harcsa István, a KSH főosztályvezetője; Juhász János kandidátus, egyetemi tanár, a Szövetkezeti Kutatóintézet igazgatója; Szabó László kandidátus, a szolnoki Damjanich János Múzeum osztályvezetője; Vastagné, Melegh Csilla kandidátus, egyetemi docens a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemről.

Más javaslat nem volt, a bizottság az előterjesztést ellenszavazat és tartózkodás nélkül elfogadta.

Határozat: A bizottság állandó meghívottjai: Béres Csaba, Elek Sándor, Harcsa István, Juhász János, Szabó László, Vastagné, Melegh Csilla.

3. Javaslat a Széchenyi Emlékülés előadójára.

Andorka Rudolf akadémikus, elnök előterjesztését kiegészítve Kovács János a IV. osztály titkára javasolta, hogy a bizottság a májusi közgyűlés keretei között szervezzen Széchenyi tevékenységének mezőgazdasági és szociológiai vonatkozásaival foglalkozó tudományos ülést.

Körültekintő vita keretei között alakította ki a bizottság határozatát.

Határozat: Az MTA májusi közgyűlésének keretei között a bizottság Széchenyi tevékenységének mezőgazdasági és szociológiai vonatkozásait elemző tudományos ülést szervez. Előadás tartásával és a tudományos ülés megszervezésével foglalkozó ad-hoc bizottság vezetésére megbízza Wellmann Imre akadémikust. Javasolja, hogy az ad-hoc bizottság 1991. február 20-án 9 órakor a mezőgazdasági Múzeumban tartson ülést és dolgozza ki a tudományos ülés programját. Az ad-hoc bizottság ülése nyitott, azonban feltétlenül vegyen részt az ülésen Wellmann Imre, Szakács Sándor, Gunst Péter, Szabó Lóránd, Zsarnóczai Sándor, Kovács János.

4. Egyebek.

a./ Andorka Rudolf akadémikus, elnök bejelentette, hogy a bizottság rendkívüli ülést tart, ha az MTA illetékes testülete, szerve erre kéri. Többek között, ha az OTKA pályázatok elbírálása során erre szükség támad.

Véleményt kért arról, egyetért-e a bizottság, hogy az OTKA Bizottságban Stefanovits Pál akadémikus képviselje az agrártudományt. A bizottság ezzel egyhangúlag egyetértett.

b./ Andorka Rudolf akadémikus, elnök felkérte Kulcsár Lászlót, hogy a következő bizottsági ülésre - a jogelőd bizottság döntését alapul véve - állítsa össze a javasolt faluszociológiai kutatási témákat.

Az 1991. március 20-i ülés

1. Tájékoztató az agrárszocialista mozgalom centenáriuma tervezett tudományos ülésről.

Zsarnóczai Sándor, a bizottság titkára beszámolt arról, hogy több bizottsági tag felhívta a figyelmét arra, hogy 1991. május 1-én lesz 100 éve a magyarországi agrárszocialista mozgalom kezdetének; a bizottságnak gondoskodnia kellene a centenárium méltó megünnepléséről. Közben tudomást szerzett arról, hogy a Magyar Szocialista Párt más pártok bevonásával a Politikatörténeti Intézet rendezésében készül a megemlékezésre. Felkereste a Politikatörténeti Intézetben a rendezvény felelősét, Sipos Leventét, aki kérte, hogy az illetékes akadémiai bizottság vegyen részt a centenáriumi ülés megrendezésében, mint rendező szerv, egyes témák előadójának biztosítójaként, a meghívó kinyomtatójaként és az előadások publikálásának anyagi elősegítőjeként. Sipos Levente tudomásul vette, hogy a döntésre illetékes bizottsági ülés március 20-án lesz. Nagyon valószínű, hogy a bizottság csak úgy adja nevét a rendezvényhez, ha az tudományos ülés lesz, és nem a különböző pártok aktuális politikai szándékainak fóruma; helyes lenne, ha az előadások csak az indulás

körülményeit elemeznék; a témák kijelölésében a bizottság tud segíteni; a meghívó kinyomtatását tudja vállalni; a publikáció finanszírozásához anyagi forrás hiányában nem tud hozzájárulni. Sipos Levente február 19-i leveléből kiderült, hogy a Politikatörténeti Intézet és az MSZP illetékesei azzal egyetértettek, hogy a rendezvény tudományos ülés legyen és a pártok más módon emlékezzenek meg a centenáriumról, de ahhoz ragaszkodnak, hogy az előadások az 1970-es évekig tekintsék át az agrárszocialista mozgalmat.

Zsarnóczai Sándor tájékoztatóját élénk vita követte, ami a következő határozathoz vezetett:

Határozat: A bizottság fontosnak tartja, hogy az agrárszocialista mozgalom centenáriumáról tudományos ülés keretei között emlékezzenek meg. Egyetért a bizottság titkárának állásfoglalásával, feladatvállalásával, de a bizottság a tudományos ülés rendezésében csak akkor vesz részt, ha az előadások megmaradnak a 100 évvel ezelőtti viszonyok tudományos elemzésénél, legfeljebb az I.világháborúig jutnak el. /Kiegészítés: A bizottsági döntésről Zsarnóczai Sándor március 21-én tájékoztatta Sipos Leventét, aki közölte: nagyon sajnálják, hogy az akadémiai bizottság nem lesz a rendező szervek között, de a témákon már nem tudnak változtatni./

2.-3. Javaslat az 1991.májusi Széchenyi tudományos emlékülés programjára. Tájékoztató az Agrártörténeti Szemle helyzetéről, javaslat a jövőjére.

ad.2. Wellmann Imre akadémikus beszámolt arról, hogy a bizottság január 11-i ülésén hozott határozatnak megfelelően megtartották a februári ad-hoc bizottsági ülést. Tekintettel arra, hogy az Akadémia elnöksége a IV. osztályt kérte fel a Széchenyi tudományos emlékülés megrendezésére, ez az Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottság feladata lett. Ismertette a tudományos emlékülés programját, az előadások címeit és az előadókat. Kovács János a IV. osztály tudományos titkára a beszámolót kiegészítette azoknak a feladatoknak az ismertetésével, amelyek meghaladják a bizottság lehetőségeit, de az osztályra hárulnak.

A beszámolót követő vita tisztázta a részleteket és a következő határozatot alapozta meg:

Határozat: A bizottság jóváhagyja a Wellmann Imre akadémikus által vezetett ad-hoc bizottság javaslatait. Megköszönve eddigi munkáját, felkéri, hogy az Akadémia apparátusának segítségével továbbra is irányítsa a Széchenyi tudományos emlékülés előkészítését és lebonyolítását.

ad.3. Wellmann Imre akadémikus beszámolt arról, hogy az általa vezetett ad-hoc bizottság fontosnak tartja az Agrártörténeti Szemle további megjelentetését. Javasolja a régi cím megtartását profilbővítés mellett. Indokoltnak tartják a kiadás anyagi forrásainak lényeges bővítését, majd javaslatot tettek az Agrártörténeti Szemle szerkesztő bizottságának összetételére.

A beszámolót követő vitából kitűnt, hogy teljes az egyetértés abban, hogy az Agrártörténeti Szemlét továbbra is meg kell jelentetni, a javasolt személyi összetétel is teljes egyetértésre talált. A címben és a profilban azonban nem alakult ki egyetértés.

Határozat: A bizottság fontosnak tartja az Agrártörténeti Szemle további megjelentetését. Wellmann Imrét megbízza, a főszerkesztői, Szakács Sándort a felelős szerkesztői, Orosz Istvánt a történelem, Elek Sándort a szociológia, Hoffmann Tamást a néprajz szerkesztői feladatok ellátásával. A kiadvány címének ügyében a döntést későbbre halasztja. Felkéri a főszerkesztőt és a szerkesztőség tagjait, hogy a kiadás pénzügyi fedezetének ügyében kezdjenek tárgyalást az illetékes

minisztériumokkal, mérjék fel, hogy a jóváhagyott OTKA-témák milyen lehetőséget adnak pótlólagos forrásokra. A cím és a profil ügyében újabb javaslatot terjesszenek a bizottság elé.

4. Javaslat a faluszociológiai és az agrártörténeti kutatási témákra.

A napirend tárgyalásához Kulcsár László kiosztotta írásos javaslatait a faluszociológiai kutatási témákra. Harcsa István állandó meghívott írásban eljuttatta a bizottság tagjaihoz a kutatási koncepcióját /KSH feladatként/ "Mezőgazdasági kistermelés - paraszti polgárosodás" címmel, azzal a kéréssel, hogy a bizottság azt is tárgyalja meg. Kiderült, hogy a KSH javaslatát nem kapta meg minden bizottsági tag, és az agrártörténeti témákra nem készült előterjesztés. A napirendet elhalasztó javaslat után Andorka Rudolf elnök javasolta, hogy az előterjesztők szóbeli kiegészítése után a bizottság tárgyalja meg a napirendet, a vitában arra is kitérve, hogy miként értelmezhető a polgárosodás fogalma és lehetősége.

A kialakuló vita azt igazolta, hogy kár lett volna a napirend tárgyalását elnapolni. Mind Kulcsár László, mind Harcsa István előterjesztése elismerést váltott ki. A vita felhívta a figyelmet arra, hogy a szociológiai témákat történeti megközelítésben hasznos kutatni; figyelmet kell fordítani a tanya és puszta témakörre; nem szabad kihagyni a szövetkezetekkel kapcsolatos kutatásokat; felmerült egy faluszociológiai enciklopédia kiadásának szükségessége; a polgárosodás fogalma és lehetősége sokoldalú megközelítésben szerepelt a vitában.

Határozat: Az előterjesztések igen hasznos vitát eredményeztek. A szociológiai kutatási témák jól emelik ki a legfontosabb témaköröket, azonban ki kell egészíteni őket a szövetkezési témákkal, a szociológiai kutatásokban a történeti megközelítést támogatni kell. A bizottság fontosnak tartja a KSH általános mezőgazdasági összeírás tényeinek és a polgárosodásnak tudományos feldolgozását. A bizottság rövid időn belül visszatér a napirend újratárgyalására.

5. Elnökhelyettes megválasztása.

Andorka Rudolf akadémikus, elnök tájékoztatta a bizottságot arról, hogy Enyedi György akadémikus írásban megkereste a IV. osztály elnökét arra kérve, hogy felmentést kapjon az elnökhelyettesi tisztség alól, mivel az MTA Földrajzi Tudományos Bizottsága elnökének választották. Andorka Rudolf Szakács Sándort, a történettudomány doktorát javasolta elnökhelyettesnek.

Határozat: A bizottság Szakács Sándort 16 szavazattal, 1 tartózkodással az Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottság elnökhelyettesévé választotta.

Az 1991. szeptember 26-i ülés

1. Javaslat az agrártörténeti és faluszociológiai kutatási témákra.

A vita megkezdése előtt Kulcsár László kiosztotta írásos előterjesztését a faluszociológiai kutatási témákról. Zsarnóczai Sándor tájékoztatta a bizottságot arról, hogy levelére, amelyben az előterjesztőket arra kérte, hogy szeptember 15-ig sokszorosítás végett küldjék meg az előterjesztésüket, a Mezőgazdasági Múzeumtól azt a választ kapta, hogy - eltérően Romány Pál és Szabó Lóránd tájékoztatásától - a volt Agrártörténeti Bizottság agrártörténeti kutatási témajavaslatát a Múzeum irattárában nincs meg. Így az agrártörténeti témák megvitatására csak később kerülhet sor. Kulcsár László szóbeli kiegészítése után Andorka Rudolf, Fekete György, Gunst Péter, Harcsa István, Kovács Ferenc, Orbán Sándor, Romány Pál,

Zsarnóczai Sándor vett részt a vitában. A vitából kitűnt, hogy Kulcsár László előterjesztését a bizottság jónak tartja. Helyes lenne a szövetkezeti témákat - a bizottság 1991. márciusi határozatának megfelelően - önálló pontként szerepeltetni a témák között. Többen javasolták, hogy az agrártörténeti kutatással kapcsolatos előterjesztésnél vegyék figyelembe az Agrárgazdasági Kutató Intézet és a TIT irattárában fellelhető anyagokat. Helyes lenne, ha a bizottság jegyzéket készítenne ezekről. A vita felhívta az előterjesztő figyelmét a csődtörvény következményei kutatásának fontosságára. Végül javasolták, hogy a decemberi ülés vitassa meg az agrártörténeti kutatási témákra vonatkozó javaslatot és módja legyen a bizottsági tagoknak a javaslatokat írásban véleményezni.

Határozat: a. A vidéki társadalomban, az agrárágazatban megindult gazdasági és társadalmi átalakulás különösen aktuálissá teszi a falu- és az agrárszociológiai kutatásokat. Egyedülálló lehetőség adódik napjainkban az átalakulás folyamatos, rendszerezett vizsgálatára, értelmezésére. E körülményre tekintettel az MTA Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottsága szükségesnek tartja megfogalmazni a legfontosabbnak tartott agrár, faluszociológiai és szövetkezetelméleti kutatási irányokat, ajánlva ezeket a kutatók és a kormányzat figyelmébe.

b. Az MTA Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottsága áttekintette a magyar vidéki társadalom átalakulásával összefüggő kiemelt kutatási irányokat, szükségesnek tartja azokat hangsúlyozottan ajánlani az egyetemnek, kutatóhelyek, a kormányzat és egyéb intézmények figyelmébe. A kiemelt kutatási irányok a következők:

- A falusi társadalom szerkezetének helyzete, változásai. A kutatási irány javasolt koordinátorai: Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológiai Tanszéke és a KSH Társadalomstatisztikai Főosztálya.

- A falusi településhálózat helyzete, a településfejlesztés fő irányai. A kutatási irány javasolt koordinátora: MTA Regionális Kutató Központja.

- A falusi önkormányzatok, a helyi társadalom átalakulása. A kutatási irány javasolt koordinátora: MTA Társadalomtudományi Intézete.

- Életmódváltozások a vidéki társadalomban. A kutatási irány javasolt koordinátora: MTA Szociológiai Kutató Intézete.

- Az agrárágazat átalakulásának társadalmi folyamatai. A kutatási irány javasolt koordinátorai: Gödöllői Agrártudományi Egyetem Agrárszociológiai Tanszék és a Szövetkezeti Kutatóintézet.

- Szövetkezeti elvek változásai, alkalmazásuk feltételei. A szövetkezeti forma és mozgalom elemzése. A kutatási irány javasolt koordinátora: Szövetkezeti Kutatóintézet.

c. Felkéri a megjelölt koordinációs intézményeket a kutatási irányok koncepcióinak részletes kidolgozására. Felhívja a kutatók figyelmét a fokozott koordináció és együttműködés jelentőségére.

d. Támogatja a kezdeményezést egy faluszociológiai és falukutató információs bázis létrehozására a GATE Agrárszociológiai Tanszékén.

2. Tájékoztató a Szociológiai Intézet által meghirdetett "Falurajz"- pályázatról.

Vágvölgyi András szóbeli kiegészítést fűzött a meghívóhoz mellékelt írásos előterjesztéshez. A vitában Béres Csaba, Kovács Ferenc, Orbán Sándor, Romány Pál, Zsarnóczai Sándor vett részt. A bizottság igen jó kezdeményezésnek tartotta a pályázatot, hasznosnak az 1935-ös pályázat eredményeinek publikálását. Sajnálattal állapította meg, hogy Torkos Veronika - a pályázat kezdeményezője és szervezője - nem tudott az ülésen részt venni. A bizottság a tájékoztatót igen jónak tartotta, pusztán azt kifogásolta, hogy a pályázati kiírás elmulasztotta az 1935-ös pályázatban

szerelő községek újbóli felmérését. A vitában felhívták a figyelmet arra, hogy helyes lenne Kerék Mihály és Kiss Albert hagyatékát gondozni.

Határozat: a. A Magyar Tudományos Akadémia Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottsága 1991. szeptember 26-i ülésén megvitatta Vágvölgyi András előterjesztését a "Falurajzok 1990" pályázatról. A pályázatot eredményesnek és hasznosítását fontosnak tartotta.

b. Javasolja a Szociológiai Intézetnek, illetve a pályázat szervezőinek, hogy a legjobb pályamunkák nyomtatásban való megjelentetésének érdekében még ez évben nyújtsanak be pályázatot az OTKA-hoz.

c. A bizottság támogatja a Szociológiai Kutatóintézet azon kutatásait, amelyek a beküldött tanulmányok részletesebb feldolgozására, kiegészítésére irányulnak, helyesli, ha koncentrálnak egy-egy résztemára./Pl. új rétegek, csoportok megjelenése, szerepe a falusi társadalomban; a falusi szegénység történelmi alakváltozásai; gazdálkodási - gazdálkodói stratégiák és magatartásminták szociológiai elemzése stb./, vagy egyes térségekre, régiókra /erre is lehetőség lenne, mivel nagyobb számú dolgozat érkezett pl. a Jászságból, Hajdú-Bihar megyéből, a Tiszazúgból/.

d. Javasolja, hogy Torkos Veronika - vagy az intézet más munkatársa, esetleg kollektívája - nyújtson be OTKA pályázatot az 1935-ben készített falurajz pályázatokban szereplő községek újbóli, összehasonlító felmérésére.

3. Tájékoztató a bizottság érdeklődési körébe tartozó, elfogadott OTKA pályázatokról.

Zsarnóczai Sándor a meghívóhoz írásban mellékelt előterjesztésének szóbeli kiegészítése után a vitában Andorka Rudolf, Béres Csaba, Gunst Péter, Harcsa István, Fekete György, Orbán Sándor, Romány Pál, Varga János vett részt.

A vitából kiderült, hogy a bizottság a tájékoztatót igen hasznos információs anyagnak tartotta. Kár, hogy nem tartalmazta az elutasított pályázók és témák jegyzékét, az elutasítás okára is kitérve.

Határozat: A Magyar Tudományos Akadémia Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottsága 1991.szeptember 26-i ülésén Zsarnóczai Sándor előterjesztése alapján áttekintette az érdeklődési körébe tartozó, a II., IV.,IX. és X. osztály által támogatott 1990-ben elfogadott OTKA pályázatokat. A bizottság helyesli azt a szakszerűséget, demokratizmust és nyíltságot, amely az OTKA Bizottság munkáját jellemzi. Javasolja, hogy az OTKA Bizottság fontolja meg, nem kellene-e a tudományos osztályoktól javaslatokat kérni a fontosnak ítélt témákra és azokat az OTKA hírlevél útján közölni a kutatóintézetekkel és egyetemekkel.

b. Az OTKA által támogatott témák sokrétűek és remélhetően több kérdésre tudományos értékű választ adnak. Azonban nem fedik le az Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottság által fontosnak tartott kutatási területeket. Ezért a bizottság felkéri Orosz Istvánt arra, hogy az agrártörténet, Kulcsár Lászlót a faluszociológia, Juhász Jánost a szövetkezetelmélet, és Hoffmann Tamást, hogy a néprajz tudományos művelői közül 1991. december 1-ig készítsék el azoknak az intézményeknek és személyeknek a névsorát, amik /akik nem szerepelnek az OTKA pályázatot nyertek között, de indokolt lenne őket pályázatra ösztönözni. E névsorok alapján a bizottság elnöke és titkára levélben felkéri őket arra, hogy 1992-ben pályázzanak OTKA kutatási támogatásra. Egyidejűleg tájékoztatást adnak számukra a bizottság által fontosnak ítélt kutatási témákról.

c. A bizottság megállapítja: lekérte annak lehetőségét, hogy az Agrártörténeti Szemle finanszírozásához 1991-ben OTKA forrást is igénybe vegyen. Megbízta a bizottság titkárát, hogy 1991. novemberében hívja fel a tájékoztatóban felsorolt

támogatást nyert személyek figyelmét arra, hogy az Agrártörténeti Szemle publikációs lehetőséget teremt számukra, ha az 1992-es évre szóló költségvetésük "publikálás" rovatában /1.1.4.rovat/azt megtervezik és jóváhagyás után az arra tervezett összeget átutalják az Agrártörténeti Szemle számlájára.

4. Egyebek.

a. Tájékoztató a IV.osztályhoz tartozó bizottságok titkárainak 1991. szeptember 10-i üléséről.

Zsarnóczai Sándor beszámolt a Kovács Ferenc akadémikus által tartott titkári értekezletről, amelyben információt kaptak az akadémiai reform fő irányairól; a bizottságok működésének elveiről; egy 1991-ben induló kiadványról, amely a IV.osztály és bizottságainak működéséről adna rendszeres tájékoztatást a minősítettek és a IV.osztály érdeklődési körébe tartozó tudományos, állami, társadalmi szervezeteknek, a kiadvány főszerkesztője Kovács Ferenc, szerkesztője Zsarnóczai Sándor lesz; a bizottságok működésének anyagi támogatásáról. Kovács Ferenc akadémikus kiegészítése után a tájékoztatót a bizottság tudomásul vette.

b. A bizottság érdeklődési körébe tartozó folyóiratok, kiadványok jegyzékének összeállítása.

Zsarnóczai Sándor tájékoztatta a bizottságot arról, hogy a IV. osztály 1991.október 15-ig minden bizottságtól bekéri azoknak a folyóiratoknak, kiadványoknak a jegyzékét, amelyekben megjelent publikációkat a tudományos minősítésnél, OTKA pályázatok elbírálásánál figyelembe kell venni. A bizottság felkérte Orosz Istvánt a történelem, Kulcsár Lászlót a szociológia, Hoffmann Tamást a néprajz, Juhász Jánost a szövetkezelméleti kiadvány-jegyzék összeállítására azzal, hogy azt október 14-ig juttassák el Zsarnóczai Sándorhoz.

c. A bizottság érdeklődési körébe tartozó minősítettek névsorának elkészítése.

A IV. osztály felkérte a bizottságokat, hogy a készülő információs kiadvány címlistájának összeállítása és a rendszeres kapcsolattartás érdekében állítsák össze a bizottság érdeklődési körébe tartozó minősítettek névsorát. A bizottság felkérte Zsarnóczai Sándort a névsor összeállítására és a IV. osztályhoz való eljuttatására.

d. A bizottsági elnök személyének megerősítése.

Andorka Rudolf akadémikus, bizottsági elnök kérésének megfelelően a bizottság megvitatta: alkalmasnak tartja-e Andorka Rudolfot rektorra történő megválasztása után is az elnöki tisztség ellátására. A bizottság egyhangúlag, ellenszavazat és tartózkodás nélkül alkalmasnak tartja Andorka Rudolfot az elnöki feladat ellátására és ezért arra kéri, erről a tisztségéről ne mondjon le.

1. Javaslat az agrártörténeti kutatási témákra

A napirendet előterjesztő Szakács Sándor javasolta, hogy a bizottság egy későbbi ülésén ismételten tárgyalja a témát. Addig a bizottság tagjai juttassák el hozzá a kutatási témákkal kapcsolatos javasolataikat.

A vitában Andorka Rudolf, Fekete György, Gyimesi Sándor, Karasszon Dénes, Lőkös László, Sárkány Pál, Szuhay Miklós és Zsarnóczai Sándor vett részt.

Határozat: Az MTA Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottsága 1991. december 16-i ülésén előzetes vitát folytatott a kutatásra ajánlott agrártörténeti témákról. Felkérte Szakács Sándort, hogy a következő bizottsági ülésre állítson össze írásos javaslatot. A bizottság tagjai 1992. január 15-ig javasolataikat juttassák el Szakács Sándorhoz. A kutatási témajavaslat vegye figyelembe, hogy a bizottság tagjai a napirend tárgyalásánál a következő témákra hívták fel a figyelmet:

- A falusi önkormányzatok intézkedéseinek, különböző állami, társadalmi szervek agrárpolitikai döntéseinek, állásfoglalásainak elemzése;
- a mezőgazdaság kommercializálódásának vizsgálata;
- a mezőgazdasági üzemeken belüli és feletti érdekek és érdekvédelmi szervezetek kialakulásának kutatása;
- az agrárszektorban érvényesülő munkaerőmozgások, a mezőgazdasági munkaerő helyzetének vizsgálata,
- az emberi erőforrások helyzetének, az agrárértelmiség szerepének, helyzetének elemzése;
- az üzemformák, az üzemméretetek, a szövetkezeti formák kutatása;
- az élelmiszergazdaság kialakulási folyamatának elemzése;
- a tanyarendszer helyzetének felmérése;
- a jövőkutatás alkalmazása, helyzetének vizsgálata;
- az állatorvoslás történetének kutatása.

2. Tájékoztató a Magyar Agrártörténeti Társaság megalakulásáról

Szakács Sándor beszámolt arról, hogy 1991. december 12-én a Mezőgazdasági Múzeumban 70-80 érdeklődő jelenlétében megalakult a Magyar Agrártudományi Egyesület Agrártörténeti Társasága. A Magyar Agrártörténeti Társaság nemcsak a fontos agrártörténeti eseményekről való megemlékezéseket, hanem agrártörténeti kutatások támogatását, és azok megállapításainak terjesztését is feladatának tartja. A Társaság Wellmann Imre akademikust tiszteletbeli elnökévé, Gyimesi Sándort ügyvezető elnökévé választotta és létrehozta a 15 tagú elnökséget.

A tájékoztató kapcsán elhangzott az a javaslat, hogy mind az új társaság, mind a bizottság fordítson gondot arra, hogy az agrárfelsőoktatási intézményekben legyen agrártörténeti oktatás.

Határozat: Az MTA Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottsága örömmel üdvözli a Magyar Agrártörténeti Társaság megalakulását. A társaság tevékenységét fontosnak tartja, és azt lehetőségeihez képest támogatja. Örömmel veszi tudomásul, hogy a társaság vezetésében Wellmann Imre akadémikus és Gyimesi Sándor egyetemi tanár kiemelkedő szerepet kaptak. Felkéri őket arra, hogy mint bizottsági tagok, tegyenek meg mindent a Magyar Agrártörténeti Társaság és az MTA Agrártörténeti és

Faluszociológiai Bizottsága közötti ésszerű munkamegosztás és szoros kapcsolat kialakítása érdekében.

3. Tájékoztató az Agrártörténeti Szemle újrakiadásának helyzetéről

A napirend eredetileg tervezett előadójának Wellmann Imrének betegsége miatt a tájékoztatót Szakács Sándor terjesztette be. Mind az előterjesztésből, mind a vitából kitűnt, hogy az Agrártörténeti Szemle 1988-as, 1989-es és 1990-es számai nyomdakész állapotban vannak. Kiadásukat nemcsak egy kiadást megszüntető korábbi MTA határozat, hanem egyrészt pénzhiány, másrészt nyomdakapacitás-hiány akadályozta.

A bizottság korábbi határozata alapján megindultak a tárgyalások a szükséges pénz megszerzése érdekében. A Földművelésügyi Minisztérium évi háromszázezer-ötszázezer forint támogatást ígért. Folytatódnak a tárgyalások a még hiányzó összeg megszerzéséért.

Határozat:

A bizottság megtárgyalta az Agrártörténeti Szemle kiadásának helyzetéről szóló tájékoztatót. Örömmel vette tudomásul, hogy az újrakiadás személyi feltételei létrejöttek és remény van a szükséges pénzügyi források kialakulására is. Felhívta a szerkesztő bizottság figyelmét az 1991. március 20-i bizottsági ülés e témában hozott határozatának végrehajtására. Elsősorban a pénzügyi forrás bővítésével és az Agrártörténeti Szemle címével és profiljával kapcsolatos állásfoglalás érvényesítésére.

4. Az 1992-es rendezvény-naptár összeállítása

Zsarnóczai Sándor szóbeli előterjesztését követő vita után a bizottság jóváhagyta az 1992 évi rendezvény-naptárt, azzal a kiegészítéssel, hogy az év közben változhat.

Határozat: Az Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottság 1992 évi rendezvény-naptára a következő:

a. Bizottsági ülések időpontja:

- 1992. március 12. 10 óra
- 1992. június 11. 10 óra
- 1992. szeptember 10. 10 óra
- 1992. december 10. 10 óra

b. Rendezvények:

- Bekapcsolódás Tessedik Sámuel születésének 250. évfordulójára emlékező rendezvényekbe.
- Elősegíteni, hogy az Agrárközgazdászok Nemzetközi Szövetsége által 1992 márciusában, Izraelben rendezendő szövetkezeti szemináriumon Juhász János a bizottság nevében részt vegyen.
- Bekapcsolódás az MTA 1992. május második heti közgyűlése rendezvényeibe.
- Bekapcsolódás Amerika felfedezésének 500. évfordulójára tervezett rendezvényekbe.

5. Tájékoztató a bizottság érdeklődési körébe tartozó kiadványok jegyzékéről és a minősítettek névsoráról.

a./ Zsarnóczai Sándor tájékoztatta a bizottságot, hogy az 1991. szeptember 26-i ülésen hozott határozatnak megfelelően Hoffmann Tamás és Juhász János elkészítették azoknak a kiadványoknak a jegyzékét, amelyeket a bizottság a TMB-nek, illetve OTKA-nak figyelembe ajánl, a pályázók publikációs tevékenységének megítélésénél néprajzból, illetve szövetkezetelméletből. Egyben arra is utalt, hogy addig nem érdemes ezeket az Agrártudományok Osztályának megküldeni, amíg Orosz István agrártörténetből, Kulcsár László faluszociológiából össze nem állítja a kért jegyzéket.

b./ Zsarnóczai Sándor az írásban beterjesztett, a bizottság érdeklődési körébe tartozó minősítettek jegyzékét, szóban azzal egészítette ki, hogy a 359 nevet tartalmazó jegyzék 102 történész, 13 szociológus, 125 agrárközgazdász, 40 elméleti közgazdász 33 néprajzos, 29 földtudomány művelőjének és 17 jogásznak az adatait tartalmazza. A sok közgazdász azért került a névsorba, mivel a bizottság érdeklődési körébe tartozó szövetkezeti témákkal foglalkoznak.

A szóbeli előterjesztést követő vitából kiderült a névsor összeállításának gondossága, jó hasznosítása, de elhangzott az a jogos bírálat is, hogy nemcsak a társadalomtudományi fokozattal rendelkezők névsorából kellett volna kiemelni a jegyzékbe kerülőket, hanem az orvos, illetve állatorvostudomány művelőiből is, mivel azok között is található történeti, szociológiai érdeklődésű személy.

Határozat: a. A bizottság elfogadta azoknak a néprajzi, illetve szövetkezetelméleti kiadványoknak a jegyzékét, amelyekben megjelent publikációkat javasolja figyelembe venni egyes személyek tudományos tevékenységének megítélésénél. Ismételten felkéri Orosz Istvánt, hogy az agrártörténeti, Kulcsár Lászlót, hogy a faluszociológiai irodalomjegyzéket állítsa össze, hogy azok a már jóváhagyottakkal együtt az Agrártudományok Osztályának átadhatók legyenek.

b. A bizottság jóváhagyta az érdeklődési körébe tartozó minősítettek névsorát. Úgy döntött, hogy a névsorban szereplőket kéri felvenni az Agrártudományok Osztálya Tájékoztatójának terjesztési címjegyzékébe, és velük kíván kapcsolatot kiépíteni.

6.3.2 Biometriai és Biomatematikai Bizottság

Beszámoló az MTA Biometriai és Biomatematikai Bizottságának tevékenységéről

Az MTA Biometriai és Biomatematikai Bizottsága 1991-ben elsősorban tudományszervezési feladatokkal foglalkozott. A IV. Osztály által kért állásfoglalások, véleményezési feladatokon túl a következő rendezvények szervezésére került sor:

- az AGRO 21 program véleményezése, a kutatáshoz való kapcsolódás területének a körülhatárolása.

- Ju.M.Szvirezsev professzor (Nemzetközi Modellezési Csoport) nyilvános előadásának a megszervezése az MTA-n.

Az előadás címe: Agroökológiai modellezés - Joe Parry professzor (Rothamsted Experimental Station) előadása a többváltozós statisztikai módszerek alkalmazása a mezőgazdasági kutatások területén (1991. június).

- A bizottság közreműködésével 1991. októberében Workshop-on Agricultural Modelling címmel egy három napos nemzetközi rendezvényt szerveztünk, melynek célja az AGRO 21 kutatások módszertani megalapozása és nemzetközi együttműködések kialakítása volt.

A bizottság változatlanul jelentős részt vállal a hazai és nemzetközi biometriai élet szervezéséből.

A Nemzetközi Biometriai Társaságban (IBS) képviseletet az ún. Magyar Régió képviseli az MTA támogatásával. A Magyar Régió elnöke és titkára fordított szereposztásban megegyezik a bizottság vezetésével. Elnök Baráth Csabáné, titkár Dr. Harnos Zsolt. Az IBS-sel kapcsolatunk folyamatosan szélesedik, s így egyre több tartalmas nemzetközi együttműködés kilakítását tudjuk elősegíteni. A bizottság tevékenysége jelentősen összefonódik az IBS Magyar Régiójának és az MBT Biometriai Szakosztályának a munkájával, ami biztosítja a gyakori találkozás feltételeit (2 havonta előadói ülések). Ezen ok miatt ritkábban kerül sor formális bizottsági ülésekre. 1991-ben két ülést tartottunk. A felmerült problémákat a jelzett rendezvényekhez kapcsolódóan tárgyaltuk meg.

6.3.3 Marketing Bizottság

Észrevételek "A kormány agrárpolitikája és programja" című vitaanyagról, különös tekintettel a marketing vonatkozásokra

Az MTA Marketing Bizottsága 1991. márciusi ülésén határozatot hozott, hogy tanulmányozza a kormány új agrárpolitikájának programjavaslatát és észrevételeket tesz, illetve felkérés esetén marketingstratégiai ajánlásokat dolgoz ki hozzá.

A munka első szakaszaként az e feladatra megválasztott ad hoc bizottság (tagjai: Gaál Béla, Gerely Péter, Halmai Péter, Kartali János, Márton János, Proksza János, Sass Pál, Szabó-Pelsőczy Miklós, Újhelyi Tamás, Vajda László) megvitatta a programot.

Az alábbi észrevételeket az ad hoc bizottság vitaanyaga, valamint az augusztus 14-én ülésező Marketing Bizottság észrevételei alapján állítottuk össze. Munkánk során az a meggyőződés vezetett, hogy minden olyan gondolatunk, mely az új agrárpolitikába bekerül, rövidebb-hosszabb távon hasznos lehet.

A mondanivalót két nagyobb részre tagoltuk.

Az első részben a kormányprogrammal kapcsolatos általános észrevételeinkről szólunk, míg a második részben a piac, a kereskedelem, a marketing oktatás, a struktúrapolitika, a pénzügy stb. részkérdéseit érintjük.

I. rész

1. A kormányprogramnak világosan ki kellene mondania, hogy nem tartalmazza a magyar élelmiszergazdaság hosszú távú fejlesztésének stratégiai kérdéseit, hanem a Közös Piacba történő belépésünk megalapozását szolgálja, a magyar élelmiszergazdaságra vonatkozóan.

A belépésre készülő és vállalkozó mezőgazdaság minden dolgozójának és minden irányító szervezetének központi feladata a Közös Piacban majdan hasznosítható értékek megmentése és annak elkerülése, hogy közös piaci versenytársaink agrárértékeink helyett a magyar élelmiszergazdaság romjait fogadják be.

2. A Közös Piacban az agrártámogatás valószínűen hosszú távon fennmarad piaci és strukturális vonatkozásban is. Ez egyben jelzi, hogy világgazdasági mozgásokat csak megfelelő állami támogatással lehet szinkronba hozni, ezért az állami támogatás igényéről a magyar mezőgazdaság semmiképpen nem tud

lemondani, elsősorban a strukturális (pl. környezetvédelem, infrastruktúra, földminőség stb.) támogatásokat illetően.

Az élelmiszergazdasággal szemben megfogalmazott igény, nevezetesen a hosszabb távon is megkívánt pozitív export-import egyenleg, az anyagban tervezett támogatási szinten irreális, nem valósítható meg. (Ausztrália és Új-Zéland mezőgazdaságának "támogatás nélkülsége" nekünk nem lehet példa, és vegyük figyelembe, hogy a Közös Piac - illetve az ahhoz való csatlakozásunk - oda-vissza is hat, s végső soron a Marketing Boardok és más szükséges intézmények szervezését is állami segítséggel kell létrehozniuk.)

3. Annak ellenére is versenyhelyzetbe kell hozni magunkat, ha hiányzik az erős ipari háttérünk. (Az erős ipari háttér hiánya többszörös hatású: megnehezíti az agrártermelés és az élelmiszeripar versenyképességének kibontakozását, gátja az infrastruktúra fejlesztésének, és nem utolsósorban hiányzik az az ipari eredetű extraprofit, amely az agrártámogatások forrását képezhetné.)

Arra is nagyon kell ügyelnünk, hogy a hazai piacunk ne szűküljön tovább még néhány százalékkal sem.

4. Markánsabban meg kellene fogalmazni - esetleg jobban szétválasztani -, hogy mi a jelen és a jövő kérdése, problémaköre, ami ugyancsak kapcsolódik az "átmenet" bonyolult problémáihoz. Ami a távlatot illeti, átfogó és hosszú távú agrárexport-fejlesztési koncepcióra van szükség, amelynek megvalósítását egy központi szervezetnek kell koordinálnia, részben az illetékes hatóságok irányítása mellett, és amelynek finanszírozásába költségvetési, vállalati és külső (pl. Phare, Világbank) források ugyancsak figyelembe veendők.

5. Sok nehézséget okozott, s okoz a jövőben is, hogy még nincs differenciált üzemi struktúránk. Nem csak a tulajdonviszonyok rendezésére, hanem a versenyképes vállalkozások kialakítására van szükség.

Az agrárgazdaság üzemi és vállalati szerkezete feltétlenül nagyszámú kisgazdaság irányába tolódik. Ezért - az ember léptékű kistermelés feltételeinek gyors megteremtése után - a jövő egyik legfontosabb kérdése - különösen az export vonatkozásában - a kis tételek egyöntetű nagy tételekké való egyesítése és a minőség garantálása. Ehhez megfelelő szervezet és irányítás kell.

A piac követelményeinek a kistermelőkhöz való leviteléhez szaktanácsadó szervezet szükséges. Ennek a feladatnak az ellátása nem hagyható a kereskedelemre. Lényeges állami-szövetkezési-termékszervezeti feladatok is vannak ezen a területen.

6. Az irányítási, szaktanácsadási és marketing információt a termelők által érthető és alkalmazható formában kell hozzájuk eljuttatni, illetve szabad felhasználásukra felkínálni.

Külföldi tapasztalatok egyértelműen bizonyítják, hogy a termelők elsősorban napi, illetve hosszú távú értékesítési, beszerzési és gazdaságvezetési döntéseikhez szükséges árakat, partnereket, jogszabályismeretet igényelnek. A költséghelyzet megítéléséhez összehasonlító adatok kellene, amelyek forrása a számviteli statisztikai adatszolgáltatás lehet. E nélkül lehetetlen megbízható alapra helyezni a gazdaságok ésszerű működését. Az is lényeges, hogy a jövőbeni tárgyalásokon a Közös Piac szervezeteiben megbízható adatbázissal rendelkezünk a tervezett, illetve javasolt intézkedések kihatásairól.

7. Jobban kellene hangsúlyozni a programban a szövetkezet, illetve a szövetkezés, valamint az egymás között is jól kooperáló szakmai szövetségek fontosságát, hiszen az EK szervezetek az agrárpolitika finanszírozásában csak olyan mértékben vettek részt, ahogy az új tagországok létrehozták az ehhez szükséges nem állami! - szervezetet. A megvalósított valódi szövetkezetek érdekeltségi kapcsolata tagságukkal nagyon jelentős kétirányú irányítási, szabályozási, ellenőrzési ellátást tesz lehetővé.

Nem véletlen tehát, hogy minden országban kiemelt fontossága van a szövetkezeteknek a mezőgazdasági termékek értékesítésében. Ehhez ugyancsak gyakran kapcsolódik a szövetkezeti alapon megszervezett piackutatás, marketing tanácsadás stb. A mezőgazdasági termékek feldolgozása, piacos termékekké való alakítása is célszerű, ha a termelők által ellenőrzött szövetkezeti vállalkozásokban történik. Ezzel elkerülhető a kizárólag profit-centrikus és monopol pozíció kiépítése felé törekvő vállalkozások egyeduralma.

8. Helyes, hogy a programban már benne van a konzisztens falupolitika, de még változatlanul alárendelt helyre szorult a kultúrállamok agrárpolitikáját jellemző fő cél, vagyis a mezőgazdasági népesség anyagi és kulturális színvonalának emelése, a lakosságmegetartó képessége.

9. Fogalmazzuk meg félreérthetetlenül, hogy a külföldieknek elsősorban nem kedvezmények kellene a "tőke becsalogatásához", hanem gazdaságpolitikai biztonság, bürokráciamentes ügyintézés és a jelenleginél lényegesen jobb információs infrastruktúra. A belföldi magántőke gyorsabb kialakulása viszont kedvezmények nélkül elképzelhetetlen.

10. Nem világlik ki a programból egyértelműen az indokolt óvatosság. (Gazdasági nehézségek esetén lehet-e például az agrárstruktúrát jelentős mértékben megváltoztatni?) A nagymértékű spontán privatizáció következtében fennállhat annak a veszélye, hogy nem mezőgazdasági érdekeltségű cégek kezébe kerül az élelmiszeripar jelentős része, holott az érzékenyebb termékpályákon a feldolgozás (pl. a húsiparban) nem lehet meg a nyersanyagtulajdonosok tulajdonosi érdekeltsége nélkül.

Annak a veszélye is fennállhat továbbá, hogy külföldi cégek kezébe kerül a magyar mezőgazdaság jelentős - és pedig legversenyképesebb - része, ezek érdekeltsége azonban ellentétes lehet a hazai termelés érdekével.

11. El kellene döntenünk, hogy melyik csoporthoz tartozunk (a Cairns-éhez vagy az Európaihoz?). Európa ne csupán jelszó legyen, hanem reális lehetőségeken nyugodjék: pl. még a strukturális leépítéshez is támogatásra szorulunk (ehhez csupán a Phare program kevés!).

12. A piacfeltáró kutatásokkal párhuzamosan erősebb mezőgazdasági kutatás kellene. (Állami költségvetés mentes agrárkutatás nem képzelhető el.) A szaktanácsadás megszervezéséhez támaszkodni kell a kutatóhelyekre is. A biotechnológiai kutatások kezdeti sikereiből a mezőgazdaságban ma még messzemenő következtetéseket levonni kockázatos volna.

13. Hangsúlyozni szeretnénk, hogy dinamikus rendszerrel állunk szemben (5 év múlva már nem ugyanaz egy ország, mint ma, mert közben valamire változik), tehát ennek főbb tendenciáit is ismernünk kellene a jobb döntésekhez. Ismernünk kellene továbbá az új agrárprogram feltételrendszerét is, mert enélkül nem áll biztos lábon a legjobb koncepció sem. Idézet a programból - "az ágazat új beruházási ciklus előtt áll". - Vajon miből lehet beruházni?

Fel kellene tárnunk jobban - elsősorban az értékesítés bizonytalansága és a hitelkamatok nagysága következtében mutatkozó krízistüneteknek a részletes okait és megoldásuk módjait is, mert azok leküzdéséhez nem elegendő csupán a struktúra átalakítás.

II. rész

1. Az anyagnak keményebb piacpolitikai indítását vártuk, mivel alapvető gazdaságpolitikai feladat megoldásáról van szó.

2.. Feltétlen bővítendő az anyag azzal, hogy valójában mi kell a főpiacokon, s erre kell stratégiát kidolgozni. (Főpiacaink: a/ belföldi piac, b/ EK piac, c/ volt szocialista országok, d/ Észak-Amerikai területek, e/ Távol-Keleti - NIC=újonnan iparosodó - országok).

3. A régi, ún. KGST országok, mint piaci lehetőség is, valójában kimaradtak a kalkulációból (pedig a nyugati szakirodalomban sokat foglalkoznak a "lábraállításukkal"). Végzetes hiba lenne pl. nem számolni a szovjet piaccal! E problémacsoport megoldására létre kellene hozni a Kelet-Európai Fizetési Uniót.

4. Tekintsük fontosnak, hogy a létrehozandó nagybani piacok és árutózsde legyenek központjai a piacépítésnek, és referencia piacai az agrárlexportnak is, szem előtt tartva mindenkor az agrárérdekek érvényesülését.

A mezőgazdasági-falusi-tanácsadó-informáló-irányító feladatok, a megalapozó adatbank kiépítése és annak marketing ajánlások formájában való hasznosításához a potenciális szakértelem-kapacitás összefogása és ésszerű fejlesztése elengedhetetlen.

A vállalkozások szabadságának hangsúlyozása mellett el kell kerülni erőforrásaink elaprózását, párhuzamos és felületes piackutató - tanácsadó szervezetek elszaporodását - ismeretbázis nélkül. Ebből adódóan javasolható jelentős, folyamatosan karbantartott adatbázisok (elsősorban piaci információk, árak, partnerek, minőségi, növény- és állategészségügyi követelmények, vámok, piacrajutási feltételek stb.) tárházának létrehozása.

Nagyon lényeges az ilyen adatokhoz való szabad és könnyű hozzájutás feltételeinek megteremtése, amelynek finanszírozása az állam feladata legyen, mivel az ilyen ismeretbázis a kormány mezőgazdasági-irányítási feladatának az egyik legfontosabb eszköze.

5. Világosan állást kell foglalni kereskedelempolitikai kérdésekben (például önmagában a költségmegtakarítás még nem biztos, hogy eredményre vezet). Sokkal konkrétabban kellene megfogalmazni az állam feladatát (pl. a belkereskedelmet illetően, az állam mit kíván tenni a piacépítési programért?).

A piacot illetően is a sokszínűség-sokirányúság legyen a vezérlő gondolat.

6. A magyar agrárkomplexum mérete, termékválasztékának szélessége a foglalkoztatásban, jövedelemszerzésben, a nemzetközi fizetési mérlegben való fontossága miatt kiemelkedően jelentős a mezőgazdaság kockázatminimáló irányba való tudatos vezetése. A természetben nem csak a leállítás nem lehetséges, hanem az egyik évről a másikra az egyes régiókat, ágazatokat sem lehet kitenni az értékesítés ellehetetlenülésének. Nem csak piaci intervenció szükséges, hanem tudatos, sokirányú, a piacokra való kijutást elősegítő állami tevékenység is. Ez a különböző piacok bejutási feltételeinek számon tartásától a kereskedelmi megállapodásokig stb. terjed. A viszonylag csekély méretű magyar export számára akár egy-egy városállam (pl. Honkong, Szingapúr) vagy üdülő-régió piackénti feltárása is nagy fontosságú lehet.

A feltételek azonban bármikor megváltozhatnak az ezzel járó súlyos értékesítési és termelési kihatásokkal. Ezért a sokirányú potenciális értékesítés feltételeinek folyamatos megteremtéséről és a kérdés gazdaságpolitikai kezeléséről a kormány nem mondhat le. Piacgazdasági eszközökkel, közvetett irányítással, tudatos vezetéssel kell az agrárkomplexumot az egész ország legnagyobb hasznára működtetni, illetve megváltoztatni.

Az állam a mezőgazdaság irányítását és szabályozását elsősorban a lehetőségek feltárása, az információk, a kutatási eredmények rendelkezésre

bocsájtása útján lássa el. Kötelező szabályozás csak ott és annyi legyen, ahol ennek hiánya érdeksértő (pl. a minőség garantálása). A szervezetet a sokszínűség, a különböző formák és megoldások egymás melletti létezése és működése jellemezze; ezek közül azonban egyértelműen kiemelkedő szerepe legyen az önkormányzatoknak, a szövetkezeteknek, a konkrét termékre informáló szervezetek (termékszervezetek) kialakításának alulról történő indítással és vezetéssel, de az állam gondoskodó és pártoló odafigyelésével.

7. Általánosan az tűnik ki a tervezetből, hogy a program nem fejez ki átgondolt struktúrapolitikai koncepciót. Ezen belül nagyon lényeges a piaci struktúra javítása. Pl. nem lenne szabad a belkért és a külkért mereven szétválasztani: ki kellene építenünk a mezőgazdasági kereskedelem agrárérdekű szervezetét; a nagykereskedelem kiépítésében az FM-nek is részt kellene venni stb..

Tisztázni kellene, hogy bizonyos marketing programokat milyen módon támogasson az állam; pl. államilag támogatott promóciós programok lennének szükségesek (lásd pl. a bolgár bor betörését állami segítséggel az angol piacra). Tudatos, közösségi marketing programok kellenének állami segítséggel - később, az image kiépítése után a cégek már maguk is "megállnak". Az államnak elsősorban eszköz oldalról kellene segítenie.

8. Az igaz, hogy új termékstratégiára van szükségünk, de a mindenütt egységesen jó, ún. márka minőségre képtelenek vagyunk egyből rátérni, de lehet, hogy nem is lenne célszerű, mert valószínűen időközben a Nyugat néhány tömegtermék vonatkozásában mint alapanyag szállítót "igényel" bennünket (pl. hasított félsertés). Másrészt nagy hozzáadott érték tartalmú termékeket egyre nagyobb mennyiségben szeretnénk Nyugatra exportálni. Ilyen termék előállítása pedig legalább azonos nyersanyagot igényel, mint amelyet a nyugati feldolgozó már ma is előír. Nem beszélve arról, hogy az élelmiszerrendészeti előírások egyre szigorúbbak és az élelmiszerek tisztaságát, megfelelőségét az egészséges élelmiszer, az élelmiszerbiztonság követelményeinek, a nyersanyagok, a termesztéstechnika és -technológia ellenőrzésével vizsgálják. Ezért végső soron csak egységes minőségszemlélet fogadható el és deklarálnak a programban.

9. Nagy súlyt kell helyeznünk az agrárpiacon rendtartás létrehozására és támogatására. Jól működő önfinanszírozó jellegű szervezetek (elsősorban termelői) és üzlethálózatok is kellenének, mert az agrár- és élelmiszerkereskedelem gondjai kedvezőtlenül hatnak az agrártermelésre is, másrészt szükséges a piac és a szabályozás "áttetszősége" (transzparenciája), a piaci játékszabályok meghirdetése, nyitottsága.

10. Hiányzik a marketing képzés (szakoktatás) összehangolt fejlesztése. Olyan iskoláztatás legyen, hogy pl. hiteket lehessen adni a leendő hallgatóknak. A piaci ismeretek oktatására nagyobb súlyt kell helyeznünk; általánossá kell tenni, minél több gyakorlattal.

A szakértelem-kapacitás összefogásának végső soron jelentős lehetősége a szakoktatás: különböző fokú iskolák, egyetemek és kutatóintézetek bekapcsolása a tanácsadás, a javaslat-kidolgozás, a kérdés-megválaszolás és a stratégia-kialakítás munkájába.

11. Nagy hibának tartjuk, hogy az FM, annak ellenére, hogy az élelmiszergazdaság a GDP mintegy 20%-át adja, nem tagja a Gazdasági Kabinetnek, s nincs az Országgyűlésnek mezőgazdasági bizottsága. Jobban tudatosítani kellene, hogy az agrárágazat különösen érdekelt a forint árfolyamának alakulásában, mind a kiviteli, mind a behozatali oldalról. Nagyobb súlyt kellene fektetni annak tisztázására is, hogy melyek azok az erőfeszítések, amelyeket az ágazat tett (szándékozik tenni), hogy ez irányú érdekeit a Gazdasági Kabinetben érvényesítse.

12. A múltban kialakult gyakorlatnak megfelelően az MNB még mindig magas alapkamatot számít. Véleményünk szerint az eddigieknél sokkal nagyobb kamatkedvezmények megadása indokolt az ágazatban, különösen a magánvállalkozás mozgósítására.

A jelenlegi eljárás jelentősen megdrágítja az ország és ezen belül az agrárágazat hitelezését. Összel, a jegybanki törvényjavaslat tárgyalásakor az FM adjon hangot ennek a gondolatnak, és érjen el nagyobb kamattérítési lehetőségeket.

13. A programtervezet alapján még nem lehet érzékelni, hogy milyen helyzet állna elő forintkonvertibilitás esetén, vagy ha az agrárgazdaság szereplői közvetlenül külföldről jutnának hitelhez.

14. Végül alapvető marketing kérdésnek tartjuk az ökológiai potenciál (környezetvédelem!) kiegészítését is a fogyasztó védelmével. Kézenfekvő, hogy egészséges termékminősítési rendszerek létrehozása kellene. De ki finanszírozza ennek a kifejlesztését?

A nemzeti akkreditálási rendszerben a vizsgáló laboratóriumok, a minőséget tanúsító intézmények alapvető szerepet kell, hogy kapjanak. Ez állami szintű politika, amelynek része az élelmiszergazdaság is. Ennek megfelelően a létrehozáshoz és működtetéshez szükséges finanszírozási részt is költségvetésből kellene megoldani.

Kecskemét, 1991. augusztus 23.

6.3.4 Mezőgazdasági Biotechnológiai Bizottság

Az MTA Mezőgazdasági Biotechnológiai Bizottságának 1991. évi állásfoglalása

1. Ismeretes, hogy az OTKA Természettudományi Szakkollégiuma 1991. februárjában alakult meg. Az orvostudományokat 17, a biológiai és agrártudományt pedig 7-7 tag képviseli. Az 1991-re rendelkezésre álló 1200 mFt-ból 36%, azaz 432 mFt jut az élő természettudományokra. Ennek megoszlása: biológiai tudományok 150 mFt, agrártudományok 135 mFt és orvostudományok 135 mFt, továbbá 12 mFt tartalék, amelynek utólagos elosztásából 4,75 mFt jutott az agrártudományok támogatására.

Sajnos, egyes bírálók még a szöveges elutasításra sem vettek fáradságot, egyszerűen csak áthúzva visszaküldték a pályázatot, ezért a bírálók kiválasztására a jövőben több gondot kell fordítani, különös tekintettel arra, hogy a pályázó jogosult a bírálatot megtekinteni és kifogást emelni ellene. Jelenleg nincs intézményes és hivatalos kapcsolat az OTKA és az OMFB között, amely segítene elkerülni a mindkét helyre beadott párhuzamos pályázatok támogatását.

Az MTA Mezőgazdasági Biotechnológiai Bizottsága az OTKA pályázatok beadási határideje után alakult meg, de a biotechnológiai témájú pályázatok újbóli rangsorolását az OTKA akkori elnökének kérésére végezte el. Ezért a bizottság nehezményezi és egyhangúlag tiltakozik az ellen, hogy az általa összeállított rangsort a támogatások odaítélésénél egyszerűen figyelmen kívül hagyták és visszasorolták a pályázatokat eredeti helyükre, ahol viszont interdiszciplináris tematikájuk miatt esélytelenek voltak. Erről a bizottságot sem szóban, sem írásban nem értesítették. Különösen sérelmes annak ismeretében, hogy az utólag elosztott 12 mFt-ból a probléma megoldására lett volna lehetőség.

A bizottság úgy véli, hogy a jövőben a biotechnológiai témájú pályázatoknak eleve a Mezőgazdasági Biotechnológiai Bizottság kompetenciájába kell tartozniuk és

bíráloik kijelölése is itt kell megtörténnjen. Ez a biztosítéka annak, hogy az interdiszciplináris tematika ne jelentsen hátrányt a rangsorolásnál.

2. A bizottság a közeljövőben tervezett üléseire a következő témák megvitatását javasolja:

- A transzgenikus növény- és állatkísérletek szabályozása. Kívánatos, hogy ezt kormányrendelet vagy törvényi szintű szabályozás kezelje. Ennek összeállítását megelőzően egy - tárcaérdekektől nem befolyásolt - független intézmény, jelen esetben az OMFB vállalja magára a szabályozás alapelveinek megfogalmazását és terjesztését, figyelemmel a Közös Piac országaiban érvényes szabályokkal való összhangra. Ehhez a munkához a bizottság szakmai segítséget nyújt.

- A Növénynemesítési Bizottság, a Genetiki Bizottság és a Mezőgazdasági Biotechnológiai Bizottság együttes ülése, amelynek témája a biotechnológia gyakorlati alkalmazási területe.

- Az élelmiszer-biotechnológia hazai helyzete.

- A graduális és posztgraduális képzés ill. a tantervi reformok felülvizsgálata a biotechnológia oktatása szempontjából.

3. A mezőgazdasági és élelmiszeripari kutatások tarthatatlan helyzetbe kerültek. Egyik példa erre a világbanki hitel segítségével, kormánygaranciával létrehozott gödöllői Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont, amelynek rövid egy év alatt elért ígéretes eredményei máris kedvező visszhangot keltettek nemzetközi szakmai körökben. A bizottság emlékeztet a mezőgazdasági kormányzatnak arra az ígéretére amely szerint a központ öt évig költségvetési támogatásból végezheti azokat a részben alap-, részben alkalmazott kutatásokat, amikből az induló idő eltelte után kedvező feltételekkel hasznosítható eredmények (licence, know-how, szabadalom, termék, stb.) születhetnek. Ezzel szemben az MBK - a többi FM tárcához tartozó kutatóhelyhez hasonlóan - a működésképtelenség határára került a költségvetési támogatás oly drasztikus mértékű visszafogása miatt, ami a munkabér és a TB járulék fedezésére is alig elegendő.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy Magyarország mezőgazdasági-ipari ország, ahol az állam nem vonulhat ki az agrárkutatásból. Ezt még a fejlett ipari háttérrel rendelkező államok (ld. közös piaci országok) is támogatják. A nagy költséggel létrehozott agrárkutató intézmények ellehetetlenülése azt idézheti elő, hogy később mások kutatási-fejlesztési eredményeit jóval drágábban kell majd megvásárolni.

Nem látni tisztán, vajon az FM privatizálni akarja-e a profittermelő intézeteket és ha igen, hogyan. Ki fogja ez esetben föl vállalni a nem privatizálható intézmények vagy intézeti részlegek kutatási támogatását? A bizottság föl hívja a figyelmet arra, hogy az intézetek jövőjével kapcsolatos elemzések során célszerű szem előtt tartani a várható fejlesztési irányokat és a társadalmi igényt. A kutatási intézmények fenntartásának és működtetésének indokolásánál fontos tényező lehet az oktatási funkciók ellátása.

Kívánatos, hogy az FM kutatóintézeteiben az alapozó kutatás az MTA (anyagi és szakmai) segítségével történjék. A kutatóhelyek égető gondjait a bizottságnak - az Akadémia közvetítésével - a miniszterelnökig kell eljuttatni.

7. ÖSSZEFOGLALÓ AZ AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA, 1990-BEN MEGVÁLASZTOTT RENDES ES LEVELEZŐ TAGJAINAK SZÉKFOGLALOIBOL

7.1 Újabb eredmények a hazai gombatermesztésben

BALÁZS SÁNDOR
az MTA rendes tagja

A Zöldségtermesztési Kutató Intézetben mintegy 20 esztendeje foglalkozunk a különböző gombafajok termesztésbe vonásával és ezzel egyidejűleg azok termesztés technológiájának kidolgozásával. Ilyen irányú kísérleteinket az 1970-es évek elején a *Stropharia* fajjal kezdtük és folytattuk a pleurotusok termesztéstechnológiájának kidolgozásával. Ezek a fajok valóban lebontatlan lignint, cellulózt tartalmazó táptalajon képesek fejlődni.

A pleurotusok termesztéséhez lebontatlan mezőgazdasági szerves anyagok használhatók. Kipróbáltuk alapanyagként a hazánkban termesztett gabonák szalmáját, a kukoricaszárat, a csutkát, a csutka és szalma keverékét, a száraz nádat és egyéb szerves anyagokat is. Még az ópium extrahálását követően a mákgubó is felhasználható e célra. A legolcsóbbnak a legnagyobb mennyiségben előforduló szalmák bizonyultak.

A laskatermesztés technológiáját, így a táptalaj kérdését is Európában elsősorban Magyarországon dolgoztuk ki. Eleinte a hőkezelést az *Agaricus* sp.-nél szokásos módon végeztük, tehát 55-60 °C-on tartottuk 18-48 órán át az alapanyagot, és ezt követte 2-4 napos kondicionálás 50 °C-on. A 3-5 napot igénybe vevő hőkezelés és kondicionálás sok energiát igényel, s emiatt az eljárás nem olcsó, noha nagyon hatásos. Intézetünkben ennél olcsóbb eljárásról dolgoztunk. Kis légterű kísérleti hőkezelőkben (1 m³) gőzzel a száraz szalmát 1 órán át hevítettük, és az eredmény jónak bizonyult. A legfőbb gondot technikailag az egyenletes hőhatás biztosítása jelentette a szalmában. Később már 5 m³-es hőkezelőt használtunk, majd ennek eredményessége után rátértünk a ma is üzemileg használt 10 m³-es kezelők alkalmazására.

1990-ben Borotán épült először 4 darab 20 m³-es kezelő, s eddig az eredmények kifogástalanok. Ennél nagyobb tömegben a szalmát úgy hőkezelni, hogy annak minden része steril legyen, nehezen oldható meg. Eljárásunk lényege, hogy a korábbi 3-5 nappal szemben mindössze 1 órán át kell 100 °C-ot biztosítani a hőkezeléshez, s legfeljebb fél óra kiegészítő energia szükséges a 100 °C eléréséhez. Tehát a korábbi energiafelhasználáshoz képest ennél az eljárásnál töredéknyi energiára van szükség, s időben a megtakarítás szintén tetemes. Sikerült tehát a világon először az úgynevezett száraz hőkezeléses eljárást kidolgozni és üzemi viszonyok között üzemeltetni. Az eljárás itthon is terjed, de a külföldi érdeklődés is jelentős. Megjegyzem, hogy az így hőkezelt szalma zsákos kiszárasítása a laskánál szintén hazai úttörőmunka volt.

Ezen a táptalajon a terméseredmények átlagosan elérik a 20 kg-ot 100 kg nedves táptalajon, de gondos kezelés, időbeni szedés, a teljes termésciklus időbeni kivárása esetén 30 kg vagy afeletti termés is elérhető.

Az így készített szubsztrátumot eleinte csak a pleurotusok termesztésére használtuk. Még nem sejtettük, hogy egy eléggé univerzális alapanyaghoz jutottunk. Más fajokra történő felhasználhatósága pedig hihetetlennek tűnt minden gombakutatással foglalkozó szakember számára.

1985-ben a ZKI központi épületének fal menti részében jólfejtett, első pillanatra *Agaricus bisporus* termőtest fejlődött. Meghatározáskor kitudt, hogy egy *Agaricus bitorquis* fajról van szó, amely a *bisporus*-szal szemben nagyobb hőigényével tűnik ki. Spóráról és szövetéről egyaránt leszáporítottuk a talált példányt, és a *Pleurotus*hoz használt, már ismertett táptalajra vittük. Az eredmény hihetetlennek tűnt, hiszen 10-14 nap alatt a táptalajt tökéletesen átszötte, takarás után pedig egészséges, szépen fejlett terméseket kaptunk.

Az eredmény birtokában megkezdhattuk az alaposabb megfigyeléseket. Tisztáztuk a termesztéshez szükséges szaporító anyag mennyiségét, hosszú kísérletsorozatban vizsgáltuk a termesztésben előforduló hazai és külföldi fajtákat, és néhány saját törzs is kipróbálásra került. A legjobb eredményt egy francia törzs és az általunk szelektált *Agaricus bitorquis*, továbbá egy barna színű, általunk begyűjtött bisporus törzs adta.

Tulajdonképpen a szalmán történő termesztés minden mozzanata tisztázódott több mint 20-szoros kísérletsorozatban. Az üzemi bevezetés előtt két kérdésben kell még további vizsgálatot végezni. Noha az elért 15-20 kg-os terméshozam magyar viszonyok között egymagában is igen jelentős eredmény a külföldi trágyás hozamokkal szemben, azonban ez még javítható. Itt a szalma nitrogéntartalmának a növelését kell megoldani; a kísérletek folyamatban vannak. Úgy gondoljuk, hogy természetes növényi nitrogénforrásokra kell szorítkoznunk. Az üzemi bevezethetőséghez biztos 20% feletti kihozatalt várunk. A másik gond a takaróanyag fertőzésmentesítése.

Az új eljárás alkalmazhatóságának kidolgozását követően más fajokkal is kipróbáltuk az általunk előállított száraz eljárással készült alapanyagot. A *Coprinus comatus* esetében úgy tudtuk - magunk is dolgoztunk a *Coprinus*-szal -, hogy trágyakomposzton termelhető. Lényegében a termesztési mód egyezik az *agaricusokéval*, tehát átszövetés után takarni kell a komposztot ugyanolyan takaróanyaggal, mint a csiperkét. Kísérleteink során már az első próbálkozás teljes sikerrel járt. A steril szalmát a *Coprinus* nagyon intenzíven szőtte át, s több egymást követő sorozatban 100 kg nedves szalmán 15-20 %-os kihozatalt értünk el. Ez az eredmény még jobb, mint a trágyakomposzton elért eredmény. A *Coprinus*-szal folytatott kísérletek ismét igazolták, hogy az eddigi elmélet, a lebontott tápanyag, mint specifikus táptalaj, e faj esetében is merőben téves.

A következő faj a *Stropharia rugoso-annulata* volt, melynél eleve feltételeztük a sikert, hiszen saját korábbi kísérleteinkben is tapasztalható volt, hogy nyers, lebontatlan szalmán képes vegetálni. Az eredmények itt is sikeresek voltak. Ennek a gombának a termesztésénél más jellegű gondjaink vannak, mégpedig az ingadozó termés.

Tulajdonképpen az utóbbi 5-6 évben legjelentősebb eredményünk a már részletezett táptalaj-előállítás kidolgozása és a különböző fajok számára való alkalmasságának vizsgálata. A ma legnagyobb érdeklődést kiváltó faj, a *Lentinus edodes* ilyen irányú kísérleteivel szintén sikereink vannak. Ennek a fajnak a termesztésmódja még néhány vonatkozásban nem tisztázódott. Úgy tapasztaltuk, a legnagyobb gond a táptalaj utólagos fertőződése. Teljesen biztos eredményt a technológia alakításában még sehol sem tudtak elérni külföldön sem, de másokhoz viszonyítottan jó úton vagyunk és eredményeink biztatóak.

Vizsgálat tárgyává kell tennünk a *Lepista nuda* termesztési lehetőségeit is, hiszen jó ízű, kedvelt gombáról van szó. Ugyanígy néhány egyéb faj fokozatos kísérletbe vonása is szükségszerű olyan mértékben, ahogy arra időnk és pénzügyi lehetőségeink módját adnak. Egyelőre legfontosabb feladatnak a csiperke szalmán való termesztésének maradéktalan kimunkálását tartom, tehát a gyakorlati alkalmazás lehetőségének megteremtését. Egyidejűleg a *Lentinus edodes* termesztésének módját kell hazai körülmények között kialakítanunk. Természetesen ezek a fő feladatok magukban hordozzák az ezekhez kapcsolódó részlet-, de nagyon fontos kérdések vizsgálatát, kutatását egyaránt.

A szalmás táptalajon, száraz hőkezeléssel történő termesztés bevezetése Magyarországon először került sorra. Ezek az új gyakorlati eredmények néhány alapvető elméleti kérdés tisztázását is felvetik. Úgy tűnik, hogy eddigi eredményeink néhány korábbi elméleti koncepciót megváltoztattak, s ezek háttérének vizsgálata a

közeljövő fontos feladata. Közülük többek között kettőnek a tisztázását tartom nagyon lényegesnek:

1. A lebontatlan táptalajon miért tud megfelelően fejlődni és termést produkálni az *Agaricus bisporus* vagy a *Coprinus comatus*, melyekről úgy tudtuk, hogy csak komposztált táptalajon képesek fejlődni? Ez esetben úgy vélem, hogy elsősorban azt kellene vizsgálnunk, hogy a táptalaj összetétele, lebontottsági szintje, továbbá az említett fajok enzimösszetétele hogyan alakul. Feltételezhető, hogy ezek a fajok is rendelkeznek olyan enzimekkel, melyek az induláshoz szükséges cellulóz- vagy ligninbontást közvetlenül elvégzik. Az is vizsgálandó, hogy milyen szerepe van a száraz hőkezelésnek és az azt megelőző mechanikai előkészítésnek többek között az enzimtevékenység megindításában.

2. Tudvalevő, hogy a szalmák nitrogéntartalma 0,2 és legfeljebb 0,5 %, esetenként még ennél is kevesebb. A hagyományos trágya- vagy szintetikus komposzt nitrogéntartalma 2 % körüli. Átlagosan tehát a szalma 10-szer kevesebb nitrogénnel rendelkezik. Ezért a szalmában lévő nitrogén már 10 kg termés/100 kg táptalaj esetén is kisebb, amit amit a szalmából a gomba felvehet. Kérdés, hogy milyen mechanizmus révén, honnan kerül a többlet nitrogén a gombatermésekbe? Kizárt-e a levegő nitrogénjének közvetlen beépülése a gombába, vagy közvetve, bizonyos mikroorganizmusok révén épül be a táptalajba?

Nyilvánvaló, hogy ezenkívül több lényeges elméleti kérdés is felmerül a jelenleg általunk kidolgozott eljárásra vonatkozóan. Ezek tisztázását azért tartom szükségesnek, hogy módszerünk elméleti hátterének magyarázatát tudjuk adni.

7.2 A műszaki fejlesztés ökonómiai összefüggései a mezőgazdaságban

DIMÉNY IMRE

az MTA rendes tagja

A mezőgazdasági műszaki fejlesztés fogalmát már évtizedekkel ezelőtt igyekeztünk kiterjeszteni. Olyan értelmezésben felfogni, hogy ez nem csupán a gépesítést foglalja magába, hanem kiterjed a biológiai, ökológiai, kémiai, gazdasági tényezőkre is, beleértve, sőt a központba helyezve az ember szerepét.

A mezőgazdasági termelés - akár a többi gazdasági ág vagy ágazat - rendszer gyanánt működik. Ennek a rendszernek egyik bemenete, ha úgy tetszik inputja a műszaki fejlesztés. Ez pedig olyan tényezők halmaza, amelyben az összes többit - tehát a biológiai, fizikai, kémiai, technikai és egyéb tényezőket - az emberi tényező fogja át, foglalja unióba. Vagyis lényegében az emberi tudás - és csak az emberi tudás - alkalmazza a tőlünk függő tényezőket, illetőleg segít alkalmazkodni a tőlünk független tényezőkhöz. A mezőgazdasági termelés mintegy köldökzsinórral közvetlenül kapcsolódik a természeti, nem utolsó sorban az időjárási viszonyokhoz. Ezek a viszonyok alakítani nagyon nehéz, olykor - legalábbis ésszerű gazdasági határok között - csaknem lehetetlen. Sajnálatos, hogy az emberiség részint létfenntartási kényszerből, részint rövid távú haszonlesésből mégis olyan változásokat indított el saját életterében, amelyek megállítására, netán visszafordítására immár minden erőt összpontosítani kellene. Ezek a változások megfelelnek a rendszerelméletből ismert triggerhatásnak, amikor egy viszonylag enyhébb beavatkozás is veszedelmes méretű folyamatot gerjeszt. Talán elég, ha a különböző kürtökből áradó széndioxid feldúsulására, a vele összefüggő üvegházhatás ártalmaira, illetve a csapadékeloszlás megzavarására, vagy az eróziós jelenségek rohamos felgyorsulására és pusztításaira utalok.

Ilyen értelemben is változtatnunk kell eddigi célkitűzéseinken, s a mennyiségi szemléletet kell mielőbb minőségi szemléletre váltani. Túlzás volna, ha azt állítanám, hogy ez valami vadonatúj törekvés. Bizonyos minőségi követelményeket mindenkor, régebben is szem előtt kellett tartani. Az viszont kétségtelen, hogy sok esetben szó szerint, vulgárisan értelmeztük "a mennyiség a minőségbe csap át" elvét. Megnyilvánult ez a felfogás a mennyiségi mutatók túlbecsülésében, az anyagi és erkölcsi elismerés hozzájuk kötésében egyaránt.

Igen sok erre vonatkozó bizonyítékot szereztünk annak, az OTKA keretében folytatott kutatásnak a során, amely az erőforrás-racionalizálás és az értékelemzés területét ölelte fel.

Az értékelemzés - nagy leegyszerűsítéssel - valamely termék értékét a funkció és a költség hányadosának tekinti. Másszóval: annál értékesebbnek tart bizonyos terméket, minél átfogóbb annak a funkciója, azaz minél több emberi szükséglet kielégítésére alkalmas. Az érték másik meghatározója pedig a termék előállítási költsége. A fajlagos költségek emelkedése ugyanis arányosan rontja a termék értékét. Ez a megállapítás látszólag ellentétes azzal a nézettel, amely a termék értékét a létrehozásához társadalmilag szükséges munkában látja és eszerint határozza meg. Amellett előfordulhat, hogy valamely termék becsességét éppen a drágasága adja meg a vásárló szemében. Az ilyen ellentmondások azonban vitathatók. Ha ugyanis a funkciót, mint olyat, közelebbről vesszük szemügyre, nyomban felfedezzük, mennyire bonyolult és összetett fogalomra bukkantunk. Fellelhetők benne a hasznos tulajdonságok - amilyen például valamely termék beltartalma, tápértéke, vegyi összetétele. Hozzátapadnak a funkcióhoz ugyanakkor az úgynevezett érvényesülési tulajdonságok, amilyen a szóbanforgó termék színe, illata, illetve csomagolása,

megjelenési formája. Fogyasztási cikkek esetében a kétféle tulajdonságcsoporthoz nagyjából egyenlő mértékben határozza meg a funkciót. Kereskedelmi árurol lévén szó, azt is mondhatjuk, hogy az érvényesülési tulajdonság a tetszetős, kívánatos külső "fogja meg" a vevőt, a használati tulajdonság viszont megtarthatja és további vásárlásokra ösztönözheti.

Mivel mezőgazdaságunknak a belső ellátáson kívül fontos külkereskedelmi feladatokat kell ellátnia, korántsem közömbös, hogy termékeit miképpen kínálja a bel- és a külföldön. Azt is feltétlenül figyelembe kell venni, hogy mi bizony hosszú ideig a hiánygazdálkodás légkörében értékesítettük áruinkat. Ilyen körülmények között az érvényesülési tulajdonságok sokadrangúvá süllyednek, és a funkcióban teljes joggal teng túl a használati, mindenekelőtt a mennyiségi jellemzők fontossága. S ez bizonyos mértékig meg is magyarázza, miért kellett régebben a hangsúlyt inkább a tonnákra, mint a beltartalmi és küllemi értékre helyezni. Homlokegyenest más a helyzet, amikor a minőségi mérce az új, kínálati piacon egyre magasabbra emelkedik. S itt nem csupán a külföldi értékesítésre gondolok, hanem a hazai igények, egyebek mellett a növelni kívánt turistaforgalommal járó minőségi igények kielégítésére. Ezért kell egyebek között az agrárfelsőoktatásban és továbbképzésben a tananyagfejlesztés, azaz a korszerűsítés alapjává a minőségközpontú termelés modelljét tenni. Nagyobb hangsúlyt kell kapnia a műszaki fejlesztési ismereteknek, az ökológiai gondolkodásmódnak, az informatikának, a marketingnek, a menedzsmentnek, a társadalmi ismeretek differenciáltabb oktatásának, a jogi viszonyok jobb megismerésének.

Természetesen a minőség javítását célzó törekvések nem terelhetik el a figyelmet a termeléssel szemben támasztott mennyiségi követelményekről.

Ugyanis a mennyiségi termelés egy optimális minimumnál kisebbre nem csökkenthető, mert a mérsékléssel nem lenne arányos az állandó költségek csökkenése, s ez tovább rontaná az árverseny pozícióit. Tehát a minőségre történő hangsúlyáthelyezés mellett sem szabad megfélekedni a mennyiségi termelésről és a kielégítő műszaki fejlesztésről. Sőt ezen a területen új követelményként kell számolni a különböző méretű gazdaságok eltérő lehetőségeivel, ami szintén a műszaki fejlesztésnek a korábbinál jóval differenciáltabb megközelítést igényli. Általános követelmény, hogy a műszaki fejlesztés a korábbiaknál nagyobb figyelmet szenteljen a költségek csökkentésére.

Többek között ezért sem tartom szerencsés megoldásnak, ha egyes politikai irányzatoknak akarjuk a gazdasági folyamatokat alárendelni. Az idősebb nemzedék tagjai bizonyára emlékeznek még élelmiszergazdaságunk úgynevezett fellendülő korszakára a 60-as, 70-es évek folyamán. Ebben az időszakban ugrásszerűen megelőztük a többi volt KGST tagállamot, úgyszólván valamennyi agrártermelési mutató tekintetében. Ez a relatív előny főleg annak volt köszönhető, hogy megpróbáltunk lazítani az addigi merev ideológiai kötöttségeken. Utat engedünk a háttáji és kiegészítő gazdaságokban az egyéni kezdeményezéseknek, a nagyüzemekben pedig a helyi viszonyokhoz jobban szabott gazdálkodást tettünk lehetővé. Egyszersmind igyekeztünk technikai, kémiai felszereléssel utólrni a fejlettebb országokat. Kétségtelen, hogy bizonyos határokon túllépni nem lehetett. Aki a kor eseményei közepette élt, annak ez nem szorul bővebb bizonygatásra.

Természetesen mai szemmel ez a szerény eredmény akár lebecsülhető, akár kevesellhető. Talán az akkori közreműködők védelmében legyen szabad annyit megjegyezni, hogy nagyon sokan közülük szívvel-lélekkel, a legjobb hiszemben dolgoztak a lehetőségek határain belül. Mihelyt azonban a feltételek, főleg a közgazdasági, ismét az elviselhetőnél szigorodni kezdtek, lohadni kezdett a lelkesedés, az érdekltség. Ez pedig más érzelmeknek adott helyet. Ugyanis az 1978 utáni években kezdődött el a központi elvonások erőteljes érvényesítése, vele

elővetemények, szerves trágyaszerek stb. - csak egyre drágább és egyre több külső energiával pótolhatók. Az pedig közismert tény, hogy az ökológiai szempontból leromlott területen a termelés ökonómiai mérlege is félrebillen, hajlik a veszteség felé.

Tisztában vagyok azzal is, hogy ezen a területen, mint máshol sem lehet szó valamiféle visszalépésről, visszatérésről a kezdetleges módszerekhez. Azon mégis el kell gondolkodni, hogy a hagyományos gazdálkodás a termeléshez felhasznált energiának, anyagoknak, eszközöknek mindössze 10-15%-át vásárolta külső forrásból, az úgynevezett ipari mezőgazdaság ellenben 75-80% erejéig szerzi be külső forrásokból ilyen szükségleteit. Ebben a gyökeres arányváltozásban nem egyedül a korszerűsödés tükröződik, hanem a nagyvonalú pazarlás is közrejátszik. Olyan pazarlás, mint például a melléktermékek haszontalan elégetése, vagy másféle tékozló "eltüntetése".

Az anyag- és energiamegtakarítás legkézenfekvőbb módjának a fajlagos fogyasztás csökkentését ítélem. A fajlagos fogyasztást energiából nem célszerű a tonnakilométerre vagy a normálhektárra vetíteni, hanem a késztermék mennyiségi egységére. S ebben a megtakarítási törekvésben kell a szakértelemnek a biológiai és a technikai tényezők kölcsönhatásait a lehető leggondosabban kiaknáznia. Ha példának okáért egy-egy talajelőkészítési műveletet a legkedvezőbb talajállapotban, az illető művelethez legalkalmasabb géppel hajtunk végre, máris sok üzemanyagot takaríthatunk meg. Külön haszonnak számít a menetszámok csökkentése, a talajtiprás mellőzése vagy legalábbis enyhítése. Sorolhatnám tovább a példákat, akár a vetésforgók, akár az ültetvények kialakításához, ápolásához, a termékek learatásához, szüreteléséhez szükséges géprendszerek köréből.

Nincsen ez másként az állattenyésztésben sem. Nyilván nem sokáig állhatja a piaci versenyt az olyan hús, illetve állati termék, amelynek előállításához a tengeren túlról vásárolják a tápok alapanyagát vagy pedig magukat a tápokot. Nem mondhatunk le az állattartás értékes melléktermékéről, az istállótrágyáról, sem ökonómiai, sem ökológiai megfontolásból. Egészségesebb arányokat kell kialakítani az abrakot, illetve szálas-, lédús- és tömegtakarmányt fogyasztó állatfajok megosztásában, különös tekintettel gyepterületeinkre és a növénytermelés melléktermékeinek hasznosítására. A műszaki fejlesztésnek a zooteknikai elemeit ezért is gondosan egybe kell hangolnia az agrotechnikával, valamint a természeti és üzemi adottságokkal, illetve azok tényezőivel.

A Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Ökonómiai Intézetében gazdaságok és termelési rendszerek adatsorait évek óta dolgozzuk fel és számítógéppel értékeljük. A gazdasági vezetőkhez is visszajuttatott mérőszámok egyértelműen tanúsítják, hogy mely területen, melyik ágazatban sikerült a kedvezőtlen körülményeket helyi eszközökkel némileg ellensúlyozni. Az is kiderül az adatokból, hogy az üzemi rendszerek célszerű működését gyakran a külső - állami, közgazdasági - szabályozás ellenáramlatai fékeztek. Az elfogulatlan szemlélő néha szinte értetlenül fogadja a kegyetlenül tárgyilagos számítógép jelzéseit. Különösen az utóbbi évjáratokban, amikor az irányítás közgazdasági arány- és irányítévesztéseit az időjárási rendellenességek külön is tetézték.

A tudományos kutatás, maga a tudomány többet nem tehet annál, mint hogy javító szándékkal, szóban és írásban igyekszik felhívni a figyelmet az ökológiai vagy ökonómiai rendellenességekre, anomáliákra, visszasságokra. Erre a közelmúltban meglehetősen gyakran kényszerültünk.

Abban szeretnék bízni, hogy a politikai problémák megoldása után mindenütt több idő jut a gazdasági gondok számbavételére és orvoslására. Szeretnék abban is bízni, hogy nem ismétljük meg az olyan sokszor kárhozottatott hibákat, amelyek kárt okoztak egész társadalmunknak, s ugyancsak visszavetették egész nemzetgazdaságunkat. Szeretném remélni, hogy a józan tudományos törekvések

megnyílvánulásai a jövőben akkor sem maradnak pusztába kiáltott szavak, ha nincs semmilyen kapcsolatuk a napi politikával. Szeretném azt is remélni, hogy a közgazdasági környezet nemcsak szavakban, hanem a valóságban is műszaki fejlesztés- "barát" lesz. Bízhatunk abban is, hogy a különböző versenytársakhoz képest potenciális lemaradásunk mértéke jobban ismertté válik. Továbbá abban is, hogy egy új "feltöltési" időszak következik a műszaki fejlesztés egész kelléktárában. Ez a felismerés egy olyan fontosságú kérdés lehet a magyar mezőgazdaság "megmentésében", mint akár a tulajdonszerkezet változása, akár pedig a piaci viszonyok kiteljesedése.

Elengedhetetlennek tartom annak a kérdésnek az erőteljes kiélezését, hogy lesz-e mit fejleszteni: A jelenlegi helyzetben a piaci viszonyok kiteljesítésének abszolutizálása, amely együtt jár a támogatások szinte teljes megszüntetésével, veszélybe sodorhatja mezőgazdasági termelésünket.

Gazdaságpolitikánk szinte önként veti alá a magyar fogyasztói piacot azon országok mezőgazdaságának, ahol hosszú évtizedek óta jelentős támogatásban részesítik az agrártermelést. Mintha elfeledkeznénk arról, hogy az agrárexport egyben az agrár-protekciónizmus versenye is a nemzetközi piacokon. Tesszük ezt egy olyan mezőgazdasággal, amely lényegében 1985 óta nemcsak saját támogatását "termeli meg", hanem ezen túl pozitív az egyenlege az állami költségvetésen belül. Nyilvánvaló, hogy ezen a helyzeten nemcsak a mezőgazdaság, hanem a nemzetgazdaság érdekében is változtatni kell. A műszaki fejlesztésnek erre fel kell készülnie, hogy a piaci versenyben az állami támogatásra ne a gyengébb minőség és a teljesítmény különbség miatt legyen szükség, hanem a nemzetközileg érvényesülő támogatással egyenlő feltételek megteremtése érdekében.

7.3 Konzultáns genetikusként Rómában és Amerikában

RAJKI SÁNDOR

az MTA rendes tagja

1. Synopsis (1976-1990): A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává megválasztásom óta eltelt másfél évtized idekivánczó fejleményeinek a foglalata.

a/ Az általam kezdeményezett, megalapozott és kifejlesztett martonvásári búzanemesítésben 8 újabb búzafajta (a részesedésem 20-35%) állami minősítése.

b/ Nem fagyálló, tavaszi búza fagyálló járó és/vagy őszi búzává alakítása, vagyis ősziésítése fitotronban reprodukálható körülmények között. A genetika történetében első, fitotroni ősziésítésekről - meghívásra - beszámoló a botanikai világkongresszuson az ausztráliai Sydney-ben.

c/ A gradiens (inhomogen) fitotronkamra találmány (a részesedésem 25%) az USA-ban 1978-ban, Kanadában 1979-ben, Magyarországon pedig 1983-ban szabadalmi oltalomban részesült.

d/ A "Genetic Engineering and Plant Breeding" FAO-publikációban az ilyen vagy az olyan génszabványos átalakulást - a növényi szervfúzió (RAJKI, E. - PÁL 1966) analógiájára - a DNS mint metabolit hatásaként értelmeztem.

e/ Ernával együtt a búzakutatást Amerikában lényegében onnan folytathattuk, ahol 1982/83-ban Martonvásáron abbahagyni kényszerültünk (búzanemesítés, hibrid búza, ősziésítés). Az eltávoztást (temporary leave) engedélyező American Shell-Nickerson írás különösen nagyra értékeli az ősziésítést. E módszerrel ugyanis fagyűrő tavaszi (járó) búzát állítottunk elő a kései fagyokkal gyakran sújtott Észak-Nyugat (North California, Oregon etc.) tavaszi búza zónája hasznára.

f/ Személyemet és munkásságomat a Who is Who in the World 5th edition (Marquis, Chicago. p.779, 1980-1981) is ismerteti.

2. Rómában és Amerikában (1985-1988, 1990). Rómában, hajdani nyolcéves gimnáziumi tanulmányaim mindennapos latin olvasmányai álmvárosában - a FAO ajánlatát elfogadva - az egyik főigazgatóhelyettes mellett dolgoztam 1985 elejétől pontosan hét hónapig, miközben az eredeti, három hónapos szerződésemet többször meghosszabbították. Három tudományos szemlét készítettem: (1) Wheat and Maize Research and the Developing World, (2) On the Experiences and Possible Prospects of Incorporating Gluten Genes from Wheat into Other Cereals, és, (3) Genetic Engineering and Plant Breeding.

Az Imperial Chemical Industries of London (ICI) által éppen bekebelezett Garst Seed ajánlatát elfogadva az út Rómából Amerikába vezetett. A konzultáns genetikusi feladataimat szerződés szabályozta: szorosán együttműködni az ICI-Garst kutatókkal új fajták (hibridek) előállítására céljából; átadni az ICI-Garst hasznára a kutatás-menedzselési ismereteimet; konzultálni az ICI-Garst kereskedelmi apparátusával kapcsolatok kiépítése céljából világviszonylatban; növelni az ICI-Garst presztizsét az amerikai piacon; és, gyakran összejönni az ICI-Garst vetőmagügynökeivel, a farmerokkal általában.

Három évtizedes amerikai tapasztalatok, és különösen a közép-nyugati farmokon frissen szerzett benyomások, valamint az Iowa State University valóban nagyszerű könyvtárában búvárkodás summázataként tanulmányt irtam - pusztán szórakozásból - az amerikai mezőgazdaság dilemmájáról. Ime az írás mottója: (1) Az energia és tőke intenzív, iparszerű technológiák, amelyek a mezőgazdasággal mint főként biológiai tevékenységgel összeegyeztethetetlenek, az emberiség legjáva, a farmervilág sírásói lehetnek, ha megkésik vagy netán elmarad az érlelődő, de konfliktusoktól terhes trendváltás. (2) A természet legyőzésétől és az ember

4. A tudomány deformálódásáról. A többéves amerikai, illetve római szemlélődés, meditálás alapján úgy tűnik, hogy nincs miért változtatnom a tudományról alkotott, de eddig csak angolul publikált nézeteimen. A "lektori bárdoknak" egyszer már "áldozatul esett" magyar verziót az alábbiakban rekapitulálok.

Az elmúlt fél évszázadban a tudomány nem az előnyére változott és ez a tendencia folytatódni látszik. Tudomány alatt itt főként a saját érdeklődési terület, a biológia értendő. A tudomány világa deformálódott (CHARGAFF 1978), különösen a második világháború óta. A tudomány művelése, a kutatás foglalkozássá vált, ami azelőtt alig létezett. Akkor a tudományt főként tudós professzorok művelték, akiknek a főhivatása a tanítás volt. A kutatás ma már tömegfoglalkozás és ezzel együtt foglalkozássá vált a tudomány adminisztrálása. Ez azelőtt szintén nem létezett, hiszen a kutatás főhelyét, az egyetemet - az elődök szerencséjére - alig adminisztrálták.

Volt idő, amikor még álmában sem gondolt senki sem arra, hogy a kutatás értelmét megkérdőjelezze: jó volt többet megtudni a világról, amiben élünk. A kutatási cél megfogalmazása vagy a kutatás tervezése - hivatalos használatra - fel sem merülhetett. Időközben az élet odaadó, szerény és lelkiismeretes vizsgálatát lármás és gátlástalan "áttörés"-hajsza váltotta fel a mind költségesebb kutatás minél hathatósabb anyagi támogatásáért. Ha a jelenlegi "céltámogatásos program-, illetve haszon-orientáltság" és az ezzel szükségképpen együttjáró grant- vagy szubvenció-hajhászás mindig érvényesült volna, akkor a legtöbb nagy tudós nem lett volna és talán a tudomány sem keletkezett volna. Ezért a tudomány társadalmi felelőssége helyett inkább a társadalom felelősségét hangsúlyoznám az objektív tudományos tradíció felújításában, hogy a tudós a tudomány belső életére és fejlődésére jellemző módon keresse az igazságot.

A hivatásos kutató általában egyetlen szűk, speciális probléma megszállottja. A speciális egyaránt vonatkozhat magára a diszciplína, a biológia egy parányára és/vagy a kutatás objektuma, az élőlény egy foszlányára. Következésképpen, a kísérletezés tanulsága végkép partikuláris jellegű és értékű, ami csupán az így, illetve úgy partikuláris fragmentumra érvényes, de nem az egészre, a diszciplínára, illetve az élőlényre. Az a remény, hogy a töredék ismeretek egyszer majd kongruens egészé állnak össze, eddig nem teljesült és nem valószínű, hogy a jövőben teljesüljön, mert minél inkább differenciálunk, annál kevésbé leszünk képesek integrálni. A tudomány agyon-specializálásával a legtöbb kutató, a veleszületett képességeket illetően tehetséges vagy csak közepszerű, egyaránt képes legalább egy "szűkreszabott" kiválóságra, a hasonlók (és a laikusok) szemében számottevő teljesítményre és szaktekintélye elismertetésére. E kétesértékű reputáción csak tovább torzíthat az a primitív elképzelés, amely a használt kísérleti eszközök technikai fejlettsége és a módszerek bonyolultsága szerint disztíngvál az alapozó és az alkalmazott kutatások, illetve kutatók között.

Korábban az eredeti kutatást végző biológus általában nem volt távol a diszciplína velejétől, a szertelen specializálódással azonban mindenki a perifériára szorult. Az elmúlt fél évszázadban éppen úgy, mint azelőtt volt, a biológia veleje: a kardinális kérdés. Ez egyfelől a csiraplazma elmélet és modern hasonmása, a centrális dogma, másfelől pedig a lamarcki fenomén és modern ekvivalense, az adekvát, genetikai variáció dilemmája. Hogy a dilemma, illetve a genetikában kialakult helyzet hová fajult, arról a - MAYNARD-SMITH (1971) szerint - "talán valaha tervezett, legtanulságosabb anti-lamarckista kísérletet végrehajtó" WADDINGTON (1968) így írt: "Olyan okok miatt, amelyeknek bármiféle történeti részletezésébe kellemetlen volna belemennem, a neo-darwinizmus hivatalos ortodoxiává vált, aminek a legcsekélyebb bírálata is csaknem felségsértésnek számít."

De mi lehet a *modus vivendi*? Erről gondolkozva cseppet se vigasztaló, hogy az emberiség sorsproblémáira, így az egészséges élelem, a tiszta víz és levegő ellátottság jelenlegi és várható hiányosságaira, a természeti és a tudati környezet és az emberi test és lélek elképesztő és mind vészjóslóbb szennyeződésére sincs a láthatáron panacea. A legnagyobb tévedésem a tudományban talán az a hatvanas évek közepén megfogalmazott hipotézis volt, miszerint az anyagcsere biokémiájának mély és mindenoldalú feltárása a legegyszerűbb út az öröklékenység megértéséhez, amivel a redukcionizmus csapdájába estem. Hiszen a vitathatatlanul szükséges biokémiai vizsgálat eredménye sem több, mint még egyféle leírás és nem az életjelenség lényege. Annál kevésbé, mert "az élet az, ami elvész a kémcsőben" (CHARGAFF 1963). És még ha igaz is az az ad absurdum redukcionista állítás, hogy "az ember nem más, mint 90% víz és 10% ásványi só", mire megy vele? (KOESTLER 1980) Csak egyetérthetek tehát a proféciával, hogy "minden forradalmak legnagyobbika még ezután esedékes, az amely megszabadítja az emberiséget a mechanisztikus gondolkodás bilincseitől, amibe hagyta magát becsalogatni a haladásról költött dalokkal, a tudományt dicsőítő énekekkel" (CHARGAFF 1978).

Irodalom. CHARGAFF, E. (1963): *Essays on Nucleic Acids*. Elsevier Publishing Co. Amsterdam, London, New York, 212. CHARGAFF, E. (1978): *Heraclitean Fire*. The Rockefeller University Press, New York, 252. KOESTLER, A. (1980): *Bricks to Babel*. Hutchinson, London, Melbourne, Sydney, Auckland, Johannesburg, 697. MAYNARD-SMITH, J. (1971): *The Case at the Midwife Toad* by Arthur Koestler. *New Scientist*, 52. 281-282. RAJKI, E. - PÁL, GY. (1966): *Transplantation of a part of the berry fruit of Solanum melongena L.* *Acta Agron. Hung.* 15. 301-309. RAJKI, S. (1985): *Autumnisation*. *Acta Agron. Hung.* 34. 275-286. WADDINGTON, C.H. (1968): *Towards a theoretical biology*. *Nature*, 218. 1211-1213.

7.4 Nemesítés a lucerna antinutritív anyagai ellen

BÓCSA IVÁN

az MTA levelező tagja

A növényi antinutritív vegyületeknek (alkaloidok, glikozidok) az állati és humán szervezetre kifejtett hatását viszonylag jól ismerjük, a növény életében játszott szerepüket viszont meglehetősen homály fedí mind a mai napig annak ellenére, hogy irodalmuk igen kiterjedt. Annyi bizonyos, hogy mint másodlagos anyagcsere termékek a növények számára a vegyületek igen fontosak, hiányuk általános vigor-vitalitás csökkenést okoz. Az a feltételezés azonban, hogy hiányuk a gombabetegségekkel és rovarkártevőkkel szembeni rezisztencia csökkenéséhez, vagy a fagyállóság elvesztéséhez vezet, eddig nem volt igazolható kísérletesen.

A lucernában a legfőbb antinutritív faktor a gyűjtőnevükön szaponinoknak nevezett anyagok, amelyek a triterpén pentaciklikus szapogenineknek cukrokkal alkotott vegyületei. Ezeknek a biológiailag legaktívabb és legkárosabb komponense a medicagén sav, amely a legfőbb antinutritív anyag a lucernában. A lucerna szaponinok antinutritív jellegéről csak azóta esik szó, amióta a lucernát és a belőle készített szárítmányokat az egygyomrú (monogasztrikus) állatokkal takarmányozzák, mivel a medicagén sav ezen állatcsoportok erős növekedésgátlását okozza, míg a hagyományos fogyasztókra, vagyis az összetett gyomrú kérődzőkre a szaponin hatástalan és ártalmatlan, mivel a bendőflóra azt maradéktalanul elbontja.

Ma már jól ismerjük a szaponin élettani hatásait (vértetek hemalizálása, emésztő és respiratórikus enzimek aktivitásának gátlása, tápanyagok abszorpciójának csökkentése a belekben, stb.). Mindezen jelenségek a monogasztrikus állatok növekedés-gátlásához és a tojó tyúkok tojástermelésének csökkenéséhez vezetnek.

Mivel elsőrendű gazdasági érdek fűződött ahhoz, hogy az import szójadarat hazai fehérje forrásokkal pótoljuk, ill. részben helyettesítsük, ezért 1972-ben megkezdtünk egy szaponincsökkentési programot. Ennek során:

1/ Kiválasztottunk egy megfelelő gyors és olcsó, vagyis nagyszámú anyató megvizsgálását lehetővé tevő biológiai szaponin meghatározási módszert, amely a vérhemolízisen alapszik. Ugyanakkor adaptáltunk további biológiai meghatározási módszereket (*Trichoderma viride* gomba, *Tenebrio molitor* lisztbogár, *Lebistes reticulatus* hal gátlási tesztek) és korrelációkat számítottunk ezen tesztek, valamint a kémiai analízis (NIR, HPLC) által eredményezett értékek között. Mindegyik módszer megbízhatónak bizonyult, így a legolcsóbb és leggyorsabb vérhemolízis tesztet alkalmaztuk a továbbiak során.

2/ Meghatároztuk a növény fejlődése során különböző fenofázisokra jellemző szaponintartalom értékeit az optimális mintavétel céljából. Ugyancsak megállapítottuk a gyökér szaponintartalom dinamikáját. Korrelációs számításokat végeztünk a szaponin szintézis intenzitása és a hőmérséklet összefüggésével kapcsolatban, szintén az optimális mintavétel szempontjából.

3/ Egy világgyűjtemény 151 fajtájának szaponintartalomra történő vizsgálása során 3 nagy csoportot különítettünk el, egy alacsony (USA fajták), egy közepes (zömmel hazai fajták) és egy magas (flamand ökotípushoz tartozó fajták) csoportját. Megállapítottuk, hogy nemcsak a fajták, hanem a növényegyedek szaponintartalma között is igen nagy a variabilitás szaponintartalom tekintetében. Fajták között minden szelekció nélkül 4-5-szörös, fajtákon belül 5-10-szeres különbség volt kimutatható a szaponintartalomban. Az örökölhetőségi (h^2) vizsgálataink során megállapítottuk,

hogy ez az érték a szaponintartalom esetén viszonylag magas, jól egyezik a külföldi eredményekkel, s így a szelekció a minusz-variánsok irányába sikerrel kecsegtet.

4/ Nemesítési módszerként a rekurrens fenotipusos szelekciót választottuk, vegetatív szaporítással és egyszeri öntermékenyítéssel kombinálva. E módszerrel 3 ciklus után előállítottuk a Szaponex fajtajelöltet, melynek szaponintartalma kb. 1/3-1/4-e volt a hazai fajták átlagának, de ez még soknak bizonyult az egygyomrú állatokkal folytatandó sikeres takarmányozási kísérletekhez, ezért egy alacsony szaponintartalmú, de viszonylag gyenge termőképességű USA germplasm-mal kereszteztük a Szaponexet, majd ezt követően 2 ciklusban alacsony szaponintartalomra és megfelelő vigorra szelektáltunk. Így jött létre 1982-ben a Szapko fajtajelölt, melynek szaponintartalma kb. 1/8-1/10-e a hazai fajták átlagának, ugyanakkor takarmánytermő-képessége átlagos. Ez a fajta 1987-ben állami elismerést kapott és 1988-ban szabadalmi védelemben részesült. A fajtával végzett részletes biológiai és kémiai meghatározások során kitűnt, hogy mind a Tenebrio lárvákkal, mind a Guppi haltesztel vizsgálva 58 fajta közül a legjobb eredményeket adta a naponkénti fogyasztásban, ill. tömeggyarapodásban, a halaknál pedig az immobilizációs értékben. Ezt alátámasztották a kémiai analízis módszereivel végzett szaponin meghatározások is (NIR, HPLC). NIR-rel és HPLC-vel meghatározott medicagén sav tartalma a legalacsonyabb volt.

5/ A genetikai, ill. szelekciós haladásra jellemző, hogy a 2. ciklusban már megjelentek az ún. nullás egyedek és ezek aránya a szelekciós ciklus során egyre fokozódott. Jelenleg a fajtapopulációban a nullás egyedek aránya eléri a 80%-ot. A fajta kémiailag még tartalmaz szaponint, éppen annyit, amennyi a megfelelő vigorhoz szükséges, ez a szaponintartalom azonban élettani és takarmányozástani szempontból már inaktív, ill. indifferens.

6/ A fajta szaporítása során, amikor már megfelelő mennyiségű zöld anyag áll rendelkezésre mind LFK (50 %-os fehérjetartalmú Vepex koncentrátum), mind pedig közönséges lucernaliszt, ill. pellettel állattetési kísérleteket állítottunk be. Ezek során kitűnt, hogy a különböző korcsoportú sertéseknél és baromfinál teljes egészében ki lehet váltani a szóját Szapko LFK fehérjével, míg lucernaliszt esetében brojler csirkéknél 7-12%-ban 35-49 napos korban, tojó tyúkknál pedig 33%-ban sikerült helyettesíteni a szóját Szapko lucernaliszt fehérjével. Ugyanakkor sertéseknél a szóját 45%-ban lehet helyettesíteni Szapko lucernaliszttel sok kísérlet átlagában. E kísérletek rámutattak továbbá arra, hogy a Szapko lucernaliszt etetése kapcsán a sertés rostemésztését és rostigényét felül kell vizsgálni, a baromfinál pedig kimondható, hogy ezen túl nem a lucernaliszt szaponintartalma, hanem mindenekelőtt a rosttartalma a limitáló tényező. Organoleptikus vizsgálatokkal statisztikailag megbízhatóan kimutattuk, hogy a szaponintartalom csökkenésével az ízrontó keserű anyagok jelenléte is csökken, aminek következtében növekszik a fajta, ill. a készítmények ízletessége, a "palatability".

7/ A szaponintartalom az egyes szaporítási lépcsők során a szuperelittől a másodfokúig terjedő generációkban viszonylag stabilnak mondható (0,3-0,5 g/kg-tól 1,2-1,5 g/kg-ig). Egy keresztezési program keretében vizsgáltuk a szaponin öröklődését, amely az ismert 35:1 tetraszómikus hasadáshoz közeli értéket adott.

7.5 Génátviteli rendszerek: Molekuláris alapok, növénynemesítési perspektívák

DUDITS DÉNES
az MTA levelező tagja

A növénynemesítés interdiszciplináris jellegéből fakadóan, a fajtaelőállító munka sikeressége számos tudományterület módszereinek és eredményeinek együttes alkalmazására épül. Különösen kiemelt jelentőséget kell tulajdonítanunk a genetikának, az öröklődési szabályok figyelembevételének, amikor a termesztett növények teljesítőképességének növelésében elért igen számottevő eredményeket értékeljük. Az egyre növekvő igényeket is kielégítő fajták túlnyomó többsége egy megtervezett keresztezési és szelekciós program végterméke. E komplex folyamatsor majd minden lépése a genetika törvényeit követi, hiszen a fajták előállítása a gének szintjén történő beavatkozást jelent. Ebből következik, hogy a genetikai kutatást érintő bármilyen metodikai és szemléletbeli változás elkerülhetetlenül hatással van a nemesítési munkára is. Az elmúlt 15-20 évben döntő jelentőségű új irányok alakultak ki a növénygenetikai kutatásban. Tanúi lehettünk a sejtgenetikai módszerek kidolgozásának és széles körű alkalmazásának. A rekombináns DNS manipulációs technikák lehetővé tették gének izolálását, szerkezeti analízisét és a DNS transzformációval történő génátvitel megvalósítását. Minden eddiginél hatékonyabb eszközök váltak felhasználhatóvá a növények génállományának specifikus megváltoztatásához. Az egyes megközelítések és módszerek kifejlesztésével egyidőben, megkezdődött a növénynemesítésben történő alkalmazás lehetőségeinek felmérése is. A székfoglaló előadás néhány kiemelt példa bemutatásával kísérletet tesz a Magyarországon végzett kutatások eredményeinek és jelenlegi helyzetének felvázolására. Áttekint egy közel 20 éves időszakot, amelyben a magyar kutatók egyrészt bekapcsolódtak a növény sejt- és molekuláris genetikai módszerek kifejlesztésébe, másrészt elindult az új metodikák felhasználása a növénynemesítési intézetekben.

A koncepcióváltás leglényegesebb eleme az, hogy az ivaros folyamatok megkerülésével a testi u.n. szomatikus sejtek váltak a genetikai beavatkozások objektumaivá (lásd Dudits 1982, Dudits és Heszky 1990). Az új génkombinációt képviselő genotípusok kialakítására a tenyésztett szomatikus sejtekben kerül sor. Ezzel lényegesen bővül az alkalmazható eljárások köre, jelentősen megnő a hatékonyság, hiszen a tenyészoldatban milliliterenként több millió sejtet lehet nevelni és felhasználni szelekciós alapként. A tenyésztett sejtek szintjén kialakított genetikai variabilitás csak akkor jelent felhasználható alapanyagot a fajta előállításához, ha lehetőség van fertilis növények felnevelésére a kívánt gént hordozó egyedi sejtekből. Szemben a magasabbrendű eukarióta szervezetek többségével, a növények esetében a differenciálódási program bizonyos rugalmassággal rendelkezik. Ez lehetővé teszi, hogy a testi sejtekben osztódások indukálása révén a génextpressziós mintázat jelentősen átprogramozódjék és megtermékenyítés nélkül kialakuljon az embriogén állapot. A szomatikus embriogenezis nemcsak egy igen izgalmas és speciális egyedfejlődési sajátosság, hanem lehetővé teszi nagyszámú embrió, majd növény felnevelését tenyésztett sejtekből (lásd Dudits és mtsai 1991). A sejtekből történő növény regeneráció egy genetikailag meghatározott képesség, amely az egyes gazdasági növények esetében eltérő igényeket támaszt a növény felnevelési módszereivel szemben. Különösen nehéz növényeket visszaregenerálni olyan sejtekből, amelyeket enzimes kezeléssel előzőleg megfosztunk sejtfalettől és az így nyert u.n. protoplasztok szolgálnak kiindulási alapként. A protoplaszt - növény kísérleti rendszert, több gazdasági növény bevonásával is eredményesen létrehozták

magyar kutatók, mint például a lucerna (Deák és mtsai 1988) a burgonya (Fehér és mtsai 1990) és a kukorica (Mórocz és mtsai 1990) esetében.

A sejtfa nélküli protoplasztokat a külső sejtmembrán határolja és így lehetőség nyílik azok egybeolvasztására, fúziójára. A membránok összetapadása, majd a sejtek organellumainak (sejtmagok, kromoszómák, kloroplasztiszok, mitokondriumok) egyetlen sejtbe kerülése hibrid sejtek kialakulásához vezet. Ezekből pedig u.n. szomatikus vagy paraszexualis hibrid növények nevelhetők fel. A sárgarépa és egy sivatagi vad *Daucus* faj (*D. capillifolius*) amphidiploid hibridjeinek előállítására protoplaszt fúzióval igazolta, hogy ez a módszer nemcsak a *Solanaceae* család fajai esetében alkalmazható (Dudits és mtsai 1977). A szomatikus hibridizáció módszere különösen fontos lehet betegséggel vagy környezeti stressz hatásokkal szembeni rezisztenciát biztosító gének beépítésére olyan vad fajokból, amelyek ivaroson nem keresztezhetők a termesztett kultúrnövényekkel. Példaként említhetjük a burgonya és a *S. brevidens* szomatikus hibridizációját, amely a levélsodródás vírussal szemben ellenálló és bizonyos hidegtűrést mutató növények kialakulásához vezetett (Preisner és mtsai 1992; Fehér és mtsai 1992). Jelenleg folyik a kapott szomatikus hibridek további felhasználása különböző burgonyanemesítési programokban. A protoplasztok fúziója módot ad a rendszertanilag távoli növényfajok közötti génátvitelre is. Életképes, fertilis hibrid növények felnevelése csak úgy lehetséges, hogy az egyik szülő kromoszómáinak elvesztését mesterséges beavatkozással (pl. besugárzással) indukáljuk. Az így előállított u.n. aszimmetrikus hibridek csak korlátozott számú idegen gént, kromoszóma fragmentumot vagy 1-2 kromoszómát hordoznak a donor szülőtől. A kromoszóma veszteség folyamatának befolyásolására a besugárzott protoplasztokkal végzett fúzió bizonyult alkalmasnak (Dudits és mtsai 1980; 1987). Az aszimmetrikus hibridizáció módszerének bevezetése a magyar kutatócsoport tevékenységéhez fűződik, amelynek nemesítési felhasználhatóságát világszerte több laboratórium kutatta.

A génátvitel legspecifikusabb és irányított módja a tisztított DNS-el történő direkt transzformáció vagy az agrobaktériumok mint természetes vektor rendszerek segítségével megvalósított génbevitel (összefoglalásként lásd Dudits és Heszky 1990). A sikeres transzformáció megvalósításához szükség van a gének izolálására, a megfelelő kifejeződést biztosító regulátor szekvenciák felhasználására. A vektor molekulának rendelkeznie kell könnyen és megbízhatóan felhasználható marker génnel, amely lehetővé teszi a transzformáns sejtek, növények azonosítását és szelekcióját. A transzformáció módszereinek kidolgozása során magyar kutatók számoltak be elsőként idegen gén beépítéséről a lucerna génállományába (Deák és mtsai 1986). A burgonyával végzett transzformációs kísérletek célja az X-vírussal szemben ellenálló növények előállítása volt. Ehhez a vírus burokfehérje génjének beépítésére került sor. Az etilén indukált promotor megfelelő kifejeződést biztosított a rezisztenciát mutató transzformánsok előállításához (Fehér és mtsai 1992). Beépíthetők új gének, amelyek alapvetően megváltoztatják a növények anyagcseréjét és pl. hatékonyabbá teszik a növények nitrogén hasznosítását. Így a bakteriális aszparagin szintetáz kifejeztetése a dohány növényekben lehetővé teszi kettő helyett egy lépésben az ammónia hasznosítását. Bár a hatásmechanizmus részletei még nem tisztázottak, a transzformáns növények szignifikánsan gyorsabb növekedést mutatnak és zöld tömegük megnövekedett (lásd a benyújtott szabadalom).

Az előadásban bemutatott példák a Magyarországon folyó munkákról adtak képet. A gyakorlati és üzleti lehetőségeket tükrözi az a tény, hogy hasonló témákon világszerte igen nagy energiákkal folytatják a kutatásokat. A molekuláris és sejtgenetika módszereivel létrehozott új genotípusok csak alapanyagként szolgálnak a további növénynemesítés számára. Szükség van ezek javítására ahhoz, hogy a piacképes fajták megszülessenek. Ezek az új fajták számos vonatkozásban már

speciális igényeket is kielégítenek. Az új módszerek egyedülálló lehetőségeket nyitnak a vegyszerhasználat csökkentésére irányuló törekvésekhez. A jövő fajtái talán a nagy hozam rovására elsősorban a környezetvédelmi szempontoknak kell majd hogy megfeleljenek. Ezen a területen a versenyképes növénynevelés és a gazdaságos vetőmagüzlet nem nélkülözheti a molekuláris megközelítésekből származó lehetőségek kihasználását.

Hivatkozások

Deák, M., Kiss, Gy. B., Koncz, Cs., Dudits, D. 1986: Transformation of *Medicago* by *Agrobacterium* mediated gene transfer. - Plant Cell Reports 5, 97-100. Deák, M., Donn, G., Fehér, A., Dudits, D. 1988: Dominant expression of a gene amplification-related herbicide resistance in *Medicago* cell hybrids. - Plant Cell Reports 7: 158-161. Dudits, D., Hadlaczy, Gy., Lévi, É., Fejér, O., Haydú, Zs., Lázár, G. (1977): Somatic hybridization of *Daucus carota* and *D. capillifolius* by protoplast fusion. Theor. Appl. Genet. 51, 127-132. Dudits, D., Fejér, O., Hadlaczy, Gy., Koncz, Cs., Lázár, G. B., Horváth, G. 1980: Intergenic gene transfer mediated by plant protoplast fusion. - Mol. Gen. Genet., 179: 283-288. Dudits, D. 1982: Fúzionált sejtek, hibrid növények. - Akadémiai Kiadó, Budapest, pp.114. Dudits, D., Maróy, E., Praznovszky, T., Oláh, Z., Györgyey, J. Cella, R. 1987: Transfer of resistance traits from carrot into tobacco by asymmetric somatic hybridization: regeneration of fertile plants. - Proc. Natl. Acad. Sci. USA 84: 8434-8438. Dudits, D. - Heszky, L. 1990: Növénybiotechnológia - Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, pp.309. Dudits, D., Bögre, L. Györgyey, J. 1991: Molecular and cellular approaches to the analysis of plant embryo development from somatic cells *in vitro* - J. Cell Science 99: 473-482. Fehér, A., Preiszner, J., Dudits, D. 1989: Differentiation of potato (*Solanum tuberosum* L.) plants from cultured leaf protoplasts. - Acta Biologica Hungarica 40: 369-380. Fehér, A., Preiszner, J., Litkey, Z., Csanádi, G., Dudits, D. (nyomtatásban) Characterization of chromosome instability in interspecific somatic hybrids obtained by X-ray fusion between potato (*Solanum tuberosum* L.) and (*S. brevidens* Phil.). - Theor. Appl. Genet. Fehér, A., Konstantin, G., Skryabin, Balázs, E., Preiszner, J., Shulga, O. A., Zakharyev, V. M., Dudits, D. (nyomtatásban) Expression of PVX coat protein gene under the control of extensin-gene promoter confers virus resistance on transgenic potato plants. - Plant Cell Reports. Mórocz, S., Donn, G., Németh, J., Dudits, D. 1990: An improved system for the obtention of fertile regenerants via maize protoplasts isolated from a highly embryogenic suspension culture. - Theor. Appl. Genet. 80:721-726. Preiszner, J., Fehér, A., Veisz, O., Sutka, J., and Dudits, D. (nyomtatásban) Characterization of morphological variation and cold resistance in interspecific somatic hybrids between potato (*Solanum tuberosum* L.) and *S. brevidens* Phil. - Euphytica.

Találmány:

Hoe 90/F 021 (File No. 90 101 537.0) "Transgenic plants expressing a prokaryotic ammonium dependent asparagine synthetase".

7.6 Az exterior tényezők (fotoperiódus, hőmérséklet stb.) szerepe a rovarok nyugalmi állapotának (dormancy) előidézésében

SÁRINGER GYULA
az MTA levelező tagja

Az ökológiai tudomány jelentőségét mi sem bizonyítja jobban mint az a rendkívüli érdeklődés, amely e tudomány iránt az utóbbi negyedszázadban világszerte megnyilvánult. Amíg 30-35 évvel ezelőtt a molekuláris biológia eredményei kápráztatták el a biológiai tudománnyal foglalkozókat, addig napjainkban az ökológiától várja az emberiség, hogy legalapvetőbb problémáit mint pl. az elegendő élelmiszerral való ellátást, továbbá az emberi környezet megóvását a technikai civilizáció okozta szennyeződéstől, megoldja. Ma már egyetlen természettudománnyal, így növényvédelemmel foglalkozó szakember sem nélkülözheti e tudomány eredményeinek ismeretét.

Az ökológia felosztható a vizsgált objektum szerint, ezért beszélhetünk növény- és állatökológiáról vagy pedig ezek bonyolultsági foka szerint aut- és szünökológiáról.

Az autökológia vagy egyedi ökológia, az ökológiának az a területe, ahol a társulás egészének ökológiai viszonyaival foglalkozó szünbiológiával szemben, a vizsgálandó objektumok viszonylag egyszerűek pl. az egyedi szinten tapasztalható környezet-tolerancia viszonyokat vagy az adaptáció módját tesszük vizsgálat tárgyává. Az autökológia két kérdésre keres választ: egyik az, hogy miért fordul elő a vizsgálandó objektum (faj) az egyik helyen és miért hiányzik másutt, vagyis mi szabja meg pl. egy faj elterjedési területét? A másik pedig, miért változik az egyedszám egy adott területen belül térben és időben?

A szünökológia, magyarul társulásökológia, az ökológiának az a részterülete, amely a különböző szinten szervezett élőlények csoportjainak pl. populációk, társulások, biocönózisok szintjén tapasztalható környezet-tolerancia kapcsolatok törvényszerűségeit vizsgálja. A szünökológiai vizsgálatok mindig holisztikus szemléletűek.

Az aut- és szünökológia nem szembenállást fejez ki, hanem inkább a jelenségek különböző szempontból való megközelítésére utal. A szünökológiai kutatások eredményei sok vonatkozásban csak az autökológiai kutatások eredményei alapján értelmezhetők helyesen. Ez persze távolról sem azt jelenti, hogy a részek, esetünkben az autökológiai eredmények összegezéséből érthetők csak meg a magasabb organizációs szintek, a szupraindividuális rendszerek. Ezeknek megvan a maguk sajátos törvényszerűsége is, ami több mint az azokat alkotó részek összege. (Csak mellékesen jegyzem meg, hogy már az ókori görög filozófusok is tudták, hogy az egész több mint a részek egyszerű összege.)

Az ismertetésre kerülő eredmények a rovarok nyugalmi állapota és néhány exterior tényező közötti kapcsolat törvényszerűségeit tárja fel, így a közel 40 éve folyó ilyen irányú vizsgálataim mindegyike az autökológia témakörébe tartozik. Meggyőződéssel vallom, hogy a szupraindividuális rendszerekben, a populációk vagy populációkollektívumok kauzális összefüggései az azokat alkotó objektumok autökológiai vizsgálata eredményeinek fényében helyesebben értelmezhetők.

Előljáróban tisztázni kell, hogy a rovarok esetében mit is értünk nyugalmi állapoton vagy ahogy az angolszász irodalom nevezi dormancy-n. Véleményem szerint a nyugalmi állapot az egyes rovarfajoknak a törzsfajlódás során kialakult adaptív tulajdonsága, amely lehetővé teszi számukra a kedvezőtlen időszakok átvészelését.

Földünk azon területein, ahol az egyes évszakok időjárási feltételei eltérőek, mindenütt megfigyelhetők az ízeltlábú (Arthropoda) törzsbe tartozó fajok fejlődésének folyamatában beálló szakaszosságok, más szóval nyugalmi állapotok (dormancy).

A nyugalmi állapotokkal kapcsolatban az elmúlt 40 évben 20, nagy gazdasági jelentőségű fajjal végeztünk rendkívül részletes vizsgálatokat, amelyeknek eredményeképpen egy sereg új rovarökológiai törvényszerűség birtokába jutottunk.

A következő fajokkal végeztünk kísérleteket:

COLEOPTERA

LUCERNABÖDE (SUBCOCCINELLA 24-PUNCTATA L., COCCINELLIDAE) (SÁRINGER, 1975; ALI - VARJAS - SÁRINGER, 1974 a,b) BURGONYABOGÁR (LEPTINOTARSA DECEMLINEATA SAY, CHRYSOMELIDAE) (JERMY - SÁRINGER, 1955, 1957, 1959) MUSTÁRBOGÁR (COLAPHELLUS SOPHIAE SCHALL., CHRYSOMELIDAE) (SÁRINGER, 1959, 1960 a,b, 1961) NAGY REPCEBOLHA (PSYLLIODES CHRYSOCEPHALA L., CHRYSOMELIDAE) (SÁRINGER, 1984 a,b,c) LUCERNA-CSIPKÉZŐBARKÓ (SITONA HUMERALIS STEPH., CURCULIONIDAE) (NÁDASY - SÁRINGER, 1986, 1987) KUKORICABARKÓ (TANYMECUS DILATICOLLIS GYLL., CURCULIONIDAE) (SÁRINGER, 1951, 1954) LUCERNA-ORMÁNYOS (PHYTONOMUS VARIABILIS HERBST, CURCULIONIDAE) (SÁRINGER, 1967; SÁRINGER - DESEŐ, 1966 a,b; BORAEI - SÁRINGER, 1981, 1982, 1983) MÁKTOK-ORMÁNYOS (CEUTHORHYNCHUS MACULAALBA HERBST, CURCULIONIDAE) (SÁRINGER, 1964, 1970 a,b,c, 1976, 1979) REPCE SZÁR-ORMÁNYOS (CEUTHORHYNCHUS QUADRIDENS PANZER, CURCULIONIDAE) (SÁRINGER, 1978) REPCEGYÖKÉR-ORMÁNYOS (BARIS COERULESCENS SCOP., CURCULIONIDAE) (SÁRINGER, 1961)

HYMENOPTERA

REPCEDARÁZS (ATHALIA ROSAE L., TENTHREDINIDAE) (SÁRINGER, 1957, 1961, 1962, 1963, 1964, 1967, 1974, 1976, 1977, 1980 a, b, 1983 a,b, 1984, 1985, 1988, 1989) MUSTÁRDARÁZS (ATHALIA GLABRICOLLIS THOMSON, TENTHREDINIDAE) (SÁRINGER, 1958, 1961, 1966, 1987, 1988)

DIPTERA

CSERESZNYELÉGY (RHAGOLETIS CERASI L., TRYPETIDAE) (SÁRINGER, 1972)

LEPIDOPTERA

AMERIKAI FEHÉR SZÖVŐLEPKE (HYPHANTRIA CUNEA DRURY, ARCTIIDAE) (JERMY - SÁRINGER, 1955; SÁRINGER, 1974) KUKORICAMOLY (OSTRINIA NUBILALIS HBN., PYRAUSTIDAE) (SÁRINGER, 1973, 1976, 1979, 1980 a,b) KENDERMOLY (GRAPHOLITHA SINANA FELD., TORTRICIDAE) (SÁRINGER - NAGY, 1971, 1975) SZILVAMOLY (GRAPHOLITHA FUNEBRANA TR., TORTRICIDAE) (SÁRINGER, 1967 a,b, 1970, 1971, 1976, 1982, 1984, 1988; SÁRINGER - DESEŐ, 1968, 1972; DESEŐ - SÁRINGER, 1970; DESEŐ - SÁRINGER - SEPRŐS, 1971; SÁRINGER - SZENTKIRÁLYI, 1980) ALMAMOLY (LASPEYRESIA POMONELLA L., TORTRICIDAE) (SÁRINGER, 1971, 1974, 1982 a,b; DESEŐ - SÁRINGER, 1975 a,b,c) LOMBOSFA FEHÉRMOLY (LEUCOPTERA MALIFOLIELLA COSTA, LYONETIIDAE) (SÁRINGER, 1986, 1989, 1990; SÁRINGER - SEPRŐS - ÁNGYÁN, 1985 a,b; SÁRINGER - SEPRŐS - KENYERES, 1986 a,b, 1989, 1990; SÁRINGER - SEPRŐS - KENYERES - ÁNGYÁN, 1986, 1987)

HOMOPTERA

FÜSTÖSSZÁRNYÚ KÖRTE-LEVÉLBOLHA (PSYLLA PYRI L., (PSYLLINA) (VOIGT - SÁRINGER, 1988)

A kísérletes rovarökológus, a nyugalmi állapotokkal összefüggő vizsgálataiban során arra kíváncsi, hogy a nagyszámú ökológiai kényszerfeltétel, mint exterior komplexum közül, melyek azok, amelyek megszabják végső soron az egyes rovarpopulációk szezonális fejlődését.

A kényszerfeltételek közül a rovarok nyugalmi állapotára minden kétséget kizárólag a fény, amely mint fotoperiódus hat, azután a hőmérséklet és kevésbé a tápnövény van befolyással. Elsősorban ezekhez történt, hosszú évezredes alkalmazkodás eredménye az egyes rovarpopulációk, mint interior komplexumok, nyugalmi állapotainak kialakulása.

A korábban felsorolt 20 faj közül a repcedarázssal végzett vizsgálatok eredményein keresztül mutatom be, hogy a kísérletes rovarökológia milyen törvényszerűségek megállapítására nyújt lehetőséget.

A vizsgálatok célja a repcedarázs nyugalmi állapota és a fotoperiódus, a hőmérséklet valamint a generációs szám közötti összefüggések megállapítása volt.

1. A kísérletek szerint a 18 és 22°C-on a kokonstádium eonympha szakaszában fellépő nyugalmi állapot előidézésében a fotoperiódus a döntő tényező. A 28°C-on és valószínűleg az előtt és azon túl néhány fokkal a hőmérsékleti viszonyok erősen módosíthatják a fotoperiódus hatását. A diapauza szempontjából 18 és 22°C-on a kritikus napi megvilágítási idő 14 és 15 óra között van.

2. A vizsgálatok szerint a repcedarázs hosszúnappallos állapot, amelynek fakultatív diapauzája van.

3. A fotoperiódusra érzékeny fejlődési stádium a táplálkozását befejezett lárva.

4. A generációs szám és a diapauza közötti kapcsolat megállapítását célzó vizsgálatok eredményei szerint a diapauza %-a semmi összefüggést nem mutat a generációs számmal (F_{11}).

5. A laboratóriumi eredmények és a szabadföldi fenológiai adatok egybevetése alapján megállapítható, hogy az áttelelt nemzedék lárvaútóidai 15 óránál hosszabb nappalon fejlődnek, tehát a nyári első nemzedék megjelenését döntő mértékben a fotoperiódus alakulása teszi lehetővé.

A nyári első nemzedék lárvaútóidai olyan időszakban fejlődnek, amikor nemcsak a fotoperiódus, hanem a magas hőmérséklet (22°C-nál magasabb) diapauza kialakulását megakadályozó szerepe is érvényesülhet.

A nyári második nemzedék lárvaútóidainak fejlődési ideje alatt már 14 óránál rövidebb nappalok vannak, a talajban lévő eonympha állapot kialakulása pedig olyan alacsony hőmérsékletű talajban zajlik le, hogy ebben az időszakban a fotoperiódus és a hőmérséklet együttes diapauzát indukáló hatása érvényesül.

6. A kísérletek eredményei szerint lehetséges, hogy napsütéses órákban gazdag ősszel egy újabb nemzedék is kifejlődjön. Ennek bizonyítására gyakorlati megfigyeléseink is vannak. A fenti csupán mozaikszerűen ismertetett új ökológiai törvényszerűségek ismeretében vélhetően nemcsak, hogy magyarázni tudjuk az egyes kártevőfajok szezonális fejlődésének okait, hanem a rovarok laboratóriumi tömeges tenyésztése is lehetővé válik, amelyek a steril-hím technika mint potenciális védekezési módszer céljait is szolgálhatja. A diapauza kutatásaim eredményeit nem kisebb haszonnal alkalmazzák a rovarfiziológiával foglalkozók sem, akik egész éven át tömegesen tenyészthetik rovarpopulációikat kísérleteik számára.

A gyakorlatban dolgozó növényvédelmi szakembernek pedig ezen törvényszerűségek ismerete segít megmagyarázni, hogy egyik évben miért van csak kettő, másik évben pedig három vagy négy vagy annál is több nemzedéke az egyes kártevőpopulációknak.

7.7 A fogyasztói értékítélet és a piacos termelés

TOMCSÁNYI PÁL
az MTA levelező tagja

I.

A piacos termelés azt jelenti, hogy az egész termelési értékesítési folyamat arra irányul, hogy a termékeit a piac jól fogadja, és mivel ezt végső fokon a fogyasztó dönti el, a piacosság fogyasztó-központos szemléletet is jelent. A piacos-termelés jól kifejezi azt a gazdasági magatartást és tevékenységet, amit marketingnek neveznek.

A marketing megjelenését a termelés és ellátás fejlődése magyarázza: A hiánnyal járó keresleti túlsúly esetén a fejlesztés mennyiségi, a szemlélet termelés-központos. A néha felesleggel járó kínálati piacon a fejlesztés minőségivé és választékivá, a szemlélet fogyasztás-központossá válik.

A marketing fő célja az, hogy termékeink a fogyasztói értékítéletnek megfeleljenek, ami a haszonhatás és ár összhangján alapul. Az ár igazodik a költségekhez, a kereslet-kínálat is jelentősen befolyásolja, de az ezek által vezérelt árszinten és ármozgáson belül tovább differenciálja az azonos célú termékek árarányát a termék hasznossága, vagyis használati értéke, minősége, választéki hatása stb., ami a vásárló értékítéletében tükröződik.

A fogyasztói értékítélet (1) nagyrészt szubjektív haszonhatásra vezethető vissza, (2) komplexen tartalmazza - a minőségen és választéki hatáson kívül - az ízlésbeli kívánatosságot, a márka-imázst, mások véleményének hatását, a felhasználás kényelmét stb., (3) relatív fogalom: a vásárló két termék hasznosságárányát méri össze, illetve ezt viszonyítja árarányukhoz.

A közgazdaságtan különböző irányzatainak arra és hasznosságra vonatkozó állásfoglalásai egymásnak és a marketing tapasztalatoknak is ellentmondanak. Még leginkább a határhaszonelmélet közelítette meg ezt a gyakorlati kérdést, de a csökkenő élvezetek elvét és a csökkenő határhasznot a haszonhatás-arányok szempontjából irrelevánsnak lehet tekinteni.

Kiutat kellett találni a hasznosság-elméletek szövevényében, mert a feladat az volt, hogy az összehasonlított termékek áraránya tulajdonságaikból legyen magyarázható, mert csak tulajdonságoként fejleszthetők és így vethető össze a haszonhatás a termelés ráfordításaival. Ezért több mint 3 évtizedes módszertani kutatással került kidolgozásra a terméktulajdonságok ökonómiai hatásának számítása, ami végső fokon a fogyasztói értékítéletre vezethető vissza. A mezőgazdasági termékek, élelmiszerek vizsgálata olyan felismerésekre adott lehetőséget, ami hasonló ipari kutatásokban nem tűnhetett jelentősnek. Az ismertett kutatások munkahipotézise a következő volt: Azonos vagy közelálló termékek típusainak (fajtáinak) fogyasztói (vásárlói) megítélése és ebből következően a fogyasztó számára elfogadható áraránya - ceteris paribus - a haszonhatásuk arányát követi, közelíti; főleg az újrávásárlás eldöntésekor.

II.

A hasznosság-arányok becslése, a haszonhatás tényezői

A) A haszonhatások érvényesülése, a terméktulajdonságok értelmezése

1) Mind az alap-, mind a kiegészítő hasznosság érvényesül (Vershoven terminológiája szerint).

2) Meg kell különböztetni a mindenki számára azonos irányban kedvező objektív; és a személyi ízléstől, szubjektív véleménytől függő hatásokat.

3) Ne csak a termékhibákból adódó negatív, hanem a pozitív haszonhatásokat is vegyük figyelembe.

4) Különböztessük meg a termék milyenségét általában meghatározó jellegi tulajdonságokat, az egyes árutételek eltérő minőségétől.

5) Célszerű megkülönböztetnünk a (mezőgazdasági) termékek 'brutto' és 'netto' minőségét: az előző a nyersanyagok hasznosítható hányadainak mennyiségét fejezi ki, utóbbi a hasznos hányad minőségét.

B) A haszonhatás árra gyakorolt hatásának becslése

háromféle: (1) az önállóan ható és nagyrészt műszeresen mérhető természettudományos paraméterek ökonómiai transzformációja; (2) a szubjektív fogyasztói preferenciák és szakértői vélemények kvantifikálása; (3) e kettőt kombináló komplex mérőszámok.

Az iparcikkekre alkalmazott értékelemzés és más komplex módszerek alkalmazása az agrártermékekre és fajtákra azzal a hátránnyal járna, hogy egyrészt nem oldaná meg a nyersanyagok heterogenitásából következő, 'brutto' hasznosság mérését, másrészt preferenciamérő eljárásaik nem alkalmasak árarányok becslésére. Az első hiányosságot az ökonómiai transzformációs képletek oldották meg, melyek a heterogén termékek különböző értékű hányadainak arányán, illetve a tartalmi anyagok hasznosságát kifejező függvényeken alapulnak. Az ilyen önállóan ható tulajdonságok szorzatosan fejtik ki hatásukat, és ezért meg kell különböztetni tőlük az együttesen, szinergikusan - vagyis egymást gyengítve erősítve - hatókat, amelyek előbb additív összevonásra kerülnek.

A második hiányosságra - és hasonló más problémákra - adnak választ:

C) Az emberi véleményeket kvantifikáló módszerek

A szubjektív becslések számszerűsítésére nagy szükség van a komplex termékértékelésben és a heurisztikus marketing-tervezésben más vonatkozásokban is. Még az egzakt, mért adatok sem értelmezhetők emberi vélemények számításba vétele nélkül, mert csak ezek segítségével tudjuk őket preferenciát kifejező ár-aránnyá alakítani. Az 'együttesen ható' tényezők jelentős része pedig kifejezetten emberi véleményeken alapul.

Áttekintve az ezzel kapcsolatos módszereket, az ordinális skáláról intervallum skálára való transzformálás módját - Thurstone törvénye alapján -, és az intervallumról abszolút skálára való átalakítás piaci kísérletek alapján kialakított megoldásait, a tapasztalatok így foglalhatók össze:

- A lehető legalacsonyabb szintű - általában ordinális - skálán véleményeztessünk, a magasabb szintű skálákra - végső fokon az abszolút skálára - pedig számításokkal transzformáljuk értékeinket.

- Ebből következik, hogy amikor csak lehet kétfokozatú skálát alkalmazzunk, a páros összehasonlítás módszerét.

- Az átszámításhoz keressünk olyan - valóságot kifejező - algoritmust, aminek modellparaméterei könnyen becsülhetők.

- Végül tekintsük az így kapott értékeket hipotétikusnak, amelyek piaci tapasztalatokkal vagy preferencia tesztekkel verifikálhatók.

A fenti elvek alapján kerültek kidolgozásra az előrejelző szintetikus ökonómiai értékelés segédeszközeiként szükséges új preferenciamérő eljárások.

(1) A termékminták érzékszervi vizsgálatára szolgáló páros preferencia teszt, ami piaci kísérletek során került kialakításra és a hagyományos pontozásos módszerek helyettesítésére alkalmas.

(2) A kritikus minimumokkal korrigált érték becslése, ami a hasonló módszerektől abban tér el, hogy egyrészt a súlyozásra is Thurstone transzformációval kiegészített páros preferenciamérést alkalmaz, másrészt nem-kompenzatorikussá teszi a számítást. Ez a tulajdonságonként történő kognitív értékelés az együttesen és szinergikusan ható ismérvek hatását fejezi ki. A szakértői véleményezés az eredményt csak kissé befolyásoló és könnyen megválaszolható kérdésekre korlátozza, így oldva meg a várható ár-arányok becslését is.

(3) A cserearánybecslés módszere, ami jelenlevő termékminták várható abszolút árárányának becslésére és - az in vivo piaci kísérletek mellett -, az előző 'hipotétikus' értékeket adó módszerek eredményeinek verifikálására is szolgál.

(4) A szintetikus ökonómiai mérőszámba épülnek be a fenti újabb fogyasztói értékítélet-mérő módszerek, ami az egyéb ökonómiai transzformációkat tartalmazza. Ebben az előre jelzett árárány a termékelőállítás ex ante becsült költségeivel - és fajták esetében ezenkívül a mennyiségi teljesítménnyel - kerül összevonásra.

E módszerek a piacgazdasági versenyképesség tudatos tervezésének eszközei. Az élelmiszergazdasági termék-marketing döntések kísérleti megalapozására kerültek kidolgozásra, de hasznosíthatók más ipari termékek, sőt a non-profit célú szolgáltatások értékelésére is.

III.

A fogyasztás-központos marketing termékstratégiai kérdései csak a termelés *természettudományos* és a fogyasztás *társadalom-lélektani* ismereteinek ökonómiai szintézisével oldhatók meg. A természettudományok kísérleti módszereinek elveit a marketingben - ebben az inkább társadalomtudományban - is célszerű alkalmazni.

A marketingben az *előrejelzés* egyenértékű - ha nem is egyenrangú - a tények utólagos (ex post) ismeretével, mert a piaci folyamatok diszkontinuitása alig teszi lehetővé az extrapolálást, inkább a jövő ex ante becslésén alapuló stratégiai magatartást kívánja meg.

Az emberi, társadalmi igények fokozottabb figyelembe vétele a marketing fogalmának új meghatározásához is vezet. E szerint: *marketing bármely cserekapcsolaton alapuló tevékenység és az iránta megnyilvánuló igények összehangolása, a teljesítmények fejlesztése és az igények befolyásolása révén.* Így a nonprofit tevékenységeknek, a társadalmi és kulturális mozgalmaknak, közintézményeknek, egyetemeknek sőt a kutatásnak is kell, hogy legyen marketing stratégiája.

A távolabbi jövőben várható az emberi igények eltolódása a csupán anyagitól az esztétikai, erkölcsi és más immateriális sőt transzcendens szellemi értékek felé. Ezek már nem értelmezhetők ökonómiailag, viszont a preferenciák ugyanolyan mérését teszik lehetővé mint az anyagi javak.

Végül érdemes eltöprengeni azon, hogy vajon

- minden esetben többet mond-e a mérhető adat, mint a módszeres véleményezés,
- mindig megbízhatóbb-e a számított prognózis, mint a feltételezett valószínűségek szakszerű értékelése,
- mindig nagyobb hatásúak a jól kimutatható anyagi előnyök, mint a háttérben meghúzódó immateriális értékek?

A székfoglaló fontosabb megállapításai a következők:

1. A piaci szemlélet azt kívánja, hogy gazdasági céljaink kialakításakor nagyobb mértékben vegyük figyelembe a fogyasztót, az embert.

2. A termékek megítélése, a várható árárányuk becslése a fogyasztói - vagy felhasználói - hasznosságuk alapján történhet.

3. A fogyasztói hasznosság mérésére alkalmas módszereket érdemes továbbfejleszteni és szélesebb körben elterjeszteni.

4. Minden termelési tevékenység - különösen az élelmiszer-termelés - gazdasági teljesítményét nemcsak technológiai-biológiai hanem lélektani-szociológiai eszközökkel is szükséges értékelni.

5. Végül az emberi igények piacgazdasági kielégítését szolgáló marketing módszerek, a nem anyagi törekvések, a szellemi és kulturális javak elérését is elősegíthetik.

8.1 A könyvkiadás új rendje
KLEMENT ZOLTÁN
az MTA levelező tagja,
az MTA Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottságának tagja

1991-ben megalakult az MTA Könyv és Folyóiratkiadó Bizottsága (KFB). Ennek a bizottságnak az Agrártudományok Osztályáról delegált tagja Klement Zoltán akadémikus. Ez a bizottság kidolgozta az akadémiai könyvterv elkészítésének rendjét, amit az alábbiakban foglalunk össze:

1./ A kéziratokat az osztály titkárságán kell leadni, és az erre a célra szerkesztett űrlapot kell kiállítani és aláírni.

2./ A kéziratokat az osztály szakmai bizottságai véleményezik.

3./ Az osztály - pozitív állásfoglalás esetén - a műveket rangsorolja és előzetes kiadási tervébe illeszti. Ezt az előzetes kiadási tervet az osztály minden év március 31-ig megküldi a KFB-nek. Az előzetes tervbe csak elkészült, a kiadási követelményeknek megfelelő, elő lektorált kéziratok vehetők fel.

4./ A KFB az osztály által rangsorolt műveket megtárgyalja, és azokat végleges tervébe felveszi.

5./ Az Akadémiai Kiadó előkalkulációja után, a KFB minden év június 30-ig, osztályonként véglegesíti azoknak a műveknek a jegyzékét, amelyek az osztály dotációs keretébe férnek. Ebben a jegyzékben szereplő könyvek az MTA következő évi könyvkiadásába kerülnek.

Tájékoztatásul közöljük, hogy az osztályunk évi könyvkiadási dotációs kerete 2-3 könyv megjelenését teszi lehetővé.

A kiadásra magyar tudósok olyan művei kerülnek, amelyek az adott tudomány nemzetközi elvárásainak megfelelően készülnek. Célszerű az ilyen (nem Hungaricum jellegű) könyveket világnyelven publikálni. A mű fordításáról az Akadémiai Kiadó gondoskodik. Ilyen esetben a magyar nyelvű kézirat elfogadása után a fordítás kb. egy évet vesz igénybe.

Részletesebb felvilágosításért Klement Zoltán akadémikushoz (MTA Növényvédelmi Kutatóintézete T: 155-8722 vagy 156-3686) lehet fordulni.

8.2 Az osztály keretében megjelent könyvek
(1987-1991)

1987-ben megjelent művek

Hajdú Miklós szerk.

A szántóföldi növénytermesztés átalakulása Magyarországon (1950-1980)

A mezőgazdaság műszaki fejlődésének tudományos kérdései sorozat:

Harangozó László - Kertész János

A búza szórva vetése repítőtárcsás műtrágyaszóróval
70. kötet

Ligetvári Ferenc

A cseppenkénti öntözés hatása a szőlőre
71. kötet

Fésüs András - Jován Dániel - Kelemen Zsolt
Szecskázógépek összehasonlító vizsgálata teljes kukoricánövényi zúzalék készítésében
72. kötet

Magyarország kultúrflórája sorozat:

Bócsa Iván - Szabó László

A lucerna

III. kötet 3. füzet

Kurnik Ernő

A szója

1988-ban megjelent művek

Csizmadia Ernő

Válogatott művei (S.a.r. Fekete Ferenc)

Fekete József

Trópusi talajok

Filep György

Talajkémia

Jermy Tibor - Balázs Klára szerk.

A növényvédelmi állattan kézikönyve I-II. kötet

Keresztesi Béla

The Black Locust

Petrasovits Imre

Az agrohidrológia főbb kérdései

Pintér Károly

Magyarország halai (biológiájuk és hasznosításuk)

Polhammer Ernőné

A búza

Szegi József

Cellulose Decomposition and Soil Fertility

A mezőgazdság műszaki fejlesztésének tudományos kérdései sorozat:

Vas Attila

A szárításos szemestermény tartósítás helyzete és fejlesztési lehetőségei

73. füzet

Neményi Miklós

Energiatakarékos szárítható kukoricahibridek jellemzői

74. füzet

Magyarország Kultúrflórája sorozat:

Frank J. - Szabó László

A napraforgó
VI. kötet 15. füzet

Priszter Szaniszló

Mutatókötet a III/D kötethez
59. füzet

Priszter Szaniszló

Mutatókötet a VII/C kötethez
60. füzet

1989-ben megjelent művek

Bán István

Növénny gyakorlati biofizika

Dimény Imre

Kertgazdaság ökónómiai alapjai

Agrártörténeti tanulmányi sorozat:

Rác István

A debreceni civisvagyon
14. kötet

Gunst Péter

Kelet-Európa agrárfejlődése a századfordulón (1880-1914)
15. kötet

A mezőgazdaság műszaki fejlesztésének tudományos kérdései sorozat:

Tóth László

Ujabb kísérleti eredmények a fejes hatékonyságának növeléséhez
75. füzet

Tóth László - Honti Vince

Szélenergia mérése, műszerei és módszerei
76. füzet

1990-ben megjelent művek

Brunner Tamás

Physiological Fruit Tree Trainig for Intensive Growing

Jermy Tibor - Balázs Klára szerk.

A növényvédelmi állattan kézikönyve
3/A-B kötet

Klement Zoltán szerk.
Plant Pathogenic Bacteria
Proceedings of the 7th International
Conference on Plant Pathogenic Bacteria
Budapest, Hungary, June 11-16, 1989 Part A-B

Klement Zoltán - Sands, D. - Rudolph, K., szerk.
Methods in Phytobacteriology

Környezetvédelem
Műszaki Értelmező Szótár 69.

Agrártörténeti Tanulmányok sorozat:

Örsi Julianna
Karcag társdalomszervezete a 18-20. században
16. kötet

Magyarország Kultúrflórája sorozat:
A húsos som - Cornus mas.
62. füzet

A mezőgazdaság műszaki fejlesztésének tudományos kérdései sorozat:

Fekete András
Traktoros gépcsoport terhelésszabályozása
77. füzet

Jován Dániel - Kelemen Zsolt
Újabb zúzóberendezésekkel felszerelt szecs kavágók összehasonlító értékelése
78. füzet

Sántha Attila
Agrártermelés és környezetvédelem
79. füzet

Borsa Béla - Fekete András
Traktoros gépcsoport és betakarítógép terheléselemzése
80. füzet

A nagyüzemi gazdálkodás kérdései sorozat:

Sántha Attila
A mezőgazdasági melléktermékek hasznosítása és
a környezetvédelem

1991-ben megjelent művek

Fehér Béláné
Asparagus

Goodman R.N - Király Zoltán - Wood K.R.,
A beteg növény biokémiája és élettana

Halmágyi Levente - Keresztes Béla
A méhlegelő
(2. rev. kiadás)

Igmándi Zoltán
A magyar erdők taplógombái

Kozma Pál
A szőlő termesztése
I. kötet

A mezőgazdaság műszaki fejlesztésének tudományos kérdései sorozat:

Patkós István és mtsai
Nagyüzemi állattartó telepek rekonstrukciói
81. füzet

A nagyüzemi gazdálkodás kérdései sorozat:

Széles Gyula
A tenyészállatimport gazdasági értékelése és hatása a szarvasmarha-tenyésztésünk fejlődésére

Erdészeti Kismonográfiák sorozat:

Tompa Károly szerk.
A fa alakú fűzek

Magyarország Kultúrflórája sorozat:

Priszter Szaniszló
Függelék IV./A kötet F/1 füzet

9.1 Az MTA és a Földművelésügyi Minisztérium közötti tudományos együttműködési megállapodás

Tudományos együttműködési megállapodás a Magyar Tudományos Akadémia és a Földművelésügyi Minisztérium között az 1993. májusáig terjedő időszakra

A Magyar Tudományos Akadémia elnöke és a földművelésügyi miniszter a jelen tudományos együttműködési megállapodást kötik az élelmiszergazdaság működésének segítése, fejlesztésének szolgálata, az oktatás magas színvonalának fenntartása és a kutatási feladatok minél eredményesebb végzése céljából.

1. A felek megállapodnak abban, hogy a szerződés időtartama alatt egyeztetik az agrárkutatás fejlesztésével kapcsolatos elképzeléseiket és összehangolják annak megvalósítása terén kifejtett tevékenységüket.

2. Az MTA elnöke és a földművelésügyi miniszter elősegítik a felügyeletük alá tartozó kutatóhelyek közvetlen kapcsolatát és együttműködését a kutatási feladatok megoldásában.

3. A felek az agrárkutatás egészét érintő tudományfejlesztési, finanszírozási és szabályozási kérdések összehangolására és egymás kölcsönös tájékoztatására, kislétszámú /maximum 5 fős/ állandó MTA-FM bizottságot működtetnek.

4. A kutatás-fejlesztéssel kapcsolatos országos jelentőségű feladatok megoldására ad-hoc bizottságokat hoznak létre.

5. Az MTA elnöke biztosítja annak lehetőségét, hogy a tárca az irányításához tartozó tudományterületeken közvetlenül is fordulhasson az MTA tudományos bizottságaihoz.

6. A földművelésügyi miniszter lehetőséget teremt az Akadémiának a tárca kutatás-irányítási tanácsában való részvételre.

7. Az MTA elnöke lehetővé teszi, hogy az FM képviselője az MTA Agrártudományok Osztálya ülésein résztvegyen.

8. A felek kölcsönösen elősegítik, hogy az oktatásra alkalmas főállású akadémiai kutatók címzetes oktatóként, vagy mellékfoglalkozású oktatóként, szervezettebben vehessenek részt a felsőoktatásban, illetőleg a kutatásra alkalmas oktatók pl. külső munkatársként nagyobb kutatási lehetőséget kapjanak.

9. A felek kölcsönösen segítik a szervezett posztgraduális képzés új formáinak kidolgozását, együtt fáradoznak a tudományos fokozatok odaítélését szolgáló feltételek megteremtésében.

10. A felek megállapodnak a kutatással kapcsolatos információk, elsősorban kutatási eredményeik, a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazásának tapasztalatai cseréjében, törekszenek központi információs rendszereik összehangolására.

11. A felek évente tájékoztatják egymást a mezőgazdasági kutatás területén kifejtett nemzetközi együttműködés eredményeiről.

12. A jelen megállapodásban rögzített feladatok megvalósításáért az Akadémia részéről az Agrártudományok Osztályának elnöke, az FM részéről pedig az illetékes helyettes államtitkár a felelős.

Budapest, 1991. május 8.

KOSÁRY DOMOKOS

GERGÁTZ ELEMÉR

9.2 Az MTA és az Össz-szövetségi Mezőgazdasági Tudományos Akadémia (VASZHNIL) közötti együttműködési megállapodás

Jegyzőkönyve

(Az Orosz Mezőgazdasági Akadémia 1992. február 5-6-i Közgyűlésének határozata alapján a jogutód: Orosz Mezőgazdaságtudományi Akadémia)

A VASZHNIL küldöttsége 1991. február 25-28 között látogatást tett a Magyar Köztársaságban. Ennek során megbeszéléseket folytattak a Magyar Tudományos Akadémia képviselőivel az 1991-1995 évekre szóló közvetlen tudományos együttműködésről.

A jelen jegyzőkönyvet aláírva a Felek a következőkben állapodtak meg:

1./ Az együttműködést a Felek olyan tudományos irányokban valósítják meg, mint:

- mezőgazdasági kultúrák genetikája és nemesítése;
- nagyüzemi kertészet;
- agrokémia és talajtan;
- mezőgazdasági mikrobiológia;
- talajjavítás;
- állatgyógyászat;
- agrárgazdaságtan.

2./ A Jegyzőkönyv alapján az akadémiai intézetek és intézmények együttműködésüket közösen választott formákban valósítják meg. E célból kidolgozzák a munkatervüket, melyben meghatározzák az együttműködés feladatait, céljait és várható eredményeit, a Felek kölcsönös kötelezettségeit, a végrehajtás felelőseit, a munka végzésének határidejét és egyéb, az együttműködéshez szükséges feltételeket.

3./ A könyvkiadás, szabadalmak, licencek, valamint tudományos anyagok, műszerek és minták cseréje területén az együttműködést az államközi egyezmények, és az adott országon belüli rendelkezések és előírások szabályozzák.

4./ A tudósok, szakemberek kiküldetése és a Felek képviselőinek kölcsönös látogatásai az alábbi pénzügyi feltételek szerint valósulnak meg:

- a küldő fél biztosítja a menetjegyet a célállomásig és vissza;
- a fogadó fél viseli az országban tartózkodás kiadásait, beleértve a szállásköltséget, napidíjat és egyéb ellátási költségeket. Szükség esetén a fogadó fél ingyenes orvosi ellátást biztosít baleset, vagy akut orvosi ellátás esetén.

A tudományos kutatók valutamentes cserében biztosított napidíj és egyéb ellátási költségek összegét évente munkarendben egyeztetik. 1991-ben az egy napi napidíjat az alábbi összegben fogadták el:

a Szovjetunióban 30,- SUR;
a Magyar Köztársaságban 570,- HUF

5./ Az akadémiák megállapodtak abban, hogy a valutamentes cserekeretben megvalósuló kiutazásokat elsősorban a kétoldalú együttműködés munkaterveiben

meghatározott közös kutatások megvalósítására fordítják, valamint a Felek által rendezett kétoldalú tudományos rendezvényeken történő részvételre. Erre a célra a Felek 40 hét valutamentes cserekeretet irányoznak elő.

6./ A felek megállapodtak abban, hogy minden szükséges intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy munkatársaik kiküldetése az év folyamán lehetőleg egyenletesen történjék, miközben a Felek egyenlő mértékben fogadnak és küldenek kutatókat.

7./ Az együttműködő intézetek a kiutazó tudományos munkatársaik munkatervét legalább 60 nappal a kiküldetés előtt megküldik a fogadó intézetnek.

8./ Jelen Jegyzőkönyvben foglaltakat az Akadémiák kölcsönös megállapodás alapján megváltoztathatják, illetve kiegészíthetik.

Jelen Jegyzőkönyv a két fél által megtörtént aláírás napján lép hatályba.

Jelen Jegyzőkönyv kelt Budapesten, 1991. február 27-én két példányban, magyar és orosz nyelven, mindkét szöveg egyaránt hiteles.

STEFANOVITS PÁL
a Magyar Tudományos Akadémia részéről

NIKONOV ALEKSZANDR ALEKSZANDROVICS
a VASZHNIL részéről

AZ AKADÉMIAI KIADÓ GONDOZÁSÁBAN JELENT MEG

Kozma Pál

A SZŐLŐ ÉS TERMESZTÉSE I.

A szőlőtermesztés történeti, biológiai és ökológiai alapjai

338 oldal Ára: 370,- Ft

ÉLELMISZER-GAZDASÁGI ERŐFORRÁSOK
HATÉKONYSÁGÁNAK JAVÍTÁSA

Szerkesztette Dimény Imre

196 oldal Ára 180,- Ft

Sántha Attila

A MEZŐGAZDASÁGI MELLÉKTERMÉKEK HASZNOSÍTÁSA
ÉS A KÖRNYEZETVÉDELEM

A nagyüzemi gazdálkodás kérdései

166 oldal Ára 65,- Ft